HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI

IN REM THEOLOGIÆ CANDIDATORUM,

Ubi res præcipuæ, quæ vel ad historiam sacram, & ejus chronologiam, Legem, ac Disciplinam Hebræorum spectant, vel quæ ad Prophetarum Gesta, Vaticinia in Jesu Christo ad amussim impleta, & ad Divinam sacrorum Librorum, quibus continetur Historia Veteris Testamenti, Auctoritatem attinent, per breves Interrogationes, & Responsiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

OPUS TRIBUS TOMIS COMPREHENSUM,

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO AMAT
DE GRAVESON
Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatensis Theologo, Ord. FF. Prædicatorum.

EDITIO NOVISSIMA

Luculentissimis additionibus, ac perpetuis adnotationibus illustrata

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis Matris Dei Lucensi.

TOMUS TERTIUS

COMPLECTENS

QUINTAM, ET SEXTAM MUNDI ÆTATEM.

VENETIIS,
MDCCLXI.
EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

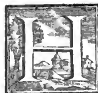

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI,

SEU

QUINTÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ incipit a quarto Regni Salomonis *anno, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, & producitur usque ad Captivitatem Babylonicam.*

HISTORIA quintæ Mundi Ætatis, quæ ab anno quarto Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, ducit exordium, & protenditur usque ad Captivitatem Babylonicam, non solum complectitur seriem & Gesta Regum Juda & Israel, necnon Acta Prophetarum, qui sub illis Regibus Vaticinia fuderunt; verum etiam arctam habet agnationem & affinitatem cum Historia Prophana, seu Regum Ægyptiorum, & Chaldæorum, seu Babyloniorum. Quocirca, ut compendiosam quidem, sed accuratam rerum omnium, quæ vel ad Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis, attinent, vel spectant Historiam Prophanam, cum qua connexionem aliquam habet eadem Historia Sacra, notitiam assequi possis, tria, juxta nobis præfixam methodum, in describenda Historia quintæ Mundi Ætatis, instituemus Colloquia; in quorum primo dabimus, juxta Historiam, cum Sacram, tum pro-

phanam, feriem & Gesta Regum tam Juda, quam Israel, & eorum regiminis exactum annorum calculum. In altero Colloquio aliquot Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes circa Historiam quintæ Mundi Ætatis movere solent, maxime circa auctoritatem Librorum, cum Moralium, tum Historicorum, quos sacri quintæ Mundi Ætatis Scriptores exararunt, discutiemus, breviterque dissolvemus. In postremo Colloquio texemus, Historiam Prophetarum, qui sub Regibus Juda & Israel ante captivitatem Babylonicam, tam in Regno Judæ, quam in Regno Israel, vixerunt, ibidemque ostendemus, bene multa in his, quos, divino afflati spiritu, libris, conscripserunt, extare Oracula, quæ ad Jesum Christum, verum Messiam, totiusque generis humani Redemptorem, semota omni caligine, referuntur.

COL-

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo, juxta Historiam, cum Sacram, tum Prophanam, Series & Gesta Regum Judæ & Israelis describuntur, eademque opera, eorum regiminis accuratus annorum traditur calculus.

DISCIP.
JAM scio *Salomonem* anno quarto Regni sui jecisse fundamenta Templi Hierosolymitani (cujus formam delineaverat pater ipsius *David*, Rex) illudque miris impensis & laboribus exornasse, ac tandem septem annorum spatio in monte *Moria* ædificasse, eique ultimam admovisse manum. At, optarem nunc, ut hujus magnificentissimi Templi structuram ac formam paucis verbis describeres, quam tam sapiente, tamque potente Architecto dignam fuisse nullus dubito.

M. Materia Templi Hierosolymitani potissimum sita erat in lignis cedrinis, & abiegnis, olivarum, ære, argento, auro purissimo, & in lapidibus exquisitissimis, ita' fabrorum arte & industria, dolatis, politis, perfectis, apteque inter sese conjunctis, ut tota inde assurgens structura, oculos intuentium in admirationem raperet. Hinc, Christo Domino, egredienti e Templo Hierosolymitano, *ait unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ*, sicut legitur cap. 13. v. 1. Evangelii *S.Marci*. Formam quod attinet Templi Hierosolymitani, conatus est Rex *Salomon* in extruendo ex lapidibus Templo Hierosolymitano exprimere, quantum potuit, formam antiqui Tabernaculi, a *Moyse* jussu Dei in Deserto erecti, quod tamen, sicut ostendimus in Colloquiis nostris in Historiam quartæ Mundi Ætatis, portatile tantum erat, & ex pellibus compactum. Duplex autem erat forma Templi Hierosolymitani, interior una, exterior altera. Duæ ejusdem Templi Partes interiores erant, quarum una simpliciter dicebatur *Sancta*, & in ea erant Altare thymiamatis, Mensæ decem aureæ Panum Propositionis, & decem Candelabra aurea. Hæc pars Templi quadraginta cubitos longitudine habebat, latitudine vero viginti. Pars altera appellabatur *Sanctum Sanctorum*, quæ muro & velo intermedio a priori parte, quæ *Sancta* vocabatur, erat separata, atque in ea recondita erat Arca Fœderis, & Deus Responsa, seu Oracula, reddebat Summo Sacerdoti, ipsum per *Urim* & *Thummim* consulenti. Pars exterior Templi Hierosolymitani dicebatur *Atrium*, idque erat multiplex, videlicet primo erat Atrium Sacerdotum, quod continebat Altare Holocaustorum, & Mare æneum, seu labrum aquæ amplissimum. Secundo, erat Atrium populi, quo viri & fœminæ Israelitæ ad orandum & Deo debitum cultum deferendum convenire solebant. Tertio, erat Atrium Gentilium, quo prophanæ Gentes adire poterant, & in eo stare; sed eis ultra progredi nefas omnino erat. Porro, Atria cum Sacerdotum, tum Israelitarum cingebantur porticibus, exedris, gazophylaciis, pastophoriis, variis conclavibus, & cellis, sive ad reponendum sal, quo aspergebantur membra victimarum; oleum, quod infundebatur lucernis Candelabrorum; vinum, quod effundebatur in Sacrificiis; sive etiam ad servandas vestes Sacerdotum, Vasa, Candelabra, Pateras, Phialas (quarum usus erat ad excipiendum victimarum sanguinem) Cantharos, Lances, Crateres, Acerras, & alia id genus instrumenta sacra, numero & magnificentia pene incredibili; sive denique ut apta & commoda domicilia haberent Sacerdotes, Levitæ, & alii Templi Ministri, qui in ordine vicis suæ, seu 'toto eo tempore quo ministeriis vacabant, hoc est, a Sabbato ad aliud Sabbatum, a Templo non discedebant. Ad vestibulum Templi Hierosolymitani duæ extabant columnæ æreæ æquales, quarum una erat a dextris, & vocabatur *Joachin*, altera a sinistris, quæ nuncupabatur *Booz*, (utroque nomine *firmitatem* significante). Infinitus profecto essem, & præscriptos brevitatis cancellos excederem, si in præsentia vellem templi Hierosolymitani, quod artificio, symetria, architectura humanam industriam longe superavit, hic repræsentare formam, omnesque illius enumerare partes, in quibus ars cum materia certare videbatur. Hoc unum dumtaxat dicam, unde hujus Templi magnificentiam & gloriam poteris facile æstimare, videlicet, pavimenta illius Templi, parietes, tectum, capitella, tessellato opere, laminis aureis, tegulis æneis, cælaturis, & gemmis pretiosissimis fuisse tanto cum splendore adornata, ut, testibus *Villalpando* & *Saliano*, trigesies centies millia aureorum, seu, juxta usitatum nostrum loquendi morem, tria millia millionum auri in structura sumptuosi Templi Hierosolymitani impenderit Rex *Salomon*. Sed de forma Templi Salomonici, quæ describitur lib. 3. Regum cap. 6. lib. 2. *Paralipomenon* cap. 3. & *Ezechielis* cap. 41. si plura scire aveas, legesis *Josephum*, Hebræum, lib. 8. Antiq. Jud. cap. 2. *Theodoretum* Quæstione 24. in lib. 3. Regum, *Bedam* lib. 3. de Templo, *Ariam Montanum* in Apparatu Regiorum Bibliorum, *Villalpandum* in Ezechielem, *Riberam* lib. 1. De *Templo*, quibus adde *Torniellum*, & *Salianum* in sacris annalibus Veteris Testamenti, nec non recentiorem Scriptorem, perdoctum Congregationis Oratorii Presbyterum, *Bernardum Lamy* in suo Apparatu Biblico, ubi Tabulam in æs incisam inseruit, quæ formam Templi Hierosolymitani, ac singula quibus constabat, partes accurate exhibet.

D. Reliquitne *Salomon*, præter hanc fabricam Templi Hierosolymitani, alia magnificentiæ suæ monumenta?

M. Absoluta omni ex parte Templi Hierosolymitani fabrica, Rex *Salomon* in Regiæ suæ domus structura tredecim annis occupa-

tus est. Dein, ut fines ac ditionem Regni sui amplificaret, opes, vires, potentiamque augeret, classes instruxit in *Ophir*, & in *Tharsim* transmittendas, quæ magnam vim auri, argenti, gemmarum pretiosarum, lignorum thyniorum, eboris, &c. singulis annis advehebant. Quo factum est, ut illius mercaturæ beneficio *Salomon* opibus cæteros mortalium prætergressus, nominis sui famam longe lateque propagaverit, & Regnum Israeliticum ad eam virtutem atque dignitatem sublimaverit, quam antehac non habebat. Tantæ potentiæ & sapientiæ *Salomonis* percrebrescente ubique rumore excitata *Regina Saba*, Hierosolymam venit, ibique Domus Regiæ elegantiam, Sacrificiorum magnificentiam, mensarum apparatum, servorum disciplinam admirata, ac tantum non stupore correpta prorupit in hæc verba: *Major est sapientia tua, & opera tua, quam rumor, quem audivi*. E Hierosolymis discedens Regina Saba, postquam Regis *Salomonis* sapientiam quibuldam propositis ænigmatibus, hoc est, difficillimis Quæstionibus, probasset, multis muneribus hunc Regem cumulavit, centum & viginti auri talentis, gemmarum pretiosissimarum copia, innumeris aromatibus, sed præsertim, teste *Josepho*, Hebræo, Balsami planta, cujus feracissima est Palæstina. (*a*) Rex itidem *Salomon* mutuis muneribus gratum animum Reginæ Sabæ testatus est, ipsique præterea dedit *omnia quæ voluit, & petivit ab illo*, sicut legitur lib. 3. Regum capit. x. vers. 13. Fabularum tamen loco accenseri jure merito debet, quod rerum Æthiopicarum Scriptores literis consignarunt, Reginam scilicet Saba ex *Salomone* concepisse filium. Id enim fabulosum esse patet, primo ex silentio priscorum Scriptorum, qui de *Salomone*, & Regina Saba tam multa tradiderunt, & ea de re ne ullum quidem verbulum fecerunt, non Scriptores sacri, non Rabbini, non *Josephus*, in Antiquitatibus Judaicis versatissimus. Deinde, verosimile non est, *Salomonem*, Regem tum religiosissimum, & Deo probatissimum, voluisse Reginæ Sabæ, cujus sapientia cum singulari pietate conjuncta prædicatur, quamque Christus Dominus in supremo judicio contra Judæos surrecturam testatur, tentare ac violare pudicitiam, hancque Heroinam fœminam se *Salomoni* prostituisse. Tam putidam ergo apage fabulam.

„ (*a*) Fateor quidem olim balsamo feracem „ Palæstinam extitisse; nunc vero ne unicum qui- „ dem ejus arbustum ibidem apparere Itinera- „ rii Palæstinæ scriptores testantur. Legendus in- „ ter istos Shaw voyages tom. 2. pag. 65. cujus „ hæc sunt verba: *l'arbre du beaume ne subsiste plus.*

D. Frequentaruntne Israelitæ ante tempora Regis *Salomonis* mercaturam cum Gentibus & Nationibus prophanis?

M. Collocaverat Deus Hebræos in regione undique montibus circumdata, ne propter illorum in Idololatriam propensionem, ullum commercium, societatemve haberent cum prophanis Nationibus, sibique Deus in Populo Israelitico Regnum servavit, quod, sicut in superioribus nostris Colloquiis jam observavimus, *Theocratiam* jure optimo appellant antiqui Patres. Hebræis tantummodo animum, curam, operamque ponentibus in colendo uno veroque Deo, & in custodiendis cæremoniis ac Legibus, quas a Deo acceperant, quæque ad conservationem societatis, & animi sanctitatem dirigebantur; adeo ut a navigatione, & mercatura prorsus alieni, vitam cum virtute & citra molestiam degerent. Verum, Israelitico Regno ad *Salomonem*, filium *Davidis* Regis, devoluto, sapientissimus ille Rex, ut Regni sui fines & ditionem amplificaret, vires, potentiamque augeret, non solum aliquot urbes condidit, sed etiam præcipuas curas atque cogitationes suas contulit, ut res difficillimas & amplissimas susciperet, præsertim mercaturam cum aliis Nationibus exercendam. Eam ob rem, ad naves construendas animum appulit Rex *Salomon*, inivitque societatem cum *Hiramo*, Rege Tyriorum, qui terra marique mercabantur. Tunc Hebræi facti sunt *Viri bellatores*, ut ait Scriptura Sacra capit. 9. vers. 22. libr. 3. Regum, artemque navigationis & mercaturæ didicerunt, procurante *Hiramo*, Rege Tyriorum, qui misit servos suos nauticos & gnaros maris ad dirigendam classem *Salomonis*, sicut testatur Scriptura Sacra versic. 26. & sequent. ejusdem capitis 9. libr. 3. Regum mox a me citati: *Classem quoque fecit Rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore maris rubri, in Terra Idumææ, misitque Hiram* (Rex Tyriorum) *in classe illa servos suos, viros nauticos, & gnaros maris cum servis Salomonis; qui, cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad Regem Salomonem*. Nec tantum in *Ophir*, sed etiam in *Tharsim* classem suam transmittebat *Salomon*, & ex mercibus, quæ inde devehebantur, ingentem sibi opum copiam comparavit, totumque Regnum locupletavit. At, de situ *Ophir*, & *Tharsis* extat insignis controversia inter duos egregios Scriptores, Illustrissimum *Danielem Huetium*, Episcopum Abrincensem, & *Samuelem Bochartum*, quorum prior existimat, *Ophir* esse Africæ oram orientalem, & speciatim *Sophalam*. Censet etiam, *Tharsim* esse oram occidentalem Africæ & Hispaniæ, præcipue loca Boeris ostiis proxima. Denique, ostendit idem Episcopus temporibus *Salomonis* ex Mari rubro ad fretum Gaditanum, & ex freto Gaditano ad Mare Rubrum navigari solitum esse, atque ex *Tapobrane*, ex *Sophola*, oraque, ei vicina, aurum, gemmasque pretiosas advehi & asportari potuisse. *Samuel* vero *Bochartus* ivit in sententiam *Salmasii*, opinantis, *Ophir* fuisse *Tapobranem*, quam *Seilam* vocant; ait insuper, *Tharsim* esse Insulam in Oceano proximam *Ophir*, vel *Tapobrane*, in quas navigaret classis *Salomonis*. In dirimenda ista controversia judicium meum interponere nolo, sed utramque opinionem, suis fultam conjecturis, in medio relinquo. Hæc autem obiter observasse sufficiat circa Hebræorum, temporibus Regis *Salomonis*, mercaturam, de qua si plura scire desideres, legesis perdoctam Dissertationem *De Antiquorum Mercatu-* ris,

vis, quam edidit Cl. & exoticarum callentissimus *Blasius Caryophilus*, Neapolitanus, quæque est ordine prima in *Miscellaneorum* libro, quem Romæ paucis abhinc annis publica luce donavit.

D. Pessima atque insidiosissima res est opulentia, quippe quæ multos subvertit, iisque sæpenumero immedicabilium malorum extitit causa. Fortuna etiam secundior eos, quibus affulget, insolentes ut plurimum reddit, atque ab opibus in luxum & vitia præcipitare solet. Hinc, sicut narrabat mihi nudiustertius vir eruditus, Rex *Salomon*, prosperis blandientis fortunæ evenribus elatus, & opum, quibus affluebat, copia superbiens, sensim sine sensu a recto virtutis calle descivit, & tandem senectutem suam effræni, cui indulsit, libidine, & idolorum cultu turpissime fœdavit.

M. Ita est. Rex *Salomon*, parta divinitus sapientia, & opibus longe mortalibus omnibus antecellens, dum ad finem vitæ suæ vergeret, secundarum rerum magnitudinem non tulit, sed fœminarum, quibuscum insana libidine adhæsit, factus est vile mancipium. At enim, præter filiam *Pharaonis*, Regis Ægyptiorum, quam sibi matrimonio copulavit, multas alienigenas, contra præceptum Dei, uxores duxit, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas, Sidonias, & Hethæas, ita ut, inaudito hactenus exemplo, septingentas uxores, Reginarum nomine insignes, & trecentas concubinas haberet, quibus, ut placeret, ante Idola, quæ colebant, luxuriosus senex procubuit, falsisque Numinibus thus adolevit, victimas obtulit, posuitque denique Templa, videlicet *Astarthæ*, id est, *Veneri*, Deæ Sidoniorum, *Molocho*, Deo Ammonitarum, & *Chamoso*, Deo Moabitarum. Doctissimus *Paulus Pezronus*, Ordinis Cisterciensis, in libro, quem edidit, *De Antiquitate temporum restituta ac propugnata*, censet, *Salomonem* regnasse per octoginta annos, hoc est, per quadraginta annos pie sapienterque regnasse, & deinde per alios quadraginta Regni sui annos illecebris mulierum captum, impotenti suæ libidini fræna laxasse, & Idola coluisse, sicque in integrum regnasse annos octoginta. Qua in re *Paulus Pezronus* consentientem habet *Josephum*, Hebræum; sed dubium non est, quin ambo illi Scriptores in putandis annis Regni *Salomonis* fallantur; cum Scriptura Sacra capit. 11. vers. 42. libr. 3. Regum aperte innuat, Salomonem regnasse dumtaxat annos quadraginta. Sic enim habet: *Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt*. Mortuus est igitur *Salomon*, cum annos quadraginta regnasset. De illius pœnitentia & salute nihil certi ex sacris Literis elici potest, nec adhuc convenit inter sanctos Patres & eruditos Scriptores, sicut opportunius ostendemus in sequenti Colloquio, ubi nonnulla Dubia, quæ circa Historiam quintæ Mundi Ætatis proponi solent, breviter dissolvemus, ibidemque Libros sacros, videlicet *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Canticum Canticorum* Salomoni, ceu legitimo parenti, vindicabimus. Sufficiat hic observare, *Claviculam*, & *Annulum Salomonis*, aliaque Opera Magica, quæ *Salomonis* nomine impii quidam homines insignire ausi sunt, esse spurios fœtus, & prorsus indignos, qui *Salomoni* adscribantur.

D. Facile mihi persuadeo, *Salomonem* ex septingentis illis, quas duxit, uxoribus, & trecentis, quas habuit, concubinis, numerosam suscepisse prolem.

M. *Salomon* unicum de tot thalamis filium suscepit *Roboamum*, & duas filias, quarum una vocabatur *Taphet*, altera *Basemath*, quarum meminit Historia Sacra lib. tertio Regum cap. 4. versicul. 11. & 15. Defuncto *Salomone* ejus filius *Roboamus* patrium Regnum tenere cœpit, anno ætatis suæ quadragesimo primi, sicut legitur cap. 12. v. 13. lib. primi Paralipomenon: *Quadraginta & unius anni erat* (Roboamus) *cum regnare cœpisset*. Corrigendum est itaque mendum quod irrepsit in librum primum *Historiæ Sacræ* Sulpicii Severi, ubi elegans ille Scriptor ait, *Roboamum* successisse patri suo *Salomoni*, Regnique primordia iniisse anno ætatis suæ decimo sexto. Inauspicatum fuit Regni *Roboami* exordium, ac pessimum omnium malorum, quæ inde scaturierunt, augurium. Rogatus quippe *Roboamus* a populo, ut durissimum Tributorum jugum, sibi a *Salomone* impositum, minueret, idque seniores viri, qui *Salomoni* quondam a consiliis fuerant, nomine populi ei suadebant; ille, relicto seniorum consilio, ex sententia juniorum, quos stolide sibi consiliarios adhibuit, non solum preces supplicum superbe repudiavit, nihilque de vectigalibus remittere voluit, sed etiam sic dure & minaciter eos affatus est: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus*. (*a*) Hæc novi Regis intempestiva & aspera responsio ita plebem, passam in tam justa petitione repulsam, efferavit, ut, nulla interposita mora, decem Tribus a Rege *Roboamo* defecerint, & *Jeroboamum*, filium *Nabati*, Ephraimitam, sibi Regem præfecerint. Duæ tamen Tribus, videlicet *Judæ*, & *Beniamini*, penes *Roboamum*, Regem, steterunt, & in ejus fide constanter permanserunt. Tunc in duo Regna scissum est Judaicum nomen, quorum unum dictum est Regnum *Judæ*, & huic præfuit *Roboamus*; alterum appellatum est Regnum *Israelis*, cujus primus Rex a decem Tribubus constitutus est *Jeroboamus*. Quapropter, ne confundamus Reges *Judæ* cum Regibus *Israelis*, dabimus dumtaxat hic seriem & gesta Regum *Judæ* usque ad captivitatem Babylonicam, & sub finem hujusce nostri Colloquii subnectemus Tabulam Chronologicam, quæ non solum exhibebit annos, per quos supremum dominium obtinuerunt Reges Judæ, verum etiam præfiget annos, per quos Reges Israel summa rerum potiti sunt, eorumque gesta breviter indicabit.

„ (*a*) Juvat hic animadvertere Scorpionum no„ mine, quibus Roboamus se cæsurum Judæos „ minatus est, non designari animalia eodem „ nomine nota, sed aduncum illud ferrum & cu„ spidibus ad latera armatum, quo sæpe cæsos fuis-

„ se Christi martyres in eorum actibus legimus, quorum imaginem, & descriptionem exhibet Gallonius in suo libro de instrumentis martyrii. Juvat insuper hic animadvertere, quam miserandus fuerit exitus regni Salomonici; quod enim in exordio divitiis & rerum abundantia affluebat, in fine adeo miserabiles evasit, ut necesse fuerit populum oneribus intolerabilibus aggravari.

D. Potuitne *Roboamus*, Rex Judæ, postquam ab ipso decem Tribus defecerunt, resistere *Jeroboamo*, ad quem ut mox ajebas, decem Tribus Regnum Israel detulerunt?

M. *Roboamus* ex duabus Tribubus Judæ, & Beniamini, quæ ab ipso stabant, Exercitum centum octoginta millium militum pavit, bellumque adversus decem Tribus, quas a se alienaverat, bellum gerere decrevit. Sed hanc Expeditionem *Semejas*, Propheta, impedivit, monens *Roboamum*, dum jam acies promoverentur, & in procinctu certaminis essent, ne contra fratres pugnaret, neve resisteret Dei voluntati, cujus arbitrio hæc decem Tribuum defectio in pœnam peccatorum *Salomonis* contigerat. Ad hujus Prophetæ vocem a cœpto destitit *Roboamus*, tantusque bellatorum diffluxit Exercitus. Posthæc, Judæi in Idololatriam prolapsi, & in omnem libidinem, cæterarum Gentium more, effusi sunt. Rex etiam *Roboamus*, contra Dei voluntatem, sibi a *Semeja* Propheta denunciatam, perpetuum bellum adversus *Jeroboamum* gessit, ut majorem Regni partem, sibi ab illo Rege Israelis ereptam, armis repeteret, sibique vendicaret. Sed frustra. Deus quippe, ad exterminandas abominationes, quibus se fœdabant Judæi, & castigandam perfidiam Regis *Roboami*, immisit in Judæam *Sesacum*, Regem Ægypti, qui potentissimo munitus Exercitu, ex Ægypto, Lybia, Troglodytide, & Æthiopia collecto, munitissimas Regni Judæ Civitates occupavit, & Hierosolymam usque perveniens, compulit *Roboamum*, ut suam, suique populi libertatem nefando sacrilegio redimeret, thesauris videlicet & donariis Templi, quibus onustus *Sesacus*, Rex Ægypti, Hierosolymis recessit. *Roboamus* vero, Rex Juda, postquam regnasset septemdecim annos, abiit e vivis anno ætatis suæ quinquagesimo octavo.

D. Quis est iste *Sesacus*, Rex Ægypti, quem Deus adversus *Roboamum* cum ingentibus copiis evocavit in Judæam?

M. Iste *Sesacus*, Ægyptiorum Rex, idem plane est ac *Sesostris*, Ægyptiorum Rex, sicut testatur *Josephus*, Hebræus, lib. 10. Antiquit. Jud. capite quarto. Id enim non obscure innuunt *Herodotus* lib. 2. Historiæ, & *Strabo* lib. 17. qui asserunt, extitisse etiam suis temporibus *in Syria Palæstina* monumenta victoriæ, quam *Sesostris*, Ægypti Rex, ibidem reportavit. Quod sane quadrat optime in eum Regem Ægypti, quem Scriptura Sacra *Sesacum* appellat. Ille etenim *Sesacus*, Regi *Roboamo* infestus, validissimo, ut jam diximus, instructus exercitu, irruit in Palæstinam, seu Judæam, eamque vastavit ac diripuit. Iste autem *Sesoster*, Rex Ægypti, quem Scriptura appellat *Sesacum*, in Versione Latina *Diodori Siculi* vocatur *Sesoosis*, & *Sesonchis*, apud vero lxx. Interpretes nuncupatur *Sesachis*. Ut ut sit de diversis illis nominibus, certo constare debet, illum Regem Ægyptiorum, qui contra *Roboamum*, Regem Juda, bellum gessit, quemque Scriptura Sacra *Sesacum* vocat, eundem esse ac *Sesostrim*, seu *Sezonchim*, Ægypti Regem, qui jam *Salomonis* temporibus regnabat, quemque in viginti duorum Regum Ægyptiorum Dinastia, quæ *Bubatistarum* est, primum collocant *Manetho*, Rerum Ægyptiacarum Scriptor, & *Julianus Africanus* apud *Georgium Syncellum* in sua Chronographia. Hunc *Sesacum*, dictum apud Græcos *Sesostrim*, aut *Sesonchim*, regnasse in Ægypto annis quinquaginta novem scribit mox laudatus *Manetho*.

D. Quem in Regno Judæ successorem habuit *Roboamus*?

M. Ex uxoribus decem & octo, & concubinis sexaginta, quas duxerat Rex *Roboamus*, suscepit viginti octo filios, & sexaginta filias, suumque in Regno Judæ successorem ex omnibus filiis, quos procreaverat, elegit *Abiam*, quem ex *Maacha*, uxore prædilecta, genuit, quemque ideo cæteris fratribus, etiam antiquioribus, præposuit. Impietate & flagitiis *Abias* patri suo simillimus fuit, sed in bello strenuum, & acerrimum sese prodidit. Secundo marte contra *Jeroboamum*, Regem Israelis, qui octingenta millia militum in aciem eduxerat, pugnavit, & illum cum quadringentis hominum millibus aggressus, tanta clade affecit, ut ex ejus exercitu quingenta hominum millia cæciderit; partamque victoriam persecutus, tres munitissimas Regni Israelitici civitates, nimirum *Bethleem*, *Jesanam*, *Ephronem* cum suis pagis ei eripuerit, suamque in potestatem redegerit. Verum, *Abias* hunc felicem prælii exitum, non Deo, cujus tamen maximo in discrimine constitutus opem imploraverat, eamque præsentissimam fuerat expertus, retulit acceptum, nec ad meliorem frugem, uti debuerat, sese recepit, sed vano intumuit fastu, & in impietate callum obduxit. *Abiam* sex annos regnasse scribit *Sulpicius Severus* lib. 1. *Historiæ Sacræ*, sed perperam; cum diserte libri 2. Paralipomenon capite 13. scriptum sit, *Abiamum* tres tantum annos regnasse. *Tribus annis*, inquit Scriptura Sacra, *regnavit Abias in Hierusalem*. Quatuordecim uxores habuit Rex *Abias*, ex quibus viginti duos filios, & sexdecim filias suscepit. Post ejus obitum, *Asa*, illius filius, Regnum Judæ obtinuit.

D. Fuitne Rex *Asa* melior patre suo *Abia*?

M. Regni *Asæ* exordia laudatissima fuerunt, ut pote stabiliendo divino cultui, & abolendis omnibus paternæ Idololatriæ vestigiis consecrata. Fecit *Asa*, inquit Sriptura Sacra capite 14. libri 2. Paralipomenon, *quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit Altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit. Et præcepit Judæ, ut quæ-*

reret

ceret Dominum patrum suorum, & faceret Legem, & universa Mandata, & abstulit de cunctis urbibus Juda aras, & fana, & regnavit in pace. Eo regnante, *Zara*, Æthiopum Rex, qui cum decies centenis millibus militum, & curribus trecentis in Judæam irruperat, piis Regis *Asæ* precibus, obsecundante Deo, in valle *Sephata* prope *Maresam*, oppidum, in fugam datus est, totusque numerosus illius Exercitus, Cælo pro *Asa*, Rege Judæ, pugnante, fusus ac profligatus fuit. Nec in Deum de tam insigni reportata victoria ingratus fuit Rex *Asa*, sed in spem adfuturæ sibi deinceps protectionis divinæ erectus verbis Prophetæ *Azariæ*, qui ei victori occurrit, ardentiori studio instaurandæ Religioni, divino cultui propagando, & radicitus extirpandis Idololatriæ reliquiis incubuit; ut his pietatis monumentis sui erga Deum, qui victoriam in illius partes traxerat, grati animi significationem exhiberet. Verum, cum nihil sit ex omni parte beatum, nec aliquid tam pium, cui non sint suæ additæ labes, contigit ut *Asa*, Rex licet optimus, aliquid humani passus fuerit, & aliquas contraxerit maculas, quæ illum coram Deo culpabilem reddiderunt. At enim, summam prosperitatem, qua fruebatur *Asa*, Rex Judæ, ægre admodum ferens *Baasa*, Rex Israel, cum multis copiis occupavit, ut Judæis noceret, *Ramam*, urbem tantum stadiis quadraginta Hierosolymis distantem, eamque vallis ac muro communivit. Quorsum tenderet tam audax *Baasæ*, Regis Israel, consilium, animadvertit quidem facile *Asa*, Rex Juda, sed consilii inops, planeque immemor auxiliatricis Dei manus, quam toties expertus fuerat, confugit ad *Benadadum*, Syriæ Damascenæ Regem, eumque ad facilius retundendas æmuli sui *Baasa*, Regis Israel, molitiones, sacrilega nundinatione, hoc est, auro & argento, quod in Templi Ærario, Regisque Thesauris asservabatur, sibi conciliavit. Misit confestim *Benadad*, Rex Syriæ, copias suas contra civitates Regni Israelis, quibus repellendis impar *Baasa*, Rex Israel, captam urbem *Ramam* deserere, suamque in ditionem maturata fuga redire compulsus est. At, diuturna non fuit de recuperanda libertate sua *Asæ*, Regis Judæ, concepta lætitia. Ad eum quippe Deus Prophetam *Ananum* protinus misit, ut ei sacrilegam illam societatem, quam cum *Benadado*, Syriæ Rege, inierat, exprobraret. Correptionem Prophetæ, non æquo & pœnitenti, ut par erat, animo, excepit *Asa*, Rex Juda, sed reprehensionis impatiens, ad diffidentiam adjecit crudelitatem. Vatem enim dedit in vincula & multos e populo, de hoc facto obloquentes, interemit. Ex eo tempore *Asa*, Rex Judæ, pœnas ab illo exigente numine, continuis bellis lacessitus est, & podagræ doloribus per triennium vehementer conflictatus; in qua tamen infirmitate non quæsivit Dominum, nec in eo spem ac fiduciam collocavit, sed totus in Medicorum artem intentus, humanis præsidiis dolorem pedum, quo torquebatur, delinire studuit. Quod ei Scriptura Sacra vitio vertit, quia, ut apposite observat *Theodoretus* Quæstione XLVIII. in librum tertium Regum: *Qui vera pietate sunt præditi, utuntur Medicis tanquam Dei ministris. Sciunt tamen quod nihil potest ars Medicorum Deo nolente, sed tantum potest, quantum ipse vult*. Obiit Rex *Asa* anno Regni sui quadragesimo primo, eumque maculas illas, quas existimationi suæ aspersisse mox diximus, pœnitentia eluisse innuit Scriptura Sacra, quæ illum (capite 15. lib. 3. Regum) piis Principibus ac justis accenset. *Asæ*, Regi Judæ, successit filius *Josaphatus*, pietati ac zelo patri non modo non impar, sed superior.

D. Narra, si placet, res præclare gestas *Josaphati*, filii *Asæ*, ejusque in Regno Judæ successoris; quas eo lubentiori animo auscultabo, quod ille Princeps, Religionis virtutibus clarus, se ad imitationem *Davidis*, Regis, contulerit, præcepta Dei accurate servaverit, & inter Reges Juda fuerit eximius pietatis cultor.

M. Regnum Judæ ad summum decus extulit *Josaphatus*, & in ipso sui regiminis exordio primam constituendæ Religionis, stabiliendi Dei cultus, & in tota ditione sua profligandæ Idololatriæ curam habuit. Hinc ita potens & opulentus evasit, ut in ejus gloriam ac divitias cælum atque terra conspirare viderentur, sicut testatur Scriptura Sacra capite 17. vers. 3. & seq. libri 2. Paralipomenon, his verbis: *Fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis, & non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, & non juxta peccata Israel; confirmavitque Dominus Regnum in manu ejus; & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei divitiæ multæ, & multa gloria; cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa, & lucos de Juda abstulit*. Animadvertens autem Rex *Josaphat*, Idololatriam apud Judæos ex ignorantia, vel ex Legis Dei neglectu profectam esse; misit anno tertio Regni sui Sacerdotes, Levitasque in urbes universi Regni sui, qui populum Legem Domini edocerent, sicque omnes Idololatriæ fibras evellerent. Hunc *Josaphati* zelum gratum habuit Deus, eumque reddidit suis apprime charum, & finitimis Gentibus ita formidabilem, ut Philistæi & Arabes vectigalia, seu tributa, ultro ac certatim ei pensitarent, haberetque ipse in suo exercitu undecies centena & sexaginta millia virorum bellatorum, non numeratis his militibus, quos in præsidiis constituerat, sicut legitur lib. 2. Paralip. cap. 17. verum, dum alta pace, summaque Regni felicitate gauderet *Josaphatus*, ecce Moabitæ, Ammonitæ, Idumæi, & Syri, qui ejus potentiam ægris oculis videbant, conjunctis viribus & cum ingenti exercitu in Judæam irrumpunt, & imparatum Regem invadunt. In tanto tamen discrimine animum non despondit Rex *Josaphatus*, sed in Deo omne præsidium collocans, ardentissimas ad eum preces effudit, & e vestigio turbati ac commissi inter se barbari certarunt. Ammonitæ, & Moabitæ in Idumæos, tum vero illi in semetipsos arma verterunt, sesequе mutua clade confecerunt. Quo factum est,

est, ut Rex *Josaphatus* non tam armis, quam sacris canticis Sacerdotum & Levitarum, quos secum deduxerat, hostes illos in se conjuratos debellaverit, & triumphantis ritu Hierosolymam reversus, Deo, victoriæ tam insignis auctori, immortales in Templo gratias egerit, sicut narrat facer Auctor lib. 2. Paralip. cap. 20. Præter hæc pietatis Regis *Josaphati* momenta, duo alia refert Scriptura Sacra (lib. 2. Paralip. cap. 19.) quæ silentio prætermittere non debemus. Constituit enim pius ille Rex in singulis totius Regni sui oppidis subsellia Judicum, quos sapientia & prudentia præditos selegit, huicque obeundo muneri præfecit, illos gravi ista admonitione adhortans: *Sit timor Dei vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum*. Digna sane religiosissimo Principe Sententia! Prærerea, constituit Hierosolymis Rex *Josaphatus* Levitas, Sacerdotes & Principes familiarum, qui sacris judiciis præessent, & dirimerent quæstiones, quæ inter Judæos circa Legem, Mandata, Cæremonias, & justificationes emergere poterant, *præcepitque eis dicens: sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto ...... Ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira Dei super vos, & super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis*. Hæ sunt in summa res, quas præclare gessit *Josaphatus*, Rex Judæ, quasque laudat Scriptura Sacra. At, duo sunt Regis *Josaphati* facinora, quæ ei Scriptura Sacra crimini dat, quæque hic breviter indicabimus. Et primo quidem, Rex *Josaphatus* inauspicato celebravit nuptias filii sui *Jorami* cum *Athalia*, pessimi *Achabi*, Regis Israelis, & crudelissimæ *Jezabelis*, filia. Has illicitas nuptias, quas familiæ *Davidis*, Regis, funestissimas fuisse, mox fatalis eventus probabit, redarguit Deus per Prophetam *Jehu*, filium *Hanani*, & ad correptionem illius Prophetæ, culpam suam agnovit Rex, pœnitentiam egit, nec destitit veniam flagitare, donec Deus per eumdem Prophetam ei denunciaverit, se intuitu bonorum illius operum, pietatis præsertim ac zeli, cujus in evertendis Idolis specimen præbuerat, hoc delictum, severa alioqui animadversione dignum, ei condonare. Deinde, Scriptura Sacra non solum culpat Regem *Josaphatum*, quod suum sanguinem miscuerit cum impii *Achabi*, Regis Israelis, sanguine, verum etiam, quod classem instructuus, quæ *Ophiram*, inquirendi auri causa, proficisceretur, ad hujus expeditionis societatem admiserit *Ochoziam*, filium *Achabi*, Regis Israel. Hoc fœdus, quod cum *Ochozia*, nequissimo Israelis Rege, pepigit *Josaphatus*, Rex Judæ, improbavit Dominus, misitque Prophetam *Eliezer*, qui *Josaphato* significaret, classem, quam paraverat, in ipso portu *Asiongaber*, antequam solveret, perituram. Quod reapse, sicut prædixerat Propheta, contigisse, legitur cap. 22. lib. 3. Regum, & cap. 20. lib. 2. Paralipomenon. Postremo, Rex *Josaphatus* anno ætatis suæ sexagesimo, Regni vigesimo quinto diem ultimum clausit, & Hierosolymis cum patribus suis sepultus est, ut narrat Scriptura.

D. Ut quid mox dixisti, nuptias, quas *Joramus*, filius Regis *Josaphati*, cum *Athalia*, Regis scelestissimi *Achabi*, & truculentæ *Jezabelis* filia, contraxit, familiæ *Davidis*, Regis, totique Regno Judæ funestissimas fuisse?

Prædictas nuptias familiæ *Davidis*, Regis, totique Regno Judæ funestissimas fuisse, heu nimium! crudelis eventus comprobavit. Mortuo quippe *Josaphato*, pio Regi successit in Regno Judæ filius ejus, natu maximus, *Joramus*, qui, instigante *Athalia*, pessima conjuge sua, *Achabi*, Regis Israelis, & *Jezabelis*, filia, sese non minus crudelem in homines, quam impium in Deum toto Regni sui tempore prodidit. In primis, ut quietius regnaret, sex e suis fratres sustulit, & aliquot proceres, qui erga illos bene erant affecti, interemit. Dein, excusso Religionis jugo, Idololatriam in Regnum Judæ invexit, & Idolo *Baal* Templa consecravit. Tam sacrilegam impietatem non diu impunitam tulit flagitiosissimus ille Rex. A Deo siquidem propter gravissima illius crimina derelictus, perdidit totam Idumæam, quæ a *David*, Rege, olim subacta, Judaico Imperio hactenus paruerat, nec eam unquam recuperare potuit. Idumææ defectionem imitata itidem est *Lobna*, munitissima Judææ civitas. Philistæi, & Arabes in Judæam irruerunt, fœde devastarunt, Regiam diripuerunt, & in his depopulationibus non pepercerunt Regiæ Soboli, sed interfecerunt omnes filios Regis *Jorami*, solo superstite relicto *Joachaz*, aliter dicto *Ochozia*, natu minimo. Tandem ad omnium malorum cumulum, insanabili putrescentium viscerum dolore a Deo percussus est impius ille Rex, ac integro biennio diris tormentis vexatus, longa consumptus tabe, & a suis omnino neglectus, miserrime periit, cum viscera sua egessisset vivus. Annis octo regnavit Rex *Joram*, & licet Hierosolymis sepulturam habuerit, fuit tamen e tumulo Regum Majorum suorum exclusus, & Regio funere privatus, sicut legitur cap. 21. lib. 2. Paralipomenon.

D. Utinam! omnes Reges hoc terribili in *Joramum*, iniquissimum Regem Judæ, divinæ vindictæ exemplo intelligerent, se ita Imperium gerere debere, ut actionum suarum rationem vel reddere, vel saltem a semetipsis exigere possint. Futurum est enim aliquando, ut Deus ab eis rationem exigat, apud quem nihil eis profuerit potentes fuisse in terris, nisi quod tanto rigidiorem habituri sunt judicem, quanto grandior potestas fuerit eis commissa. Sit unus licet supremus totius Orbis Monarcha, qui pro arbitrio imperat, Deum tamen exactorem, & præpotentem scelerum ultorem, nec effugere, nec fallere nec terrere, nec corrumpere unquam poterit. Sed perge, quæso te, seriem texere Regum, qui, post *Joramum*, Regnum Judę obtinuerunt.

M. Sicut fructus naturam arborum sequuntur, ita fere liberi parentum mores imitari, indolem quoque simillimam referre solent. Hujus paren-

parentum in filios transfusæ morum similitudinis funestum in *Ochozia*, qui patri suo *Joramo*, Regi Judæ, successit, habemus exemplum. Hic quippe, viginti duos annos natus, paterni Regni, sicut ejus impietatis hæres; atque improbæ matris suæ *Athaliæ* nefariis consiliis auscultans, Idololatriam promovit, seque cultus Idoli *Baal* fautorem præbuit. Expeditionem militarem una cum avunculo suo *Joramo*, Rege Israelis, contra *Hazaelem*, Regem Syriæ, suscepit. Sed post infelicem certaminis exitum, a *Jehu*, infensissimo familiæ *Achabi* Regis Israelis inimico, trucidatus fuit, cum uno dumtaxat anno regnasset in Juda. Ejus cadaver Hierosolymam delatum in sepulchro Majorum conditum est. Hinc facile intelligere potes, me non immerito paulo ante observasse, familiæ *Davidis*, Regis, funestas fuisse illas, quas *Josaphatus*, Rex Judæ, celebravit nuptias filii sui *Jorami* cum *Athalia*, Regis Israelis *Achabi*, & *Jezabelis* filia.

D. Probe intelligo, ejusmodi illicitas nuptias graviter displicuisse Deo, & in familia *Davidis*, Regis, iliadem malorum importasse. Sed multo acerbiori pœna Deum propter has illicitas nuptias, in familiam Regis *Salomonis* animadvertisse ajebat nuperrime Theologus, in sacris literis haud parum exercitatus, asserebatque stirpem Regis *Salomonis* defecisse in *Ochozia*; & *Joam*, qui in Regno Judæ successit *Ochoziæ*, non e *Salomonis* prosapia oriundum esse, sed de *Nathanis*, alterius filii *Davidis*, progenie fuisse. Id autem an verum sit, & sacris literis consentaneum? nunc a te scire vehementer cupio.

M. Cum bona venia illius Theologi, qui ista tibi narravit, dixerim, oppido falsum esse, stirpem Regis *Salomonis* extinctam fuisse in *Ochozia*, *Joamque*, qui in Regno Judæ successit *Ochoziæ*, non de *Salomonis*, Regis, sed de *Nathanis* progenie extitisse. Hæc, inquam, falsa esse, e sacris literis facile patescit. Quarti enim libri *Regum* cap. 11. v. 1. & seq. ita legitur: *Athalia vero mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum* (seu Ochoziam) *surrexit, & interfecit omne semen regium. Tollens autem Josaba, filia Regis Joram, soror Ochoziæ, Joas, filium Ochoziæ, furata est de medio filiorum Regis, qui interficiebantur, & abscondit eum a facie Athaliæ, ut non interficeretur.* Et cap. 12. ejusdem libri quarti *Regum*: *Tulit Joas, Rex Judæ, omnia quæ consecraverant Josaphat, Joram, & Ochozias, patres ejus &c.* Et cap. 13. *Anno vigesimo tertio Regis Joas, filii Ochoziæ, Regis Judæ &c.* Capite etiam tertio lib. 1. *Paralipomenon* in posteritate Regis *Salomonis* diserte recensetur *Joas*, filius *Ochoziæ*, idque Evangelista *Matthæus* explicate confirmat, inquiens: *Josaphat genuit Joram, Joram autem genuit Oziam, Ozias autem Joathan, Joathas autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam.* Generatione ergo omnes isti Reges Judæ prodierunt ex stirpe Regis *Josaphati*, ac proinde *Salomonis*, non vero *Nathanis*. Nemo itaque contra hæc apertissima Scripturæ Sacæ testimonia asseverare potest, stirpem Regis *Salomonis* in *Ochozia* defecisse. Fateor tamen, hanc fabulam de stirpis *Salomonis* defectione narrari in libro, qui *De Temporibus* inscribitur, quemque noster *Joannes Annius*, Viterbiensis, vindicat *Philoni*, Judæo; at constat nunc apud omnes Critices Disciplinæ peritos, hunc librum esse spurium *Philonis*, Judæi, fœtum, tum quia *Eusebius* lib. 2. *Historiæ Ecclesiasticæ* cap. 18. & *S. Hieronymus* in *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum* Opera *Philonis*, Judæi, diligenti criterio censuerunt, & tamen nullum memorant Opus, in quo *Philo* res gestas Regni cujusquam tempora notarit: tum quia etiam liber ille multa falsa, multa absurda, nonnulla contra Scripturam Sacram profert, totque mendaciis, & anilibus fabulis a capite ad calcem refertus est, ut nemo, qui tantisper eum lectitare voluerit, statim non fateatur, hunc librum plane indignum esse, qui perito *Philoni*, Judæo, adscribatur. Sed & aliud, quod hic prætermittere minime debeo, suppetit argumentum, quo evinci potest, stirpem Regis *Salomonis* in *Ochozia* non defecisse. Nam si stirps *Salomonis* exaruisset omnino in *Ochozia*, sequeretur primo, jus regnandi devolutum esse non ad nepotes *Salomonis*, sed ad posteros *Nathanis*, alterius filii *Davidis*, Regis; quod sane abhorret ab omni veri specie, quia legimus c. 11. lib. 2. Paralipomenon, *Roboamum*, filium *Salomonis*, genuisse viginti octo filios; *Abiam*, filium *Roboami*, genuisse viginti duos cap. 13. *Josaphatum* vero, filium Regis *Abiæ*, genuisse septem liberos, cap. 21. Credibile autem non est, tam numerosam stirpem nepotum *Salomonis*, qui a tempore *Roboami* usque ad *Ochoziam*, filium *Jorami*, in plures familias succrescere potuerunt, ita post obitum Regis *Ochoziæ* fuisse extinctam, ut ne ullus quidem ex stirpe *Salomonis* superstes fuerit, qui jus habuerit ad regiam dignitatem, & ad eam posteros *Nathanis* adsciscere opus fuerit. Præterea, si stirps *Salomonis* plane defecisset in *Ochozia*, sequeretur, post obitum *Ochoziæ* transiisse a Salomonidis ad Nathanitas, hoc est, a linea *Salomonis* ad lineam *Nathanis* promissionem a Deo factam de nascituro Messia e semine *Davidis*, adeo ut divina illa promissio impleta non fuerit in linea *Salomonis*, sed in linea *Nathanis*. Quod sane antiquorum Patrum, & Theologorum sententiæ adversatur, qui docent, promissionem divinam de prodituro Messia e semine *Davidis*, Regis, completam fuisse in linea *Salomonis*, & non in linea *Nathanis*. Sed de successione *Salomonis* nunquam interrupta, & per veram & naturalem nepotum procreationem usque ad ortum Christi Domini jugiter continuata, si plura scire aveas, legesis Dissertationem quartam Tractatus, quem secundis curis anno MDCCXXIV. Romæ edidi: *De Mysteriis & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*, ubi conciliare studui antilogiam, seu apparentem contradictionem, quæ videtur esse *Matthæum* inter & *Lucam*, Evangelistas, in ea, quam describunt, genealogia Jesu Christi, Salvatoris nostri.

D. Ea,

D. Ea, quæ adduxisti, momenta invicte probant, stirpem *Salomonis* non fuisse in *Ochoziæ* extinctam, sed *Joasum*, qui in Regno Judæ successit *Ochoziæ*, vera, naturali, & carnali generatione filium esse *Ochoziæ*, illumque subinde non e *Nathanis*, sed e *Salomonis* progenie originem traxisse. Sed nunc, obsecro te, compendiosa narratione describe quid post obitum Regis *Ochoziæ* contigerit, & res, quas ejus filius, & in Regno Judæ successor, *Joasus*, memoria & commendatione dignas potissimum gessit, summatim perstringe.

M. Post *Regis Ochoziæ* obitum, *Athalia*, vidua Regis *Jorami*, & mater Regis *Ochoziæ*, mulier impotens & ambitiosa, atque Idoli *Baal* cultui addictissima, sese tanquam inferni furiam, crudelitatis, & impietatis monstrum exhibuit. Regnum Judæ, morte filii sui *Ochoziæ* vacuum, confestim occupavit. Immanem in populum per sex annos integros crudelitatem exercuit, & sicut mox observavimus, in suum sanguinem sæviit, ac nepotes suos, Regis *Ochoziæ* filios, impotenti regnandi libidine abrepta, occidi curavit. Unus dumtaxat e Davidico semine truculentissimam illam cladem evasit *Joas*, filius Regis *Ochoziæ*, anniculus puer, quem amita *Josaba*, Regis *Ochoziæ* soror, & uxor *Jojadæ* Pontificis, ab imminenti morte eripuit, eumque cum nutrice in Templo per sexennium occultavit, ipsa tantum, ejusque marito *Jojada*, Pontifice, hujus rei consciis, quibus subinde *Joasus* vitam & sceptrum accepta referre debuit. At, postquam *Joasus* per sex annos latitasset in Templo, visum est tum populo, tum *Jojadæ*, Pontifici, opportunum tempus tyrannidem *Athaliæ* excutiendi, populum in libertatem vindicandi, & *Joaso*, ceu legitimo hæredi, reddendi Regnum, quod ei *Athalia*, crudelis illius Avia, spretis divinis & humanis Legibus, præripuerat. *Jojadas* itaque Pontifex, urgente populo, tyrannidis *Athaliæ* diutius ferendæ impatiente, *Joasum*, tum temporis septennem, ritu solemni Regem Judæ in Templo inauguravit, eumque, depulsa *Athalia*, in paternum solium, festivis omnium acclamationibus & gratulationibus restituit. Hæc ubi rescivisset *Athalia*, excanduit, & tantum non furore correpta ad Templum festina accessit popularem motum sedatura, & conjurationem impeditura. Sed ad nihilum reciderunt impiæ illius mulieris conatus. Eam quippe absque mora extra Templi septa educi, ac necari jussit Pontifex *Jojadas*. E vivis sublata illa furia, longe crudeliori digna supplicio, *Joasus* tranquillum Regnum obtinuit, & quamdiu *Jojadam*, summum Pontificem, parentis loco, uti debebat, habuit & coluit, se se divini cultus observantissimum, & optimum Principem præbuit. Templum Idoli *Baalis* evertit, Aras destruxit, Idola confregit, *Mathanem*, Baalis Sacrificum, coram Altari hujus Idoli jugulari ac mactari jussit. Sarta tecta Templi, ab *Athalia* neglecti & vastati, instauravit, magnisque sumptibus illud exornavit. Verbo dicam, quamdiu Rex *Joasus* Præceptore & administro Principe *Jojada* usus est, expressit in se imaginem Principis omnibus virtutum numeris absoluti, omnibus prospiciens, paternum in omnes gerens animum, religione nihil prius & antiquius habens, semper vigilans, quo suis subditis suppeteret tranquillitas, & illorum commodis consuleret. At, postquam *Jojadas*, Pontifex, anno ætatis suæ trigesimo supra centesimum e vita migrasset, *Joasus*, sui juris factus, & Aulicorum adulationibus (ut apud Principes fieri assolet) delinitus, eorumque pravis consiliis corruptus, iram Dei meruit, & populi odium sibi conflavit. Templi enim, quod nuper religiose instauraverat, curam abjecit, veræ avitæque Religioni cultum Idoli *Baalis* anteposuit, ad Lucos & Idola respexit, hisque nefariis superstitionibus indignissimam addidit necem *Zachariæ*, Sacerdotis, & filii *Jojadæ*, illius Pontificis, cui vitam, Regnumque debebat, quod hic Propheta, Spiritu Domini afflatus, Regis, populique impietatem argueret. Hujus, inquam, Prophetæ *Zachariæ* zelum non tulit Rex *Joasus*, sed ad iram concitatus, & summam impietatem cum ingratissimi animi vitio jungens, sanctum illum virum *Zachariam* (qui alter est ab eo *Zacharia*, qui inter Minores Prophetas undecimus est) in Atrio Templi, prohscelus! lapidibus obrui jussit. Hanc sacrilegam mortem *Zachariæ*, inter saxorum grandinem vindictam exposcentis, graviter Deus ultus est. Vix enim vertente anno post cædem hujus sancti viri, Deus sic animos Syrorum extulit, ut *Hazael*, Syriæ Rex, cum exercitu in Judæam irruperit, *Gethum* urbem ceperit, & hac inflatus victoria, post depopulatam ac vastatam Judæam, versus Hierosolymam, totius Regni Judæ caput, recta contenderit, eaque potitus fuisset, nisi Rex *Joas* thesaurum omnem, qui in sacro Ærario asservabatur, ablatum victori in prædam tradidisset, & Templi auro turpissimam pacem redemisset. Sic *Hazael*, Rex Syriæ, quo, tanquam virga, ad flagellandum Regem *Joasum* Deus usus est, post numeratam sacram, prophanamque pecuniam, post direptam victricibus armis Judæam, post primarios Regni viros internecione deletos, abscessit, hisque pœnis, Regi *Joaso* illatis, contentus fuit Deus, qui graviores tamen exigere potuisset. At, non multo post *Hazaelis*, Syriæ Regis, discessum miserrima ac diuturna ægritudine confectus *Joas*, Rex Judæ, a suis in lecto decumbens trucidatus est ineunte anno Regni sui quadragesimo, nec in sepulturam Regum illatus est, sicut legitur lib. quarto Regum cap. 12. & libr. 2. Paralipomenon cap. 24.

D. Cum pessimum sit adulationis genus, mirari profecto non subit, quod juvenis adhuc Regis *Joas* animum, ad pietatem inclinatum, pestilenti adulatione corruperint viri Aulici, qui, sicut funesta sæpius nos docet experientia, tantum abest, ut pravas vulgi opiniones ex animis Regum, quibus serviunt, revellant, si quæ insident, & salutares bono Principe dignas inserant, ut potius suum agentes negotium, sui que

pri-

privatis commodis studentes, rationem publicæ utilitatis negligant, & Reges, quorum favorem aucupari ambiunt, assentationibus, alloquiis, & obsequiis illiberalibus inficiunt, & ad ea sollicitant, quæ sunt parum digna Regibus. Sed mittamus has Regnorum & Rerum publicarum pestes, & prosequamur Historiam Regum Judæ.

M. *Joaso* in Regno Judæ successit *Amasias*, ejus filius, annos natus viginti quinque. Parentem suum *Joasum* tam in primis, quam in ultimis Regni sui annis æmulatus est, & sicut illius Regni principia laudatissima & paternis initiis simillima fuerunt, ita in ultimis Regni sui annis in pravos mores degenerans, infelicem, perinde ac ipsius parens, nactus est exitum, cæterisque impiis Regibus reliquit magnum divinæ vindictæ documentum. At enim, *Amasias* in exordio Regni sui sustulit quidem e medio eos, qui in ipsius patrem *Joasum* conjuraverant, eique necem intulerant; liberis tamen eorum, juxta Legem a Deo per *Moysem* datam, pepercit, probe sciens, Deum, qui summus est vitæ, ac mortis arbiter, id pœnæ genus sibi soli reservasse, ut parentum peccata usque ad quartam generationem castiget, quo acerbitate, diuturnitate, & amplitudine pœnæ, improbi homines, qui non virtutis amore, sed tantum formidine pœnæ possunt a crimine submoveri, dum sibi, suisque metuunt, injecto libidini fræno, peccare desistant. Bellum totis Regni sui viribus adversus Idumæos adortus Rex *Amasias*, trecenta suorum millia armavit, quibus centum millia ex Regno Israelitico in auxilium accita, centum talentorum anticipata solutione, adjungere statuerat. Sed, ad vocem unius Prophetæ prohibentis, ne talium militum, qui Deo erant exosi, auxilio uteretur, confestim eos domum dimisit, & Idumæos commisso certamine aggressus, insignem, supremo favente Numine, victoriam de illis reportavit. Sed, o inauditam, & plusquam belluinam ingratitudinem! Rex *Amasias*, victoriæ, sibi a Deo concessæ, plane immemor, Idola, quæ inter direptas hostium manubias reperta sunt, cultu ac sacris prosequi non erubuit, neque ab illa detestanda superstitione absterrentem Prophetam auscultare voluit, sed eum conviciis & minis dure excepit. Sic rebus prosperis ac secundis solent insolescere mortales, ac ferrea & saxea gestantes pectora, beneficiorum Dei penitus oblivisci. Non diu tamen tantæ ingratitudini debitam ultionem distulit Deus. Et primo quidem pœnas dedit *Amasias*, Rex Judæ, dum in prælio, quod inconsulte cum *Joaso*, Rege Israelis, conseruit, captus est, & perductus Hierosolymam, in quam *Joasus*, triumphantium more, ingressus est per labem muri, dirutis videlicet ad quadringentorum cubitorum longitudinem mœnibus, ut cum liberet, eamdem urbem cum suis copiis facilius subire posset. Nec his contentus victor Rex Israel, thesauros omnes, & sacros & prophanos expilavit, *Amasiam* Regem Judæ sibi vectigalem fecit, acceptisque primariorum civium liberis obsidibus, sua relegit vestigia, & Samariam reversus est. Dein, *Amasias*, Rex Judæ, postquam huic cladi per quindecim annos superstes fuisset, potius quam præfuisset, iterum pœnas luit. In eum quippe facta est valida Optimatum, & populi conjuratio, eo potissimum nomine, quod Rex *Amasias* imprudentia, & ignavia sua Regnum Judæ vectigale, ac tributarium Regi Israelis reddidisset. Quam injuriam ferre non valentes, in Palatium irruperunt, Regem ad mortem deposcentes, cumque ipse versus *Lachim* civitatem arripuisset fugam, eum insecuti sunt, ibidemque cæciderunt, cum regnasset in Judæa annis viginti, sicut narratur libro 4. Regum cap. 14. & lib. 2. Paralipomenon cap. 25.

D. Quem Regni Judæ hæredem ac successorem reliquit Rex *Amasias*?

M. Regni Judæ hæredem ac successorem reliquit Rex *Amasias* filium suum *Oziam*, sive *Azariam*, annos dumtaxat sexdecim natum, qui paternum Regnum adeptus, Deum sincere coluit, *Zachariæ*, Prophetæ (qui alter fuit ab eo *Zacharia*, qui inter Minores Prophetas undecimus censetur) consiliis plurimum usus, & ab ipso ad omnem sanctimoniam probe informatus, præcipuam curam obsequendi præceptis Dei habuit, Regnumque feliciter ac prospere, quamdiu Deo fidelis fuit, administravit, Philistæos, Arabes, & Ammonitas, divino tectus præsidio, debellavit. Urbem *Elath*, ad Mare Rubrum sitam, & a Judæ Regno jampridem divulsam, ditioni adjecit, & ad necessitatem atque magnificentiam diligenter communivit. Alias munitissimas urbes *Jabniam*, *Getham*, & *Azotum*, machinis bellicis verberatas, vi cepit, ac spoliavit mœnibus. Firmissima præsidia, & oppida in terra hostili extruxit, eoque Judæorum colonias deduxit, ut tuti ac securi agros colerent, victique Philistæi in officio continerentur. Urbem Hierosolymam novis propugnaculis, munitionibus, & turribus solidissimis firmavit, aliisque rebus præclare gestis nomen suum tam longe lateque celebravit, ut Ægyptiis, aliisque circum Gentibus formidandum esset. Tanta illa felicitate clarus Rex *Ozias*, sui omnino oblitus est, nec Regio Sceptro contentus, thuribulo manum admovere, & sacra jura, quæ ad solos pertinent Sacerdotes, sibi in Templo arrogare sacrilega temeritate præsumpsit. Sed id non impune tulit. Confestim siquidem lepra correptus, & e Templo a Sacerdotibus expulsus, reliquum vitæ tempus privatis in Ædibus, contubernio hominum prohibitus, misere transegit, translata in *Joathamum*, ejus filium, procuratione Regni Judæ, ac tandem toto vitæ suæ tempore inustam corpori suo turpem criminis notam ferens, mortuus est *Ozias* anno Regni quinquagesimo secundo, uti legitur lib. 4. Regum cap. 14. & lib. 2. Paralipomenon cap. 26. Felicem profecto Regem *Oziam*, si intra terminos, sibi a Deo præscriptos, permansisset. *Alii* namque (ut ait *S. Joannes Chrysostomus* Homilia IV. de Verbis Isaiæ: *Vidi Dominum*) *sunt termini Regni*, *alii*

alii termini Sacerdotii. Hoc Regnum illo majus est...... Regis corpora commissa sunt, Sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit; Sacerdos autem maculas peccatorum. Ille necessitate. Hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia..... Verum, Rex Ozias, seu transiliens septa, modumque Regni transgressus, conatus est aliquid addere, atque ingressus in Templum cum auctoritate incensum adolere volens. Ob hanc superbiam, omnium vitiorum matrem, Deus Regem *Oziam*, intra Sacrorum vestibulum tanta cum impudentia irrumpentem, lepra percussit, dignum sane, qui mille fulminis ictibus, extremo supplicio, cruciatuque afficeretur, quandoquidem illi, qui hæc primum ausi sunt, hanc dedere pœnam, videlicet *Dathan*, *Core*, & *Abiron*, multo magis Regem *Oziam* ad hunc modum puniri oportuit, qui ne illorum quidem calamitatibus a patrando illo sacrilegio non fuit deterritus. Verum, hoc non fecit Deus, sed in pœna, quam inflixit Regi *Oziæ*, severum simul & bonum sese exhibuit, ut simul & terrore & bona spe ad pœnitentiam excitaret eum, qui lapsus erat.

D. Utinam Reges ac Principes Laici, quibus Deus quæ sunt in terris commisit, nunquam sacra jura & officia sacerdotum temere sibi arrogare præsumant, sed potius diligenter satagant, ut semper sarta tecta vigeat concordia Sacerdotii, & Imperii. At, ut nunc pie faciunt scire velim, an *Joathan*, quem patri suo *Oziæ* in Regno Judæ successisse mox insinuasti; pie, prospereque regnaverit? & an patris sui eruditus exemplo a sacrorum contactu abstinuetir?

M. Paternæ pietatis æmulator fuit *Joatham*, Rex Judæ, & sacra Sacerdotum jura non invasit, quod sciret, patrem suum iram Dei in se provocasse, & lepræ obnoxium vitam finisse quia adversus sacra adyta sumpsit audaciam, in Sancta Sanctorum sese superbe inrrusit, & hunc locum, qui omnibus, præterquam Summo Pontifici, erat inaccessus, prohanare ausus est. Regni sui exordium a rebus Religionem spectantibus auspicatus est *Joathamus*, annos natus viginti quinque, & Templum Hierosolymitanum sumptuosis ædificiis exornavit. Postea, ad bellum contra Ammonitas gerendum se accinxit, quos, bellicæ fortitudinis gloria illustris, domuit, & stipendium, seu Tributum, præstare coegit. Obiit Rex *Joathamus* anno ætatis suæ quadragesimo primo, cum regnasset annos sexdecim. *Joathamo* in Regno Judæ successit *Achas*, ejus filius, viginti annorum juvenis, sed impius, & ad omnem superstitionem, & idololatriam projectus, ideoque Deo maxime invisus, & ob sua execranda delicta a Deo derelictus, & *Razini*, Regi Syriæ, & *Phacee*, Regi Israelis, castigandus traditus. Enim vero, duo illi Reges suas conjunxere vires, Hierosolymam obsederunt, sed eam expugnare haud potuerunt, uti prædixerat Propheta *Isaias*, sicut opportunius ostendemus in Colloquio tertio in Historiam quintæ hujus Mundi Ætatis, ubi Prophetarum gesta & vaticinia breviter describemus. *Razin*, Rex Syriæ, & *Phacee*, Rex Israelis, obsidionem Urbis Hierosolymæ solvere coacti, in Regem *Achazum* acrius invecti sunt, eique, ac toti Regno Judæ maximam cladem intulerunt. Prior siquidem, seu Rex Syriæ, *Achazum*, Regem Judæ, in urbem *Damascum* abduxit captivum. Alter vero, seu *Phacee*, Rex Israelis, centum & viginti millia hominum ex ditione Regis *Achazi* cæcidit, optima præda potitus est, & ducenta millia mulierum, & puerorum Samariam deportavit, quibus tamen, ad vocem *Oded*, Prophetæ ex Samaria vaticinantis, concessa est libertas, & facultas sese Hiericuntem recipiendi. Nec solum duo illi Reges, scilicet, Syriæ, & Israelis, in *Achazum*, Regem Judæ, quem Deus destituerat, insurrexerunt, verum etiam Idumæi, & Philistæi magnam Judæorum stragem ediderunt, multa spolia abstulerunt, & civitates Regni Judæ facto impetu plurimas occuparunt. Tot finitimarum gentium bellis misere atrritus Rex *Achazus*, non ad Deum confugit, sed in malitia sua obduratus, *Teglatphalasarem*, Assyriorum Regem, in auxilium accivit, & confestim ille Assyriorum Rex, magna spe prædæ, auri & argenti illectus, objectum hamum devoravit, Regi *Achazo* suppetias tulit, *Razinem*, Syriæ Regem, bello aggressus, *Damascum*, Regni Syriæ, Metropolim, expugnavit, diruit, incolas Cyrenem deportavit, *Razinem*, Regem, interfecit. Victorem *Teglathphalasarem*, Regem Assyriorum, venientem Hierosolymam, Rex *Achaz* non solum magnificentissime, ceu liberatorem suum, excepit, multoque auro, argentoque, tam sacro, quam prophano, donavit, sed etiam illius Regis gratiam, Patriæ Religionis desertione, & Assyriaca Idololatriæ æmulatione magis ac magis promereri studuit, jussitque ut clauderetur Templum, & Idola per universam urbem spargerentur ac colerentur, sicut colligitur ex capite 28. libri 2. Paralipomenon, ubi hæc leguntur: *Direptis itaque Achaz omnibus vasis Domus Dei, atque confractis, clausit januas Templi Dei, & fecit sibi Altaria, in universis angulis Jerusalem. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit Aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum*. In hoc nefariæ mentis piaculo abiit e vivis *Achaz*, omnium Regum Judæ nequissimus anno ætatis suæ trigesimo sexto, Regni decimo sexto, indignus habitus, cujus corpus sepulchris Regum inferretur.

D. Vah sceleratissimum illum Regem Judæ *Achazum*! non tantum pœnis, quæ, dum viveret, in ejus caput incubuerunt, juste a Deo castigatum, sed etiam dignum, cujus familia tota extingueretur, sicque ipse absque prole, quæ ei in Regno succederet, moreretur!

M. Sunt nonnulli Scriptores, qui existimant, *Ezechiam*, qui *Achazo*, Regi Judæ, successit, non fuisse verum & naturalem filium *Achazi*, eo quod libri 2. Paralipomenon capite 28. dicitur *Achazum*, Idoli *Baalis*, cultorem, filios suos ritu gentium, igne lustrasse, seu flammis combussisse. Sed dubium non est, quin fallan-

lantur isti Scriptores. Nec enim *Achazus*, Rex licet impiissimus, combussit filios suos, sed illos dumtaxat traduxit per ignem, hoc est, filios suos, juxta sacrilegam Gentium superstitionem, igne lustravit, & consecravit Idolo *Molochi*, illos tamen in honorem illius Idoli holocausto non consumpsit. *Ezechias* igitur, qui *Achazo* in Regno Judæ successit annos natus viginti quinque, verus ac naturalis fuit ejus filius, paterni tamen multum dissimilis ingenii. Hic siquidem religiosissimus Rex, divinæ Legis zelo succensus, Deorum Statuas omnes ac fana disjecit, lucos succidit, excelsa sustulit, Altaria prophana demolitus est, Serpentem Æneum, olim a *Moyse* in deserto erectum, cui Populus Judaicus vana superstitione thus adolebat, confregit, soliusque veri Dei cultum non modo in Regno Judæ, sed in finibus Tribuum *Ephraim* & *Manasses* late propagavit. Sic ad religionem, verique Dei cultum conversis omnium animis, Levitas, Sacerdotesque omnes ad celebranda, secundum Legem Mosaicam, Sacrificia ordinavit, & Pascha, quod jam pridem fuerat omissum, celebrari instituit, illudque cum tanta solemnitate, & omnium, ad sacrum conventum Hierosolymam confluentium, publica lætitia peregit, ut solemnis adeo celebritas a diebus Regis *Salomonis* peracta Hierosolymis non fuerit, sicut legitur lib. 2. Paralipomenon capite 30. Nec minori industria, qua divina curavit Rex *Ezechias*, rem bellicam administravit. Philistæos frequentibus præliis ac cladibus contudit jugum Regis Assyrorum, quod pater ejus, volens nolens susceperat, excussit, eique tributa negavit. Hinc *Sennacherib*, filius *Salmanasaris*, Rex Assyriorum, bellum Regi *Ezechiæ* intulit, & magno cum exercitu Judæam ingressus, late agros vastavit, civitates munitissimas aut cepit, aut evertit, nulloque obsistente, urbem Hierosolymam obsedit. Sed, Rex *Sennacherib*, accepto nuncio, quod Ægyptii, cum Æthyopibus fœderati, in Regnum Assyriorum irrupissent, hanc Hierosolymorum obsidionem protinus solvit, arma in Ægyptios & Ætyopes vertit, iisque magnam intulit cladem. Ab hac expeditione reversus *Sennacherib* formidolosum exercitum Hierosolymorum mœnibus iterum admovet, superbas ad Regem *Ezechiam* Epistolas scribit, blasphemat, minatur excidium, insultat, maturam deditionem imperat. Interea temporis, Rex *Ezechias* dolore confectus, hostisque viribus longe inferior non ausus manum conferere, ferventissimis precibus divinum præsidium imploravit, & illico Deus ejus precibus annuens, Angeli opera centum octoginta Assyriorum millia in castris interfecit. Qua inexpectata strage attonitus Rex *Sennacherib*, in oppidum Niniven trepidus confugit, ibique a filiis occisus dignum se tulit exitium. Lethali morbo decumbens Rex *Ezechias*, mortem, sibi per prophetam *Isaiam* denunciatam, fusis ad Deum precibus & lacrymis avertit, sanitatem, & vitæ, Regnique prorogationem, in quindecim annos obtinere meruit. De illius salute, missa honorifica Legatione Rex Babyloniorum *Merodach Baladan* gratulatus est. Sed Regi *Ezechiæ* thesauros suos nimio fastu Oratoribus Babylonis ostendenti, denunciavit Deus per Prophetam *Isaiam* imminentem captivitatem Babylonicam, in quam posteri ejus, atque Judæi abduci debebant. Mortuus est Rex *Ezechias* anno Regni sui vigesimo nono, & *Manassem*, filium suum Regni Judæ hæredem ac successorem reliquit.

D. Pressitne Rex *Manasses* religiosissimi patris sui *Ezechiæ* vestigia?

M. *Manasses*, Regno Judæ duodennis potitus, a patre suo *Ezechia*, pietate in Deum, cæterisque virtutum officiis clarissimo, multum degeneravit, plurimisque horrendis sceleribus sese inquinavit, quæ postea, flagellis a Deo emendatus, & ad meliorem frugem conversus, precibus, lacrymis, & pœnitentia expiare, Deumque placare satagit. Hæc autem sunt nefanda crimina, quorum Rex *Manasses* reum se constituit, & quibus relicto Domino, in sacra pariter & humana grassatus est. In primis, nihil intentatum reliquit *Manasses*, ut Dei Legem violaret, cultumque posset funditus evertere. Excelsa, in quibus colebantur Idola, quæque pater ipsius *Ezechias* diruerat, reparavit, lucos, Idolorum cultui itidem destinatos, restituit, Aras *Baali* erexit; sidera, tanquam Numina, veneratus est, illisque consecravit Altaria, filium suum per ignem, juxta superstitiosum Gentium ritum, traduxit, ariolos, pythones, augures, aruspices, magorum, incantatorum, veneficorumque omne genus consuluit, verbo dicam, nihil reliquum fecit Rex *Manasses*, suasque curas eo potissimum contulit, ut patriam Religionem aboleret, suoque exemplo, & publicatis Edictis, populum in Idololatriam præcipitaret. Præterea, *Manasses* non tantum in Deum impius, sed in homines crudelis fuit. Hierosolymam quippe innumeris cædibus cruentavit, in Sacerdotes, & Levitas, qui ejus impietatem increpabant, truculenter sævit, sed præsertim in Prophetam *Isaiam*, qui, licet e Regio genere ortus, & centum circiter annorum senio venerandus, jussu tamen immanis illius Regis, serra lignea a vertice per medium umbilicum dissectus est. Hic vides depictam imaginem Tyranni, qui metu, dolo, ac malis artibus Regnum administrat, qui suspectos habet & invisos cives illos, qui pietate, virtute, prudentia, & auctoritate pollent, qui delectatur aut sceleratis, quibus ad suæ Tyrannidis præsidium abuti possit, aut adulatoribus, a quibus audiat quod libenter facit, qui metui studet, non amari; qui denique Leges divinas & humanas, fœdera, constitutiones, edicta, sacra prophanaque vel contemnit, vel ad sui capitis tutelam pertrahit, cum tamen hæc omnia publico bono metiri deberet. Talis fuit Rex *Manasses*, quem Deus flagellis emendare volens, tradit in potestatem Assyriorum. Captus namque fuit *Manasses* a Principibus Exercitus, quem *Assaradinus*, Babyloniorum simul & Assyriorum Imperator, in Judæam miserat, & compedibus vin-

vinctus Babylonem abductus est, ubi malis edoctus, toto pectore ad Deum conversus est, eoque propitio, post aliquot annos in integrum restitutus est a *Saosduchino*, succesore *Assaradini*. Libertati ac Regno restitutus *Manasses*, in alium hominem immutatus est. Cultum Dei, quem pessumdederat, restauravit, prophanas Aras solo æquavit, Idola confregit, omnia superstitionis impiæ monimenta abrasit, & populum, quem suo exemplo seduxerat, ad avitæ Religionis, divinæque Legis observantiam, facti pœnitens, reduxit, ac tandem mortuus est, cum annos quinque supra quinquaginta regnasset. Apocrypha est ea, quæ ad calcem Bibliorum edita est, *Manassis Oratio*. Patri suo *Manassi* successit in Regno Judæ *Amon*, qui eum peccantem secutus est, sed non pœnitentem. Falsorum Numinum cultum redintegravit, & nova simulachra, & Idololatriæ monumenta erigendo, Deum deseruit, & ab ipso vicissim desertus est. Hinc suorum conjuratione & insidiis circumventus *Amon* cæsus est in Palatio, anno ætatis suæ vigesimo quarto, postquam sceleratissime ad biennium usque regnasset.

D. Perstititne diu deploratissimus ille status, ad quem Judæos redegit impius Rex *Amon*?

M. Funestum illum Judæorum, regnante nequissimo *Amone*, statum, in quo neglectæ fuerunt ceremoniæ, divinæ Legis præcepta insuper habita, sacrorum Codicum prætermissa lectio, cultus veri Dei pene extinctus, & Idololatria latissime diffusa; hunc, inquam, infaustum Judæorum sub impio Rege *Amone* statum immutavit, & Regni Judæ decus reparavit piissimus Princeps *Josias*, filius ejusdem Regis *Amonis*, quique octennis tantum puer in paterno solio a populo constitutus est. Ad virtutem & pietatem a teneris annis factus Rex *Josias*, summa cura, ut par erat, divina administravit, Idola destruxir, succidit, contrivit, Excelsa, Lucos, & prophanas Aras, toties iniquo victimarum sanguine pollutas, subvertit, vasa omnia falsorum Numinum cultui olim consecrata, ac singula Idololatriæ instrumenta jussit amoveri e Templo Domini. Delevit etiam aruspices, & sacrificulos *Baalis*, Solis, Lunæ, ac Siderum, nulla reliquit Idololatriæ vestigia, sicque urbem Hierosolymam, ac Templum repurgavit ac mundavit, ut hæc *Civitas Sancta*, illud vero *Sedes Dei* jure optimo dicerentur. Eo regnante, *Helcias* invenit librum Legis Domini autographum, seu *per Manum Moysis* (sicut legitur lib. 4. Regum c. 21. & lib. 2. Paralipomenon cap. 34.) cumque hunc librum coram *Josia* legisset *Saphan*, Scriba, audissetque Rex *verba Legis*, *scidit vestimenta sua*, & indoluit maxime, quod Judæi ceremonias & præcepta Dei tandiu neglexissent, quod ne deinceps contingeret, librum Legis coram omni populo congregato in Templo Legi præcepit, fœdus Deum inter & populum innovavit, & accuratam divinæ Legis observationem populo persuasit, eodemque anno, seu decimo octavo Regni sui, tanto apparatu Pascha Hierosolymis celebrandum indixit, ut testetur Scriptura, non esse factum Pascha tale a diebus Judicum, & Regum Israel & Juda. Tandem Rex *Josias* adversus *Nechaonem*, Regem Ægypti, qui bellum Syriæ inferebat, prælium, inconsulto Deo, committere volens, priusquam acies inter se concurrerent, sagitta ictus est, & ex eo vulnere, in urbem relatus, decessit, cum regnasset in Juda annis triginta & uno.

D. Ne longius, quam par sit, in texenda serie Regum Judæ, eorumque describenda Historia nostrum protrahatur Colloquium, breviter nunc, quæso te, constringe omnia, quæ post mortem Regis *Josiæ* sub aliis Regibus Judæ contigerunt usque ad captivitatem Babylonicam, ita tamen, ut, brevitati studens, nihil ex eorum Regum Judæ gestis, quod sit memoria dignum, subducas.

M. Occiso *Josiæ*, Regi Judæ, in prælio Magedonnensi, suffectus est *Joachazus*, ejus filius, qui tamen paucos post menses a *Nechaone*, Rege Ægypti, exutus Regno, in Ægyptum captivus abductus est, ibidemque mortuus. Regi *Joachazo*, demortuo in Ægypto, *Nechao*, Rex Ægypti, successorem dedit *Eliakim*, fratrem ipsiusmet *Joachazi*, & alterum filium Regis *Josiæ*, qui etiam *Joakim*, & *Jechonias* est nuncupatus. Hic autem Regnum Judæ per annos undecim varia & ancipiti fortuna tenuit, sed tandem ab Ægyptiorum servitute, cui erat mancipatus, recedens, & *Nabuchodonosori*, Chaldæorum Regi, cui se addixerat, fidem datam violare, & impositum sibi jugum excutere volens, ab Exercitu *Nabuchodonosoris*, ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum conflato, captus & interfectus est anno undecimo Regni sui, a quo ultimo Regni *Joakimi* anno, qui concurrit cum anno octavo Regni *Nabuchodonosoris*, Chaldæorum Regis, exordium Judæorum captivitatis Babylonicæ, quæ septuaginta annis duravit, duci debet, indeque nonnulli decipiuntur Chronologi, qui initium 70. annorum captivitatis Babylonicæ accersunt ab anno undevigesimo Regni *Nabuchodonosoris*, & ab anno undecimo ultimi Regis Judæ, seu *Sedekiæ*, quando videlicet *Nabuchodonosor*, Rex Chaldæorum, misit Ducem *Nabuzardam*, qui sacrum Templum, domos, murosque Civitatis Hierosolymæ diruit, evertit, incendit, ac solo æquavit, sicut Sacræ Literæ produnt lib. 4. Regum cap. 25. Sed de exordio & fine septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, opportunius, propitio Numine, differemus in nostris Colloquis in Historiam sextæ Mundi Ætatis. Redeamus itaque ad seriem Regum Judæ. *Eliakim*, Rex Judæ, qui, ut mox diximus, anno Regni sui undecimo ab Exercitu *Nabuchodonosoris*, Chaldæorum, seu Babyloniorum Regis, occisus est, reliquit filium binominem, dictum *Joakim*, & *Jechoniam*. Sed hic paternæ impietatis hæres, tribus mensibus in Regni administratione exactis, deportatus est in Babylonem, & in ejus locum subrogatus est *Mathanias*, dictus *Sedekias*, patruus Regis *Joachimi*, in Babylonem deportati, filiusque Regis *Josiæ*. Hic est ille *Sedekias* ultimus Judæ Rex, qui anno undecimo Regni sui occæcatus, & vinctus in

capti-

captivitatem Babylonicam ductus est. Eodem anno undecimo Regni *Sedechiæ* venit Hierosolymam *Nabuzardan*, Exercitus Babylonici Princeps, qui Templum, Regiam, domos universas concremavit, urbis mœnia circumquaque evertit, & Hierosolymis homines dumtaxat tenuioris fortunæ colendis agris vineisque reliquit, quibus *Godoliam* præfecit. Sed *Godolia* cum pluribus Judæis, & Chaldæis ab *Ismaele*, Ammonita, occiso, reliqui Judæi, qui Hierosolymis remanserant, profecti sunt in Ægyptum, socios se eis adjungentibus Prophetis, *Hieremia* & *Barucho*, qui sub Regibus *Joakimo*, & *Sedekia* imminentem captivitatem Babylonicam, & conflagrationem Templi prædixerant, ob idque ab illis Regibus, qui lucentem veritatem amabant, oderant redarguentem, variis, acerbisque pœnis affecti sunt, sicut commodius ostendemus in tertio Colloquio in Historiam quintæ hujus Mundi Ætatis, ubi data opera illustriora Prophetarum Gesta referemus, eorumque vaticinia expendemus. Habes nunc seriem & Historiam Regum Judæ, a quarto anno Regni *Salomonis* usque ad *Sedekiam*, qui fuit ultimus Regum Judæ.

D. Memoria quidem teneo Historiam Regum Judæ usque ad *Sedekiam*, qui fuit ultimus, & in quo nobilissimum Judæ Regnum omnino extinctum est, ita volente Deo, qui, ut ait Scriptura Sacra, *mutat tempora & ætates, & transfert Regna atque constituit*. Optarem tamen, ut, ad meæ memoriæ subsidium hic insereres accuratam Tabulam Chronologicam, quæ mihi indigitaret annum a creatione Mundi, quo Reges Judæ a *Davide* usque ad *Sedekiam*, Regnum inierunt, & quot annos Regno potiti sunt.

M. Tabulas Chronologicas a creatione Mundi usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, memini, me jam in præcedentibus Colloquiis, juxta calculum sacri Textus Hebræi, contexuisse; nunc, ut votis tuis faciam satis, inhærendo eidem Chronologiæ, quam in putandis annis a creatione Mundi accuratiorem tradidi in singulis Mundi Ætatibus, attexam Tabulam Chronologicam, quæ tibi indicabit annum Mundi, quo Reges Judæ a *Davide* usque ad *Sedekiam* Regnum inierunt, & quot annos Regno potiti sunt.

TABULA CHRONOLOGICA

REGUM JUDÆ,

A Davide usque ad Sedekiam.

D*avid* Regnum Judæ iniit anno a creatione Mundi ter millesimo septuagesimo quinto. Regnavit quadraginta annis, & obiit anno Mundi ter millesimo centesimo decimo quinto ante Æram vulgarem, seu ante Natale vulgare Christi, anno millesimo vigesimo quarto.

Salomon Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo decimo quinto. Regnavit annis quadraginta, & excessit e vivis anno Mundi ter millesimo centesimo quinquagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo octogesimo quarto.

Roboamus Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo, centesimo quinquagesimo quinto. Regnavit annis septemdecim, & vita functus est anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo secundo, ante Æram vulgarem anno nongentesimo sexagesimo septimo.

Abias Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo secundo. Regnavit tribus annis, & abiit e vivis anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo septuagesimo quarto.

Asa Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo quinto. Regnavit annis quadraginta & uno, & mortuus est anno Mundi ter millesimo ducentesimo decimo sexto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo vigesimo tertio.

Josaphat Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo decimo sexto. Regnavit annis viginti quinque, & obiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo primo, ante Æram vulgarem anno octingentesimo nonagesimo octavo.

Joram Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo primo. Regnavit octo annis, & decessit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo nono, ante Æram vulgarem octingentesimo nonagesimo.

Ochozias Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo nono. Regnavit uno dumtaxat anno, & obiit e vivis anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo, ante Æram vulgarem anno octingentesimo octogesimo nono.

Athalias mater *Ochosiæ*, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo. Regnavit sex annis, & interfecta est anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo octogesimo tertio.

Joas Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto. Regnavit annis quadraginta, & diem ultimum clausit anno Mundi ter millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo quadragesimo tertio.

Amasias, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo ducentesimo nonagesimo sexto. Regnavit annis viginti novem, & mortuus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo vigesimo quinto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo decimo quarto.

Osias, seu *Azarias*, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo trecentesimo vigesimo quinto. Regnavit annis quinquaginta duobus, & vitam cum morte commutavit anno Mundi ter millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, ante Æram vulgarem anno septingentesimo sexagesimo secundo.

Joathas, Regnum Judæ auspicatus est anno Mundi

Mundi ter millesimo trecentesimo septuagesimo septimo. Regnavit sexdecim annis, & obiit anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo tertio, ante Æram vulgarem anno septingentesimo quadragesimo sexto.

Achaz, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo tertio. Regnavit sexdecim annis, & migravit e vita anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nono, ante Æram vulgarem anno septingentesimo trigesimo.

Ezechias, Regnum iniit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nono. Regnavit annis viginti novem, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, ante Æram vulgarem anno septingentesimo primo.

Manasses, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigesimo octavo. Regnavit annis quinquaginta quinque, & obiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo quadragesimo sexto.

Amon, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio. Regnavit duobus annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo quadragesimo quarto.

Josias, Regnum Judæ inivit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto. Regnavit annis triginta & uno, vitaque functus est anno Mundi ter millesimo vigesimo sexto, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo decimo tertio.

Joachaz, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo quingentesimo vigesimo sexto, quod tamen per tres dumtaxat menses degustavit, eoque fuit exutus a *Nechaone*, Rege Ægypti. Quo fit, ut tres illi menses Regni *Joachazi* confundantur cum annis Regni *Eliakim*, qui fuit ejus frater, & in Regno Judæ successor.

Eliakim, qui *Joakim*, & *Jeconias*, dictus est, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Regnavit undecim annis, & interiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo ante Æram vulgarem anno sexcentesimo secundo. Ab hoc anno undecimo Regni hujus *Eliakim*, seu *Joakim*, duci debet initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ. *Joakim*, dictus etiam *Jechonias*, post mortem patris sui *Eliakim*, Regnum Judæ iniit anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo. Sed cum regnasset per tres tantum menses, captivus in Babylonem abductus est, ideoque tres illius Regis menses computantur cum annis *Sedechiæ*, illius patrui, & in Regno Judæ successoris.

Sedekias Regum Judæ ultimus, iniit Regnum Judæ anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo. Regnavit undecim annis, & anno Regni ejus undecimo, qui concurrit cum anno decimo nono Regni *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Hierosolymitana Civitas a *Nabuzardane*, Exercitus Regis *Nabuchodonosoris* Principe, devastata, & incensa est, Rex *Sedekias* in Babyloniam, ubi regnabat *Nabuchodonosor*, deportatus est, ac penitus a Chaldæis eversum augustissimum Templum Hierosolymitanum, postquam a Rege *Salomone* condi cœptum est, annis CCCCXVIII. ab initio autem Regni *Davidis* anno CCCCLXII. a creatione vero Mundi juxta accuratiorem, quam sequor, Chronologiam anno ter millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

D. De Regno Judæ, ejusque Regibus hactenus satis. Veniamus nunc ad Regnum Israelis, ita dictum, quod sicut antea observasti, decem Tribus, durius Regis *Roboami*, filii, *Salomonis*, jugum excutientes, ab eo defecerunt, & novum Regnum Israelis, a Regno Judæ omnino distractum, constituerunt, sibique *Jeroboamum* Regem præfecerunt. Ea igitur, quæ spectant Regnum Israelis, expendamus, si placet. Sed, ne in tanta argumenti amplitudine ultra præscriptos brevitatis cancellos nostrum excurrat Colloquium, abunde sufficiet hic subjicere Tabulam Chronologicam, in qua strictim describes initium istius Regni Israelitici, seriem Regum, annos, per quos Regnum tenuerunt, præcipua eorum gesta, ac tandem ejusdem Regni Israelis eversionem.

M. Postquam decem Tribus a Rege *Roboamo* defecissent, accersiverunt ex Ægypto *Jeroboamum*, Ephraimitam, *Nabati* filium, eumque sibi præfecerunt Regem, nec solum a domo *Davidis*, Regis, sed a veri Dei cultu desciverunt, & in Idololatriam prolapsi sunt. Hoc pacto unum illud, quod ante *Roboamum* erat apud Judæos Imperium, in duo Regna, sub initium Regni *Roboami*, distractum est, & si ita loqui fas est dilaceratum. Uni, seu Regno Judæ, quod duabus Tribubus, seu *Judæ*, & *Beniamini* constabat, præfuit Rex *Roboamus*; alteri vero, seu Regno Israelis, quod decem reliquas Tribus complectebatur, præpositus est *Jeroboamus* cujus gesta, & in Regno Israelitico successorum seriem, annos, & Acta usque ad integram illius Regni Israelitici destructionem breviter, ut optas, annotabo in sequenti Tabula Chronologica Regum Israel. Hoc unum tamen velim in antecessum observes, id potissimum occurrere discriminis Reges Judæ inter & Reges Israelis, quod inter Reges Judæ fuerunt quidem nonnulli pessimi, sed aliqui tamen optimi & religiosissimi Reges, sicut superius ostendimus; contra vero, omnes ad unum Reges Israel sese omnibus flagitiis abominandis Gentium superstitionibus, & Idolorum cultu infames reddiderunt.

TABULA CHRONOLOGICA
REGUM ISRAEL,

In qua breviter annotantur eorum anni, & præcipua gesta usque ad integram Regni Israelitici eversionem.

JEroboamus, Ephraimita, qui fuerat servus *Salomonis*, cuique Regnum prædixerat *Abias* Silo-

Silonites, Propheta, constitutus est primus Rex Israelis a decem Tribubus, quæ a Rege *Roboamo* defecerunt. Porro *Jeroboamus*, qui *Therse* Regiam suam collocavit, ut Gentem sibi Regnumque firmaret, omnemque Israelitis, quibus imperabat, aditum præcluderet ad Templum Hierosolymitanum, & ad Regem Judæ recursum, impio consilio, & sacrilega usus politica, eos nova sacrorum specie a Templo Hierosolymitano adeundo, & a defectione ad Regem Judæ avertit, duobus aureis Vitulis, qui ab insano, delusoque populo colerentur, erectis, uno in *Bethel*, altero in *Dan*. Regem *Jeroboamum* Vitulo aureo litantem super Altare, quod extruxerat in *Bethel*, graviter quidem increpuit Propheta (quem *Jadonem appellat Josephus*, Hebræus) eumque insigni miraculo, quo ejus manus confestim exaruit, deterruit Deus; sed, postquam inflictæ illius pœnæ gratiam *Jeroboamus*, ad preces conversus, obtinuisset a Deo, ad saniorem mentem non redit, sed in Schismate, quod in Religione fecerat obfirmato animo persistens, fana in excelsis excitavit, Sacerdotes *Aaronis* & Levitas rejecit, & de levi plebecula promiscue assumpsit Sacerdotes Idolorum. Quo factum est, ut Sacerdotes *Aaronis*, & Levitæ prædiis suburbanis, & possessionibus suis desertis, in Judæam sese receperint, eosque multi ex decem Tribubus secuti sint, ut Hierosolymis Deo Majorum suorum sacrificarent. Obiit *Jeroboamus*, impius Rex Israelis, postquam regnasset annis viginti duobus.

Nadab, *Jeroboami* filius, ei in Regno Israelis successit, fuitque paternæ impietatis hæres. Sed anno Regni sui secundo cum *Gebbethonem*, Philistæorum urbem, obsideret, a *Baasa* occisus est. Regnavit dumtaxat annis duobus.

Baasa, interfector *Nadab*, ei in Regno Israelis successit, totam Regis *Jeroboami* stirpem extinxit, secundum Prophetæ *Abiæ* Silonitis vaticinium, cumque animadvertisset, *Asam*, Regem Judæ, avitam Religionem, Deique cultum instaurasse, & multos in suo Regno Israelitico ad eum, Religionis causa defecisse, ut in fœdus Dei convenirent, & Idola abjicerent; perpetuum cum illo Rege Judæ bellum indixit. Urbem *Ramam* Regni Judæ occupavit, dumque eam munire, & muro circumdare pararet, ut impediret, ne quis e Hierosolymis egrederetur, aut e Regno suo adiret *Asam*, Regem Judæ: urgente *Benadado*, Syriæ Rege, qui cum *Asa*, Rege Judæ, erat fœderatus, cœptas urbis *Ramæ* munitiones penitus deserere coactus est. Idolorum cultui addictissimus fuit *Baasa*, Rex Israel, cumque *Jehu* Propheta execrabile illud crimen ei exprobraret, & ipsi ac toti stirpi ejus integrum excidium denuntiaret, par huic, quod intulerat stirpi *Jeroboami*; hujus reprehensionis impatiens ille impius Rex, adeo ira excanduit, ut hunc sanctum Prophetam illico occiderit. Obiit *Baasa*, Rex Israel, postquam regnasset annis viginti tribus.

Ela, filius *Baase*, ei in Regno Israelis successit. Sed cum esset omnibus vitiis deditus, bibens, ac temulentus in domo *Arsa*, Præfecti urbis *Therse*, oppressus est a *Zamri*, servo perduelli, qui, juxta vaticinium Prophetæ *Jehu* totam Regis *Baasæ* familiam delevit. Duobus solum annis *Ela* regnavit super Israel.

Zamri, infamis parricida *Elæ*, Regnum Israelis astutum occupavit, & per septem dies in urbe *Thersa* tyrannidem exercuit, sed populus castra habens contra *Gebbethonem* Philistæorum urbem elegit *Amri*, qui erat Princeps militiæ, quo *Thersam*, ubi erat tyrannus, obsidente, ad has angustias redactus est *Zamri*, ut desperata salute, se suosque una cum Palatio combusserit.

Amri, quem populus Regem Israelis elegerat, habuit, post mortem Tyranni *Zamri*, unum ejusdem Regni æmulum; seu *Thebnem*, filium *Ginathi*. Prævaluit tamen Rex *Amri*, & mortuo, quatuor post annos, æmulo suo *Thebni*, solus in Israele regnare cœpit, & postquam Therfæ regnasset sex annis, regni Israelis sedem transtulit Samariam, quam ædificavit in monte, quem emit a *Somer* duobus talentis argenti. Regnavit in integrum *Amri* annis duodecim, & excessit e vivis, & Samariæ sepultus est.

Achab, mali Regis *Amri* pessimus filius, ei in Regno Israelitico successit, omnesque Reges Israelis crudelitate, & impietate longe superavit. *Jezabelem*, filiam *Ethbaal*, Regis Sidoniorum, inferni furiam, duxit in matrimonium, ejusque instinctu Idolo *Baali* Aram, Lucosque consecravit. Hæc est scelestissima juxta ac crudelissima *Jezabel*, quæ *Nabothum*, vineam suam Regi *Achabo* vendere nolentem, falsis testibus oppressum lapidari curavit, & conculcatis divinis, humanisque Legibus, Regem *Achabum*, virum suum, in vineæ *Nabothi* possessionem misit. Quamobrem, Propheta *Elias* impio Regi *Achabo* cum tota ejus posteritate, nec non scelestissimæ *Jezabeli* ipsius conjugi, excidium denuntiavit, quod diu non fuit dilatum, *Achabus* siquidem bellum Syris illaturus, in prælio, ad *Ramoth Galaad* commisso, licet habitum dissimulasset, occisus est, juxta vaticinium Prophetæ *Michææ*, quem nequissimus ille Rex de futuro belli exitu antehac consuluerat. Post vero elapsos aliquot annos *Jezabelem*, Regis *Achabi* uxorem, e fenestra prospicientem *Jehu*, qui tum erat Rex Israel, deturbari jussit, & in eam, ab equis prius calcatam, irruentes canes secundum Prophetæ vaticinium, prædam devorarunt, nihil præter calvariam, & manuum, pedumque extrema relinquentes. Mox idem *Jehu*, Rex Israel, septuaginta Reges *Achabi* filios e medio tolli imperavit, & quadraginta cognatos *Ochoziæ*, filii *Achabi*, suique in Regno Israelis decessoris letho dedit, sicque totam impii Regis *Achabi* stirpem radicitus extirpavit. Viginti duobus annis regnavit super Israel *Achabus*, obiitque, & Samariæ sepultus est. Impietati Regis *Achabi*, ejusque uxori *Jezabeli*, sese tanquam murum æneum opposuit Propheta *Elias*, multaque insignia edidit miracula. Sed de *Elia*, aliisque Prophetis differendi opportunior sese dabit occasio in Colloquio tertio in Historiam hujus quintæ Mundi Ætatis, ubi

Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate tam sub Regibus Judæ, quam sub Regibus Israel vaticinati sunt illustriora Gesta, & Oracula, quæ ad Jesum Christum, verum Messiam, collimant, referemus.

Ochozias in Regno Israelis successit patri suo *Achabo*. Is cum æger corpore esset, ministros misit, qui *Beelzebud*, Accaronitarum Deum, pro salute ejus recuperanda consulerent. Legationem illam Propheta *Elias*, a Deo monitus, vehementer improbans, obviam se ministris Regis obtulit, illosque increpitos renunciare ei jubet, mortem illius consequuturam. Tum Rex ira percitus, multos misit satellites, qui *Eliam* comprehenderent, eumque ad se vel invitum deducerent. Sed missi illi satellites cælesti igne ad vocem Prophetæ *Eliæ* consumpti sunt, & Rex *Ochozias*, ut idem prædixerat Vates, mortuus est, postquam biennium in administratione Regni Israelitici exegisset.

Joramus, frater *Ochoziæ*, qui absque prole defunctus est, ei in Regno Israelis successit, & *Jeroboami* in Vitulorum cultu, firmandoque schismate impietatem imitatus est. Bellum contra Moabitas, fœderatus cum *Josaphato*, Rege Judæ, & Idumæorum Rege, feliciter gessit, Propheta *Elisæo*, ei, in gratiam Regis *Josaphati*, victoriam prædicente, ejusque exercitui, in Idumææ Deserto, periculosa regione, potus inopia periclitanti, subveniente, eique miraculose aquam a Deo impetrante. *Joramus* a *Jehu*, ab Exercitu Rege Israelitarum acclamato & inaugurato, occisus est, cum Regno Israelis præfuisset annis duodecim.

Jehu, qui Regi *Joramo* mortem intulit, Regnum Israeliticum adeptus est, & statim totam stirpem impii Regis *Acabi*, ut mox observavimus, funditus delevit. Sacrificulos etiam omnes *Baalis*, quos, simulando per dolum, se hoc Idolum colere velle, eique solemne offerre sacrificium, unum in locum congregavit, & jugulari præcepit, simulachrum succendit, prophanam ædem demolitus est. At, ista simulatio, qua Rex *Jehu* finxit, se Idolum *Baalis* colere velle, merito a Sanctis Patribus damnatur, quia fuit mendacium perniciosum, scandalum publicum, & professio Idololatriæ, sicut *S. Augustinus* lib. *contra Mendacium* cap. 2. probat contra Hæreticos *Priscillianistas*, qui hoc *Jehu* exemplo ad occultandam Religionem fas esse adhibere mendacium perperam contendebant. Idem cum *S. Augustino* docet Angelicus Doctor 2. 2. Quæst. 3. Art. 1. ad 2. ubi hæc habet: *Simulationem vero Jehu non est necesse excusari a peccato, vel mendacio, quia malus fuit, ut pote ab Idololatria Jeroboam non recedens*. Quando igitur Scriptura Sacra cap. 10. v. 30. lib. 4. Regum ait, *Jehu* Regem Israelis, a Deo fuisse commendatum, & præmio temporali donatum, id de dolo, & simulatione Regis *Jehu* minime est intelligendum, sed de zelo, quo ille Rex destruxit cultum *Baalis*, sicut loco mox a me laudato explicat *S. Thomas*, dicens: *Jehu commendatur, & temporaliter remuneratur a Deo, non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal*. Qua in re *S. Thomas* consentientem habet *S. Augustinum*, qui lib. *contra Mendacium* cap. 2. hæc de *Jehu*, Rege Israelis, scribit: *Cum vero scriptum sit, eum rectum cor non habuisse cum Deo: quid ei profuit, quod pro nonnulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam Regni temporalis accepit*. Quamvis autem *Jehu*, Rex Israelis, cultum *Baalis* aboleverit, omnesque illius Idoli sacrilegos Sacerdotes e medio sustulerit, attamen a *Jeroboami* colendis aureis vitulis nequaquam recessit, sed quamdiu regnavit, jam apud Israelitas inveteratæ Idololatriæ patrocinatus est. Obiit *Jehu*, Rex Israelis, cum annos regnasset viginti octo.

Joachaz, Regis *Jehu* filius, ei in Regno Israelis successit. *Jeroboami* vitulorum aureorum cultui addictissimus fuit, & propter hanc superstitionem, ab *Hazaele*, Rege Syriæ, fuit oppressus, multisque malis una cum Israelitis afflictus est & attritus. Obiit, postquam regnasset annis septemdecim.

Joas, filius Regis *Joachazi*, ei in Regno Israelitico successit. Æmulator quidem paternæ impietatis, patre tamen felicior. Vicit enim tribus præliis *Benadadum*, Syriæ Regem. Regnum Israelis obtinuit Rex *Joas* per sexdecim annos, & mortuus est.

Jeroboamus, secundus hujus nominis Israelitarum Rex, filius *Joasi*, successit patri suo in Regno Israelis. Sub hoc Rege *Jeroboamo II.* qui Regno Israelitico præfuit annis quadraginta & uno, ad summum culmen perductum est Regnum Israelitarum. Sed eo mortuo, omnia in pejus ruere cœperunt, multis exortis motibus, qui primum ruinæ domus *Jeroboami*, dein, Regni totius Israelitici prævii fuerunt induxeruntque Anarchiam, seu Interregnum, quod undecim annorum & dimidii spatio continuatum est.

Interregnum post mortem Regis *Jeroboami II.* duravit apud Israelitas per annos circiter duodecim.

Zacharias, filius Regis *Jeroboami II.* post elapsum illud annorum circiter duodecim Interregnum, ei successit in Regno Israelitico, paternæ impietatis hæres. Sed dumtaxat per spatium sex mensium Regno potitus est, & post istud tempus semestre a *Sellumo*, filio *Jabes*, trucidatus est. In hoc *Zacharia*, Rege Israelis, defecit omnino posteritas *Jehu*, Regis Israelis, quarta nimirum generatione, sicut Deus prædixerat lib. 4. Regum cap. 10. v. 30.

Sellumus, filius *Jabes*, Regnum Israeliticum, quod parricidio invaserat, unico tantum mense occupavit, & post illud menstruum tempus occisus est a *Manahemo*, filio *Gadi*.

Manahemus, Regnum Israeliticum parricidio iridem assecutus, turbato rerum statu, de Regni possessione per undecim fere menses contendit, sed postea per decem annos pacifice regnavit, & mortuus est.

Phaceja, filius Regis *Manahemi*, ei in Regno Israe-

Israelitico successit, cumque per biennium regnasset, conjuratione *Phacee*, filii *Romeliæ*, e vivis sublatus est.

Phacee, filius *Romeliæ*, interempto Rege *Phaceja*, Regnum Israeliticum occupavit, quod postquam per viginti annos administrasset, conjuratione *Osee*, filii *Elæ*, occisus est.

Osee, Regum Israelis ultimus, interfecto Rege *Phacee*, Israeliticum Regnum usurpavit, sed emergentibus turbis & seditionibus eo statim potiri haud potuit, Republica ad Anarchiam quamdam, seu Interregnum, per novem annorum spatium recidente, sed turbis domesticis postea compositis regnavit novem annis, & sub finem anni noni illius pacifici Regni Samariam expugnavit & cepit *Salmanasar*, Rex Assyriorum, totum Regnum Israeliticum suam in potestatem redegit, & Israelitas, seu decem Tribus, quæ Regnum Israeliticum constituebant, deportavit in Assyriam, sicut prædixeraot Prophetæ, præsertim *Isaias* cap. 7. v. 8. Hoc pacto, Regnum Israeliticum, quod a *Jeroboamo* primo Rege per defectionem Tribuum a *Roboamo*, Rege Judæ, exordium habuit, plane extinctum est in *Osee*, ultimo Israelitarum Rege, non ob aliam certe causam, nisi quia omnes Reges Israelis, pessimis moribus imbuti, Deum patrum suorum reliquerunt, coegeruntque Israelitas malos & impios fieri, vel ex hoc ipso, quod illos a Deo, & ab avita Religione averterunt, ut falsorum Numinum Idola colerent. Quam in rem hæc apposite lib. 5. *Divin. Institut.* cap. 6. *Lactantius* ait: *Quid mirum, si omnis multitudo insolito metu pressa, in unius* (id est, Regis) *adulationem concesserat? hunc venerabantur, huic honorem maximum deferebant. Et quoniam mores ac vitia Regis imitari genus obsequii judicatur, abjecerunt omnem pietatem, ne exprobrare Regi scelus viderentur, si pie viverent. Sic assidua imitatione corrupti divinum fas reliquerunt, & paulatim male vivendi consuetudo, mos factus est ...... Sed explosa justitia, & veritatem secum trahens, reliquit hominibus errorem, cæcitatem, & ignorantiam. Hæc autem expulsio justitiæ, nihil aliud, quam desertio divinæ Religionis putanda est &c.* Sed de Regibus Israelis, quorum seriem, gesta, & annos in ista Tabula Chronologica breviter descripsimus, sat superque dictum sit.

D. Præclaram hic protulisti *Lactantii* Sententiam, & dignam sane, quæ in Aulis Regum ac Principum literis aureis inscriberetur. Vere enim *Lactantius* ait, desertionem divinæ Religionis & defectionem ad Deorum cultum esse fontem omniom malorum. Quæ est enim superstitio Deorum? quæ vis? quæ disciplina? quæ origo? quæ ratio? qood fundamentum? quæ substantia? quo tendit? quid docet, nisi sacrilegia & impietatem? aut quid pollicetur nisi caducas & obscænas voluptates, honores, & divitias? quæ omnia damnat divina Religio, quæ a suis cultoribus exigit bonam mentem, purum pectus, innocentem vitam, ut cælestia, quæ illis promittit, bona consequantur. Sed animadverto, imminere tempus Colloquio nostro finem imponendi. Quocirca, te etiam atque etiam rogo, ut quidquid superest temporis impendas in tradenda notitia rerum, quæ spectant Historiam prophanam, quæque cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem aliquam habere, vel ad eam illustrandam conducere possunt.

M. Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis multam affinitatem habet cum Historiis Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Medorum, Chaldæorum, seu Babyloniorum, Græcorum, & Romanorum. Cum igitur ex illarum Gentium Historiis haud parum adversus Atheos & incredulos confirmari possit veritas & antiquitas Historiæ Sacræ, breviter res dumtaxat hic prælibabimus, quæ in istarum Nationum Historiis aliquam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem, seu connexionem habere possunt. Nec enim animus est integras harumce Gentium Historias, & Regum, qui eis præfuerunt, seriem lato calamo hic describere, cum nos in tam amplo versari argumento non patiantur nostrorum Colloquiorum angustiæ. Si tamen harum rerum uberiorem habere notitiam desideres, consulere poteris, si tibi per otium liceat, *Annales Veteris Testamenti*, quos edidit *Usserius*.

D. Incipe, quæso, a rebus Tyriorum, quæ aliquam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem habent.

M. Per illud tempus, quo ambobus Hebræorum Regnis *Judæ* videlicet & *Israelis*, præfuerunt Reges, quorum seriem jam in Tabulis Chronologicis dedimus, ac longo, post utrumque extinctum Regnum, spatio, regnatum est apud urbem *Tyrum*, Sidoniorum coloniam, quam annis ducentis & quadraginta ante conditum a Rege *Salomone* Hierosolymitanum Templum fundatam fuisse, ex Tyriorum Annalibus prodit *Josephus*, Hebræus, lib. 8. Antiq. Jud. cap. 2. In iis Tyriorum Annalibus fit mentio Regis *Salomonis*, & *Hiromi*, seu *Hirami*, Regis Tyriorum, qui, ut dicitur lib. 3. Regum cap. 5. concessit *Salomoni* cæsores lignorum ad Templi Hierosolymitani constructionem. Plures Epistolas a Rege *Salomone* ad *Hiramum*, Regem Tyriorum, & vicissim ab *Hiramo* ad Regem *Salomonem* ultro citroque scriptas fuisse asserit idem *Josephus* cap. 2. lib. 7. Antiquit. Judaic. aitque, eum, qui vult habere exempla harumce Epistolarum, petere ea posse a publicis Tyriorum Archivorum custodibus. Referuntur etiam cap. 5. lib. 3. Regum, & cap. 2. lib. 2. Paralypomenon Literæ, quas ad *Hiramum*, Regem Tyri, *Salomon* scripsit, ut mitteret ad eum *ligna cedrina & arceuthina*, *& pinea de Libano*, promittens ei, se servis illius, seu operariis, qui ligna cæsuri erant, daturum *in cibaria tritici coros viginti millia*, *& hordei coros totidem*, *& vini viginti millia metretas*, *olei quoque sata viginti millia*. Rejici tamen debet tanquam plane commentitia & supposititia hæc Epistola, quam *Eupolemus*, Scriptor Ethnicus, in suo quodam de *Elia* Opere, ab *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi, laudato libro nono *Præparationis Evangelicæ* capite 31. ait, Regem *Salomonem* scripsisse ad *Suronem*, Regem Tyri,

Tyri, Sidonis, ac Phæniciæ. Hanc, inquam, *Salomonis* Epistolam confictam ac suppositıtiam esse, quilibet ex solo ipsius titulo facile judicare potest. Rex quippe Tyri, temporibus Regis *Salomonis* non appellabatur, *Suron*, sed *Hiromus*, seu *Hiramus*, ut constat ex *Menandro Ephesio*, & ex *Dione* Rerum Phæniciarum Scriptore, apud *Josephum*, Hebræum, lib. 1. contra *Apionem*, & lib. 8. *Antiquitat. Judaicarum*, capit. 2. Eumdem Regem Tyri, seu *Hiromum*, vel *Hiramum*, misisse Nuncios ad *Davidem*, Regem, patrem *Salomonis*, & ligna cedrina, artificesque lapidum a quibus *Davidis* Palatium extructum est, narrat Scriptura Sacra libro primo Paralipomenon cap. 14. vers. 1. Regnavit *Hiromus*, seu *Hiramus* annis ad minus quinquaginta duobus, sicut pluribus momentis evincit lib. 9. *De Doctrina Temporum* cap. 62. doctissimus *Petavius* contra *Josephum*, Hebræum, qui lib. 1. contra *Apionem*, & lib. 8. Antiquit. Judaic. cap. 2. ex *Menandro Ephesio*, qui Tyriorum Historiam literis prodidit, refert, *Hiromum*, seu *Hiramum*, regnasse post mortem patris sui *Abibali*, Regis Tyriorum, annis dumtaxat viginti quatuor. Missos facio alios Tyriorum Reges, tum quia illorum, qui ante *Abibalum*, patrem *Hiromi*, seu *Hirami*, regnarunt, nomina, teste *Josepho*, loco mox a me laudato, plane ignoramus; tum quia aliorum Regum Tyri, qui post *Hiramum* regnarunt Historia, nullam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem habet. Carthago condita a Tyriis, seu Phænicibus, dicitur anno post Templum *Salomonis* inchoatum centesimo quadragesimo quarto. Hæc est Carthago, urbs in Africa celeberrima, olim Romæ æmula, quam postea *Scipio*, Consul Romanus, & Bello Punico Præfectus, expugnavit, funditusque delevit. Eadem tempestate, qua in Africa Carthago condita est a Tyriis, Rempublicam *Lacedæmoniorum* in Græcia saluberrimis Legibus celebrem reddidit *Lycurgus*, de quo *Plutarchus* in ejus vita.

D. Historia Regum Ægypti habetne cum Sacra Historia quintæ Mundi Ætatis aliquam affinitatem?

M. Scriptura Sacra trium Regum Ægypti mentionem facit, quorum notitia haud parum Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis illustrare potest. Primus Ægypti Rex, cujus meminit Scriptura Sacra c. 14. v. 25 l. 3. Regum, est *Sesacus*. Sic enim habet: *In quinto autem anno Regni Roboam, ascendit Sesac, Rex Ægypti, in Hierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & Thesauros regios, & universa diripuit, scuta quoque aurea, quæ fecerat Salomon*. Hunc Regem Ægypti, quem Scriptura Sacra appellat *Sesacum*, alium non fuisse, quam *Sesostrem*, Regem Ægyptiorum, dictum etiam *Seosim*, & *Sesonchim*, quique juxta *Manethonem* regnavit annis quinquaginta novem, superius, referendo gesta Regis *Roboami*, ostendi ex *Josepho* Hebræo, *Diodoro*, & *Strabone*. Quapropter, de hoc Ægyptiorum Rege, quem Scriptura Sacra appellat *Sesacum*, quique, regnante *Roboamo*, filio *Salomonis*, irrupit in Judæam, eamque diripuit, ac depopulatus est, plura hic dicere non vacat. Alter Ægyptiorum Rex, cujus meminit Scriptura Sacra, est *Nechao*, hujus nominis II. qui Syris bellum inferens, missis ad *Josiam*, Regem Judæ, sibi ex adverso cum exercitu occurrentem, Nuntiis, ait: *Quid mihi & tibi est, Rex Juda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit. Desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te. Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei; verum perrexit, ut dimicaret in prælio Maggedo; ibique vulneratus a sagittariis, dicit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum . . . . & asportaverunt eum in Hierusalem, mortuusque est*, lib. 2. Paralipomenon, cap. 35. v. 21. 22. 23. & 24. Idem *Nechao* Rex Ægypti, *Joachazum*, Regem Judæ, *Josiæ* filium, duxit captivum in Ægyptum, & tributo Judæis imposito, *Joakimum*, qui etiam *Eliakim*, & *Jechonias*, dictus est, Hierosolymis Regem Judæ constituit, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 23. v. 33. & 34. Tertius Ægypti Rex, cujus meminit Scriptura Sacra, dicitur *Apries*, sed a lxx. Interpretibus vocatur *Vapres*, & a Latino Interprete Prophetæ *Jeremiæ* cap. xliv. v. 30. appellabatur *Ephree*. Ad hunc Ægyptiorum Regem, capta ab Assyriis Hierosolymorum urbe, Judæorum reliqui confugerunt. Ejusdem Ægyptiorum Regis exitium vaticinati sunt *Jeremias*, loco mox a me laudato, & *Ezechiel*, qui cap. 29. vers. 3. eum nominat *Draconem magnum* ob illius superbiam. Periit ille *Apries*, Rex Ægypti, in prælio, quod conseruit cum *Amasi*, cui Ægyptii Regnum detulerunt, cum a Rege *Aprie* defecissent. Captus enim in hoc prælio Rex *Apries* fuit ab Ægyptiis strangulatus. Sed de tribus illis Ægypti Regibus, quorum meminit Scriptura Sacra, & quorum notitia non nihil lucis afferre potest Historiæ Sacræ quintæ Mundi Ætatis, hæc carptim observasse sufficiat.

D. Video sane Historiam Sacram præclare cum Annalibus Tyriorum, & Ægyptiorum consentire, adeoque Atheos, aliosque incredulos, & projectæ conscientiæ viros, quos Scripturæ Sacræ veritatem & auctoritatem negare, aut in dubium revocare non pudet, posse ex ipsis prophanarum Gentium Historiis facili negotio convinci. Sed perge, quæso, eadem brevitate cum claritate conjuncta ostendere connexionem, seu affinitatem, quam habent Historiæ Assyriorum & Medorum cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis.

M. *Sardanapalo*, postremo Assyriorum Rege, ob luxum & socordiam, qua omnes suos Majores supergressus est, a Præfecto Medorum *Arbace* contempto, & post fusum illius exercitum, mori compulso, Imperium Assyriorum destructum est, & ad Medos translatum. Quot annis steterit Assyriorum Imperium, ob varias Scriptorum sententias, certo statui non potest, sicut commonstravi in Dissertatione quinta Tractatus, quem Romæ edidi, *De Annis & Mysteriis Jesu Christi Servatoris nostri*. Ab Assyriorum jugo liberatis Medis

Medis autonomiam reddidit *Arbaces*, idest, ipsis permisit, ut Reipublicæ more suis Legibus viverent. Quamdiu hæc sub *Arbace* duraverit Medorum autonomia? non constat. Hoc unum certum est, Medos, anarchiæ incommoda ferre non valentes, *Dejocis* imperio sese subjecisse. Hic est ille *Dejoces*, Medorum Rex, *Herodoti* libris celebratus, a quo condita est urbs *Hecbatanis*, quique alio nomine in Sacra Historia *Judithæ* nuncupatur *Arphaxad*, quod nomen ab Arbace (qui, ut mox dixi) contra *Sardanapalum*, postremum Assyriorum Regem, rebellavit, & Medorum Monarchiam instituit, ductum usurpabant Medorum Reges. *Arbaces* siquidem alia vocis inflexione *Arpacad*, tum pinguiore sono *Arphaxad*, dicebatur. *Dejoces* itaque, dictus etiam *Arphaxad*, post destructum in *Sarnadapalo* Assyriorum Imperium, fuit primus Medorum Rex. Sed dum novum Medorum Imperium assurgeret, Assyrii jugum servitutis, quod ipsis imposuerant Medi, statim excusserunt, novumque regnum in urbe Ninive excitarunt, & sibi eum Regem præfecerunt, quem Scriptura Sacra cap. xv. v. 29. lib. 4. Regum appellat *Teglathphalassarem*. Porro, hic Rex Assyriorum *Teglathphalassar* magnam Israelitis intulit cladem regnante *Phacee*, Rege Israelis. Multis enim eorum civitatibus occupatis, tres Tribus in Assyriam deportavit, sicut legitur cap. 15. v. 29. lib. 4. Regum. In belli societatem ab *Achazo*, Rege Judæ, vocatus *Teglathphalassar*, Assyriorum Rex, contra *Rezinem*, Syriæ Regem, Damascum vastavit, Damascenos Cyrenem transtulit, & Rezinem Regem interfecit, sicut narrat facer Auctor lib. 4. Regum cap. 16. Mortuo Rege *Teglathphalassare* Regnum Assyriorum obtinuit *Salmanassar*, qui Regnum Israelis omnino destruxit, & decem Tribus in Assyriam transtulit, uti legitur cap. 16. & 18. lib. 4. Regum. *Salmanassari*, Regi Assyriorum, successit *Sennacherib*, qui, munitissimis Regni Judæ civitatibus occupatis, *Ezechiæ*, Regi Judæ, gravissimum tributum indixit, totamque Judæorum Gentem funditus delevisset, nisi Deus per Angelum suum octoginta quinque millia Assyriorum in ejus castris una nocte interemisset. *Sennacheribo*, Assyriorum Regi, successit *Assaradon*, ejus filiorum natu minimus, qui, deficiente Regum Babyloniorum stirpe, Babyloniæ Regnum occupavit, sicque Babylonium, & Assyriacum Regna, antehac divisa, conjunxit. Misit etiam Assaradon, Assyriorum Rex (quem Scriptura Sacra appellat *Assar-habdonem*) colonias in urbem Samariam; & *Manassem*, Regem Judæ, in Babylonem captivum abduxit.

D. Clarius, si placet, expone, quomodo factum fuerit, ut *Assaradinus*, Assyriorum Rex, Babylonium & Assyriacum Regna, antea divisa, conjunxerit, & utrumque obtinuerit?

M. Regnante apud Judæos *Joathamo*, seu anno decimo quinto *Joathami* Regis Judæ, Chaldæi, seu Babylonii, Medorum dominationis pertæsi, excusso jugo, Babyloniæ Regnum excitarunt, & *Nabonassarum* Regem crearunt anno Mundi, juxta Chronologiam, quam sequor, ter millesimo tercentesimo nonagesimo secundo, Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo sexagesimo septimo, Olympiadis octavæ anno secundo, a condita Roma anno septimo, ante Æram vulgarem anno 747. die primo mensis Ægyptiaci *Thot*, idest, die vigesima sexta mensis Februarii. Inde exordium sumit celebris illa apud Chronographos Epocha, quæ *Æra Nabonassari* nuncupatur. De qua Æra consule quæ diximus in Apparatu Chronologico; quem adjecimus ad calcem Tractatus, quem edidimus *De Mysteriis & annis Jesu Christi*, ubi de omnibus Cyclis, Periodis, Æris, & Epochis late disseruimus, ibidemque accuratum texuimus Canonem Chronologicum a creatione Mundi, usque ad annum primum Æræ vulgaris per nobiliores Periodos, Æras, & Epochas, tam Græcas, quam Latinas, productum. Inter successores *Nabonassari*, Chaldæorum, seu Babyloniorum Regis, percenset Canon Ptolomaicus Babyloniorum Regum *Mardokempadum*, quem Propheta *Isaias* cap. 39. vers. 1. appellat *Merodoch Baladan*, quique, ut docent periti Scripturæ Sacræ Interpretes, misit ad *Ezechiam*, Regem Judæ, Legatos & munera, ut hic Regi de recuperata ejus valetudine gratularetur, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 20. vers. 12. Babyloniæ Regnum a tempore *Nabonassari* usque ad *Assaradonem*, Regem Assyriorum, suos habuit Reges diversos omnino a Regibus Assyriorum. Sed *Assaradon*, seu *Assaradinus*, Regnum Babylonium post anarchiam octo annorum invasit, & ambobus conjunctis Regnis, Babylonio & Assyrio, quæ prius divisa extant, solus ipse Assyriis simul & Babyloniis imperavit. *Assaradoni*, seu *Assaradino*, Assyriorum, & Babyloniorum Regi, successit *Saosduchinus*, qui itidem utrumque Regnum administravit. *Saosduchinum* in administratione utriusque Regni, Assyrii, & Babylonii, excepit *Chinaladanus*. Post *Chinaladanum* regnavit *Nabopolassar*, seu *Nabuchodonosor primus*, pater *Nabuchodonosoris Magni*, qui patri suo *Nabopolassari* successit, & anno Regni sui octavo, qui concurrit cum anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, captivos in Babyloniam abduxit Judæos, a quo anno, sicut memini, me jam observasse, ducendum est exordium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ. *Nabuchodonosor*, dictus *Magnus*, successores habuit, qui tamen ad sacram Historiam quintæ Mundi Ætatis, quam in præsentia describimus, quæque finem habet in captivitate Babylonica, non pertinent. Quocirca illorum Babyloniæ Regum, qui *Nabuchodonosori* successerunt, seriem & gesta opportunius referemus in Colloquiis nostris in Historiam Sacram sextæ Mundi Ætatis, quam ex notitia Babyloniorum Regum, *Nabuchodonosori* successorum, haud parum lucis mutuari posse breviter ostendemus.

D. Regum Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Medorum, Chaldæorum, seu Babyloniorum, notitiam, quæ illustrandæ Sacræ Historiæ quintæ Mundi Ætatis inservire potest, hactenus tradidisti. Præstat nunc, ut summatim perstringas res præcipuas, quæ apud Græcos contigerunt,

& ad Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis referuntur.

M. Res præcipuas, quæ apud Græcos contigerunt, & ad Historiam sacram quintæ Mundi Ætatis referuntur, delibabo dumtaxat, ne longior sim, easque in pauca capita contraham, ex quibus compendiosam quidem Rerum Græcorum hauries notitiam, quæ tamen tibi, Sacræ Historiæ studioso, abunde sufficere poterit.

Et primo quidem in quinta Mundi Ætate cœpit celebrari in Græcia clarissimum *certamen olympicum*, & habita est prima *Olympias* anno trigesimo octavo *Oziæ*, seu *Azariæ*, Regis Judæ, anno a creatione Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo tertio, Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo trigesimo octavo, ante Æram vulgarem, seu Christianam, anno septingentesimo sexto. Videsis *Canonem Chronologicum*, quem ad calcem *Tractatus*, quem edidimus, *De mysteriis & annis Jesu Christi*, attexuimus a creatione Mundi usque ad annum primum Æræ Christianæ per celebriores Periodos, Æras, & Epochas continuatum. In Olympiadibus definit illud temporis intervallum, quod a *Varrone*, in libello *Censorini* de die natali, *Mythicum*, seu fabulosum, appellatur, incipitque apud Græcos tempus, quod dicitur historicum, quia res in eo gestæ veris Historiis continentur.

Secundo, *Salomone* Regnum ineunte, Atheniensis Respublica ab Archontibus, sive Prætoribus perpetuis, regebatur. Sed *Joathami*, Regis Judæ, temporibus, Athenienses Archontes suos, antea perpetuos, decennali potestate contentos esse voluerunt. Decreverunt postea Athenienses, teste *Eusebio* in Chronico, ut Archontes singulis annis eligerentur, & novem Magistratuum constitueretur Imperium Corinthiis, Lacedæmoniis, Argivis, & Spartanis Reges præerant. (*a*) Urbes celeberrimæ a Græcis, durante quinta Mundi Ætate, conditæ sunt, videlicet *Smyrna*, *Chalcedon* in Bithynia, *Bizantium* in Tracia, *Massilia*, urbs Galliæ Narbonensis, portu & emporio præstantissima.

„ (*a*) Quemadmodum Relandus, Pagius, Norisius Consulares Fastos digesserunt, emendarunt, „ illustrarunt; ita quoque P. Eduardus Corsinus „ Cl. Reg. Schol. Piar. Ordinis sui, & Pisanæ „ Academiæ decus insigne, Archontum Atheniensium fastos post Meursium singulari eruditionis „ nisu instruere conatus est, eorumque exordium „ (si de annalibus archontibus res fit) statuit eo „ temporis intervallo inter Cecropem, & Creontem, qui primus omnium annuum magistratum „ gessit. Magistratus iste erat novem virorum, „ quorum primus tantummodo Archon peculiari „ titulo appellabatur. Cetera apud illum videas.

Tertio, apud Græcos in quinta Mundi Ætate conditum est Regnum Macedonicum, cui aliquot Reges, quorum tamen incertus est numerus, præfuerunt ante *Alexandrum Magnum*, qui fuit *Philippi*, Macedonum Regis, filius, quique devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege (sicut ostendemus in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi Ætatis) Regnum Persarum transtulit ad Græcos.

Postremo, in quinta Mundi Ætate floruerunt in Græcia multi clarissimi Poetæ, præsertim *Homerus*, & *Hesiodus*. In Philosophia vero primas tenuerunt septem dicti *Sapientes*, quorum unus fuit *Solon*, Atheniensium Legislator. Sed quam arroganter illi Græci sapientum nomen sibi tribuerent, eleganter *Lactantius* lib. 4. *Institutionum Divinarum* cap. 1. declarat his verbis: *O miserum calamitosumque sæculum, quo per orbem totum septem soli fuerunt, qui hominum vocabulo cierentur! Nemo enim potest jure dici homo, nisi qui sapiens est. Sed si cæteri omnes, præter ipsos, stulti fuerunt, ne illi quidem sapientes: quia nemo sapiens esse vere, judicio stultorum, potest. Adeo abfuit ab eis sapientia, ut ne postea quidem increscente doctrina, & multis, magnisque ingeniis in idipsum semper intentis, potuerit perspici veritas & comprehendi. Nam post illorum septem sapientum gloriam, incredibile est, quanto studio inquirendæ veritatis Græcia omnis exarserit. At primum nomen ipsum sapientiæ arrogans putaverunt, seque non sapientes, sed studiosos sapientiæ vocaverunt. Quo facto & illos, qui temere sapientum sibi nomen asciverant, erroris, stultitiæque damnaverunt, & se quoque ipsos ignorantiæ, quam quidem non diffitebantur.* Sed de Rebus Græcorum satis.

D. Superest ut pauca dicas de Rebus Romanorum. Et primo scire velim, quisnam fuerit urbis Romæ conditor? Dein, sub quo Rege Judæ condita fuerit Roma? Denique quænam fuerit prima Regiminis Romæ forma?

M. Roma nomen accepit a Romulo, qui eam condidit, quique recens a se conditam urbem fraterno sanguine fœdavit. Anno autem nono Regni *Joathas*, Judæorum Regis, juxta Epocham Varronianam, *Romulus* condidit Romam, hoc est, anno Mundi ter millesimo trecentesimo octogesimo sexto, Anno Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo sexagesimo primo, Anno tertio Olympiadis sextæ, Anno ante Æram vulgarem septingentesimo quinquagesimo tertio. Hæc autem Epocha Varroniana de anno, quo condita est Roma, præferenda est aliis Epochis, seu *Capitolinæ*, *Catonianæ*, *Polibianæ*, *Fabianæ*, tum quia hac Epocha Varroniana, sic dicta a *Terentio Varrone*, semper in publicis monumentis usi sunt Romani, & celebriores eorum Scriptores, *Censorinus*, *Vellejus Paterculus*, *Plutarchus*, *Cornelius Tacitus*, *Aulus Gellius*, *Eutropius*, *Plinius*, &c. Tum quia etiam eamdem Epocham Varronianam de condita Roma tanquam pro norma habuerunt Imperatores Romani, *Augustus*, *Claudius*, *Domitianus*, *Severus*, & *Philippus*, sicut ex ludis sæcularibus, ab unoquoque eorum celebratis, clare constat. Hos siquidem ludos omnes apud *Censorinum* legimus, qui in alia Epocha locum non habent, præterquam Varroniana. Quod spectat primam Romæ Regiminis formam, certum est, primævum illius statum fuisse Monarchicum, seu Reges cum suprema auctoritate ei præfuisse, quorum seriem, & annos, per quos regnarunt, breviter hic indicabo.

SERIES REGUM ROMANORUM,

Et anni per quos Romæ regnarunt,

ROmulus Urbis Romæ conditor, fuit primus Rex, & regnavit annis triginta septem.

Post mortem *Romuli*, fuit INTERREGNUM unius anni.

Numa Pompilius fuit secundus Rex, & regnavit annis quadraginta tribus.

Tullius Hostilius fuit tertius Rex, & regnavit annis triginta duobus.

Ancus Martius fuit quartus Rex, & regnavit annis viginti quatuor.

Tarquinius Priscus fuit quintus Rex, & regnavit triginta octo annis.

Servius Tullius fuit sextus Rex, & regnavit quadraginta quatuor annis.

Tarquinius Superbus fuit septimus & ultimus Rex, & regnavit annis viginti quinque.

Ex his annis Regum Romanorum simul collectis emergit summa ducentorum & quadraginta quatuor annorum, per quos Reges cum suprema auctoritate Romæ præfuerunt. Eorum, ob stuprum, quod *Sextus* filius Regis *Tarquinii Superbi*, castissimæ *Lucretiæ* intulit, regia potestas Romæ in integrum extincta est, & in Regum locum suffecti sunt Consules. Anno igitur ducentesimo quadragesimo quinto a condita Roma, incipiunt Fasti Consulares, quibus adscribuntur nomina Consulum Romanorum, & in quibus digerendis, atque emendandis strenuam navarunt operam doctissimi viri *Onuphrius*, *Sigonius*, *Pighius*, *Pagius*, & Cardinalis *Norisius*, quos, si tibi per otium liceat, consulere poteris, plura enim de his impræsentiarum dicere non vacat. Hoc unum tamen, ut facilius retundere possis impietatem Atheorum, & Incredulorum, qui Historiæ Sacræ omnem fidem, & auctoritatem derogant, addam huic, quam hactenus tradidi, notitiæ Rerum variarum Gentium, quæ cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis aliquam affinitatem habent, addam, inquam, nonnullos esse Scriptores prophanos, quorum testimonia Atheis & incredulis suspecta esse haud possunt, qui rerum, quas narrat Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis, meminere, earumque veritatem confirmarunt (*a*). *Menander* in Historia, quam descripsit, Phœnicum, meminit Prophetæ *Eliæ*, qui in Regno Israelis vaticinatus est, summamque siccitatem indictis supplicationibus depulit. Hujus prophani Scriptoris testimonium refert *Josephus* lib. 8. Antiquit. Jud. cap. 7. *Joakimi*, Regis Judæ, & Prophetæ *Jeremiæ* meminere *Eupolemus*, & *Alexander Polhystor*, ut videre est apud *Eusebium* lib. 9. Præparationis Evangelicæ cap. 39. Babylonicæ Judæorum captivitatis sub *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, meminit *Berosus*, Rerum Chaldaicarum Scriptor, laudatus a *Josepho* lib. x. Antiquit. Jud. cap. xi. *Josephi* locum *Eusebius* inseruit lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* cap. xi. Qua fronte ergo audent Athei, aliique profligatæ conscientiæ homines increduli, in dubium revocare Sacram Judæorum Historiam, cui tamen Annales variarum Gentium Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Medorum, Chaldæorum, seu Babyloniorum, Græcorum, & Romanorum luculentissimum perhibent testimonium, eamque extra omnem dubitationis aleam ponunt?

„ (*a*) Quicunque ex dissensu profanæ historiæ „ cum sacra in veritatem sacrorum librorum suspicionem creant, illos insigni stultitiæ elogio „ donandos censeo. Duplici enim de causa, etiam revelatione præcisa, fides major historiæ „ sacræ tribuenda est, utpote scriptę ab auctoribus, qui gentis suę res gestas mandabant literis, quique sub oculis suis plerunque res, de „ quibus scribebant, spectaverant. Profani vero „ scriptores, cum de rebus historię sacrę agendum „ illis erat, & longe aberant, & de alia, quam „ sua gente auditu tantum percepta narrabant. „ Ex quo fit, ut eos in multis errare necesse fuerit. Quid quod recentiores scriptores, etiam cum „ gentis suæ historiam texunt, ac de antiquissimis ejus gentis sermonem habent, plus fabellarum, quam veritatis inferciunt, ut nec ipsi „ qui res narrant scire se veritatem ingenue profiteantur. Vid. Livium in lib. 1. Rom. Hist.

D. Grates tibi rependo maximas, quod non tantum Historię Sacrę quintę Mundi Ætatis notitiam dederis, sed etiam ejus veritatem, contra Atheos, aliosque id genus incredulos homines, comprobaveris ex ipsismet Annalibus variarum Gentium, nec non ex prophanis Scriptoribus, quorum testimoniis, si viri increduli, qui sacrilega temeritate omnia Historiæ Sacræ monumenta in Sacrorum Scriptorum libris contenta repudiant, assentiri nolint, digni profecto sunt, quos in suis plusquam cimmeriis tenebris immersos relinquamus.

M. Eo de argumento plenius disserui in Tractatu, quem edidi, *De Scriptura Sacra*, in cujus priori parte pluribus momentis adstruo Antiquitatem, Revelationem, Inspirationem, & divinam auctoritatem Sacrorum Librorum, qui complectuntur Historiam Veteris Testamenti, ibique dissflavi Atheorum, & Incredulorum ficulneas objectiones. Hunc igitur Tractatum, si plura scire aveas, adire & legere non te pigeat. Nunc autem colligamus vasa, postridie alterum habituri Colloquium, in quo excutiemus, eademque opera diluemus præcipua Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes circa Historiam Sacram quintæ Mundi Aetatis proponere solent.

COLLOQUIUM II.

In quo excutiuntur, ac breviter diluuntur præcipua Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Interpretes circa Sacram Historiam quintæ Mundi Ætatis proponere solent.

DISCIP. INTERFUI nuperrime virorum eruditorum cętui, in quo de ęterna sorte Regis *Salomonis* hinc & inde accerrime dispu-

sputatum est. Alii, *Salomonem* damnatum esse affirmabant, hisce momentis fulti. Primo, quia Scriptura Sacra, lapsum *Salomonis* describens, de ejus pœnitentia, ne verbum quidem facit, sed altum servat silentium. Porro, si Rex *Salomon* post lapsum resipuisset, & ad meliorem frugem sese recepisset ejus pœnitentiam non celasset Scriptura Sacra, sicut non tacuit Regis *Davidis* pœnitentiam, sed potius disertam de ea mentionem facit. Præterea, si *Salomonem* revera post lapsum pœnituisset, destruere omnino debuisset Fana, seu Templa, quæ falsis Numinibus consecraverat. At, ejusmodi Templa, Idolis erecta, nunquam a *Salomone* fuisse diruta, sed usque ad *Josiam*, Regem Judæ, permansisse testatur Scriptura Sacra. Denique, ad probandam æternam Regis *Salomonis* damnationem, citabant viri illi eruditi non solum *Tertullianum*, antiquum Scriptorem, lib. *De Præscriptione* cap. 2. sed etiam sanctos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos, videlicet *S. Cyprianum* Epist. VI. ad *Rogatianum*, & lib. *De Unitate Ecclesiæ*, *S. Augustinum* lib. 22. contra *Faustum*, Manichæum cap. 81., lib. 3. De Doctrina Christiana cap. 21., lib. 12. *De Civitate Dei* cap. 20. & Enarratione in Psalmum 126. *S. Joannem Chrysostomum* Sermone *De Pœnitentia*, *S. Gregorium Magnum* lib. 2. *Moralium* cap. 2. quibus adjungebant *S. Nilum*, *Bedam*, *Lyranum*, *Tostatum*, *Bellarminum*, aliosque modernos Scriptores, qui sententiæ de perpetua *Salomonis* damnatione aperte suffragantur. Verum, hæc de æterna *Salomonis* damnatione sententia non arridebat aliis ejusdem cœtus viris eruditis, qui *Salomonem* æterna salute donatum esse magnis animis pertendebant, idque se his momentis evincere posse autumabant. Primo, quia *Salomon*, post suum lapsum, scripsit librum, dictum *Ecclesiasten*, in quo pœnitens, & dolens, quod Idolorum cultui, & vanis mulierum amoribus vacasset, exclamat cap. I. vers. I. *Vanitas vanitatum*, *& omnia vanitas*. Secundo, quia Veteres Rabbini testantur, *Salomonem* pœnitentia ductum, postquam sese in templo virgis acriter flagellasset, Regno se abdicasse, & scipione nixum, ostiatim emendicasse, & in circulis ac compitis Hierosolymorum clamasse: *Ego Salomon fui olim Rex super Israel*. Tertio, proferebant viri illi eruditi plumbeos quosdam Granatenses Libros Arabice scriptos, quos Hispani a *Sancto Jacobo*, Apostolo, aut ab ejus Discipulis exaratos credunt, in quibus locupletissimum de pœnitentia *Salomonis* extat testimonium, his verbis expressum: *Et flevit scelus fletu vehementi*, *& condonatum est illi: & obiit fidelis*, *& servus*. Denique, ajebant illi viri eruditi, in hanc sententiam de pœnitentia *Salomonis*, ac subinde de æterna illius salute, ultro descendere *S. Hieronymum*, *S. Gregorium Taumaturgum*, *Rupertum*, ac bene multos recentiores Scriptores. Hactenus fideliter retuli quidquid viri eruditi illius, cui interfui, literarii cœtus pro æterna *Salomonis* sorte ultro citroque dixerunt. Tuum nunc est breviter ostendere, quænam probabilior sit sententia, quam ipse, obviis, ut ajunt, ulnis confestim amplectar.

M. Auctor tibi sum, ut de æterna *Salomonis* sorte neutram secteris sententiam. Nec enim damnatum esse *Salomonem* ex eo colligi potest, quod Scriptura Sacra ejus lapsum commemoret, ejus vero pœnitentiam omnino reticeat, quia eadem Scriptura Sacra nec *Adami*, nec *Lothi*, nec *Sampsonis* pœnitentiæ meminit, eos tamen pœnitentiam egisse, eosque in cælis esse receptos, constans est omnium sententia. Nec similiter *Salomonis* pœnitentia probari potest ex libris, quos edidit *Ecclesiaste*, & *Proverbiorum*, quia doctissimi viri, quos inter censetur *Bellarminus* in lib. *De Verbo Dei*, docent, libros, *Ecclesiasten*, *Proverbiorum*, & *Canticum Canticorum* fuisse a *Salomone* conscriptos antequam sese in libidinem effunderet, & in Idololatriam prolaberetur, idque colligunt ex eo quod *Salomon* his in libris nullam prorsus mentionem faciat sui lapsus, suæque Idololatriæ, nec suæ pœnitentiæ, quod tamen, si eum vere pœnituisset, facere omni procul dubio debuisset, ut scandalum, quod peccans dederat, pœnitens resarciret. Quod vero de *Salomone* retulisti, eum videlicet pœnitentem virgis sese in Templo verberasse, Regno abdicasse, & ostiatim emendicasse, id inquam, Rabbinorum venam sapit, & purum figmentum est, crasso filo contextum, Scripturæ Sacræ oppositum, cujus nullum in sanctis Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, vel minimum apparet vestigium. Procul hinc ergo tam male consarcinata fabula. Libros autem illos Granatenses, Arabice scriptos, in quibus de pœnitentia *Salomonis* expressum extat testimonium, tanquam spurios, & pseudepigrapha continentes monumenta, jure optimo explodunt viri eruditi, quo fit, ut hujus furfuris libros, tanquam genuinos *Sancti Jacobi*, vel ejus discipulorum fœtus, in tanta doctrinarum luce, in tanta doctissimorum Criticorum frequentia venditare, atque fucum facere frustra tentarint nonnulli Scriptores Hispani. (*a*)

(*a*) „ De æterna Salomonis salute dubia omnia „ esse fateor. Verum indicia pro ejus salute non „ levis momenti mihi esse videntur. Nam liber „ Ecclesiaste, quem a Salomone scriptum constat, „ non obscura præbet hominis, qui post addictum „ se totum voluptatibus tandem resipuerit, argu- „ menta. Insuper in cap. XII. 1. & seq. senectu- „ tem vivis coloribus exprimit Salomon, quæ „ ab experto scripta indicant. Hæc igitur dabat „ Salomon jam senex. Ibi pariter cap. VII. 26. „ vehementem in fœminas querelam persequitur, „ easque detestatur, idque sane ideo, quia nove- „ rat quanto sibi offendiculo fuerint. Tum eo- „ dem cap. XII. timorem Dei, quem felicitatis „ omnis centrum esse dicit, serio inculcat. Ad- „ junge his, quod 2. Paralip. XI. 17. dicatur de „ Roboam per tres annos in viis David, & Sa- „ lomonis ambulasse, quæ loquendi phrasis „ ineptior videretur, si Salomon impœnitens ob- „ iisset. Demum vix crederetur quod Salomon tot „ in senectute malis attritus eo tandem fræno non „ reduceretur. Quid quod Roboamus in regno suc- „ cessor cum primo triennio pietatem coluerit, „ nullibi tamen legitur, ditionem suam repurgas-

„ se a

„ se a fæce Idolorum, quam proculdubio Salo-
„ mon invexisset, ac retinuisset, si in impietate
„ decessisset.

D. Quid ergo tu de æterna *Salomonis* sorte sentis? Video enim, tibi neutram, quam adduxi, virorum eruditorum probari sententiam.

M. Sentio, nihil certi de æterna *Salomonis* sorte pronuntiari posse sive ex Scriptura Sacra, quæ ut mox diximus, ea de re silet, sive ex communi sanctorum Patrum consensu, quia inter illos alii saluti *Salomonis* adversantur, alii patrocinantur, sive denique ex judicio Ecclesiæ Catholicæ, quæ super hac re nihil hactenus definivit. Quocirca, hæc de æterna *Salomonis* sorte controversia est adhuc instar litis sub judice pendentis, de qua in utramque partem, salva & inculpata fide, disputandi libera permittitur potestas. Dubiam autem & incertam *Salomonis* sortem esse voluit Deus, ut omnibus metum sanctum incuteret & salutarem, doceretque nos perituras Mundi fugere delitias, a sæcularibus pompis abhorrere, atque satagere diligenter, ut per bona opera certam nostram vocationem faciamus, & cum timore, ac tremore salutem nostram indesinenter operemur. *Qui ergo stat, videat ne cadat*.

D. Legebam nuperrime in Scriptura Sacra cap. 2. lib. 3. Regum, *Salomonem*, ut suum firmaret Regnum, non solum præcepisse, ut interficeretur *Adonias*, ipsius frater primogenitus, qui Regnum, ad quod jus habebat, affectabat, verum etiam, *Abiatarem*, Summum Sacerdotem, exauctorasse, & *Joabum*, militiæ Principem, in Tabernaculo, ad quod confugerat, capitis damnasse. Quæro igitur nunc, an Rex *Salomon* in his indicendis pœnis juste se gesserit, aut peccaverit?

M. *Salomon*, qui a patre suo *Davide*, consentiente omni populo, Rex fuerat constitutus, non inique egit, quando *Adoniam*, fratrem suum primogenitum, occidi jussit. Nam primo *Adonias* Regnum invadere, & in *Salomonem*, Regem legitimum, conjurando, eum e solio totis viribus deturbare moliebatur. Verum quidem est, *Adoniam*, vivente adhuc patre suo *Davide*, veniam affectatæ tyrannidis, & conjurationis criminis a *Salomone* obtinuisse ea tamen Lege, ut nihil deinceps novi moliretur, nec ambitu ac fastu suo novarum turbarum, aut suspicionum ansam præberet. Huic autem conditioni non stetit *Adonias*. Sed post mortem *Davidis*, patris sui, in novam contra Regem *Salomonem*, cui fidem suam obstrinxerat, conjurationem prorupit, Regiam dignitatem usurpare tentavit, sicque perfidiæ, perduellionis, & criminis læsæ Majestatis factus reus, juste a *Salomone* occidi jussus est. Præterea, *Adonias*, licet primogenitus esset, jus tamen nullum ad Regnum sibi vindicare poterat, tum quia Deus, in cujus manu sunt omnia jura Regnorum, se non *Adoniæ*, sed *Salomoni* daturum Regnum significavit *Davidi* per Prophetam *Nathanem*, sicut legitur lib. 2. Regum cap. 7. v. 12. Hanc autem divinam dispositionem probe noverat *Adonias*, quippe qui sic *Bethsabeam*, matrem *Salomonis*, affatus est: *Sed translatum est Regnum, & factum est fratris mei, a Domino enim constitutum est ei*. Tum quia etiam *David*, nulla habita ratione primogenituræ *Adoniæ*, potuit citra ullam injustitiam suum Regni instituere successorem filium *Salomonem*, quia sicut in præcedenti Colloquio observavimus, successio Regni apud Judæos ex patris voluntate pendebat. Hinc Rex *Roboamus* ex viginti septem, quos procreavit, filiis, *Abiam*, non primogenitum, sed quartum, & ex tertia uxore susceptum, Regni Judæ suum constituit successorem. Denique, Rex *Salomon* justa de causa *Abiatharem* Sacerdotio exauctoravit, & *Joabum*, qui, regnante *Davide*, erat militiæ Princeps, capitali pœna mulctavit, quia ambo, ut testatur Scriptura Sacra, conjurationis *Adoniæ*, in *Salomonem*, Regem legitimum, conscii erant, ejusque partes suis consiliis & auctoritate juverant, faverant, atque promoverant. In his ergo pœnis, quas *Salomon* inflixit *Adoniæ*, fratri suo, Sacerdoti *Abiathari*, & militiæ Principi *Joabo*, juste se gessit, nullamque peccati maculam contraxit.

D. Multa mihi tam circa libros, quos edidit Rex *Salomon*, quam circa alios libros, quos in quinta Mundi Ætate Scriptores, Spiritu Sancto afflati, exararunt, suppetunt proponenda Dubia. Legi etenim, ne ad hoc præsens nostrum Colloquium imparatus accederem, lucubrationes quorumdam virorum eruditorum, qui de Libris Sacris lato calamo disseruerunt, ex quibus nonnullas excerpsi difficultates, quæ spectant Authores, doctrinam & numerum Sacrorum Librorum, qui in quinta Mundi Ætate fuerunt conscripti. Quæ omnia, juxta brevem & expeditam methodum, quæ tibi familiaris est, meoque captui magis accommodata, explanandi curam ut in præsentia suscipias te etiam atque etiam rogo. Et imprimis, a te scire velim, quot libros *Salomonis* Ecclesia Catholica suo in Canone Librorum Sacrorum percenseat?

M. Tres dumtaxat *Salomonis* libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum* Catalogo Librorum Sacrorum accenset Catholica Ecclesia, ut constat ex his Romanis Pontificibus, Conciliis, & sanctis Patribus, qui Sacrorum Librorum Indices scripserunt, *Innocentio I. Gelasio I. Eugenio IV.* Conciliis Carthaginensi III. Laodiceno, & Œcumenico Tridentino, *Melitone*, *Origene*, Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ, *S. Athanasii*, nomine inscriptæ, *S. Gregorio Nazianzeno*, *Cyrillo Hierosolymitano*, *Hilario*, *Epiphanio*, *Hieronymo*, *Augustino*, & *S. Joanne Damasceno*. Sed, si, præter Canonem Ecclesiasticum, singillatim expendamus tres illos libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum*, compertum atque exploratum erit, *Salomonem* esse legitimum illorum parentem. Verum enim vero, ut ab *Ecclesiastis* libro incipiamus, certum est, neminem unquam negasse, aut in dubium revocasse, *Salomonem* esse auctorem istius libri, exceptis Talmudistis, & *Hugone Grotio*. Talmudistæ siquidem putant, auctorem Libri Ecclesiastis esse *Ezechiam*, Regem

gem

gem Judæ. *Grotius* vero esse *Zorobabelem* auguratur. Sed isti oppido falluntur. Nam hæc verba, quibus hic liber inchoatur: *Verba Ecclesiastæ, filii David Regis Jerusalem*, & ista, quæ sequuntur: *Locutus sum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Hierusalem*, hæc, inquam, verba nec in Regem *Ezechiam*, nec in *Zorobabelem* quadrare possunt, sed dumtaxat conveniunt *Salomoni*, qui fuit filius *Davidis*, Regis, quique sapientia & magnificentia nullum parem habuit. Præterea, si capita ejusdem libri septimum & octavum, ubi fit sermo de sapientia, attente legas, multa in his comperies, quæ soli *Salomoni* aptari, & congruere possunt. Addo denique, Auctorem istius libri *Ecclesiastis* diserte cap. 12. testari, se multas composuisse Parabolas; *Cumque esset sapientissimus Ecclesiastis, composuit Parabolas multas*. Quod sane alteri, quam *Salomoni* competere nequit.

Quod spectat librum *Proverbiorum*, una est omnium sententia, *Salomonem* esse auctorem hujus libri, idque declarat capitis primi libri istius initium: *Parabolæ Salomonis, filii David, Regis Israel*. Dubitant tamen nonnulli, an integer Proverbiorum liber fuerit a *Salomone* conscriptus? hisque momentis ducuntur. Primo, quia caput vigesimum quintum hujusce libri ab his verbis exordium ducit: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda*. Quæ verba innuere videntur, præcedentes quidem Parabolas a *Salomone* esse scriptas, & subsequentes Parabolas, seu illas, quæ a capite vigesimo quinto usque ad finem, seu ad caput trigesimum primum inseruntur, adscribendas esse viris *Ezechiæ* Regis Juda. Hanc dubitationem confirmant hæc verba, quibus incipit caput trigesimum libri Proverbiorum: *Verba congregantis filii vomentis*, quæ verba ex Textu Hebræo sic juxta Versiones Chaldaicam, & Syriacam, verti debere docent viri eruditi: *Verba Agur, filii Jake; Prophetiam dixit vir ad Ithiel, ad Ithiel & Uchal*. Non ergo Proverbiorum liber est unius dumtaxat *Salomonis*, sed ex aliorum Scriptorum Parabolis collectus & concinnatus. Denique libri Proverbiorum caput ultimum, seu trigesimum primum, his verbis auspicatur: *Verba Lamuelis Regis*, &c. Harum itaque Parabolarum, quæ continentur in postremo capite libri Proverbiorum auctor non est *Salomon*. His momentis ducti nonnulli, dubitant, num liber Proverbiorum, totus quantus est, *Salomoni* asseri ac vindicari debeat? Sed præposteram esse illam dubitationem ostendit Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 4. pag. 190. ubi doctissime observat, Parabolarum *Salomonis* collectionem factam esse diversis temporibus partim ante *Ezechiam*, Regem Juda, partim temporibus ejusdem Regis *Ezechiæ*, partim denique *Aguris*, filii *Jake*, temporibus. Nam ante captivitatem Babylonicam ter mille Parabolæ *Salomonis* in Templi Tabulariis asservabantur. Sed, combustis in excidio Hierosolymitano Sacris Codicibus, quibus descriptæ continebantur *Salomonis* Parabolæ. *Esdras*, post laxatam captivitatem Babylonicam, ex ingenti *Salomonis* Parabolarum numero aliquot tantum particulas, sanctorum virorum diligentia, & singulari Dei providentia flammis exemtas nactus est, & collegit. Hinc factum est, ut priora viginti tria capita libri Proverbiorum cum viginti duobus primis versibus capitis vigesimi quarti nulla ex parte mutilata sint, sed talia extent, qualia a *Salomone* descripta sunt. Reliquorum autem libri Proverbiorum septem capitum compilatio cum postrema ejusdem libri capitis vigesimi quarti parte, multorum, id est, tam virorum, quos in hunc finem selegit Rex *Ezechias*, quam *Aguris*, & *Lamuelis* collectio est, Parabolis *Salomonis*, hinc inde excerptis conflata, & ab *Esdra*, qui, post captivitatem Babylonicam, Spiritu Sancto afflatus Libros Sacros recognovit, & a mendis, quæ in eos irrepserant, repurgavit, in ordinem digesta. Sed satis diluta manent hæc quorumdam Scriptorum circa Auctorem totius libri Proverbiorum dubitationis adducta momenta, quæ profecto tanti non sunt, ut quemquam a communi sententia quæ integrum Proverbiorum librum *Salomoni* adjudicat, divellere debeant.

Superest nunc, ut breviter ostendam, *Salomonem* esse Auctorem libri *Cantici Canticorum*. Et primo quidem Titulus istius Operis *Cantici Canticorum*, tam in Hebraico Exemplari, quam in lxx. Interpretum Versione, *Salomonem* indicat Auctorem. Præterea, in hoc Sacro Libro sæpius citatur *Salomon*, sicut, Exempli gratia cap. 3. v. 7. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt*. Et vers. 9. *Ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani*. Et v. 11. *Egredimini, & videte filiæ Sion, Regem Salomonem, in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis suæ, & in die lætitiæ cordis sui*. Quæ verba, juxta sensum literalem, aperte denotant nuptias, quas cum filia Regis *Pharaonis* inivit Rex *Salomon*. Addo etiam, singularem opinionem Talmudistarum, qui libri *Cantici Canticorum* non *Salomoni*, sed Regi *Ezechiæ*, adscribunt, totius Ecclesiæ Catholicæ judicio, & communi Doctorum calculo jure optimo, ceu falsam repudiari.

D. Existimabam ipse, *Salomonem* non tantum edidisse tres illos, quos ei vindicasti, libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum*, sed etiam, eum esse Auctorem librorum *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici*, quos *Salomoni*, sicut nuperrime legebam, tribuunt quidam Scriptores Ecclesiastici.

M. Libros *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici* fuisse *Salomoni* ab antiquis quibusdam Scriptoribus tributos, fatetur *S. Augustinus* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. & lib. 17. *De Civitate Dei* cap. 20. Sed ibidem ait, id factum esse *propter quamdam eloquii similitudinem. Nam Salomonis non esse nihil dubitant quique doctores*. Addo etiam, antiquos illos Scriptores non in eo sensu libros *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici* tribuisse *Salomoni*, quod putarent, hosce duos libros fuisse a

Salo-

Salomone editos, dispositos, ordinatos, ac digestos, sicut nunc sunt; sed solum eo in sensu, quod alii Scriptores, post *Salomonis* mortem, ex libris ab ipso exaratis, & hac illac dispersis, quorum etiam nonnulli injuria temporum perierunt, Sententias & Parabolas collegerunt. Scripsit enim *Salomon* (sicut legitur cap. 4. v. 32. lib. 3. Regum) tria millia parabolarum, & quinque millia carminum, ex qua immensa copia alii Scriptores, Spiritu Sancto afflati, mortuo *Salomone*, ipsius Sententias, & documenta excerpserunt, literisque mandarunt, ut ipsamet testatur Scriptura Sacra cap. 25. libri Proverbiorum. In hoc itaque sensu libri *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici* a veteribus Scriptoribus *Salomoni* tribuuntur, quamvis concors sit omnium eruditorum sententia, prædictos libros, quales nunc extant, a *Salomone* non fuisse conscriptos. Cæterum, quinam sint Auctores librorum *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici*? mox, juxta probabiliorem virorum eruditorum opinionem, indicabimus.

D. Licet tres illos *Salomonis* libros, *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Canticum Canticorum*, sine ullo prorsus errore conscriptos, divinaque pollere auctoritate constantissime profitear, nonnulla tamen in his, sed præsertim in *Ecclesiaste*, & *Cantico Canticorum*, circa doctrinam & mores leguntur, quibus, uti observant doctissimi Scripturæ Sacræ interpretes, abutuntur viri impii, & ex quibus Hæretici occasionem arripiunt sacram illorum librorum auctoritatem labefactandi. Hæc autem loca, quibus viri impii, & Hæretici perperam abutuntur, quæque inter legendum eruditorum Scriptorum Opera annotavi, &, ne e memoria exciderent, in his schedulis descripsi, nunc proferam, quo, illis semel a te dilucidatis, promptior ac paratior sim, ad elidenda impiorum hominum, & Hæreticorum argumenta. Ordiar autem a libro *Ecclesiastis*, quem Athei, Epicurei, aliique ejusdem furfuris homines, qui negant immortalitatem animæ, ac vitam, belluarum more, transigunt, impiæ suæ doctrinæ favere dictitant, eo potissimum nomine, quod cap. 2. v. 23. istius libri dicitur: *Nonne melius est comedere, & bibere?* Et cap. 13. v. 19. & seq. *Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic illa moriuntur. Et nihil habet homo jumento amplius.... Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Quibus verbis, inquiunt Athei, & Epicurei, aperte innuit Auctor libri *Ecclesiastis*, nihil post hanc vitam sperandum esse, persuadetque hominibus, ut sese obscœnis voluptatibus, quæ gustu, aliisque corporis sensibus percipiuntur, ingurgitent, quamdiu hac communi luce fruuntur.

M. Mirum sane, quod Athei, & Epicurei, qui omnem fidem derogant Scripturæ Sacræ, ejusque divinam auctoritatem, revelationem, & inspirationem negant, velint in Sacro Ecclesiastis Libro aliquod sacrilegæ suæ doctrinæ expiscari præsidium. Sed quam frustra id moliantur, multis momentis evincam. Primo, quia *Salomon*, Libri Ecclesiastis Auctor, hæc verba, quibus abutuntur Athei, & Epicurei, non ex sententia sua profert, sed ex persona stultorum & impiorum hominum, quorum varias opiniones de finibus bonorum & malorum producit in medium, discutit, & examinat, ac tandem disputationi suæ coronidem his verbis imponit: *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, Mandata ejus observa. Hoc est enim omnis homo; & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit*, c. 12. v. 13. & 14. Libri Ecclesiastis. Præterquam quod, etsi darem, *Salomonem* hæc verba: *Nonne melius est comedere, & bibere*, &c. non ex persona impiorum, se ex sua protulisse sententia, inde tamen colligi dumtaxat posset, *Salomonem* approbasse modestum, temperatum, & legitimum bonorum temporalium usum, sicut ipsemet mentem suam clarissime aperit c. 3. v. 13. ejusdem libri, dicens: *Omnis homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, donum Dei est*. Porro, usus tantum modestus & legitimus bonorum temporalium merito appellari potest *Donum Dei*, non effrænis & immoderata illorum fruitio. Hinc *Salomon* in hoc Ecclesiastis libro eum in finem unice collimare videtur, ut coerceat libidinem impiorum hominum, qui, cupiditati suæ laxantes habenas, impotenti æstu indulgent voluptatibus, & deliciis carnalibus, quas vanas, fluxas, & humani cordis explendis desideriis omnino impares esse luculenter ostendit. Pluribus verbis etiam inculcat ne vitæ emendatio usque ad senectutem procrastinetur, tum propter juventutis celeritatem, tum propter senectutis, quam multa solent circumvenire incommoda, fragilitatem, calamitatem, & finem, qui eam consequitur, seu amaram mortem, & strictam divini judicii exactionem. Quæ certe omnia jugulant Atheorum, & Epicureorum impietatem. Pari perspicuitate *Salomon* adstruit eodem in libro immortalitatem animæ, & supremum Dei judicium. Sic enim cap. 3. v. 16. ait: *Vidi sub sole in loco judicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem, & dixi in corde meo: justum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit*. Et cap. 12. v. 1. *Memento*, inquit, *Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniant dies afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent*. Subdit postea versu septimo ejusdem capitis: *Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus ad Deum, qui dedit illum*. Quo sane ad stabiliendam contra Atheos, & Epicureos spiritualitatem animæ, ejusque immortalitatem nihil evidentius dici potest. Sed quorsum, dices, *Salomon* aliis in locis ejusdem Libri Ecclesiastis, asserit, *unum interitum esse hominis, & jumentorum, & æquam utriusque conditionem?* ut quid etiam affirmat *Salomon*, neminem nosse *si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Numquid ejusmodi locutiones innuere videntur, *Salomonem* dubitasse saltem de immortalitate animæ? At ipse respondeo, ex his locutionibus colligi nullo pacto posse, *Salomonem* negasse aut

aut in dubium revocasse animæ immortalitatem. Ratio in promptu est, quia si Athei ex his verbis: *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum?* inferant, *Salomonem* negasse, aut in dubium vertisse rationalis animæ immortalitatem, non absimili ratione ex istis verbis: *Quis novit, si spiritus jumentorum descendat deorsum?* oportebit, ut Athei, & Epicurei colligant *Salomonem* negasse, vel in dubium vocasse mortalitatem jumentorum, seu brutorum animantium. Quis autem eo desipiat, ut suum in animum inducat, tam absurdam sententiam, & ineptam dubitationem in mentem *Salomonis*, Regis post homines natos sapientissimi, cadere potuisse? Crediderim ergo ipse, *Salomonem* per hæc verba: *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? & spiritus jumentorum descendat deorsum?* voluisse deplorare ignorantiam & cæcitatem impiorum, qui, omnibus vitiis dediti, quasi degenerant in belluas, sibique falso ex his, quæ apparent sensibus, persuadent, unum, eum demque esse hominis & jumentorum interitum, quasi diceret *Salomon*, qui in Libro Ecclesiastis personam sacri Oratoris agit: *Tanta est impiorum hominum ignorantia & cæcitas, ut perperam sibi persuadeant, unum interitum esse hominis & jumentorum. Quis enim inter illos impios novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Ex locutione, quæ sacris verbi Dei Præconibus familiaris est, usus est *Salomon* in Libro Ecclesiastis, ut ostenderet, scelestos & impios homines ira Dei, suique immemores vivere, ut nec Deum timeant, nec perspectam habeant immortalitatem animæ, planeque ignorent præclaras dotes, quibus homo discrepat a belluis. Denique, quando *Salomon* in Libro Ecclesiastis dicit, *unum interitum esse hominis & jumentorum, & æquam utriusque conditionem*, id intelligit de corpore hominis, non de ipsius anima. Una quippe in belluis dumtaxat concipitur substantia, videlicet materialis & corporea, qua pereunte, nihil residui in his permanere potest. At, in homine gemina distinguitur substantia; una nimirum, quæ materialis est, trinaque extensione in longum, latum, & profundum prædita, & est corpus. Altera in homine substantia est expers materiæ, & spiritualis, ut pote ex natura sua capax cogitationis, intellectionis, & volitionis. Quo fit, ut, desinente in homine substantia corporea, superstes sit semper anima, quæ est substantia incorporea & immortalis. Sed hæc ad vindicias Libri Ecclesiastis dicta sufficiant, ex quibus facile etiam intelliges, quam sinistrum, juxta ac insulsum sit judicium, quod de eo libro profert Hæresiarcha *Lutherus*, quem in suis *Convivalibus Colloquiis De Libris Veteris & Novi Testamenti*, hæc effutire non puduit: *Ecclesiastes Liber*, inquit, *non est plenus; multa habet abrupta; neque ocreis, neque calcaribus indutus est, hoc est, nullam habet perfectam sententiam. Equitat in arundine longa, sicuti ego, dum eram in Monasterio*. Dignum sane patella operculum! nimirum *Lutherus* Salomonem ex suo voluit metiri ingenio, & quia ipse, vinolentiæ & crapulæ deditus, non nisi plenissime potatus animum ad scribendum, vel concionandum appellere solebat, ideo ludicre ait, Auctorem Libri Ecclesiastis non esse plenum, eumque absque ocreis, & calcaribus equitare in arundine longa. Sed mittamus sacrilegas istius Hæresiarchæ facetias, quibus palam declaravit, se in corde *Lucianum*, Deum, hominumque irrisorem, aut alium quemdam de grege *Epicuri* porcum, grandem inhalantem crapulam, aluisse.

D. Non minori petulantia Hæretici insurgunt contra *Salomonis* librum, qui per excellentiam dicitur *Canticum Canticorum*. Ajunt enim, sicut nuperrime legebam, hunc librum nihil præ se ferre divinum, sed esse obscœnam impudici amoris cantilenam, seu garritum conjugum inter se, seu inter *Salomonem*, & filiam Regis Ægypti, quam uxorem duxerat. Asserunt, *Salomonem* in hoc libro secretiora nuptiarum arcana, lenesque conjugum sub noctem susurros, honestis tamen verborum involucris ea arte obtexisse, ut sine ulla distortione latentes sensus possint a lectoribus inveniri. Quocirca, audacter pronuntiant, ab illius libri lectione omnes arceri debere, ne inter illum legendum ad amorem prophanum alliciantur. Hanc igitur Hæreticorum petulantiam, quæso te, ut breviter hic retundas, & germanum aperias *Cantici Canticorum* sensum.

M. Hunc Hæreticorum errorem, librum *Salomonis*, qui inscribitur *Canticum Canticorum*, prophanos amores, & nuptiarum arcana exprimere impie asserentium, jam olim *Theodoretus* Præfatione in *Canticum Canticorum* doctissime confutavit. Verum, quia eumdem errorem postremis hisce temporibus recoxerunt Anabaptistæ, aliique moderni Hæretici, non abs re erit paucis verbis illum dispungere. In primis *Esdras*, qui post laxatam captivitatem Babylonicam Canonem Sacrorum Librorum condidit, *Canticum Canticorum* inter Sacras Scripturas collocavit. Ecclesia etiam Catholica, cujus judicium indeficiens est, & falli omnino nescium, divinam *Cantico Canticorum* auctoritatem vindicavit. Credibile autem ne est, *Esdram*, & Ecclesiam Catholicam voluisse *Canticum Canticorum* accensere Catalogo Librorum Sacrorum, si revera hic liber, uti blaterant Hæretici, prophanum aliquid saperet, & obscœni eructaret scintillas amoris? Præterea, SS. Patres, & Scriptores Ecclesiastici *Origenes*, *Eusebius*, *Cyprianus*, *Basilius*, uterque *Gregorius*, *Diodorus*, *Joannes Chrysostomus*, & alii posteriorum temporum Scripturæ Sacræ Interpretes, qui librum *Cantici Canticorum* doctissimis Commentariis illustrarunt, ejusque arcanos ac mysticos sensus pie ac sagaciter scrutati sunt, docent, istud *Canticum Canticorum* complecti Colloquium Christi vel cum Ecclesia, quam acquisivit sanguine suo, quamque sibi media Incarnatione desponsavit, vel cum anima, quam per fidem sibi sponsam itidem copulatam imbuit sanctitatis doctrina, & vitæ spiritualis perfectione per metaphoras, similitudines, & parabolas instituit. Hæc est doctrina sanctorum

Pa-

Patrum, quos verosimile non est hunc *Cantici Canticorum* librum Commentariis illustrare voluisse, si hic liber, prophanum, ut garriunt Hæretici, aleret amorem. Addo etiam, Paraphrastem Chaldæum, & *Moysem Maymonidem*, Rabbinorum doctissimus, asserere, *Salomonem* isto Dramate, seu *Cantico Canticorum*, expressisse amorem Dei erga dilectum sibi ac fidelem populum Israeliticum. Non ergo prophanum & obscœnum amorem spirat liber *Cantici Canticorum*, sed divinum, & spiritualem, sicut ostendit *S. Hieronymus* lib. 1. contra Hæreticum *Jovinianum*. Non inficior tamen, Hebræos non permittere juvenibus lectionem hujusce libri, cujus reconditos sensus penetrare haud possunt, utpote necdum perfecti, tamque solidi cibi capaces. Sed ex hac prohibitione nihil adversus divinam libri *Cantici Canticorum* auctoritatem extundi potest, quia, ut apposite observat *Origenes* Homilia 1. in *Canticum Canticorum*, Hebræi prohibent pariter lectionem principii libri Genesis, sicut initium ac finem Prophetiæ *Ezechielis*: tamen Hebræi non obstante illa prohibitione, integro Genesis libro, sicut initio, & fini Prophetiæ *Ezechielis* divinam tribuunt auctoritatem. Quæ cum ita se habeant, æquumne est, ut despecta Ecclesiæ Catholicæ, & sanctorum Patrum auctoritate, aurem præbeamus nefariis Hæreticis, qui in sacrum *Cantici Canticorum* librum temere, & perfricta fronte debacchantur, eumque pro suo nutu, & arbitrio eximunt e Sacrorum Librorum Canone, quem *Esdras*, speciali Spiritus Sancti lumine illustratus, contexuit, & Catholica approbavit Ecclesia?

D. Expeditam nunc habeo & paratam solutionem argumentorum, quæ ad convellendam, vel elevandam sacram librorum, quos edidit *Salomon*, auctoritatem ex contraria parte opponi possunt. Juvat modo, si placet, tantisper inquirere in Auctores librorum *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici*, quos ex Ethicarum *Salomonis* Scriptionum, seu Sententiarum compilationibus decerptos esse superius quidem observasti, sed illorum ordinem, contextum, ac compositionem esse alterius Scriptoris, a *Salomone* plane distincti insinuasti. Cedo itaque nomina Auctorum, a quibus conscripti sunt Libri *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici*, eademque opera summam exhibe rerum, quas præcipue complectuntur sacri illi duo libri.

M. Quamvis certum sit, librum *Sapientiæ* ex variis *Salomonis* Sententiis hac illac dispersis fuisse conflatum, ac subinde doctrinam, eo in libro contentam esse *Salomonis*, sicut declarat ejusdem Sacri Libri Titulus, qui in Græca, Syriaca, & Arabica Versionibus nomen *Salomonis* præfert: Attamen, quis sit Auctor ille, qui doctrinam *Salomonis*, seu Ethicas ejus Sententias collegit & compilavit, easque in hoc *Sapientiæ* libro, quem nunc habemus, digessit, disposuit, & ordinavit? incertum omnino est. Utut sit, certissime constat, Auctorem istius *Sapientiæ* libri, qualem nunc habemus, fuisse a Deo inspiratum, & spiritu prophetico afflatum hæc de Passione Christi Domini capite secundo scripsisse: *Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum* &c. Quæ verba si conferantur cum iis, quæ cap. 27. Evangelistæ *Matthæi* leguntur, planum erit, hoc illustre de Passione Christi Domini Vaticinium. Advertere tamen debes, hunc *Sapientiæ* librum non extare in Hebræorum Canone, quem *Esdras* post solutam captivitatem Babylonicam condidit, insertum tamen esse Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canoni, quem Catholica contexuit Ecclesia, quæ infallibili, quo pollet judicio, defectum Canonis Hebræorum sarsit, & divinam libro *Sapientiæ* asseruit auctoritatem. Quo fit, ut nullus, nisi Hæreticus, hunc *Sapientiæ* librum esse sacrum, ac divinum inficias ire possit. Continet autem hic *Sapientiæ* liber undeviginti capita, quorum hæc summa est. Primo, hortatur hujus sacri libri Scriptor, Reges Principes, & Magistratus ad zelum, studium, & amorem Sapientiæ, eisque suadet servare justitiam, quæ viam sternit ad veram acquirendam sapientiam. Justorum vitam, & mortem felicem esse ostendit, impiorum vero vitam neque diuturnam esse neque felicem, mortem inhonoratam, & post mortem coram Tribunali Dei fletus, miserum in Inferno statum, æternosque cruciatus. Præterea, explicat Sapientiæ originem, docet modum illam acquirendi, ejusque excellentiam commendat. Postremo, plurimis exemplis illustrium Patriarcharum, & totius populi Israelitici palam facit utilitates, fructus, & effectus Sapientiæ.

Auctor libri, qui dicitur *Ecclesiasticus*, non alius est, quam *Jesus filius Sirach*, qui ex variis *Salomonis* moralibus excerptis Sententiis, & in ordinem digestis hunc librum concinnavit. Quamplurimas enim *Salomonis* Sententias ex libris *Proverbiorum*, *Ecclesiastis*, & *Sapientiæ* in istum *Ecclesiastici* librum translatas fuisse luculenter demonstrat *Drusius* lib. 1. *Observationum*, & Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, in sua *Demonstratione Evangelica*, *Propositione IV.* Nec solum Jesus, filius Sirach, Hierosolymitanus, *Salomonis* Sententias compilavit, ac digessit in libro, qui *Ecclesiasticus* appellatur, verum etiam ad *Salomonis* Sententias adjecit suas, sicut legitur in Prologo istius libri: *Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis & Prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent, ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis, magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam.* Et cap. 50. vers. 29. ejusdem libri: *Doctrinam sapientiæ, & disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirac Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo.* Unde liquet, Jesum filium Sirac esse Auctorem libri *Ecclesiastici*, quia (ut perdocte observat Illustrissimus Abrincensis Episcopus in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione IV. pag. 204.) sicut domus opifex cense-

censetur is, non qui materiam cædit, aut cæmenta tundit, sed qui hæc aliunde subministrata ordine collocat, & suis quoque locis ad condendam domum disponit, ita Sententias a *Salomone* fere excogitatas, tanquam cæmenta ac materiam collegit Jesus Sirachi filius, & in ejus, quo nunc utimur, Operis fabricationem digessit. Hunc librum *Ecclesiastici*, sicut & librum *Sapientiæ* non recenset Canon Esdrinus, seu Hebræorum Canon, quem *Esdras* post laxatam captivitatem Babylonicam condidit, tum quia hi duo libri, qui ex moralibus *Salomonis* sententiis a diversis auctoribus magnam partem conflati sunt, necdum prodierant tempore *Esdræ*: tum quia etiam, perturbato adhuc post captivitatem Babylonicam statu Reipublicæ Hebræorum, duo isti libri ad notitiam *Esdræ* non pervenerunt, ac dumtaxat reperti ac noti fuerunt, postquam *Esdras* Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canonem jam clausisset & obsignasset. Cæterum, Ecclesia Catholica, cui ex officio incumbit de Libris Canonicis tam Veteris, quam Novi Testamenti proferre judicium, nulli errori obnoxium, libros *Ecclesiastici*, & *Sapientiæ* tam in Concilio Laodiceno, quam in Œcumenica Synodo Tridentina Sessione quarta juxta traditionem sanctorum Patrum, accensuit Canoni Sacrorum Librorum Veteris Testamenti. Testatur *S. Athanasius* in Epistola Festali, libros *Sapientiæ*, & *Ecclesiastici* fuisse in antiqua Ecclesia Catechumenis, præ cæteris aliis Scripturæ Sacræ libris, prælectos, ut pote faciliores, & efformandis moribus magis idoneos. Sicut enim liber *Sapientiæ*, ut mox observavi, suppeditat salutaria documenta, & pias, rudibusque etiam pervias Sententias morales, quæ homines, quovis in statu ad sapientiam & virtutem probe instituere possunt; ita Auctor libri *Ecclesiast.* dat præcepta de singulis virtutibus, præclara etiam complectitur documenta, quæ non solum ad propriam perficiendam excolendamque personam, ad familiam, & Rempublicam gubernandam utilia sunt, vel necessaria; denique, omnium virtutum, & documentorum exempla, quæ tradidit, elogiis Patriarcharum, Prophetarum, & Principum illustrium Veteris Testamenti concludit.

D. *Salomonis*, aliorumque Regum tam Judæ, quam Israelis gesta in superiori Colloquio compendiose narrasti, eaque, sicut memini, te ibidem annotasse, excerpsisti ex sacra Historia Regum, quæ in quatuor libris Regum, & in duobus libris Paralipomenon fuse descripta legitur. Sed, ut major huic Historiæ concilietur auctoritas, suaque ei constet antiquitas, debes nunc proferre in medium Sacros Scriptores, qui prædictam Historiam in quatuor libris Regum, & in duobus libris Paralipomenon literis mandarunt, atque summatim delibare singula, quæ seorsim in istis libris continentur.

M. Quisnam sit quatuor librorum Regum Auctor? non satis constat. Probabilius tamen censent viri eruditi, *Samuelem*, qui Regis *Saulis* ætate vixit, esse Auctorem libri primi Regum usque ad caput vigesimum quintum, finem vero ejusdem libri, totumque secundum librum Regum fuisse exaratum a Prophetis *Gad*, & *Nathan*, qui gesta *Davidis* Regis literis consignarunt, ejusque temporibus floruerunt. *Gesta autem David Regis priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad videntis*. Liber tertius Regum usque ad obitum *Salomonis* scriptus fuit a *Nathan*, *Abia Silonite*, & *Addo*, Prophetis, qui, regnante *Salomone*, vixerunt, ejusque res gestas memoriæ prodiderunt, sicut legitur lib. 2. Paralipomenon cap. 9. v. 29. *Addo*, & *Semejas*, ejusdem ævi Prophetæ, commendarunt res gestas a Rege *Roboamo*, filio *Salomonis*, ut legitur cap. 12. lib. 2. Paralipomenon. Res *Abiæ*, Regis Juda, scripsit *Addo*, Propheta, sicut legitur cap. 13. lib. 2. Paralipomenon. Res gestas *Josaphati*, Regis Juda, scripsit Propheta *Jehu*, filius *Hanani*, sicut legitur cap. 20. libr. 2. Paralipomenon. Denique *Isaias*, Propheta, qui in diebus *Oziæ*, *Joathan*, *Achaz*, & *Ezechiæ*, Regum Juda, vaticinatus est, scripsit res memorabiles gestas a Regibus Juda, *Ozia*, & *Ezechia*. Hinc gesta *Ezechiæ*, Regis Juda, quæ narrantur libri quarti Regum capitibus 18. 19. & 20. deprompta sunt ex quatuor integris capitibus Prophetiæ *Isaiæ*, videlicet ex capitibus 36. 37. 38. & 39. Probabilius itaque est, *Esdram*, qui, post captivitatem Babylonicam, divino afflatus Spiritu, Sacram Scripturam instauravit, Historiam Regum tam Judæ, quam Israelis, ex his Prophetarum, seu Sacrorum Scriptorum, de gestis Regum Commentariis excerpsisse, eamque in compendium redactam, in unum codicem coegisse. Quod spectat duos libros Paralipomenon, in quibus itidem describitur Historia Regum; constans est Hebræorum opinio, illos ab *Esdra* fuisse lucubratos. At, Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, in sua *Demonstratione Evangelica*, *Propositione IV.* existimat, duos Paralipomenon libros non ex Actis solum diurnis collectos fuisse, sed etiam ex Prophetarum, quos superius laudavimus, videlicet *Semeiæ*, *Addo*, *Jehu*, *Nathanis*, *Abiæ Silonitis*, *Isaiæ*, aliorumque de gestis Regum Scriptionibus, seu Commentariis, digestos & concinnatos esse ab *Esdra* postquam Israelitæ, e captivitate Babylonica soluti, ad natale solum jam rediissent.

D. Si verum sit, *Esdram* Historiam Regum tam Judæ, quam Israelis hausisse, & compendiosam reddidisse ex variis Commentariis, quos de gestis Regum antehac Scribæ, seu Prophetæ, fusiori calamo scripserant; cur, quæso, viri eruditi paucis abhinc annis tanto æstu in *Richardum Simonium* eo potissimum nomine invecti sunt, quod hic celebris Scriptor in sua *Historia Critica Veteris Testamenti* probandum suscepisset, *Moysem* esse quidem Auctorem Legis, quæ descripta est in Pentateucho, verosimilius tamen esse, Historiam, quæ narratur in Pentateucho, non esse scriptam a *Moyse*, sed potius

exara-

exaratam fuisse post mortem *Moysis* ab aliquo publico Scriba, qui a Republica Hebræorum scribendis eorum Annalibus erat destinatus, quique ex veteribus aliorum Scribarum, qui *Moysis* temporibus coævi fuerunt, Diariis, & Commentariis excerpsit monumenta Historiæ, quæ Pentateucho continentur, eaque in ordinem digessit, & in compendium redegit. Hoc *Richardi Simonii* Systemate, non minuitur, opinor, sacra Pentateuchi auctoritas, sicut viri eruditi nihil omnino derogant sacræ ac divinæ auctoritati quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenon, tametsi fateantur, *Esdram*, post solutam captivitatem Babylonicam, Historiam Regum Judæ, & Israelis, his libris comprehensam, excerpsisse ex Commentariis veterum Scribarum, qui Regum Judæ, & Israelis, sub quibus floruerunt, res gestas data opera in literas retulerunt, fusiusque descripserunt.

M. Jure optimo novum istud *Richardi Simonii* Systema ab omnibus viris eruditis fuit explosum. Nam primo, si *Moyses*, ut pertendit ille Scriptor, sit tantum Auctor Legis, sed non Sacræ Historiæ, quæ in Pentateucho continetur, inde sequitur plane, *Moysem* non esse Auctorem totius Pentateuchi. Quod sane adversatur Scripturæ Sacræ, quæ expresse ac diserte innumeris in locis integrum Pentateuchum *Moysi*, ceu vero ac legitimo parenti, adscribit ac vindicat. Sacræ etiam auctoritati, & antiquitati Pentateuchi derogat novum istud *Richardi Simonii* Systema, palamque favet impietati *Obbesii* Scriptoris Angli, *Eduardi Herberti*, *Spinosæ*, *Peyrerii*, qui levissimis adductis rationibus, ausi sunt perfricta fronte negare, *Moysem* esse Auctorem Pentateuchi, ut hoc pacto Sacræ Scripturæ auctoritatem, & antiquitatem penitus labefactarent, viamque munirent ad Atheismum. Præterea, nulla efficaci ratione, nulla alicujus ponderis ratione, nullo prorsus antiquitatis monumento fulcitur hoc systema *Richardi Simonii*, qui capitibus primo, secundo, & tertio *Historiæ Criticæ Veteris Testamenti* asserit in Republica Hebræorum fuisse publicos Scribas, qui a *Moyse*, *Josue*, cæterisque aliis Sacrorum Librorum Scriptoribus erant omnino distincti, quippe a Republica auctoritatem habebant res memorabiles suis temporibus gestas literis consignandi. Sed hoc purum putumque commentum est, quia de illis publicis Scribis, quos in Republica Hebræorum fuisse dictitat *Simonius*, quosque ab Scriptoribus, qui Spiritu Sancto afflati Sacros Libros exararunt, affirmat fuisse diversos, ne apex quidem in tota Scriptura Sacra, ac ne minimum quidem occurrit vestigium. Immo, *Josephus*, Hebræus, lib. I. contra *Apionem* testatur, penes dumtaxat Prophetas, qui *antiquissima & veterrima*, *secundum inspirationem a Deo factam* cognoscebant, potestatem fuisse libros, quos ceu sacros ac divinos recipiebat Respublica Hebræorum, conscribendi. Nunquam igitur in Republica Hebræorum extiterunt illi publici Scribæ, ut finxit *Simonius*, quibus ex officio incumberet res memorabiles suis temporibus gestas in literas referre, quique essent diversi a *Moyse*, *Josue*, & a cæteriis aliis Scriptoribus, qui, inspirante Deo, Sacros Veteris Testamenti Libros ediderunt. Postremo, non est par ratio de Pentateucho *Moysis* ac de quatuor libris Regum, & de duobus libris Paralipomenon, quia Scriptura Sacra, ut antea ostendimus, aperte indicat Prophetas, seu Sacros Scriptores, qui gesta Regum, sub quibus claruerunt, fuse descripserunt, ex quorum Commentariis *Esdras*, speciali Spiritus Sancti assistentia illustratus, post laxatam captivitatem Babylonicam excerpsit, & in Epitomen redegit Historiam Regum, tam Judæ, quam Israelis, sicut eam nunc habemus comprehensam quatuor libris Regum, & duobus libris Paralipomenon. At, nullibi Scriptura Sacra ait, tempore *Moysis* fuisse Scribas, seu Prophetas, qui Historiam rerum, quæ sub *Moyse*, Reipublicæ Hebræorum Duce, contigerunt, in literas retulerint. Nullibi etiam Scriptura Sacra innuit, fuisse post mortem *Moysis* aliquem Scribam, seu Prophetam, qui Historiam rerum gestarum tempore *Moysis* exscripserit ex Commentariis veterum Scribarum, quos *Richardus Simonius* fingit *Moysi* fuisse coævos. Hæc, inquam, non tantum silet Scriptura Sacra, sed etiam clarissime testatur, *Moysem* esse Auctorem totius Pentateuchi, hoc est, non solum Legis, sed & Historiæ rerum gestarum, quæ in eo referuntur. Jure itaque ac merito viri eruditi improbarunt systema *Richardi Simonii*, qui, etsi fateatur, *Moysem* esse Auctorem Legis, quæ continetur in Pentateucho, asserit tamen, Historiam rerum, quæ ibi narrantur, a *Moyse* scriptam non esse, sed a publicis Scribis, qui *Moysi* coævi erant, fuisse exaratam, eamque post *Moysis* obitum, ex veterum illorum Scribarum Commentariis excerptam esse ab aliquo publico Scriba, qui ejusmodi Historiam rerum gestarum sub *Moyse*, in Epitomen redegit, qualem nunc habemus in Pentateucho *Moysis*. Hoc autem *Richardi Simonii* systema falsi convincitur non solum ex Scriptura Sacra, sed ex perpetua, sibique semper constanti traditione, quæ, ut alibi, observavimus, viguit semper apud Judæos, Samaritanos, & Christianos, quaque omni ævo creditum est, *Moysem* esse Auctorem totius Pentateuchi.

D. Video nunc parem non esse rationem de Auctore Pentateuchi, ac de Auctore librorum quatuor Regum, & duorum Paralipomenon. *Moysem* quippe esse totius Pentateuchi Auctorem extra omnem dubitationis aleam positum est; sed quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenôn diversi assignantur Scriptores (non quidem publici illi in Republica Hebræorum Scribæ, quos proprio marte & e suo cerebro finxit *Simonius*, quique in rerum natura nunquam extiterunt) sed Prophetæ, quos ex Scriptura Sacra indicasti, videlicet *Samuel*, *Abio Silonites*, *Nathan*, *Addo*, *Semeias*, *Jehu*, & *Isaias*, qui gesta Regum, sub quibus vaticinati sunt, literis tradiderunt, eaque ex eorum Commentariis *Esdras*, post laxatam captivitatem Babylo-

bylonicam, Deo afflante & inspirante, excerpsit, digessit, & compendiose in quatuor libris Regum, & duobus libris Paralipomenon descripsit. Hæc modo nota ac explorata habeo. Sed, ut facilius memoria tenere possim ordinem, quem in digerenda in his libris Historia Regum tenuit *Esdras*, obnixe te rogo, ut hic quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenon, quales nunc habemus, mihi Analysin exhibeas.

M. Annuo quidem lubentissime, sed ea tamen Lege, ut tu ipse sacros illos libros, sicut & totam Scripturam Sacram in fonte legas quo illam tibi familiarem reddere possis, & divinam, quam comp ectitur, doctrinam in purum putumque, ut dici solet, succum pro viribus vertere studeas. Ordior autem a primo libro Regum, qui in quatuor partes distribui potest. In prima agitur de ortu, & gestis *Samuelis*, de peccatis filiorum *Heli*, Summi Pontificis, & de funesta illius morte post acceptum nuncium de Arca Fœderis, capta a Philistæis. In secunda parte describuntur *Saulis* inauguratio in Regem Israel, & *Samuelis* obitus. In tertia parte narrantur *Davidis* victoriæ, ejusque unctio in Regem Israel. In postrema parte referuntur persecutiones, quibus *David* ab ingrato *Saule*, Rege, fuit exagitatus. Continet hic primus liber Regum in Editione Vulgata capita triginta & unum.

In secundo libro Regum describuntur res gestæ a morte *Saulis*, Regis, usque ad finem Davidici Regni. Dinumerantur omnes victoriæ quas *David*, postquam fuit constitutus Rex super Regnum Judæ, & super totam Gentem Hebræam, reportavit. Narrantur fuga *Absalonis*, filii *Davidis*, Regis, propter necem, quam intulit *Ammoni* fratri suo, qui suam & *Absalonis* sororem constupravit, ejusque reditus Hierosolymam, & conjuratio in *Davidem* Regem, patrem suum, quem e solio exturbare molitus est. Denique recensentur Dei flagella, queis populus Israel afflictus, & a quibus Dei benignitate liberatus est. Complectitur hic secundus liber Regum in Editione Vulgata capita viginti quatuor.

Tertius liber Regum exhibet Historiam ab obitu *Davidis*, & unctione filii ejus *Salomonis* in Regem totius Israel usque ad mortem *Josaphat*, Regis Juda, & *Achabi*, Regis Israel. In primis, referuntur exordia Regni *Salomonis*, qui, jussu *Davidis*, patris sui, Rex Israelis salutatus, multa præcepta ac consilia, sibi ab eo ante mortem relicta, executioni mandavit, morti addicendo *Adoniam*, fratrem suum, qui Regno inhiabat, *Abiatharem*, Summum Pontificem, *Joabum*, militiæ Principem, qui a partibus *Adoniæ* stabant, & *Semei*, qui *Davidem*, Regem injuriis lacessiverat. Præterea, in hoc tertio Regum libro describitur magnificentia Regis *Salomonis*, potissimum in structura Templi Hierosolymitani, Domus Regiæ, & plurium civitatum. Commendatur ejusdem *Salomonis* sapientia, post homines natos maxima, necnon ipsius ostenditur Idololatria, cum ardenti in mulieres libidine conjuncta, a qua ante mortem recessisse, & ad meliorem frugem se recepisse minime legitur. Postremo, texitur Historia Regis *Roboami*, qui fuit *Salomonis* filius, & cujus jugum excutientes decem Tribus Israel *Jeroboamum* sibi præfecerunt Regem, gestaque produntur non solum Regum Juda, qui post *Roboamum* regnarunt, videlicet *Abiæ*, *Asæ*, *Josaphati*, sed etiam Regum Israelis, qui post *Jeroboamum*, supremum in decem Tribus obtinuerunt dominium, scilicet *Nadab*, *Ela*, *Zamri*, *Amri*, & *Achabi*. Habet hic liber tertius Regum in Editione Vulgata capita viginti duo.

In quarto libro Regum texitur primo Historia Regum Judæ, qui ab obitu Regis *Josaphati* regnarunt usque ad captivitatem Babylonicam, id est Regum *Jorami*, *Ochoziæ*, *Athaliæ*, *Joasi*, *Amasiæ*, *Oziæ*, seu *Azariæ*, *Joathas*, *Achazi*, *Ezechiæ*, *Manassis*, *Amonis*, *Josiæ*, *Joachazi*, *EliaKimi*, *JoaKimi*, & *Sedeciæ*, qui ultimus fuit Regum Juda, & a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, in Babyloniam captivus deportatus. Deinde, describuntur gesta Regum Israelis ab obitu impii *Achab*, Regis Israel, usque ad captivitatem Assyriacam, nempe Regum *Ochoziæ*, *Jorami*, *Jehu*, *Joathazi*, *Joasi*, *Jeroboami II.* *Zachariæ*, *Sellumi*, *Manahemi*, *Phaceiæ*, *Phacee*, & *Osee*, qui fuit postremus Regum Israelis, quemque *Salmanasar*, Assyriorum Rex, una cum decem Tribus Israeliticis duxit in captivitatem Assyriacam, totumque Israelitarum Regnum, quod a *Jeroboamo I.* exordium habuit, penitus eversum suam in potestatem redegit, suoque Assyriorum adjecit Imperio. Continet hic liber quartus Regum in Editione vulgata vigintiquinque capita. Habes nunc brevem Analysin rerum, quæ narrantur in quatuor libris Regum. Nunc attexam Analysin duorum librorum Paralipomenon, qui ita appellantur, quia sunt velut Chronicon, Diarium, & reassumptio plurium, quæ vel prætermissa, vel non ita fuse narrata sunt in quatuor libris Regum, quorum videntur esse veluti supplementum. Paralipomenon siquidem vox Græca est, quæ Latine redditur *Prætermissorum*, seu *Residuorum*. Duo libri Paralipomenon, teste S. *Hieronymo* in Prologo, unum dumtaxat librum apud Hebræos efficiunt, qui ab illis vocatur: *Verba dierum*, sed propter sui magnitudinem, in duos libros a Christianis distributus est. In primo libro Paralipomenon, qui in Editione vulgata constat capitibus viginti novem, contexitur Genealogia, seu propagatio Gentis Israelitarum ab Adamo, primo hominum parente, usque ad *Davidem* Regem. Postea, Regis *Saulis* præmissa Historia, ejusque reprobatione & morte, describuntur *Davidis* inauguratio in Regem, atque heroica illius adversus Israelitarum hostes, gesta, & victoriæ, necnon præclaræ, quibus pollebat, virtutes, præsertim vero zelus, quo flagrabat, promovendi Dei cultum, eximia pietas, & felix Regni administratio. Alter Paralipomenon liber, qui in Editione vulgata in triginta sex capita divisus est, complectitur Historiam Regis *Salomonis*, & alio-

& aliorum Regum Juda, qui regnarunt uſque ad captivitatem Babylonicam, & ad calcem ejuſdem libri fit mentio de reditu Judæorum e captivitate Babylonica in Judæam anno primo *Cyri*, Perſarum Regis.

D. Captivitas illa Aſſyriaca, in quam, ut mox dixiſti, decem Iſraelitarum Tribus a *Salmanaſare*, Aſſyriorum Rege, abductæ ſunt, præceſſit ne tempore captivitatem Babylonicam, in quam Judæi a *Nabuchodonoſore*, Babyloniorum Rege, fuerunt deportati?

M. Captivitas Aſſyriaca præceſſit captivitatem Babylonicam annis centum viginti duobus. Captivitas ſiquidem Aſſyriaca decem Iſraelitarum Tribuum, contigit, ut convenit inter omnes Sacræ Chronologiæ peritos, anno nono Regni *Oſee*, qui fuit ultimus Iſraelitarum Rex. Annus autem nonus Regni *Oſee* concurrit cum anno ſexto Regni *Ezechiæ*, Regis Juda, ut fatentur itidem omnes Chronologi. Hac autem ſemel poſita captivitatis Aſſyriacæ Epocha, proclive eſt oſtendere, hanc captivitatem antevertiſſe centum & viginti duobus annis captivitatem Babylonicam, quia ab anno ſexto Regni *Ezechiæ*, a quo petitur initium Aſſyriacæ Tribuum Iſraelitarum captivitatis uſque ad annum undecimum Regni *JoaKimi*, Regis Juda, cui anno, juxta probabiliorem opinionem, præfigendum eſt Judæorum captivitatis Babylonicæ exordium, certum eſt interfluxiſſe centum & viginti duos annos, ſicut ex iſto annorum Regum Judæ calculo, quem hic ſubjicio, facile colligi poteſt, *Ezechias*, Rex Judæ, regnavit in integrum viginti novem annis, & anno ſexto Regni ſui contigit Aſſyriaca decem Tribuum Iſraelis captivitas. *Ezechias* igitur, poſt Aſſyriacam decem Tribuum Iſraelis captivitatem, regnavit adhuc viginti tribus annis. Porro, ſi illis viginti tribus annis; per quos *Ezechias* regnavit poſt Aſſyriacam decem Tribuum Iſraelis captivitatem, addas annos quinquaginta, quinque Regni *Manaſſis*, duos annos Regni *Amonis*, annos triginta & unum Regni *Joſiæ*, & annos undecim Regis *Ioakimi* (anno quippe undecimo Regni *Ioakimi* illigari debet initium Captivitatis Judæorum Babylonicæ) confeſtim, ſubducto iſtorum annorum calculo, comperies ab anno ſexto Regni *Ezechiæ*, Regis Judæ, quo cœpit Aſſyriaca decem Tribuum Iſraelis captivitas, uſque ad Regni *IoaKimi*, Regis itidem Juda, annum undecimum, a quo ducendum eſt principium captivitatis Judæorum Babylonicæ, confeſtim, inquam, reperies, interfluxiſſe annos centum viginti duos, quibus Aſſyriaca decem Tribuum Iſraelis præceſſit Babylonicam Judæorum captivitatem. Porro, circa illam Aſſyriacam decem Tribuum Iſraelitarum captivitatem tria occurrunt ſingulari obſervatione digna, quæ hic prætermittere minime debemus. Primo, hanc Aſſyriacam decem Tribuum captivitatem, quam Deus inflixit Iſraelitis, ob illorum impietatem, & idololatriam a *Ieroboamo*, primo eorum Rege cœptam, & ad hæc uſque tempora continuatam, prædixit Propheta *Amos* cap. 5. v. 27. his verbis: *Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus*. Hoc autem vaticinium edidit *Amos* annis ſexaginta quinque ante excidium Regni Iſraelitici, ſeu ante deportationem decem Tribuum Iſraelis in Aſſyriam. Prophetavit enim *Amos* anno vigeſimo quinto *Oſiæ*, Regis Judæ. Jam ſi ab anno Regni *Oſiæ* vigeſimo quinto numeres, ſupererunt ex annis Regni *Oſiæ*, qui regnavit quinquaginta duobus annis, anni viginti ſeptem. His adde annos quindecim Regni *Joatham*, ſexdecim *Achaz*, & ſex *Ezechiæ* (anno quippe ſexto Regni *Ezechiæ* accidit, ut antea diximus, Aſſyriaca decem Tribuum Iſraelis captivitas) & habebis ſummam annorum ſexaginta quinque, qui effluxerunt a vaticinio Prophetæ *Amos* uſque ad Aſſyriacam decem Tribuum Iſraelis captivitatem. Hinc facile explicatur, quo pacto intelligendus ſit Propheta *Iſaias*, qui cap. 7. v. 8. non ſolum prædicit Regni Iſraelitici excidium, ſed & illius deſignat tempus his verbis: *Adhuc ſexaginta & quinque anni, & deſinet Ephraim eſſe populus*. Hujus autem Epochæ annorum ſexaginta quinque initium arceſſiri haud poteſt ab eo tempore, quo *Iſaias* hoc fudit vaticinium, videlicet a diebus *Achaz*, Regis Judæ, ſub quo prophetavit; quandoquidem a diebus Regis *Achaz* uſque ad decem Tribuum deportationem non ſexaginta quinque anni, ſed dumtaxat viginti tres anni decurrerunt. *Achaz* enim Rex Judæ regnavit annos dumtaxat ſexdecim, quibus ſi annos ſex Regis *Ezechiæ* addideris (anno quippe ſexto Regni *Ezechiæ* facta eſt decem Tribuum Iſraelis deportatio) emerget ſumma annorum tantum viginti trium. Initium itaque illius Epochæ ſexaginta quinque annorum de futura decem Tribuum Aſſyriaca captivitate, quam prædixit *Iſaias*, referendum non eſt ad tempus, quo ille Propheta ſub Rege Juda *Achazo* vaticinatus eſt, ſed ad tempus, quo Propheta *Amos* eamdem Aſſyriacam decem Tribuum deportationem futuram prædixit, id eſt, ad annum vigeſimum quintum *Oſiæ*, Regis Judæ. Ab anno ſiquidem vigeſimo quinto illius Regis, quo Propheta *Amos* hanc Aſſyriacam captivitatem futuram prædixit, uſque ad annum ſextum Regni *Ezechiæ*, quo in Aſſyriam deportatæ ſunt decem Tribus Iſraelis, numerantur anni ſexaginta quinque, ſicut mox oſtendimus.

Præterea, obſervare debes, poſt Iſraelitici Regni excidium, & decem Tribuum deportationem, novos colonos tam in urbe Samariæ, quæ ante hac erat caput Regni Iſraelitici, quam in aliis Samariæ Civitatibus, loco Iſraelitarum, qui in Aſſyriacam abducti fuerunt captivitatem, collocatos eſſe ab Aſſyriorum *Aſſaradone*, qui libro primo *Eſdræ* cap. 4. v. 10. vocatur *Aſenaphar*. Sed cum iſti novi coloni, quos de *Babylone*, de *Cutha*, de *Avath*, & *Emath*, & de *Sapharvaim* illuc miſerat hic Aſſyriorum Rex, Deum Iſraelis non colerent,

a leonibus infestati sunt. Quod ubi Regi Assyriorum innotuisset, unum ex Israelitis Sacerdotibus e Samaria in Assyriam deportatis, qui Ritum colendi Deum Israel ipsos edoceret, misit Rex ad illos, qui tamen cum vero Dei cultu, quem ab istis Israelitis Sacerdotibus edocti fuerant, vitulinam superstitionem, & Idolorum suorum cultum pertinacissime retinuerunt, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 17. Hæc fuit prima origo perpetui Judæos inter & Samaritanos dissidii, quod progressu temporis ita exarsit, ut inter illos nihil consuetudinis & societatis esset, sicut mulier Samaritana dicebat Christo Domino: *Non coutuntur Judæi Samaritanis*, cap. 4. v. 9. Evangelii S. *Joannis*.

Denique, præstat ut observes, durationem hujus Assyriacæ Israelitarum captivitatis perpetuam fuisse, nec ex ea unquam decem Tribus Israelis liberatas, ad natale solum fuisse reversas, sicut prædixerant Prophetæ, præsertim *Osee*, qui cap. 1. vers. 6. hæc nomine Domini denunciat domni Israel: *Non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum*. Paucos tamen ex Israelitis, sed ex viliori plebe in patria, reliquerunt Assyrii, nec eos in captivitatem deportarunt, sicut prædixerat *Isaias* cap. 17. v. 6. His verbis: *Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum, vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor, aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel*. Sed satis hactenus dictum sit de Assyriaca decem Tribuum Israelis captivitate, quæ contigit anno nono *Osee*, Regis Israelis, & anno sexto *Ezechiæ*, Regis Judæ, sub *Salmanasare*, Assyriorum Rege, quem perperam Hebræi confundunt cum *Senacheribo*, altero Assyriorum Rege, qui, ut jam in superiori Colloquio observavimus, regnante *Ezechia*, Hierosolymorum urbem cum validissimo exercitu obsidione vallavit, eamque expugnasset, ni Deus audaciam ejus fregisset, & ad preces *Ezechiæ*, Regis Judæ, centum octoginta quinque millia Assyriorum in ejus castris per Angelum interemisset.

D. Nunc scio, Assyriacam decem Tribuum Israelis captivitatem contigisse anno nono *Osee*, qui fuit ultimus Israelitarum Rex, & anno sexto *Ezechiæ*, Regis Judæ, eamque præcessisse centum & viginti duobus annis captivitatem Babylonicam, quam anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, cœpisse, memini, te superius observasse. Optarem tamen, ut paulo fusius ostenderes modo, Judæos revera in captivitatem Babylonicam fuisse abductos anno undecimo *Joakimi*, Regis Juda. Legi etenim nonnullos Scriptores, quorum alii initium captivitatis Babylonicæ arcessendum putant ab anno quarto *Joakimi*, Regis Juda. Alii hujus captivitatis exordium referunt ad annum undecimum *Sedekiæ*, qui Regum Judæ ultimus fuit. Profer igitur in medium ea, quæ tibi suppetunt, momenta, [ad præfigendum initium captivitatis Babylonicæ anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ.

M. Captivitatis Babylonicæ initium ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, ducendum esse, hoc unum mihi persuadet argumentum. Captivitas Babylonica, in quam Judæi a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, ducti sunt, septuaginta annorum intervallo in Sacris Literis definitur *Jeremiæ* cap. 25. *Danielis* cap. 9. & lib. 2. Paralipomenon c. 36. illorum vero septuaginta captivitatis Babylonicæ annorum exitum & finem in anno primo Regis *Cyri* constituendum esse constat ex mox citato capite libro secundo Paralipomenon. Atqui ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, usque ad annum primum Regis *Cyri*, qui laxavit captivitatem Babylonicam, effluxerunt anni septuaginta; initium igitur captivitatis Babylonicæ peti debet ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ. Ut autem clarius intelligas, intervallum septuaginta annorum reapse interfluxisse ab anno undecimo *Joakimi* Regis Judæ, usque ad annum primum Regis *Cyri*, debes accurate distinguere duplicem Epocham Regni *Cyri*. Prima Epocha Regni *Cyri* desumitur ab anno primo, quo *Cyrus* in Perside regnare cœpit, qui annus concurrit cum anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ. Hæc est prima Epocha Regni, quod *Cyrus* in Perside inivit. Altera Epocha Regni *Cyri* ea est, quæ auspicatur anno vigesimo octavo Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, eo siquidem anno Rex *Cyrus*, postquam debellasset *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, Babylonico Imperio potitus, Monarchiam Persicam instituit, hoc est, tanquam supremus Monarcha in Babylone regnare cœpit anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ. *Cyrus* itaque regnavit in integrum triginta annos, sicut ei Historici omnes constanter tribuunt, sed annos viginti septem regnavit in Perside, alios vero tres ultimos regnavit in Babylone tanquam supremus Monarcha. Quando igitur in Scriptura Sacra legitur, captivitatem Babylonicam laxatam esse anno primo Regis *Cyri*, id intelligi non debet de anno primo, quo *Cyrus* in Perside regnare cœpit (nam sicut fatentur omnes periti Chronologi, *Cyrus* Regnum Persicum obtinuit anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ, quo quidem tempore necdum *Cyrus* Asiam, & Babylonem occupaverat) sed id intelligi oportet de anno primo Regni, seu Imperii, quo *Cyrus*, post devictum *Darium Medium*, seu *Nabonidum*, tanquam supremus Monarcha, in Babylonia regnare cœpit. Id autem, ut mox diximus, contigit anno vigesimo octavo Regni *Cyri* in Perside initi, seu anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ, & ante Æram Vulgarem anno quingentesimo trigesimo secundo. Hac præmissa observatione de duplici Regis *Cyri* Epocha, quam multi Chronologi promiscue confundentes, in constituendis exordio & fine septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, a veritatis tramite deflexerunt; hac, inquam, præmissa de duplici Regis *Cyri* Epocha observatione, luculenter

ter ex isto, quem hic subjicio, Canone Chronologico, constabit, ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, usque ad annum primum Regni, quod *Cyrus* non in Perside, sed in Babylonia inivit, effluxisse spatium septuaginta annorum, per quos duravit captivitas Babylonica.

CANON CHRONOLOGICUS

Ab anno undecimo Joakimi, *Regis Judæ, quo cœpit captivitas Babylonica, usque ad annum primum Regni, quod* Cyrus *inivit in Babylonia tanquam supremus Monarcha.*

JOakin, Rex Judæ, regnavit undecim annis, & anno Regni ejus undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, cœpit captivitas Babylonica, quæ duravit septuaginta annis.

Nabuchodonosor, Babyloniorum Rex, regnavit annis quadraginta tribus, cumque Judæos in captivitatem Babylonicam abduxerit anno ineunte octavo Regni sui, sequitur, illum, post abductos Judæos in captivitatem Babylonicam, regnasse triginta sex annis, & mortuum esse anno trigesimo sexto captivitatis Babylonicæ.

Evilmerodachus, filius *Nabuchodonosoris*, regnavit duobus annis, & obiit anno ab incepta captivitate Babylonica trigesimo octavo.

Balthasar cum *Niriglissare*, patre suo, & *Nabuchodonosoris* genero, regnavit quatuor annis, & e vivis excessit anno ab incepta captivitate Babylonica quadragesimo secundo.

Darius Medus, dictus *Nabonidus*, & *Labynitus*, interfecto *Balthasare*, fuit a Babyloniis Rex electus, & regnavit annos viginti septem, desitque regnare anno ab incepta captivitate Babylonica sexagesimo nono. *Berosus* scribit, hunc *Darium Medum* regnasse in Babylonia annis viginti septem, & tandem anno ultimo Regni sui victum ac fugatum a *Cyro*, Persarum Rege, Borsippen sese recepisse, ubi *Cyri*, eum insequentis, arbitrio se permisit, & ab ipso Caromaniæ Præfectura donatus est. At, Josephus, Hebræus, scribit, *Cyrum* anno decimo septimo *Darii Medi* fuisse e Perside, ubi regnabat, egressum, &, universa subacta Asia, in Babylonem impetum fecisse. Quæ res movit plures Cronologos, ut dicerent, *Darium Medum* regnasse annis duntaxat septemdecim. Verum, ipse cum doctissimo Ludovico *Capello*, in sua *Chronologia Sacra*, probabilius censeo, errorem esse in numero, & 27. loco 17. esse legendum. Vel, si nullus sit error in numero, dicendum est, Regem *Cyrum* e Perside fuisse egressum anno decimo septimo *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, sed decennium in subigenda Asia, priusquam Babyloniam expugnaret, impendisse, adeo ut solum sub finem anni vigesimi septimi Regni *Darii Medi* Babyloniam occupaverit, novumque Regni primordium, debellato *Dario Medo*, *Cyrus* in Babylonia acceperit, ac Persicam Monarchiam instituerit anno vigesimo octavo Regni, quod in Perside inierat, qui annus vigesimus octavus Regni *Cyri* in Perside initi fuit itidem annus primus Regni seu Imperii, quo tunc *Cyrus* in Babylonia potiri cœpit, & simul annus ab incœpta Captivitate Babylonica septuagesimus, quo *Cyrus*, ut perhibet Scriptura Sacra, laxavit captivitatem Babylonicam, quæ ad septuaginta annos protracta est.

Ex hoc Canone Chronologico clare, ni mea me fallat mens, colligi potest, ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, usque ad annum primum Regni, quod *Cyrus* non in Perside, sed in Babylonia, devicto *Dario Medo*, inivit, elapsos fuisse annos septuaginta, ac subinde, initium captivitatis Babylonicæ, quæ septuaginta duravit annos, arcessendum esse ab anno undecimo Regni *Joakimi*, non vero ab anno quarto illius Regni, sicut per errorem obrepsit bene multis Chronologis, qui duplicem Epocham, quam mox assignavimus, Regni *Cyri* nullo pacto discernentes, sibi, aliisque persuadere tentarunt, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ sumendum esse ab anno quarto *Joakimi* Regis Judæ, eorumque finem & exitum peti debere ab anno primo Regni Cyri in Perside initi, quod sane oppido falsum est, cum ab anno *Joakimi*, Regis Judæ, quarto, qui concurrit cum anno primo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, usque ad annum primum, quo *Cyrus* Regnum in Perside inivit, interfluxerint dumtaxat anni quinquaginta. Nihilo probabilior est Sententia *Josephi*, Hebræi, lib. 1. contra *Apionem*, & quorumdam antiquorum Scriptorum, qui exordium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ ducunt ab anno undecimo Regni *Sedekiæ*, qui fuit Regum Judæ ultimus, & eorumdem septuaginta annorum finem atque exitum completum fuisse dictitant in anno primo Regni *Cyri*; hæc, inquam, Sententia quorundam antiquorum Scriptorum omni prorsus probabilitate caret. Primo, quia ab anno undecimo Regni *Sedekiæ*, Regis Judæ, qui successit *Joakimo*, usque ad annum primum Regni, quod *Cyrus* sive in Perside, sive in Babylonia inivit, septuaginta anni numerari haud possunt. Secundo, quia antiqui illi Scriptores initium & finem septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ male confuderunt cum initio & fine septuaginta annorum desolationis Templi & Civitatis Hierusalem. Licet enim verum sit, initium septuaginta annorum desolationis Templi, & urbis Hierusalem sumendum esse ab anno Regis *Sedekiæ* undecimo, qui concurrit cum anno undevigesimo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, qui hoc anno (sicut jam in superiori Colloquio observavimus) misit *Nabuzardanem*, Principem Exercitus, a quo civitas Hierusalem vastata, & incensa est, Templumque toto Orbe augustissimum dirutum, soloque æquatum: quamvis, inquam, initium septuaginta annorum hujus desolationis Templi,

pli, & Hierosolymorum urbis, fateantur omnes Chronologi petendum esse ab anno Regis *Sedekiæ* undecimo, qui fuit annus decimus nonus Regni *Nabuchodonosoris*, falsum tamen est, & Scripturæ Sacræ contrarium, quod sibi persuaserunt quidam antiqui Scriptores, videlicet, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ esse itidem repetendum ab anno undecimo *Sedekiæ*, Regis Juda; cum tam ex Scriptura Sacra, quam ex accurato annorum calculo certum sit, captivitatem Babylonicam contigisse sub *Joakimo*, Rege Judæ, desolationem vero Templi, & urbis Jerusalem accidisse sub *Sedekia*, Rege Judæ, & *Joakimi* successore. Similiter, licet verum sit, captivitatem Babylonicam, quæ septuaginta duravit annos, finem habuisse anno primo Regni, quod *Cyrus* non in Perside, sed in Babylonia, devicto *Dario Medo*, inivit, sicut antea exposuimus. Falsum tamen, & Sacræ Chronologiæ oppositum est, quod antiqui illi Scriptores, quos inter censentur *Julius Africanus* in Chronographia apud *Eusebium* lib. 10. Præparationis Evangelicæ cap. 10. *Cyrillus Alexandrinus* lib. 8. contra *Julianum*, Imperatorem Apostatam, & *Julius Hilario* in Libello *De Mundi Duratione*, asserunt, finem septuaginta annorum desolationis Templi, & Civitatis Hierusalem ducendum esse a *Cyro*, Persarum Rege; cum tamen omnium Sacræ Chronologiæ peritorum, & sanctorum Patrum *Hieronymi* in Prologo Commentarii in *Aggæum* Prophetam, *Augustini* libri 18. *De Civitate Dei* cap. 26. & *Theodoreti* in caput primum *Zachariæ* Prophetæ, constans sit, & sacris literis maxime consentanea sententia, septuaginta annos desolationis Templi & Civitatis Hierusalem finem exitumque habuisse in anno secundo *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, qui post *Cyrum* regnavit, sicut operosius ostendemus in nostris Colloquiis in Historiam sextæ Mundi Aetatis, ad quam referenda est Historia Regum Persarum, sub quibus finem habuerunt tam septuaginta anni captivitatis Babylonicæ, quæ cœpit anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, quam septuaginta anni desolationis Templi & urbis Hierusalem, quæ accidit anno undecimo *Sedekiæ*, Regis Judæ, & anno undevigesimo ejusdem *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis.

D. Quamvis ultro consentiam, ut Historiam Regum Persarum, sub quibus finem, exitumque habuerunt tam septuaginta anni captivitatis Babylonicæ, quam septuaginta anni desolationis Templi, & civitatis Hierusalem, remittamus ad Colloquia nostra in Historiam sextæ Mundi Aetatis; obiter tamen hic, cum bona tua venia, proponam difficultatem, quam nuperrime legi apud doctissimum *Melchiorem Canum*, qui cap. 5. libri 11. *De locis Theologicis* in sententiam eorum, qui finem septuaginta annorum desolationis Templi referunt ad annum secundum *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, acriter invehitur his verbis: *Mihi profecto, ut dixi, nulla via explicandorum eorum testimoniorum apparet, nisi plane consentiendo, quod ad annum primum Cyri, septuaginta desolationis anni interfluxerunt. Intelligo autem quosdam rei hujus summam ita distinguere, ut captivitatis*, seu Babylonicæ, *septuaginta annos a transmigratione ad primum annum Cyri computent: at in secundo Darii*, seu Hystaspis, *anno septuaginta desolationis annos absolvant. Quod si verum esset, discrepantium opinionum probabilis sane concordia esset inventa. Sed nihil falsius invenio, cum ad veritatem cœpi revocare rationem. Transmigratio enim*, seu captivitas Babylonica, *fuit in anno Nabuchodonosoris octavo, ut quarto Regum libro cap. 24. scribitur. Desolatio vero in ejusdem Regni anno undevigesimo facta est, quarto Regum cap. 25. Vastatio ergo*, id est, desolatio Templi & urbis Hierusalem, *post undecim annos transmigrationi*, seu captivitati Babylonicæ, *successit. A primo autem anno Cyri ad Darii secundum, sine controversia plures quam triginta anni interfluxerunt. Nullo ergo modo fieri potest, ut a transmigratione Jechoniæ*, seu Joakimi, Regis Juda, *ad annum Darii secundum septuaginta anni numerentur*. Et post nonnulla interjecta, subdit Melchior Canus: *sed septuaginta eversionis*, seu desolationis Templi, *annos non in primo Cyri, sed in Darii secundo expletos esse, id vero constantissime pernegamus, non nostra opinione nos, sed Scripturæ testimonio freti*. Hactenus proposui *Melchioris Cani* argumentum, quod adversus tuam militat sententiam. Nunc, quæso, aperi viam, qua me ex eo extricare valeam.

M. In hanc antiquorum Scriptorum Sententiam ideo ivit *Melchior Canus*, vir alioqui acerrimi judicii, & non minus doctrina, quam facundia clarus, quia non distinxit geminam Epocham, quam superius assignavimus, Regni *Cyri*, videlicet Epocham Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi regnavit viginti septem annis, & alteram Epocham Regni, quod devicto *Dario Medo*, inivit idem *Cyrus* in Babylonia, ubi, tanquam supremus Monarcha, regnavit tribus annis. Hinc *Melchior Canus*, nulla facta distinctione duplicis illius Epochæ Regni *Cyri*, asserit primo, *Cyrum* regnasse triginta annis, uti testantur omnes Historici, qui de *Cyro* scripserunt. Quod quidem verum esse lubens profiteor, si hoc in sensu intelligatur, quod *Cyrus* regnavit viginti septem annis in Perside, & deinde tribus annis in Babylonia tamquam supremus Monarcha. At, *Cyrum* regnasse triginta annis in Perside constanter pernego. Secundo, ait *Melchior Canus*, desolationis Templi annos septuaginta, finem habuisse anno primo Regni *Cyri*, quod a veritate Historiæ prorsus alienum est. Nam septuaginta anni captivitatis Babylonicæ, quæ initium habuit anno undecimo *Joakimi* Regis Judæ, completi sunt non anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Perside, sicut supponit *Melchior Canus*, sed anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Babylonia, ubi, tamquam supremus Monarcha, imperavit tribus annis, sicut ostendimus in Canone Chronologico. Cum igitur desolatio Templi & urbis

urbis Hierusalem post undecim dumtaxat annos successerit captivitati Babylonicæ (contigit quippe desolatio Templi anno undecimo *Sedekiæ*, Regum Judæ ultimi, & anno decimo nono *Nabuchodonosoris*) nulla ratione fieri potuit, ut septuaginta anni desolationis Templi finem habuerint sive in anno primo Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi regnavit viginti septem annis, sive in anno primo Regni, quod idem *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, ubi tribus annis imperavit. Tertio *Melchior Canus* pertendit, a primo anno Regni *Cyri* usque ad annum secundum *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, plures quam triginta numerari annos. Sed, quamvis id verum sit, si calculus annorum ducatur ab anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Perside, falsum tamen omnino est, si annorum supputatio fiat ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia usque ad annum secundum *Darii Hystaspis*, Persarum Regis. Tantum enim abest, ut ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, velut supremus Monarcha, inivit in Babylonia, & eodem anno laxavit captivitatem Babylonicam, quæ per septuaginta duravit annos, numerentur usque ad annum secundum *Darii Hystaspis* plures quam triginta anni, sicut affirmat *Melchior Canus*, ut potius undecim circiter dumtaxat interfluxerint anni, quod sic breviter demonstro. *Cyrus* anno primo Regni, quod, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, laxavit captivitatem Babylonicam, & regnavit in Babylonia tribus annis. *Cyro* in Monarchia Persarum successit ejus filius *Cambyses*, qui regnavit septem annis. *Cambysi* successit *Smerdes Magus*, qui uno tantum anno imperavit. *Smerdi Mago* successit *Darius Hystaspis*, cujus Regni anno secundo, finem exitumque habuerunt septuaginta anni desolationis Templi & urbis Hierusalem. Patet itaque ab anno primo, quod *Cyrus*, ut supremus Persarum Mornarcha, inivit in Babylonia, & quo captivitatem Babylonicam solvit, usque ad annum *Darii Hystaspis* secundum, quo diximus, finem exitumque habuisse septuaginta annos desolationis Templi & urbis Hierusalem, interfluxisse dumtaxat annos circiter undecim, non vero plures quam triginta numerari annos, sicut ait *Melchior Canus*, secutus sententiam quorundam antiquorum Scriptorum, qui non distinguentes duplicem Epocham Regni *Cyri*, videlicet Epocham Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi viginti septem annis regnavit; & alteram Epocham Regni, quod *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, eoque per tres annos potitus est; sacram Chronologiam, circa initium & finem septuaginta annorum tam captivitatis Babylonicæ, quam desolationis Templi & urbis Hierusalem, inexplicabili confusione perturbarunt. Sed de his iterum redibit sermo in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi Aetatis, ubi annorum *Cyri*, Monarchiæ Persicæ conditoris, nec non ejus in Monarchia Persica successorum accuratam seriem dabimus, usque ad *Darium Codomanum*, qui fuit ultimus Persarum Monarcha, & devictus ab *Alexandro Magno*, natione Græco, a quo plane destructa Monarchia Persica, initium habuit Monarchia Græcorum.

D. Nunc mentem tuam circa initium & finem septuaginta annorum tam captivitatis Babylonicæ, quam desolationis Templi & urbis Hierusalem, assecutus sum, &, supposita semel duplici Epocha Regni, quod inivit *Cyrus*, facile intelligo, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ petendum esse ab anno *Joakimi*, Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, qui Judæos in captivitatem Babylonicam abduxit: finem vero septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ referendum esse ad annum primum Regni, quod inivit *Cyrus*, non in Perside, sed in Babylonia, ubi Monarchiam Persicam instituit, ibidemque, tanquam supremus Monarcha, tribus annis imperavit. Similiter, facili negotio intelligo, initium septuaginta annorum desolationis Templi, quæ contigit 11. annis post exordium captivitatis Babylonicæ, sumendum esse ab anno undecimo *Sedekiæ*, Regis Juda, & ab anno decimo nono *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis; finem vero septuaginta annorum ejusdem desolationis Templi arcessendum esse ab anno secundo Regni *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, cum ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha inivit in Babylonia, eodemque anno laxavit captivitatem Babylonicam, numerentur usque ad annum secundum *Darii Hystaspis* anni circiter undecim, quibus desolatio Templi, & urbis Hierusalem, posterior fuit captivitate Babylonica. Horum itaque, quæ spectant initium & finem septuaginta annorum tam captivitatis Babylonicæ, quam desolationis Templi, tam claram, tamque perspicuam tradidisti notitiam, ut majorem desiderare haud possim. At, circa Regem *Nabuchodonosorem*, qui Judæos in Babyloniam captivos abduxit, hoc unum mihi superest proponendum dubium. Legi etenim non multis abhinc diebus apud Prophetam *Danielem* cap. 4. v. 30. terribilem calamitatem, qua Deus, præpotens scelerum ultor, superbiam *Nabuchodonosoris* edomuit: *Eadem hora*, inquit Daniel, *sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex omnibus abjectus est, & fœnum, ut bos, comedit, & rore Cæli corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem Aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi avium*. Quæro igitur, an Rex *Nabuchodonosor*, terribili illa sententia cælitus ipsi denunciata, humanam formam amiserit, & stupenda metamorphosi in belluam fuerit conversus?

M. Neque formam humanam, neque corporis figuram perdidit Rex *Nabuchodonosor*, sed justo Dei judicio, perturbata ipsius phantasia, in dementiam ac furorem incidens, Regno & hominum societate pulsus est, & in solitudinem cum feris ablegatus, ubi herbis, quadrupedis instar, prono corpore vescebatur, nec humano more articu-

ticulatas voces proferebat ; sed ritu bestiarum inconditos sonos resonabat , noctes ac dies jacens sub dio, pluvias , gelu , & æstum patiens , alium corporis induit colorem , pilis toto corpore hispidus evasit , ejus cæsaries per vultum , cervicem , humerosque fluitavit , & ungues in morem avium rapacium crescentes obriguerunt . Sic *Nabuchodonosor*, se feram esse ratus , per saltus , aviaque discursans , vitam , post hominum memoriam , longe infelicissimam , per septennium traduxit , *divina* (ut inquit *Theodoretus* in cap. 4. Danielis) *providentia destitutus* , *& ne propinquorum quidem cura potitus* , *cum tamen ipsi adessent uxor* , *liberi* , *& cognati* . . . . *Nam quia homo cum esset* , *& in honore maximo* , *non intellexit* ; *sed comparatus est jumentis insipientibus* , *& similis factus est illis* , *& qui in sibi subditos ferina mente & animo fuerat* , *merito etiam ferina & agresti vita justissime damnatus fuit*. At , post exactum hujus a seculis inauditæ pœnitentiæ septennium , Deus , qui mortificat & vivificat, deducit ad inferos , & reducit, salutem mentis , & Regnum restituit *Nabuchodonosori* , qui apud *Danielem* cap. 4. vers. 33. hæc de se ipso testatur : *in ipso tempore sensus meus reversus est ad me* , (id est , rationis usus) *& ad honorem Regni mei* , *decoremque perveni* , *& figura mea reversa est ad me* ; non quod antehac corporis sui figuram perdidisset , sicut perperam quidam interpretantur , sed quod abstersis sordibus , resectis unguibus , & pilorum silva , qua in solitudine agens , horrebat , cultum corporis , pristinamque munditiem recuperarit . Hinc *Nabuchodonosor* in tanti beneficii a Deo accepti gratiarum actionem erumpens , ait versu sequenti mox laudati capitis lib. Danielis : *Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo* , *& magnifico* , *& glorifico Regem Cæli* , *quia omnia opera ejus vera* , *& viæ ejus judicia* , *& gradientes in superbia potest humiliare* . Ex his *Nabuchodonosoris* verbis sancti Patres , *Hieronymus* Epist. 7. & *Augustinus* Epist. CXI. alias CXXII. ad *Victorianum* colligunt , *Nabuchodonosorem* ad Deum verum esse conversum , & æternam salutem consecutum . Eidem sententiæ adstipulantur , præter *Pseudo - Dorotheum* , & *Pseudo Epiphanium* in *Vitis Prophetarum* , *Theodoretus* in Comment. in Danielem , *Lyranus* , *Dionysius* Carthusianus , & alii , quos citat *Salianus* in Annalibus Veteris Testamenti ad annum Mundi 3472. Sed , ipse de æterna *Nabuchodonosoris* salute nihil certi pronunciare audeo , quia , licet Scriptura Sacra *Nabuchodonosorem* agnovisse quidem Deum , & laudasse diserte testetur , nullibi tamen significat , eum ab Idololatria descivisse , secundum Deum , ejusque sanctam Legem , vixisse , atque in justitia perseverasse . Salutem itaque Regis *Nabuchodonosoris* , vel ejus damnationem , in medio relinquo . Hoc unum tantum dicam , debere omnes Reges ac Principes Terræ , quacumque polleant auctoritate , semper præ oculis habere præclaram illam Sententiam , quam Rex *Nabuchodonosor* , flagellatus a Deo , & ad bonam frugem conversus , protulit : dicens : *Igitur post finem dierum* , id est, post septennium pœnitentiæ, *ego Nabuchodonosor oculos meos ad Cælum levavi* , *& sensus meus redditus est mihi* , *& altissimo benedixi*, *& viventem in sempiternum laudavi & glorificavi* , *quia potestas ejus* , *potestas sempiterna* ; *& regnum ejus in generationem* , *& generationem* : *Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt* : *juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli* , *quam in habitatoribus terræ* , *& non est* , *qui resistat manui ejus* , *& dicat ei* : *Quare fecisti ?* cap. 4. lib. *Danielis* v. 31. & 32.

D. Cum captivitas Assyriaca , quæ anno nono Regni *Osee* , ultimi Israelitarum Regis , & anno sexto *Ezechiæ* , Regis Judæ , contigit, & in quam *Salmanasar*, Assyriorum Rex, decem Tribus Israeliticas abduxit , præcesserit, sicut jam observasti, centum viginti duobus annis captivitatem Babylonicam , quæ accidit anno undecimo *Joakimi* , Regis Judæ , & anno octavo *Nabuchodonosoris* , Babyloniorum Regis , qui Judæos in Babyloniam deportavit ; maximam profecto a me inires gratiam si hic describere velles *Tobiæ* Historiam , quam in hujusce Assyriacæ decem Tribuum Israelis captivitatis tempora incidisse ajebat mihi nuperrime vir eruditus .

M. Inter Israelitas , quos *Salmanasar* , Assyriorum Rex , post expugnatam Samariam , & eversum Israeliticum Regnum , in Assyriacam captivitatem deportavit , unus fuit *Tobias senior* , ex Tribu & Civitate Nephtali oriundus , qui una cum uxore *Anna* , & filio *Tobia juniore* in eamdem captivitatem , seu *Niniven* translatus est . Commendatur maxime hic *Tobias Senior* in libro , qui ejus nomine insignitur , ab eximia , quam habuit , in Deum fide ac pietate , a vitæ innocentia , a fuga consortii malorum, a divinæ Legis observatione , a cibis vetitis abstinentia , a charitate & misericordia , quam erga pauperes & suos contribules captivos exercuit , a cura sepeliendi mortuos , denique ab invicta animi constantia & heroica patientia , quæ enituit tum in rebus adversis , quas passus est sub *Sennacheribe*, Assyriorum Rege , *Salmanasaris* filio , & successore , qui odio & furore in Israelitas percitus , quotidie plurimos morte afficiebat , eo quod tempore *Ezechiæ* , Regis Judæ , urbem Hierosolymorum obsidens , fusis ab Angelo centum octoginta quinque Assyriorum millibus in castris , ipse turpi , præcipitique fuga e Judæa, in quam irruperat , excedere , suaque relegere vestigia coactus fuisset : tum etiam in illo extraordinario & inopinato casu , quo *Tobias* , dum a sepeliendis popularibus mortuis nimium fatigatus , & parieti incumbens placidum somnum carperet , calidis stercoribus , e nido hirundinum in ejus oculos incidentibus , excæcatus est . In his , inquam , summa enituit patientia *Tobiæ* , qui jacturam bonorum , quibus a *Sennacheribo* Rege exutus , ad extremam paupertatem fuit redactus , & cæcitatem qua Deus illum , piis operibus vacantem , probare voluit , æquissimo animo tolera-

leravit. Dederat mutuo *Tobias Senior* Gabelo, agnato suo, qui unus erat ex Israelitis in Assyriam deportatis, & habitabat in *Rages*, civitate Medorum, decem talenta argenti, ad quæ recipienda filium suum *Tobiam juniorem*, optimis præceptis institutum, misit. Hujus peregrinationis junioris *Tobiæ* sese comitem, ac itineris ducem præbuit *Raphael*, Archangelus, qui interrogatus a *Tobia* seniore, unde esset? e qua prosapia suam haberet originem? respondit: *Ego sum ex filiis Israel: Ego sum Azarias, Ananiæ magni filius: Novi & omnia itinera ejus*, id est, Regionis Medorum, *frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum, fratrem nostrum*. His dictis, junior *Tobias* profectus est cum Archangelo *Raphaele*, ejusque consilio piscem, qui juxta flumen Tygris in illum insilierat, apprehendit, in terram traxit, & exenteravit, atque ipsius fel ac jecur in usum medicamentorum præparandi modum ab eodem Angelo edoctus est. Cœpto itinere pergentes viatores, ad domum *Raguelis*, qui utriusque *Tobiæ* consanguineus erat, diverterunt, ibique *Tobias* junior ab Angelo monitus, *Saram*, filiam *Raguelis* unicam, amplissimi patrimonii hæredem, uxorem petiit, cujus septem viros, Dæmon Asmodæus, luxuriæ Princeps, occiderat, & ab Angelo didicit *Tobias*, quo fine conjugium inire, eoque uti deberet, servata videlicet per tres dies continentia, fusis una cum uxore ardentissimis & concordibus ad Deum precibus, combustoque piscis jecore, cujus suffitu abigeretur impurus ille Dæmon, & in superioris Ægypti Desertum ablegaretur. Hæc omnia Angeli Mandata cum sedulo observasset *Tobias*, junior, virginem cum timore Dei, & citra libidinem accepit, cum illa nuptias celebravit, & recepta curis Archangeli *Raphaelis* a *Gabelo* pecunia, ad proprios lares cum sua conjuge *Sara* remigravit, postquam *Raguel*, pater *Saræ*, utrique bene precatus fuisset, dicens: *Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inveniatis omnia recte circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros, priusquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam suam* (seu *Saram*, Tobiæ junioris conjugem) *osculati sunt eam, & dimiserunt ire, monentes eam, honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, & gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere*, sicut legitur cap. 10. lib. *Tobiæ*. Ad paternas ædes cum uxore, familia, & dote locuplete reversus junior *Tobias*, patris sui, quem amantissime complexus est, oculos felle piscis linivit, eoque remedio excussit albuginem, quæ ei videndi facultatem adimebat. Tunc Archangelus *Raphael* sese eis notum fecit, dicens: *Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam a vobis occultum sermonem. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem Domino; & quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Et nunc misit me Dominus, ut curarem te; & Saram uxorem filii tui a Dæmonio liberarem. Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum*. Ita legitur cap. 12. libri *Tobiæ*. Hæc ubi dixisset Archangelus *Raphael*, in laudes Dei, & gratiarum actionem erupit *Tobias* senior, qui tum temporis annos sexaginta natus erat, & vixit adhuc, post receptum ab eodem *Raphaele* visum, annos quadraginta duos & obiit anno ætatis suæ centesimo secundo, fuitque honorifice sepultus in Ninive, ut legitur cap. 14. libri *Tobiæ*, juxta Editionem Vulgatam. Propediem moriturus, *Tobiam*, filium suum, & septem nepotes accersivit, ad pietatem, ad eleemosynam erogandam pauperibus adhortatus est, urbis Ninives eversionem, & reditum Israelitarum in Judæam prædixit, jussitque filio suo, ut, post mortem matris, Ninive discederet una cum uxore, & filiis suis. Mandatis sanctissimi patris obtemperavit junior *Tobias*, ab ejus pietate nequaquam degener. Mortua matre, reversus est ad soceros suos cum uxore, filiis, & nepotibus, *viditque quintam generationem, filios filiorum suorum, & completis nonaginta novem annis in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum*, cap. 14. lib. *Tobiæ*. Habes nunc summam Historiæ *Tobiæ*, quæ incidit in tempora Assyriacæ decem Tribuum Israelis captivitatis, quæque quatuordecim capitibus comprehensa legitur in libro *Tobiæ*.

D. Pronis auribus hanc, quam delibasti, *Tobiæ* Historiam auscultavi; sed, ne quid dissimulem, tria in hac Historia occurrunt, quæ necdum plane assequor, quæque mihi exponas velim. Primum est, cur Deus, qui nunquam affligit innocentes, voluerit, ut *Tobias*, vir justus, & divinæ Legis observantissimus cultor, per multos annos gravissimis persecutionibus esset obnoxius, & visu orbatus, infelicem vitam duceret? Alterum est, qua ratione, & arcana vi combustio & fumus jecoris piscis potuerint abigere Dæmonium? Postremum istud est, quo pacto Archangelus *Raphael* citra mendacium dixerit *Tobiæ* seniori: *Ego sum Azarias, Ananiæ magni filius, & mansi apud Gabelum, fratrem nostrum*? cum tamen revera nec esset *Azarias*, nec frater *Gabeli*.

M. Hæc tria facile dilucidari possunt. In primis, afflictiones illæ, quas per plures annos passus est senior *Tobias*, demonstrant specialem Dei providentiam in Electos, quos Deus, qui omnia sapienter moderatur, adversis fortunæ casibus interdum jactari permittit, eorumque patientiam rebus asperis in hac mortali vita exercet ac probat, ut illos post constantem in exantlandis laboribus fortitudinem, maximis cumulet beneficiis, & internis solatiis atque incredibili lætitia perfundat, sicut de semetipso testatur Apostolus *Paulus*, dicens: *Superabundo gaudio in tribulationibus meis*. Hic est certe Electorum triumphus, qui & in afflictionibus sibi semper constantes ac invicti sunt, muniti præsidio Dei, & dum ipsis aliquid prosperitatis affulget, id totum gratis animis acceptum referunt bonitati,

nitati, munificentiæque divinæ. Quo fit, ut nec, sæviente fortuna, despondeant animum, nec rebus secundis insolescant. Falleris autem, dum asseris, Deum nunquam affligere innocentes. Numquid enim *Abrahamus*, & *Job* non fuerunt viri innocentes? & tamen, sicut in superiotibus nostris Colloquiis ostendimus, Deus obedientiam *Abrahami*, & patientiam *Jobi* multis, iisque acerbissimis afflictionibus probavit. Nonne innocens erat Dei-para? de ea tamen *Lucæ* cap. 2. dicitur: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Nonne tandem, ut alia mittam exempla, innocens erat Christus Dominus, sicut ait Apostolus *Paulus* cap. 7. Epistolæ ad Hebræos? & tamen *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*, sicut legitur cap. 24. Evangelii *S. Lucæ*. Hinc jure optimo *S. Pius V.* proscripsit hanc *Michaelis Baii*, Doctoris Lovaniensis, propositionem, quæ est ordine septuagesima secunda. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt*. *Clemens* vero *XI.* Pontifex Maximus, in sua Constitutione *Unigenitus Dei filius* &c. confixit huic geminam propositionem *Quesnelli*, quæ est ordine septuagesima, & his verbis concepta: *Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem*. Sed nunc breviter explicandum est, qua ratione & virtute fumus combusti cordis, seu jecoris piscis, potuerit abigere Dæmonium, cum fumus sit res materialis & sensibilis, quæ in substantiam pure spiritualem, qua præditus est Dæmon, agere minime possit? sed dico, suffitum illum assati cordis, seu jecoris piscis, nullam habuisse virtutem occultam expellendi Dæmonem, sed merum dumtaxat fuisse signum temporis, quo expellebatur Dæmon, & efficaciæ precum ad solium Dei ascendentium, non secus ac ignis, qui e Cælo missus consumebat victimas, quas *Abel* offerebat Deo, signum erat, sacrificia *Abelis* Deo grata & accepta esse. Vel etiam dico cum peritis Scripturæ sacræ Interpretibus, hunc fumum efficaciam quamdam habuisse ab ipso Deo, naturæ auctore, cordi, & jecori piscis inditam ad fugandos Dæmones, quia Deo, ad manifestandam omnipotentiam suam, aliquando placet superbos illos spiritus rebus corporeis subjicere. Postremo, difficile non est, Archangelum *Raphaelem* ab omni mendacio excusare. Potuit enim absque mendacio asserere, *se esse ex filiis Israel*, quia Israelitas, & præsertim Tribum Nephtali custodiendi provincia fuerat ei a Deo demandata. Potuit citra mendacium appellare Gabelum *fratrem suum*, quia, ut ait *S. Gregorius Nissenus* in libro *De Vita Moysis*, Angelus est quodam modo frater hominis ob naturæ spiritualis similitudinem, vel quia Angeli, sicut & homines, eumdem patrem habent, videlicet Deum, gratiæ sanctificantis adoptionem, & divinæ, æternæque hæreditatis possessionem. Potuit etiam Archangelus *Raphael* dicere, se esse *Azariam*, quia formam & similitudinem *Azariæ* præferebat, perinde ac Angelus cap. 31. lib. Genesis ait sine mendacio, se Deum esse, quia personam Dei repræsentabat, ejusque defungebatur officio. Sæpius autem signo tribuitur nomen significati, sicut imago *S. Petri* dicitur *S. Petrus*. Denique, Archangelus *Raphael*, interrogatus a *Raguele*, undenam ipse, & *Tobias* junior, quem secum ducebat, essent? absque mendacio respondit: *Ex Tribu Nephtali sumus*, quia revera *Tobias* suum ex Tribu Nephtali genus ducebat, Angelus autem *Raphael*, comes *Tobiæ*, licet ad Tribum Nephtali per naturæ generationem non pertineret, speciali tamen deputatione ad Tribus Nephtali custodiam, sicut mox diximus, erat a Deo destinatus. Hæc itaque Archangelus *Raphael* absque mendacio & amphibolia protulit, subindeque in ejus verbis restrictionum, ut ajunt, mentalium, & dubiæ ancipitisque significationis vocum usum frustra expiscari conati sunt laxiores quidam Theologi, quorum error a Sede Apostolica fuit jure merito Censura perstrictus.

D. Quisnam est Auctor libri *Tobiæ*?

M. Liber *Tobiæ*, qui Chaldaico sermone & caractere in Assyriorum regionibus, ubi uterque *Tobias* captivus egit, primum fuit scriptus, complectitur quatuordecim capita, quorum duodecim priora esse a seniore *Tobia* exarata, vero quam simillimum videtur, tum quia in his duodecim capitibus senior *Tobias* in propria persona loquitur, juxta interpretationem Græcam, ad quam Syriaca & Hebræa sunt expresæ: tum quia etiam hic erat solemnis Hebræorum mos, ut res suas in Commentarios referrent: tum quia denique Archangelus *Raphael* (sicut legitur cap. 12. lib. *Tobiæ*) præcepit seniori *Tobiæ*, ejusque filio, ut in libro scriberent quæ ipsis evenerant. Vulgata quippe lectio sic habet: *Narrate omnia mirabilia ejus*. Et Græcus interpres, qui est antiquissimus, sic vertit: *Scribite in libro quæ evenerunt*. *Tobias* itaque senior, mandato Angeli morem gerens, duodecim priora hujusce libri capita conscripsit, sed caput decimum tertium ejusdem libri, & partem capitis decimi quarti, in quo refertur *Tobiæ* senioris interitus, *Tobias* filius literis mandavit, duo vero postremi versiculi capitis decimi quarti fuerunt adjecti a *Tobiæ* junioris filiis, aut nepotibus, qui ejus mortem ac sepulturam scripto tradiderunt. De hoc libro *Tobiæ* nullam *Josephus*, Hebræus, in Antiquitatibus Judaicis mentionem fecit, quod tibi mirum videri haud debet. Primo, quia Historia *Tobiæ*, clam veluti gesta, & intra unius familiæ terminos domesticos clausa, non pertinebat ad publicam Gentis Judaicæ Historiam, quam dumtaxat literis consignandi *Josephus* officium in se susceperat. Eadem de causa, *Josephus* in libris, quos edidit, *De Antiquitatibus Judaicis*, prætermisit omnino Historiam *Jobi*, quæ ad Judaicæ Nationis Historiam minime spectabat. Præterea, cum *Josephus* Judæorum Historiam ex monumentis Hebraicis collegerit atque concinnarit, librum *Tobiæ* prætermisit, quia non hebraice, sed chaldaice, ut mox diximus, erat conscriptus. Denique,

nique, libri *Tobiæ* ideo *Josephus* non meminit, quia hic liber non extabat in Canone primario Judæorum. Sunt enim perdocti Scripturæ Sacræ Interpretes, qui docent, Judæos duplicem habuisse Sacrorum Librorum Canonem; unum videlicet primarium, qui continebat libros Prophetarum conscriptos usque ad tempora *Esdræ*, a quo, post laxatam captivitatem Babylonicam, primarius ille Sacrorum Librorum Canon fuit clausus & obsignatus: Alterum vero quasi secundarium Sacrorum Librorum Canonem, qui continebat libros, prophetico quidem spiritu exaratos, sed quodam inferiori Prophetiæ genere. Apud Judæos siquidem duplex Prophetiæ genus distinguitur, unum excellentius sub priori Templo, quod vocant *Spiritum Sanctum*, quodque desiit circa tempora *Esdræ*; & aliud obscurius Prophetiæ genus, quod nuncupant *Filiam Vocis*, id est, *Inspirationem*, divinam quidem, sed obscuriorem, quam esset prior inspiratio. Hoc itaque secundo inspirationis genere scriptos libros Judæi tanquam divinos, & Agiographos admittebant quidem, sed illos tamen non in eodem gradu & auctoritatis loco habebant, quo libros, qui primo Prophetiæ genere erant conscripti, unde ejusmodi libros, primario Sacrorum Librorum Canoni non accensebant. Hinc *Josephus*, Hebræus, lib. 1. contra *Apionem* hæc habet: *Ab Artaxerxe* (qui fuit post laxatam captivitatem Babylonicam Persarum Rex) *usque ad nostrum tempus, singula quidem conscripta, non tamen prioribus simili fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio Prophetarum*. Non mirum igitur esse debet, si *Josephus*, Hebræus, de libro *Tobiæ*, qui in primario Sacrorum Librorum apud Judæos Canone non extabat, nullam in Judaicis, quas descripsit, Antiquitatibus mentionem fecerit.

D. Agnoscitne Ecclesia Catholica librum *Tobiæ* tanquam Sacrum & Canonicum?

M. Ecclesia Catholica, in Concilio OEcumenico Tridentino congregata, librum *Tobiæ* Canoni Sacrorum Librorum Veteris Testamenti adscribendum esse sanxit sessione quarta, in qua Catalogum Sacrorum Librorum cum Veteris, tum Novi Testamenti data opera contexuit. Qua in re Patres Concilii Tridentini non aliquid novi moliti sunt, sicut obstrepunt Hæretici nostri temporis, sed, in texendo Sacrorum Librorum Canone, avitæ traditioni indivulse adhæserunt. Secuti enim sunt *Innocentium I.* Summum Pontificem, in Epistola 3. ad *Exuperium*, Episcopum Tolosanum, Concilium Hipponense, celebratum anno 393. Concilium Carthaginense tertium anno 397. Concilium Carthaginense quartum anno 419. Concilium Generale Florentinum anno MCCCCXXXVIII. *S. Augustinum* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. & *Gelasium I.* Papam, in Concilio Romæ habito anno 494. Huic publico & infallibili Ecclesiæ judicio obtemperare debent omnes fideles, quia, ut inquit Christus Dominus cap. 18. Matthæi: *Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*. Quam in rem apposite *Sanctus Augustinus* in libro contra Epistolam Fundamenti cap. 5. ait: *Evangelio non crederem, nisi Ecclesiæ me commoveret auctoritas*. Huic auctoritati, & falli nescio Ecclesiæ Catholicæ judicio parere detrectantes Hæretici, nullam habent Regulam Fidei, & sub obtentu internæ, quam se habere mentiuntur, assistentiæ Spiritus Sancti, qui potius est spiritus vertiginis, & Ecclesiæ divisor, sus deque omnia miscent, & plusquam dictatoriam sibi arrogantes auctoritatem, librum *Tobiæ*, & alios, quos volunt, e Sacrorum Librorum Canone, quem texuit Catholica Ecclesia, temere, & pro arbitratu suo expungunt. Sed quis non videt, quod, si semel non ex publico Ecclesiæ judicio, sed ex versatilibus privatorum hominum opinionibus de Sacris & Canonicis Libris esset judicandum, pessime fuisset Ecclesiæ a Deo consultum. Nam, quando variarent, ut sæpe contingere assolet, privatorum hominum opiniones, & alius librum quemdam censeret esse Canonicum, alius vero negaret, quis, amabo, obortam litem dirimeret, & certum, cui standum esset, pronunciaret judicium, si id juris ad Ecclesiam non pertineret? Sic in re tanti momenti contentiones, quæ perpetuo emergerent, corpus Ecclesiæ varias in partes & factiones distraherent, ejus sacram auctoritatem humanæ opiniones penitus labefactarent, impune grassarentur errores, Hæretici a nullo Judice argui, damnari & in ordinem redigi possent; tot essent Religiones, quot capita; essemus sicut parvuli fluctuantes omni vento doctrinæ, &, quod caput est, nulla esset Summorum Pontificum, nulla Episcoporum, nulla Legum Ecclesiasticarum, & Conciliorum auctoritas, nulla in fidelibus obedientia. Certe hoc unum argumentum, e judicio Ecclesiæ Catholicæ petitum, nobis instar omnium esse debet ad retundendam audaciam Hæreticorum, qui librum *Tobiæ*, & nonnullos alios, quibus Ecclesia divinam asseruit auctoritatem, audent sacrilega temeritate e Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canone eximere. Sed hic debemus occurrere dupli Hæreticorum objectioni. Dicunt enim primo, librum *Tobiæ* non extare in Canone Sacrorum Librorum, quem habent Judæi, quemque secuti sunt antiqui sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, nimirum *Melito Sardensis*, *Origenes*, *Athanasius* in Epistola Festali, Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ, *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi IV. *S. Hilarius* Præfatione in Psalmos, *Amphilochius*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Joannes Damascenus*, *Leontius* & multi alii veteres, doctrina ac pietate conspicui, quibus addi debet Synodus Laodicena, quæ in Canone, quem condidit, Sacrorum Librorum Veteris Testamenti, librum *Tobiæ* non reponit. Hæc est prima Hæreticorum objectio, quam ut facilius diluere possis, velim obiter observes, Veteris Testamenti libros alios esse, qui dicuntur *Protocanonici*, alios vero, qui appellantur *Deuterocanonici*. Libri Protocanonici sunt illi, qui semper & ubique & ab omnibus

sue-

fuerunt recepti, ficut Ex. Gr. Pentateuchus Moyfis. Libri Deuterocanonici Veteris Teftamenti funt hi, qui licet in Sacrorum Librorum Canonem fint modo ab Ecclefia Catholica relati, antiquitus tamen a quibufdam Ecclefiis, & ab aliquot fanctis Patribus, necnon Scriptoribus Ecclefiafticis, tanquam Canonici non admittebantur, fed anceps adhuc erat eorum auctoritas. Ejufmodi funt in Veteri Teftamento libri *Tobiæ*, *Judithæ*, *Sapientiæ*, *Ecclefiaftici*, fex poftrema capita libri *Efiheris*, quædam Prophetæ *Danielis* capita, & primus ac fecundus Machabæorum libri. Hac præmiffa obfervatione, dico, quod cum ab *Efdra*, qui poft captivitatem Babylonicam, feu tempore *Artaxerxis Longimani*, filii *Xerxis*, Perfarum Regis, floruit, claufus & obfignatus fuiffet Sacrorum Librorum Veteris Teftamenti Canon, non potuit vetus Synagoga librum *Tobiæ*, & alios libros, mox a me citatos, Veteris Teftamenti Deuterocanonicos, inferere Canoni, non quod reipfa Canonici non effent, fed quia, ut ait *Jofephus*, Hebræus, loco mox a me laudato, jam tum temporis defecerat feries Prophetarum, quorum auctoritate libri in facrum Canonem referebantur. Verum, hæc auctoritas referendi libros in Sacrum Scripturæ Canonem, quæ id ætatis, fenefcente Synagoga, jam defecerat, revixit in Ecclefia Chrifti, quæ in Conciliis Generalibus Florentino, & Tridentino, libro *Tobiæ*, & aliis libris, quos memoravi, Deuterocanonici Veteris Teftamenti, de quorum facra & canonica auctoritate antehac dubitaverant privatæ quædam Ecclefiæ, necnon aliqui fancti Patres, ac Scriptores Ecclefiaftici, divinam auctoritatem decretorio tandem judicio afferuit ac vindicavit. Quo fit, ut, poft hanc folemnem Ecclefiæ Catholicæ definitionem, nemini integrum fit in dubium revocare facram auctoritatem libri *Tobiæ*, & aliorum librorum, quos Canoni Scripturæ Sacræ indeficienti judicio accenfuit Ecclefia, tametfi potuerint antiquitus, id eft, priufquam Ecclefia Catholica Canonem Librorum Sacrorum condidiffet, ac promulgaffet, quædam privatæ Ecclefiæ, & aliqui fancti Patres, ac Scriptores Ecclefiaftici falva ac inculpata fide fequi Sacrorum Librorum Canonem Efdrinum, in quo liber *Tobiæ*, & alii Veteris Teftamenti Libri Deuterocanonici, a me affignati, defiderantur; non fecus ac apud omnes tanquam Hæreticus jure merito audiret ille, qui *Millenariorum* errorem, jam folemni Ecclefiæ definitione in Conciliis Florentino & Tridentino promulgata, profcriptum, poftliminio revocare ac pertinaciter propugnare vellet, quamvis aliunde certiffime conftet, aliquos antiquos Patres, & Scriptores Ecclefiafticos, antequam hæc doctrina *Millenariorum* ab Ecclefia fuiffet eliquata ac confixa, eidem doctrinæ, citra ullam tamen erroris notam, patrocinatos effe.

Sed aliam objectionem contra librum *Tobiæ* inftaurant Hæretici, quam infolutam prætermittere haud debemus. Ajunt enim, in libro *Tobiæ* manifeftam offendi antilogiam, feu contradictionem, in hoc fitam, quod cap. 5 & 5. hujus libri dicitur, *Saram* cum patre fuo *Raguele* manfiffe in *Rages*, civitate Medorum, & juniorem *Tobiam*, cum ad eamdem civitatem perveniffet, apud eos divertiffe, & fuiffe commoratum. At, capite nono ejufdem libri dicitur, Archangelum *Raphaelem* miffum fuiffe a juniore *Tobia* ad *Gabelum*, in urbe *Rages* manentem, ut ab eo reciperet decem talenta argenti, quæ ipfius pater *Tobias* fenior ei mutuo dederat. Quo in loco, inquiunt Hæretici, manifefta contradictione fefe implicat libri *Tobiæ* auctor, non fecus ac ille palam fibi contradiceret, qui, Romæ exiftens, diceretur mittere aliquem fervum Romam ad amicum fuum. Verum, huic Hæreticorum objectioni refpondent Polemici Scriptores Catholici, hanc non veram, fed apparentem dumtaxat effe antilogiam, quæ facile conciliari poteft. Nam primo, verofimile eft, duas extitiffe civitates ejufdem nominis *Rages* cum aliqua vocum diftinctione, quæ in Verfionibus fenfim intercidit. Secundo, dici poteft, *Gabelum*, & *Raguelem*, cives quidem fuiffe ejufdem urbis *Rages*, fed *Raguelem* cum filia Sara, ac tota familia fua manfiffe in Villula rurali ab urbe *Rages* aliquot milliariis diftante; *Gabelum* vero fuum habuiffe domicilium in ipfamet urbe *Rages*. Quo femel pofito, facile intelligitur, Archangelum *Raphaelem* ex ea rurali domo *Raguelis* miffum fuiffe a juniori *Tobia* ad *Gabelum*, in ipfa urbe *Rages* manentem. Denique, in Textu Hebræo, & in Verfione Græca lib. *Tobiæ* cap. 3. legitur, *Raguelem* cum filia fua *Sara* manfiffe non in urbe *Rages*, fed in *Ecbatanis*, Metropoli Medorum, quæ civitas erat in planitie: urbs autem *Rages*, in qua permanebat *Gabelus*, fita erat in monte non procul diffito, indeque omnino evanefcit apparens illa contradictio, quæ in libro *Tobiæ* occurrere videtur, quamque veram & realem effe, fibi, aliifque perfuadere fruftra Hæretici moliuntur.

D. Quæ de Hiftoria *Tobiæ*, & de facra auctoritate libri, qui ejufdem *Tobiæ* nomen præfert, hactenus fingulari cum perfpicuitate dixifti, nullum mihi & de veritate illius Hiftoriæ, & de divina libri *Tobiæ* auctoritate dubitandi locum relinquunt. Veniamus nunc, fi placet, ad Hiftoriam *Judithæ*, circa quam multa hærent animo proponenda tibi Dubia, quorum primum iftud eft, an vere aliquando contigerit Hiftoria *Judithæ*, quæ in libro ejufdem *Judithæ* nomine infcripto defcribitur. Audivi enim, effe nonnullos Scriptores, qui ex nominibus, quæ perfonis in Hiftoria *Judithæ* imponuntur, inferunt, hunc *Judithæ* librum non referre fpeciem alicujus Hiftoriæ, quæ aliquando revera contigerit, fed Parabolæ, vel Tragicomediæ, ad pietatem tamen, & Myfterium aliquod exprimendum concinnatæ. Sic unus ex illis Scriptoribus, videlicet *Hugo Grotius*, cujus Commentarium in librum *Judithæ* nuperrime legebam, parabolice hanc Hiftoriam interpretatur. Nomen *Judithæ*, inquit, fignificat Nationem

Judai-

Judaicam, quæ tum temporis cum desolata & omni ope divina esset destituta, recte per fœminam *Juditham*, quæ vidua supponitur, designatur. *Nabuchodonosor*, cujus in libro *Judithæ* fit mentio, figura est Diaboli, populum Dei affligentis. *Holofernes*, Princeps militiæ *Nabuchodonosoris*, Chaldaice idem est ac Latine lictor serpentis. *Joakin*, seu *Eliakim*, idem sonat ac *Deus surgens*, nempe quod Deus votis ac precibus oppressi Populi Judaici exoratus surgat ad liberandum populum suum. *Bethulia* idem pollet ac *Domus Dei*, id est, religiosus cultus, quem Diabolus & ministri oppugnant. Hac parabolica nominum, quæ Actoribus, seu personis, quæ inducuntur in Historia *Judithæ*, imponuntur, interpretatione concludit *Hugo Grotius*, librum *Judithæ* non speciem præferre veræ Historiæ, quæ aliquando contigerit, sed speciem Parabolæ, vel Tragicomediæ, ad pietatem tamen & ad aliquod Mysterium efficta. Quid de tam singulari *Grotii* sententia judicandum sit, tuum nunc est breviter declarare.

M. Hæc erronea *Grotii* sententia, cui præiverunt *Lutherus*, *Beroaldus*, *Scaligerus*, aliique hujus furfuris Heterodoxi, multis momentis proscribi debet. Primo, quia Ecclesia Catholica, & sancti Patres, *Clemens I.* Romanus Pontifex, in Epistola sua prima ad Corinthios, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Origenes*, *Eusebius*, *S. Hieronymus*, & alii bene multi, hanc *Judithæ* Historiam veram esse constantissime profitentur. Secundo, personarum, quarum in Historia *Judithæ* habetur mentio, Genealogiæ describuntur, resque ab illis gestæ his caracteribus designantur, qui fabulosam, aut parabolicam narrationem minime redolent; sed veracem exhibent Historiam. Quin, ad calcem libri *Judithæ* testatur Scriptor illius Historiæ, specialem a Judæis festivitatem fuisse institutam ad conservandam memoriam illius victoriæ, quam de *Holoferne*, Principe militiæ *Nabuchodonosoris*, Regis Assyriorum, heroina fœmina *Juditha* reportavit; *Dies*, inquit, *victoriæ hujus colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem*. Porro, si hæc *Judithæ* Historia vera non esset, Auctor libri *Judithæ* non historicus, sed insignis impostor audire & haberi deberet, quippe qui falsas personarum genealogias, res nunquam in orbe terrarum gestas, & spuria monumenta obtrusisset; quod certe nemo, nisi sit ab Ecclesia Catholica extorris, dicere, suumque in animum inducere poterit. Sed, inquiunt Hæretici, nullus hactenus repertus est modus, quo dilucide explicari possit, quis sit *Arphaxad*? Quisve *Nabuchodonosor*? Quæ illa civitas *Bethuliæ*, ab *Holoferne* obsessa? Denique, an hæc *Judithæ* Historia contigerit ante Judæorum captivitatem Babylonicam, vel post illorum reditum e captivitate Babylonica? His dissecandis nodis, ajunt Hæretici, nullus hactenus tam felix fuit Scriptor, qui convenientem potuerit adhibere cuneum, & historiam *Judithæ* conciliare cum Historia Judæorum, atque Regum Assyriorum, & Medorum; unde inferunt, veram non esse Historiam *Judithæ*, sed meram esse Parabolam, aut Tragicomediam. At, turpissime in hoc hallucinantur Hæretici. Nam, præter quam quod assignabimus modo tempus, quo vere contigit Historia *Judithæ*, eademque opera ostendemus, prædictam Historiam posse facili negotio conciliari cum Historia Judæorum, & Regum Assyriorum, atque Medorum: certissimum etiam est, iniquissimi esse ingenii veteres inficiari, aut in dubium revocare Historias eo solo nomine, quod cum Chronologia, seu cum ratione temporum haud satis cohærere videantur. Christum Dominum natum, baptizatum, & mortuum esse nullus Christianus dubitat, & tamen quo anno Mundi, & quoto Imperii *Augusti* anno natus sit Christus Dominus? vel quo anno ætatis suæ accesserit ad baptismum, & Cruci fuerit affixus? non adeo evidens est, & in his enodandis chronologicis difficultatibus, maximopere insudant Theologi, & in varias distrahuntur opiniones. Quorsum igitur Hæretici veritatem Historiæ *Judithæ* negant, eo argumento ducti, quod necdum inter Scriptores Christianos conveniat de tempore, quo contigit hæc *Judithæ* Historia? Apage tam insulsum argumentum, dignum sane, ut vulgo ajunt, patella operculum.

D. Assigna, quæso, tempus, quo contigit Historia *Judithæ*, ut inde convincantur Hæretici, qui illius Historiæ veritatem negant, eamque meram esse Parabolam, poeticum figmentum, & Tragicomediam dictare non verentur.

M. Circa tempus, quo contigit Historia *Judithæ* dissidium est inter eruditos. *Bellarminus*, *Serarius*, *Salianus*, *Petavius*, *Pererius*, & Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, Historiam *Judithæ* in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, tempore *Manassis*, Regis Juda, contigisse arbitrantur. Alii vero, quos inter censetur *Natalis Alexander* in secundo Tomo *Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti* pag. 375. asserunt Historiam *Judithæ* contigisse in sexta Mundi Ætate, id est, post laxatam Judæorum captivitatem Babylonicam, tempore *Xerxis*, Regis Persarum. Ipse vero, libratis æqua lance hinc inde momentis, lubens descendo in sententiam illorum, qui Historiam *Judithæ* ad tempora *Manassis*, Regis Judæ, referunt, hoc est, ante Judæorum captivitatem Babylonicam. At enim, eo tempore, regnante *Manasse*, Medorum Rex erat *Dejoces*, libris historici *Herodoti* maxime celebratus, a quo condita est urbs *Ecbatanis*, quique alio nomine in Historiam *Judithæ* nuncupatur *Arphaxad*, quod nomen, ut memini, me alibi observasse, ab *Arbace* (qui, rebellando contra Assyriorum Regem, Monarchiam Medorum instituit) ductum usurparunt Medorum Reges. *Arbaces* siquidem alia vocis inflexione *Arpacad*, tum pinguiore sono *Arphaxad* dicebatur. *Nabuchodonosor* vero, cujus in Historia *Judithæ* fit mentio, fuit ille Assyriorum Rex, qui tempore *Manassis*, Regis Juda, regnabat in Ninive. Quis autem no-

mi-

minatim fuerit ille *Nabuchodonosor*, Assyriorum Rex? vel quo nomine in Gentilium Historiis donetur? parvi refert, cum nomina veterum illorum Assyriorum Regum, sicut & Regni tempora confusa admodum sint & incerta, sicut facile colligitur ex illorum Nationum Historiis, quas descripserunt *Berosus*, *Manetho*, *Ctesias*, *Diodorus*, & *Herodotus*. Non desunt tamen periti hujus temporis Critici, qui censent, *Nabuchodonosorem*, illum Assyriorum Regem, qui tempore *Judithæ* regnabat in Ninive, fuisse *Saosduchinum*, filium *Assaradon*, Regis Assyriorum, qui, sicut scribit *Ptolomæus*, regnabat in Ninive. Quæ omnia de *Arphaxad*, Rege Medorum, & de *Nabuchodonosore*, Assyriorum Rege, necnon de illorum Regnis, quæ tempore *Judithæ*, sicut ex initio illius Historiæ compertum habemus, erant toto Oriente florentissima, & invicem æmula, optime quadrant cum tempore, quo *Manasses* regnavit in Juda ante captivitatem Babylonicam; sed nullo pacto referri possunt ad tempus, quo Judæi e captivitate Babylonica ad natale suum solum reversi sunt, tum quia post reditum Judæorum e captivitate Babylonica, Ninive, urbs celeberrima, & Regni Assyriorum caput, fuit omnino destructa: tum quia etiam post captivitatem Babylonicam Regna Medorum & Assyriorum non erant amplius divisa & æmula, sicut erant tempore *Judithæ*, nec erant amplius Reges Medorum, & Assyriorum, cum certum sit tam e sacra, quam prophana Historia, *Cyrum*, Persarum Regem, qui captivitatem Judæorum Babylonicam laxavit, post devictum *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, Regnis Medorum, & Assyriorum potitum esse, eumque instituisse Monarchiam Persarum, quam ejus successores Persarum Reges tenuerunt, usque ad *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Regem, quem devicit *Alexander Magnus*, & eversa penitus Monarchia Persarum, instituit Monarchiam Græcorum. Cum igitur temporibus *Judithæ*, ut videre est in ejus Historia, adhuc extarent Regna Medorum & Assyriorum invicem æmula, & *Arphaxad* esset Rex Medorum, *Nabuchodonosor* vero Rex esset Assyriorum, nulla ratione dici potest, Historiam *Judithæ* contigisse post reditum Judæorum e captivitate Babylonica, sive hanc Historiam referendam esse vel ad tempora *Cambysis*, Persarum Regis, & in Monarchia Persica successoris, sicut visum est *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi; vel ad tempora *Xerxis*, Persarum Regis, sicut post *Georgium Syncellum* sentiunt multi moderni viri eruditi, vel denique ad tempora *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, id est, paulo ante Assamonæorum, seu Machabæorum Regnum, quemadmodum falso asserit *Hugo Grotius*.

D. Quamvis hæc, quæ adduxisti, momenta aperte evincant, Historiam *Judithæ* sub *Manasse*, Rege Juda, contigisse ante captivitatem Babylonicam, illisque lubentissime acquiescam, ad pleniorem tamen assequendam hujus rei notitiam, optarem ut hic breviter referres, ac dilueres præcipua argumenta, quibus permoti alii viri eruditi asserunt, Historiam *Judithæ* contigisse post captivitatem Judæorum Babylonicam, illiusque Historiæ Epocham referunt vel ad tempora *Cambysis*, Persarum Regis, vel ad *Xerxem*, alterum Persarum Regem, vel denique ad tempus *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis. Horum enim, opinor, uberiori explicatione poterit haud parum Sacra Historia illustrari.

M. Scriptores, qui pertendunt, Historiam *Judithæ* post reditum Judæorum e captivitate Babylonica contigisse, pluribus pugnant momentis, quæ hic delibare, iisque breviter facere satis abunde sufficiet. In primis, dicunt, nullam omnino in Historia *Judithæ* fieri mentionem *Manassis*, Regis Juda, sed tantum *Eliakimi*, seu *Joakimi*, Summi Sacerdotis, quod argumento est, hanc *Judithæ* Historiam non contigisse sub *Manasse*, Rege Juda, ante captivitatem Babylonicam, sed tantum post captivitatem Babylonicam, quando videlicet summa rerum erat penes Summos Sacerdotes, & in ipsis administrandæ Judæorum Reipublicæ suprema residebat auctoritas. Verum, hæc objectio facile solvitur. Ideo enim in hac *Judithæ* Historia de *Manasse*, Rege Juda, fit nulla mentio, tum quia hæc Historia *Judithæ* non contigit in Regno Juda, cui præerat *Manasses*, sed in Regno Israelitico, in Tribu *Simeonis*, e qua *Juditha* oriunda erat, quæque Regi Juda non parebat: tum quia etiam hæc *Judithæ* Historia contigit sub *Manasse*, Rege Juda, captivo, aut sub initium illius Regni, cum adhuc vix ex ephebis esset egressus, ut pote duodennis tantum, & administrando Regno impar. Mentio tamen fit in Historia *Judithæ* de Summo Sacerdote *Eliakino*, seu *Joakino*, quia, cum ageretur de negotio Religionis, ipse profectus est ad illos Israelitas, qui *Bethuliæ* urbem incolebant, & dominio *Manassis*, Regis Juda, non subdebantur, ut dejectos illorum animos spe arrigeret, atque ad strenuam ejusdem urbis ab *Holoferne*, exercitus *Nabuchodonosoris*, Regis Assyriorum, Principe, obsessæ defensionem animaret.

Secundo, ajunt, tempore *Manassis*, Regis Juda, nullum fuisse Summum Sacerdotem, dictum *Eliakin*, seu *Joakin*, sicut fidem facit Catalogus Summorum Sacerdotum, quem texuit *Josephus*, Hebræus, in libris *Antiquitatum Judaicarum*. Sed respondeo ipse, Summum Sacerdotem tempore *Manassis*, Regis Juda, potuisse esse binomium, ac subinde Summum illum Sacerdotem, qui in Historia *Judithæ* appellatur *Eliakin*, seu *Joakin*, alio nomine in Catalogo Summorum Sacerdotum, quem texuit *Josephus*, designari. Præter quam quod cap. 18. lib. 4. Regum *Eliakin* inter primores Sacerdotes recensetur, & *Isaias* cap. 22. disertam *Eliakin*, Summi Sacerdotis, mentionem facit his verbis: *Et erit in die illa, vocabo servum meum Eliacim, filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo illum, & potestatem tuam dabo in manus ejus, & erit quasi pater baptizantibus Jerusalem, & domui Juda.*

da. Quod certe apprime *Eliakimo*, seu *Joakimo*, Summo Sacerdoti, sub quo contigit Historia *Judithæ*, convenit.

Tertio, inquiunt illi Scriptores, *Judithæ* Historiam tempore *Manassis*, Regis Juda, non contigisse, quia, regnante *Manasse*, Israelitæ urbem *Bethuliam* non incolebant, quippe qui a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, jam fuerunt in Assyriam deportati anno sexto *Ezechiæ*, Regis Juda, patris *Manassis*. Sed urbs *Bethulia* id ætatis incolebatur a Cuthæis, & Babyloniis, qui a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, fuerant huc translati. Verum, licet ipse ultro fatear, *Bethuliam* fuisse urbem Regni Israelitici extra Regnum Juda, & decem Israelis Tribus a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, in Assyriam anno sexto *Ezechiæ*, Regis Juda, captivas esse abductas, existimo tamen, aliquot Israelitas in patrio solo remansisse, plures non multo post captivitatem Assyriacam illuc esse reversos, qui plurimas e civitatibus, præsertim eas, quæ in montanis sitæ erant, occuparunt. Immo, multi Israelitæ in urbe *Samaria*, & in aliis finitimis civitatibus, una cum Cuthæis, & Babyloniis, quos illuc miserat *Salmanasar*, Assyriorum Rex, habitabant, & cum illis, Legem Mosaicam edoctis, verum Deum Israelis colebant. Quid igitur mirum, si Israelitæ, & Cuthæi, urbis *Bethuliæ* incolæ, cultum veri Dei, quem adorabant, contra impetus *Holofernis*, Principis militiæ *Nabuchodonosoris*, defendere volentes, huic Assyriorum militiæ Præfecto, urbem *Bethuliæ* obsidenti, & veram Religionem totis suis viribus exterminare molienti strenue animoseque restiterint?

Quarto, Historiam *Judithæ* non sub *Manasse*, Rege Juda, seu ante captivitatem Babylonicam, contigisse, sed dumtaxat post reditum Judæorum ex eadem captivitate Babylonica, probant nonnulli viri eruditi ex ea, in qua *Holofernes*, exercitus Assyriorum Princeps, versabatur ignorantia rerum a Gente Israelitica gestarum. *Holofernes* quippe, ut legitur cap. 5. lib. *Judithæ*, postulavit ab *Achiore*, quænam esset Gens Israelitica? Quis illius Gentis Rex? quasi Gens Israelitica fuisset ei penitus ignota. Quod sane in tempora *Manassis*, Regis Juda, competere non potest, quia, regnante *Manasse*, Israelitarum natio probe nota erat Assyriis, ut pote qui illorum Regionem frequenter invaserant, eosque sub *Salmanasare*, Assyriorum Rege, captivos in Assyriam abduxerant. His addunt viri eruditi responsionem *Achioris* dicentis *Holoferni*, Israelitas, Deo duce, ex Ægypto in Palæstinam esse translatos, sed, ob neglectum Dei sui cultum, sæpe a multis Nationibus fuisse profligatos, & captivos adductos; immo Templum Hierosolymitanum (sicut legitur in Versione Græca libri Judithæ) solo æquatum, ac penitus dirutum fuisse; ipsos tandem e sua dispersione fuisse nuper reductos, & iterum possidere Jerusalem, ubi sunt Sancta Sanctorum. Porro, Judæorum captivitas, in qua Templum Hierosolymitanum eversum ac dirutum fuit, alia esse non potest, quam captivitas Babylonica. Desolatio quippe Templi & urbis Hierusalem contigit anno undecimo *Sedekiæ*, qui Regum Judæ fuit ultimus, & anno decimo nono *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, hoc est, anno undecimo post jam inchoatam captivitatem Babylonicam, quæ initium habuit anno undecimo *Joakimi*, Regis Juda, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Captivitas itaque illa, ex qua *Achior* ait *Holoferni*, Judæos esse reversos, alia esse non potest, quam captivitas Babylonica, proindeque Historia *Judithæ* referri dumtaxat potest ad reditum Judæorum e captivitate Babylonica. Hoc argumentum, quod prima fronte videtur ad persuadendum efficax, potest tamen facile solvi. At enim, licet non inficias eam, *Holofernem*, Assyriorum Exercitus Principem, plura, regnante *Manasse*, de Israelitis audire potuisse, verisimile tamen est, illum necdum eorum statum penitus penetrasse, donec ex *Achiore* cognovit illorum originem, Religionem, & veram illorum fortitudinis & constantiæ causam. Potuit autem *Achior* vere dicere *Holoferni*, Israelitas, Deum deferentes, sæpius in varias abductos fuisse captivitates, & ex illis ad patrium solum, tempore *Manassis*, Regis Juda, esse reversos. Pluries siquidem Israelitæ tradiri fuerunt in manus Gentium, videlicet Ægyptiorum, Moabitarum, Ammonitarum, sed ex illis captivitatibus jam tempore *Manassis*, Regis Juda, in patriam redierant. Ad id autem, quod dicitur, legi in Versione Græca libri *Judithæ*, *Achiorem* respondisse *Holoferni*, Templum Hierosolymitanum fuisse solo æquatum ac penitus dirutum, dico cum viris Linguæ Græcæ peritis, vocem græcam id minime significare, sed solum innuere, Templum fuisse conculcatum, ac profanatum. Quod certe absque Templi destructione, victrices illæ nationes, a quibus Judæi ante captivitatem Babylonicam, fuerunt identidem debellati, atque subacti, factitarunt.

Ultimum argumentum, quod adducunt aliqui viri eruditi, ut probent Historiam *Judithæ* non sub *Manasse*, Rege Juda, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, sed sub *Xerxe*, Persarum Rege, seu post captivitatem Babylonicam, contigisse, petitur ex pace, quæ consecuta est facinus & victoriam *Judithæ*, & de qua dicitur cap. 17. v. 20. lib. *Judithæ*: *Mansit in domo viri sui annos centum quinque, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia*. Et vers. 30. *In omni autem spatio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis*. Id autem cadere non potest in tempora *Manassis*, Regis Juda. Supponamus etenim, *Judith† am*, quando adiit *Holofernem*, natam fuisse annos circiter viginti quinque (tunc enim juvenis erat, cum *Vagao*, Eunuchus *Holofernis*, eam cap. 12. v. 12. libri *Judithæ* appellet *puellam*). Subtrahamus itaque viginti quinque illos annos, quos *Juditha*, quando adiit *Holofernem*, nata erat, supererunt anni vitæ *Judithæ* octoginta, per quos Israe-

Israelitæ, seu Judæi, altissima pace perfrui debuerunt. Atqui tamen ex Sacra Scriptura constat, Israelitas tempore *Manassis*, Regis Juda, non fuisse per octoginta annos pace potitos. Nam Rex *Manassis* fuit ab Assyriis in captivitatem abductus: quæ certe Regis captivitas absque aliqua pacis perturbatione accidere haud potuit. Præterea, ab illa captivitate Regis *Manassis* usque ad Bellum Ægyptiacum, in quo *Josias*, Rex Juda, nepos *Manassis*, interemptus est, non interfluxerunt anni octoginta, sicut constans est omnium Sacræ Chronologiæ peritorum sententia. Si igitur Historia *Judithæ* incidisset in tempora *Manassis*, Regis Juda, nulla ratione dici posset, per totam *Judithæ* vitam, ac per multos annos post ejus obitum, neminem fuisse, qui perturbaret pacem Israelis, sicut legitur in libro *Judithæ*. Hoc est ultimum argumentum illorum Scriptorum, qui Historiam *Judithæ* post captivitatem Babylonicam contigisse pertendunt. Sed, proclive est ostendere, Israelitas revera potitos fuisse diuturna illa pace, de quo in libro *Judithæ* habetur mentio, sive Historia *Judithæ*, contigerit sub initium *Manassis*, Regis Juda, sive inciderit in tempora captivitatis ejusdem Regis *Manassis*. Enim vero, si Historia *Judithæ* referatur ad initium Regni *Manassis*, comperietur, Israelitas, seu Judæos, tam in vita *Judithæ*, quam post ipsius obitum, diuturna pace fuisse potitos. *Juditha* siquidem annum ætatis suæ trigesimum attigerat, quando sub initium Regni *Manassis* occidit *Holofernem*. *Manasses* autem regnavit annis quinquaginta quinque, *Amon* ejus filius, regnavit duobus annis, *Josias*, filius *Amonis*, & nepos *Manassis*, regnavit annis triginta & uno, fuitque interfectus a *Nacaone*, Rege Ægypti, in Bello Ægyptiaco. Si igitur computentur anni triginta, quos nata erat *Juditha*, quando occidit *Holofernem*, insuper anni quinquaginta quinque Regni *Manassis*, duo anni *Amonis*, & anni triginta & unus Regni *Josiæ*, qui occisus est in Bello Ægyptiaco, compertum erit, ab ortu *Judithæ* usque ad illud Bellum Ægyptiacum effluxisse annos centum & decem octo profundæ pacis. Cum igitur *Juditha* vixerit annis centum quinque, palam consequitur, Israelitas, seu Judæos, toto tempore vitæ *Judithæ*, & tredecim annis post ejus obitum, pace fuisse potitos. Nec huic paci obfuit captivitas *Manassis*, Regis Juda, quia hæc captivitas solam *Manassis* personam, non vero Reipublicæ Judaicæ statum respexisse videtur. *Manasses* quippe, Rex non in Bello, sed fraude & dolo ab Assyriis captus est, & non multo post liber dimissus, sicut refert *Josephus* lib. 10. Antiq. Jud. cap. 4. Quo fit, ut in captivitate Regis *Manassis* nullum extiterit Bellum, quod conturbarit pacem in Israel. Immo non desunt viri doctissimi, qui afferunt, pacem non fuisse perturbatam in Israele per Bellum Ægyptiacum, in quo *Josias*, Rex Juda, fuit occisus, quia hoc Bellum Ægyptiacum non intra Regnum Israelis, sed extra Regnum fuit gestum, ajuntque, pacem in Israele fuisse duntaxat perturbatam anno undecimo *Joakimi*, qui in Regno Juda fuit *Josiæ* successor, quique una cum primoribus Judæorum fuit a *Nabuchodonosore* in captivitatem Babylonicam abductus. Qua semel admissa doctissimorum Scripturæ Sacræ Interpretum sententia, erunt post obitum *Judithæ*, anni pacis in Israele viginti novem, proindeque verum erit, quod scribit Auctor libri Judithæ: *In omni spatio vitæ ejus* (seu Judithæ) *non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis*. Quod si malis Historiam *Judithæ* referre ad *Manassis*, Regis Juda, captivitatem, quæ accidisse videtur anno decimo ipsius Regni, poteris itidem supponere, *Juditham* paulo adultiorem fuisse, seu annum trigesimum octavum ætatis attigisse, quando adiit *Holofernem*, qua ætate mulieres, quæ nullum filium genuerunt, juvenilem formam adhuc retinere solent, orisque venustatem. Quod in *Juditha* eo facilius credi debet, quod Deus, ut inquit Scriptura Sacra, singularem ei contulerit splendorem. Unde non mirum, si aucta a Deo ipsius pulchritudine, *Juditha* vetulo militiæ Assyriorum Præfecto *Holoferni* placuerit. Hac autem facta hypothesi de referenda Historia *Judithæ* ad captivitatem *Manassis*, Regis Juda, planum erit, pacem in Israele non fuisse perturbatam in Israele toto tempore vitæ *Judithæ*, & post ipsius obitum viguisse adhuc pacem in Israele per undecim annos, immo per viginti duos annos, si Bellum Ægyptiacum, ut volunt gravissimi Scriptores, non perturbaverit pacem in Israele, sed tantum captivitas Babylonica, quæ, sicut mox diximus, incidit in annum undecimum *Joakimi*, Regis Juda. Sive igitur Historia *Judithæ* referatur ad initium Regni *Manassis*, sive ad ejusdem Regis captivitatem, vere dici poterit, in omni spatio vitæ *Judithæ*, & post ipsius obitum annis multis neminem fuisse, qui perturbaverit pacem in Israele, sicut legitur in libro *Judithæ* cap. ultimo v. 30.

D. Vix, ut candide fatear, a risu temperare potui, dum dixisti. *Juditham*, annos triginta octo natam, *Holoferni*, vetulo militiæ Assyriorum Præfecto, formæ suæ decore & illecebris placuisse, quasi vero ei non placuisset, si vetulus non fuisset. Sed, ut optime observasti, Deus auxit *Judithæ* pulchritudinem, qua jam vetulus *Holofernes* facilius captus est, & *Judithæ* artibus delusus. Nunc, obsecro te, indica mihi Auctorem libri *Judithæ*, & præcipua describe illius Heroinæ gesta, quæ in prædicto libro narrantur.

M. Quisnam sit Auctor libri *Judithæ*, incertum est. Nonnulli existimant, Auctorem istius libri esse *Eliakimum*, seu *Joakimum*, cujus mentio fit in libro *Judithæ*, quique, ut antea observavimus, summum apud Judæos Pontificatum tenuit temporibus *Manassis*, Regis Juda. Sed mihi magis probatur conjectura Illustrissimi Abrincensis Episcopi, qui existimat, librum *Judithæ* fuisse scriptum temporibus captivitatis Babylonicæ ad leniendum hujus exilii ægritudinem, & ad spe arrigendos captivorum Judæorum animos; maxime cum hic *Judithæ* liber

ber Chaldaica Lingua, quæ Judæis, in captivitate Babylonica degentibus familiaris erat, conscriptus fuerit, teste *S. Hieronymo*, qui latine illum reddidit, sic tamen, ut fateatur, *se magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transtulisse*. Ex Chaldaico etiam hujus libri *Judithæ* Exemplari, Græca Versio expressa est a Judæis Hellenistis. Quod spectat præclara *Judithæ* gesta, hic præcipua indigitabo juxta ordinem, quo in libro *Judithæ* describuntur. Et primo quidem, præmittuntur in libro *Judithæ*, superbia *Nabuchodonosoris*, Assyriorum Regis, qui, post reportatam insignem victoriam de *Arphaxad*, Medorum Rege in Campo Magno *Ragau*, circa *Euphratem*, & *Tygrim*, adeo intumuit, elatus rebus secundis, ut de toto Orbe suæ ditioni subjiciendo consilium inierit, validissimi illius exercitus sub *Holoferne* progressus, Syriæ, Mesopotamiæ, Lybiæ, Ciliciæ, Apameæ, ac Idumeæ expugnatio, Provinciarum & Urbium deditio, munitarum destructio, Israelitarum timor, illorum tamen ad *Holoferni* resistendum fusæ ad Deum preces, indictaque jejunia. Deinde, Auctor libri *Judithæ* describit obsidionem, qua *Holofernes* cum ingenti Assyriorum exercitu urbem *Bethuliæ* cinxit, & felicem ejusdem civitatis liberationem, promovente *Juditha*, quæ Principes, animum jam despondentes, objurgavit, vacillantes erexit, Israelitas, qui in urbe Bethuliæ obsessi intempestivæ deditionis terminum ad quinque dies præfixerant, ad patientiam, ad spem proximæ liberationis, ad opis divinæ implorationem induxit, &, post fusas ad Deum ardentissimas preces, ac spe in Deum, pudicitiæ ipsius custodem, animata, cuneo hostium se dedit, castra *Holofernis* intrepida adiit, qui ubi illam vidit magnifice ornatam, ejus amore captus est, inciditque in laqueos, ex quibus sese extricare haud potuit. *Juditha* quippe ex hilaritate *Holofernis* opportunam nacta occasionem perficiendi sanctum, quot inierat, Bethuliam liberandi consilium, huic militiæ Assyriorum Præfecto, nimia compotatione sopito, & altum stertenti, caput exerto gladio abscidit, & in urbem Bethuliæ ovans, & per medias hostium acies intemerata procedens, reversa est. Tunc de muro Bethuliæ suspenso *Holofernis* capite, totus Assyriorum Exercitus, timore panico perculsus, tumultuariam arripuit fugam, & a Judæis undique concurrentibus & insequentibus cæsus ac profligatus est. Post hæc, *Juditha* pro tam celebri victoria Epinicium Deo cecinit, a Summo Pontifice propriis spoliis *Holofernis* condecorata est, & laudata ab universo populo, præ ingenti gaudio acclamante: *Tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. Hæc sunt in summa præcipua *Judithæ* gesta, quæ narrat Auctor libri, qui sanctissimæ illius Heroinæ nomine insignitur.

D. Quam Auctoritatem in Ecclesia Catholica obtinet liber *Judithæ*?

M. Sacram ac divinam obtinet auctoritatem. Ecclesia siquidem Catholica, in Concilio Generali Tridentino congregata, librum *Judithæ* in Sacrorum Librorum Canone, Sessione IV. percensuit, secura veterem traditionem, quam confirmarunt Concilium Carthaginense III. Summi Pontifices, *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium*, Episcopum Tolosanum, & *Gelasius I.* in Concilio lxx. Episcoporum celebrato Romæ anno 494. quibus suffragatur *S. Augustinus* libr. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. *Juditham* etiam, tanquam incomparabilem Heroinam, plurimis laudibus efferunt sancti Patres, quos inter censentur *S. Clemens*, Romanus Pontifex, in sua Epistola 1. ad Corinthios, *S. Clemens Alexandrinus* lib. 4. *Stromatum*, *Origenes* Homil. 19. in Joannem, *S. Ambrosius* libr. 3. *de Officiis* capit. 13. & in libro *De Viduis*, & alii. Ex quibus non solum refellitur *Hugo Grotius*, qui, ut superius observavimus, totum quod libro *Judithæ* narratur, meram parabolam esse docet, verum etiam confutantur Hæretici, qui librum *Judithæ* tanquam Canonicum non recipiunt. Fateor tamen, librum *Judithæ* non fuisse temporibus *S. Hieronymi* (sicut testatur S. ille Doctor Præfatione in libros *Salomonis*, & Præfatione in librum *Judithæ*, adhuc ab universali Ecclesia in Canonem Sacrorum Librorum adscriptum, neque extare in antiquis Sacrorum librorum Catalogis, quos texuerunt *Melito*, *Origenes*, *S. Athanasius*, in Epistola Festali, *S. Hilarius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *S. Cyrillus Jerosolymitanus*, & Concilium Laodicenum. Sed inde concludi dumtaxat potest, librum *Judithæ* non esse *Protocanonicum*, sed tantummodo *Deuterocanonicum*, sicut superius ostendi de libro *Tobiæ*. Fateor etiam, librum *Judithæ* non esse repositum in Sacro Hebræorum Canone, quem *Esdras* post solutam captivitatem Babylonicam condidit. Sed id cum Illustrissimo *Daniele Huetio*, Abrincensi Episcopo, contigisse puto, quia eo tempore, quo ab *Esdra* conditus est Sacrorum Librorum Canon, res judaicæ in tantis erant positæ angustiis, utpote Hierosolymorum urbe necdum mœnibus cincta, & urgentibus undique hostibus, ut *Esdras* habere haud potuerit omnes popularium suorum Scriptiones, quę in Sacrorum Librorum Canonem recipi merebantur. Quo factum est, ut libri *Tobiæ*, *Judithæ*, & nonnulli alii, qui in hoc Canone Esdrino non fuerant repositi, in eum postea ab Hebreis non fuerint admissi, quia fas ac licitum sibi non putarunt Hebręi aliquem librum adscribere Canoni, postquam *Esdras* Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canonem clausisset atque obsignasset. Hęc est etiam omni procul dubio ratio, cur *Josephus*, Hebręus, nullam in suis Antiquitatibus Judaicis de Historia *Judithæ* mentionem fecerit. Sibi etenim in describendis Antiquitatibus Judaicis *Josephus* proposuerat, ea tantum literis mandare, quę in libris Canonicis Hebręorum habebantur, sicut ipsemet profitetur in Proęmio totius Operis, & capit. 11. libr. 10. Cum igitur liber *Judithæ* in Canonem Hebręorum, propter ratio-

nem, mox a me adductam, non esset receptus, nec Hebraice, sed Chaldaice esset scriptus; mirum nemini videri debet, quod de *Judithæ* Historia *Josephus*, Hebræus, nullam prorsus in conscribendis Antiquitatibus Judaicis mentionem fecerit. Sed hic finem nostro imponamus Colloquio, cumque fervere jam jam incipiant æstivi calores, quieti indulgeamus usque ad proximum nostrum Colloquium, quod, sacro propitio Numine, die Jovis habituri sumus, & in quo de Vitis Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, vixerunt; necnon de his, quæ fuderunt, Oraculis, quæque in Jesu Christo, Servatore nostro, perfectissime fuerunt adimpleta, sermonem instituemus. Tu fac, ut imparatus non accedas.

COLLOQUIUM TERTIUM,

In quo describuntur Vitæ Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, seu ante Captivitatem Babylonicam, vixerunt, & sub Regibus Judæ & Israelis plura fuderunt Oracula, quæ in Jesu Christo, vero Messia, clarissimo exitu fuerunt adimpleta.

DISCIP. Priusquam ad describendas Vitas Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, id est, ante captivitatem Babylonicam, vixerunt, te accingas, generalem rerum, quæ spectant conditionem & dotes Prophetarum, in antecessum habere maxime peroptarem. Expone igitur primo, quid sibi velit istud Prophetæ nomen?

M. Hi, quos vocamus Prophetas, Hebraice *Nabi*, appellabantur olim *Videntes*, Hebraice *Roe*, sicut testatur sacer Auctor lib. 1. Regum cap. 9. v. 9. his verbis: *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad videntem* (Hebraice Roe). *Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns*, (Hebraice Roe). Prophetæ autem ii soli, proprie loquendo, dicuntur, qui nomine & auctoritate Dei loquuntur, & quibus Spiritus Sanctus speciali inspiratione notitiam rerum futurarum revelat, ut eas hominibus, ad illorum solatium & instructionem annuncient. Quo fit, ut non omnis divina revelatio dicenda sit Prophetia, nec singuli illi, quibus divinæ factæ sunt revelationes, Prophetarum loco haberi debeant, alioquin Reges *Pharao*, *Balthasar*, & *Nabuchodonosor*, quibus factæ sunt de his, quæ eventura illis erant, revelationes, Prophetæ essent appellandi, quod certe nemo dixerit. Verus itaque Propheta *nibil aliud est*, inquit *S. Augustinus* quæst. 19. in Exodum, *nisi annunciator verborum Dei hominibus, qui Deum vel non possunt, vel non merentur audire*. Prophetiam inter dona Spiritus Sancti reponit Apostolus *Paulus* in Epist. 1. ad Corinth. cap. 12. vers. 10. & cap. 14. vers. 23. & 24. ejusdem Epistolæ Prophetiam præfert dono Linguarum dicens: *Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes Linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles, nonne dicent, quod insanitis? Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus; occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians, quod vere Deus in vobis sit*. Et vers. 29. 30. & 31. ait: *Prophetæ autem duo, aut tres, dicant, & cæteri dijudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, ut omnes discant, & omnes exhortentur*. Quibus postremis Apostoli *Pauli* verbis patet, huc potissimum veram tendere Prophetiam, ut soletur fideles, eosque doctrina & adhortatione inducat ad ea credenda, & certissime expectanda, quæ sacer Vates, afflatus Spiritu Sancto, futura prædicit. Inde inferas velim, Prophetiam, proprie loquendo, esse tantum de futuro; quia, ut optime ait *Sanctus Gregorius Magnus* Homilia 1. in Ezechielem: *In duobus temporibus Prophetia etymologiam perdit, quia cum ideo Prophetia dicta sit, quod futura prædicat, quando de præterito aut præsenti loquitur, rationem sui nominis amittit.*

D. Possuntne certi assignari characteres, seu manifestæ notæ ac tesseræ, quibus verus Propheta a falso secernatur?

M. Plures Scriptura Sacra præscribit Regulas, quibus verus Propheta potest a Pseudo-Propheta discerni. Prima Regula legitur cap. 13. v. 1. & sequent. libri *Deuteronomii*, his verbis concepta: *Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum atque portentum, & evenerit, quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris*. Sicut igitur, quicumque in Veteri Lege aliquid contra divina Mosaicæ Legis Præcepta prædixisset, non audiebatur, sed tanquam falsus Propheta rejiciebatur; tametsi id casu evenisset, quod locutus fuisset; ita in Nova Lege, si quis doceat, aut spargat in vulgus prædictiones quæ sint contra Legem Evangelicam, seu Doctrinam Christi, is, ceu impostor & falsus Propheta, repudiari debet, nulla habita ratione fortuiti eventus, si quem haberent prædictiones ab ipso factæ. Alteram regulam ad internoscendum verum Prophetam a falso tradit Scriptura Sacra cap. 18. v. 21. & seq. lib. *Deuter*. & hæc est: *Si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, & idcirco non timebis eum*. Quidquid enim Deus futurum prædicit, suum infallibiliter consequitur eventum, ac subinde qui nomine Dei aliquid futurum prædicit, quod suo frustratur eventu, verus Propheta esse non potest. Ab hac tamen regula excipi debent Prophetiæ, quæ non sunt absolutæ, sed comminatoriæ dumtaxat & conditionatæ, quæ videlicet aliquam conditionem aut expressam, aut tacitam, & subintellectam, important, quæque proferuntur a Prophetis juxta Leges divinæ justitiæ, attentis præsentibus circumstantiis, & hominum demeritis: quibus postea commutatis, Deus

avertit

avertit quod prædictum fuerat. Exempli Gr. Quando Propheta *Jonas*, missus a Deo ad Ninivitas, dixit eis: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*; quando etiam Propheta *Isaias*, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 20. ait *Ezechiæ*, Regi Juda, lethali morbo in lecto decumbenti: *Morieris & non vives*; quamvis neutrum horum evenerit, falsa tamen non prædixerunt illi Prophetæ, quia illorum Prophetiæ non erant absolutæ, sed comminatoriæ tantum & conditionatæ, pendentes a præsentibus circumstantiis gravissimi morbi Regis *Ezechiæ*, & a demeritis Ninivitarum, quibus circumstantiis & demeritis deinde commutatis, avertit Deus, quod ab illis Prophetis fuerat prædictum. Sic in istis Prophetiis comminatoriis facturum se diserte testatur Deus cap. 18. v. 7. & seq. Prophetæ *Jeremiæ*, dicens: *Repente loquar adversum Gentem, & adversus Regnum, ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit Gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei*. Quod contigit in Ninivitis, qui ad prædicationem Prophetæ *Jonæ* pœnitentiam egerunt. Tertia regula, cujus beneficio verus Propheta a falso dignosci potest, hæc est: *quicumque nomine Dei vaticinantur, & tamen serviunt passionibus suis, avaritiæ, adulationi, libidini &c. Hi sunt falsi Prophetæ, qui, sicut ait Propheta Ezechiel, prophetant de corde suo, & consuunt pulvillos cubitis hominum*, similes illis Pseudo-Prophetis, qui, teste Propheta *Michæa* c. 3. *comederunt carnem populi, pellem eorum desuper excoriarunt, qui in pecunia divinant, qui mordent dentibus suis, prædicant pacem, & si quis non dederit in ore eorum quidpiam, sanctificant super eum prælium*, id est, indicunt ei prælium. Hos falsos Prophetas cognoscendi modum docet nos Christus Dominus dicens: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Quarta regula, per quam verus Propheta secernitur a falso, hæc est: *Quicumque nomine Dei vaticinantur, seque a Deo missos probant virtute miraculorum ac signorum, hi sunt veri Prophetæ. Hi vero, qui se missos esse a Deo nullis miraculis ac signis comprobare possunt, haberi debent tanquam falsi Prophetæ*, de quibus Dominus apud *Jeremiam* Prophetam c. 14. v. 14. ait: *Et dixit Dominus ad me: falso Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis*. Postrema regula, qua veri Prophetæ secernuntur a falsis, ista est: *Hi veri censendi sunt Prophetæ, quos in Veteri Lege universus Populus Judaicus habuit, excepit, & coluit, quibus Deus, & Prophetæ testimonium perhibuerunt, quorum Oracula Christus Dominus ejusque Apostoli laudarunt, confirmarunt, & quorum Libros Propheticos tam vetus Synagoga, quam Catholica Christi Ecclesia Sacrorum Librorum Canoni accensuerunt*. Ope istarum, quas hactenus tradidi, regularum, facile intelliges, hos Prophetas, quorum præclara gesta in præsenti Colloquio compendiose descripturus sum, qui ante captivitatem Babylonicam Vaticinia fuderunt, veros fuisse Prophetas, ac subinde dignos, quibus indubitatam fidem præbeamus.

D. Quomodo Deus certam futurorum notitiam Prophetis inspirare seu revelare solet?

M. Bifariam solet Deus inspirare, seu revelare Prophetis certam quarumdam veritatum, & rerum futurarum notitiam; videlicet, mediate, & immediate. Revelatio mediata fit per Angelos, quorum ministerio utitur Deus: Revelatio immediata fit a Deo, & est duplex, una exterior, altera interior. Revelatio immediata exterior declaratur per vocem externam, qua Propheta docetur, quid dicere, agere, vaticinarive debeat. Revelatio immediata interior fit quandoque in somniis per repræsentationem, seu per imagines objectorum; quandoque in extasi, in qua Propheta, a suis sensibus alienatus extra se rapitur, sive, ut inquit Scriptura Sacra, *irruit in eum Spiritus Sanctus*, qui illum ad loquendum & scribendum impellit. Denique, fit aliquando immediata revellatio interior, dum Propheta expergefactus sedatæ mentis est, sui juris, & tranquille utens suorum sensuum exercitio, ea loquitur, vel literis mandat, quæ, afflante Spiritu Sancto, ei inspirantur, ac revelantur. Hinc facile reddi potest ratio, cur in libris Prophetarum interdum Vaticinia, disturbato ordine rerum, referantur, nec disponantur juxta rationem temporum. Hæc quippe confusio inde orta est, quia solemne est Prophetis, divino impulsis motu, & sacro furore correptis, non rationis humanæ dictata sequi, aut accuratam rationem temporum texere, sed potius, prout cælestis se dat spiritus, dissipato & indigesto ordine divina fundere Oracula. Quæ confusio tantum abest, ut divinæ Librorum Propheticorum auctoritati quidquam detrahat, ut potius probet, illos libros non esse humanæ mentis opus, res concinne, conserte, & contexte singulas explicantis, & rationum cohærentiam sequentis, sed esse conscriptos ab hominibus, afflatu cælesti instinctis, ac res futuras sibi a Deo revelatas, per intercisa & salebrosa promentibus Oracula. Advertere tamen debes, veros Prophetas non eo pacto moveri a Spiritu Sancto, quo Energumeni ab immundis spiritibus impelluntur; vel quo olim Vates Ethnici, & Pythonissæ in rabiem agebantur; vel quo Pseudo-Prophetæ, Montanistarum, sicut observant *S. Epiphanius* in *Hæresi Montanistarum*, & *S. Hieronymus*, Præfatione in Comment. in Prophetam *Nahum*, furore & insania correpti, quidquid veniebat in buccam temere effutiebant, quos nonnulli apud Hæreticos nostri temporis fanatici, violentis motibus se agitantes, imitari solent; sed Spiritum Sanctum sic sacros Prophetas incitasse, ut mente semper sana, & liberi arbitrii usu fruerentur, seque eorum genio, & spiritui accommodasse, ne ipsorum conatus, labor, & industria inutilis esset. Unde, quia varius erat sacrorum Prophetarum genius, varius itidem est illorum in scribendo stylus, in aliis quidem elegans, sicut in Propheta *Isaia*, qui erat ex illustri prosapia oriundus, & in Aula Regia versatus; in aliis vero humilis, & simplex, sicut in Propheta *Amos*, qui erat pastor ovium;

non secus ac flatus uno ore emissus, pro varia calamorum dispositione, varios sonos edit e fistula.

D. Tenemurne credere, Prophetas Veteris Testamenti sacra fudisse Oracula, quæ vere, & proprie pertineant ad Jesum Christum, promissum a Deo Messiam, & totius humani generis Redemptorem?

M. Id certe citra ullam animi dubitationem credere debemus. Primo, quia Apostolus *Paulus* cap. 26. Actor. Apost. affirmat, omnia, quæ de Christi Domini Adventu, Morte, Resurrectione, & Doctrina prædicabat, fuisse jam a Prophetis prædicta: *Nihil extra dicens, quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse & Moyses*. Præterea, eodem argumento, ex vaticiniis Prophetarum Veteris Testamenti petito, usi sunt antiqui Patres ad probandum contra Ethnicos vera esse quæ de Jesu Christo, Servatore nostro, credimus. Sic enim *Athenagoras* in Legatione pro Christianis ait: *Eorum, quæ novimus, & credimus, habemus Prophetas testes*. *Origenes* lib. 2. contra *Celsum*, Ethnicum, *validissimam demonstrationem* vocat argumentationem, ductam ex Prophetarum prædictionibus. *S. Cyprianus* adversus Judæos in Præfatione ad *Quirinum*, ait: *Prædictiones Prophetarum valere ad prima fidei lineamenta formanda*. *S. Augustinus* Tractatu 35. in Joannem, hæc habet: *Quid est Christus? dicit Paganus; cui nos respondemus: Quem prædixerunt Prophetæ*. Et cap. 2. lib. 13. contra *Faustum*, Hæreticum Manichæum, hæc scribit: *Dicere non esse aptam Gentibus Hebræorum Prophetiam, ut credant in Christum, quum videamus omnes Gentes per Hebræam Prophetiam credere in Christum, ridicula insania est*. Et sane, omnia, quæ Prophetæ de venturi Messiæ Ortu, Vita, Doctrina, Miraculis, Morte, Resurrectione &c. prædixerunt, ita in Jesu Christo fuisse adimpleta demonstravi in Tractatu, quem edidi, *De Vita, Mysteriis, & Annis Jesu Christi*, ut in tanta luce, atque in hoc Vaticiniorum eventu, nunc omnium oculis perspicuo, atque coruscante Sole meridiano clariori, nullus, nisi plane obduratus, aut occæcatus Judæus, cæcutire, aut caligare possit. Hinc duplex error rejici debet. Primus est Gentilium, qui dictitant, hæc Prophetarum Vaticinia fuisse data opera a Christianis confecta ac procusa. Sed hic error refellitur primo, quia ipsimet Judæi, Jurati Christianorum hostes, palam profitentur, hæc Prophetarum Vaticinia esse antiquissima, nec unquam a Christianis excogitata, quamvis Judæi, ne fateri cogantur, Jesum Christum esse verum Messiam, nihil non moliantur ut iisdem Prophetarum Vaticiniis, quæ antiquissima ac divina esse agnoscunt, tenebras offundant, eaque, vanis & violentis adhibitis interpretationibus, eludant. Secundo, Evangelistæ in describenda Historia Jesu Christi, & Apostoli disputantes contra Judæos, multa laudarunt Prophetarum Oracula ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam, ab ipsis prænuntiatum, nec tamen Judæi (quorum magni intererat reclamare) unquam Evangelistis, & Apostolis exprobrarunt, aut vitio verterunt, hæc, quibus utebantur, Prophetarum Oracula esse supposititia, & de industria ab illis conficta. Tertio, Evangelistas, & Apostolos a sacrilega illa nectenda fraude fuisse penitus alienos, aperte demonstrant, eorum in moribus, in perpetuo vitæ tenore, in modo scribendi candor ac simplicitas, ad illorum prædicationem quasi repentina totius Mundi ad Christum conversio, morum turpissimorum commutatio, Idololatriæ extirpatio, Christianæ Religionis propagatio, Judæorum ruina, atque exterminium; denique, ingens miraculorum, quæ patrarunt, multitudo, carceres, exilia, ac dirissima, quæ in probrosa morte passi sunt; tormenta, hæc, inquam, & alia id genus argumenta, quæ late exposui in prima Dissertatione prolusoria ad *Tractatum De Mysteriis & Annis Christi*, quem Romæ anno MDCCXXIV. secundis curis adornavi, veritatem & antiquitatem conciliant his Prophetarum Oraculis, quibus usi sunt Evangelistæ & Apostoli ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam in Lege promissum, & a Prophetis longe ante prædictum. In alterum errorem circa Vaticinia Prophetarum impegit *Hugo Grotius*, qui in Sacrarum Scripturarum interpretatione ingenio suo plus æquo indulgens, ausus est asserere, Prophetias duplicem involvere sensum, primarium scilicet, & secundarium. Qua posita distinctione, ait, primarium & proprium Prophetarum sensum ad Historias hujus temporis, quo a Prophetis mandabantur literis, esse referendum; secundarium vero sensum, seu remotum, mysticum, & allegoricum, ad Christum Servatorem nostrum, duntaxat pertinere. Ex quo infert *Grotius*, Prophetias ad Fidem Christianam adstruendam infirmas esse & invalidas, nihilque ad facienda Fidei fundamenta juvare, sive, ut ipsemet loquitur: *Non in vim argumenti proprie adhiberi, sed ad illustrandam atque confirmandam rem jam creditam*. Sed hæc temeraria, & inaudita *Grotii* sententia jure merito ab omnibus Theologis exploditur, quia vim apertam facit nativo & germano Prophetarum sensui, quem ad Jesum Christum, verum Messiam, recta collimare, & in ipso fuisse tevera completum, tam certo liquet, ut hi, qui huic veritati refragantur, tanquam cæci in meridie palpare videantur (*a*). At enim, ut obiter dicam, in libris Prophetarum Veteris Testamenti clare prædicitur adventus Messiæ, qui ex stirpe *Abrahami*, *Isaaci*, & *Jacobi*, ex Tribu *Juda*, & ex familia *Davidis*, Regis, proditurus est, eo tempore, quo a Tribu Juda, seu a tota Natione Judaica, Regnum deficere debebat, post finem quatuor Monarchiarum, quas Propheta *Daniel* in somnio *Nabuchodonosoris* exposuit post septuaginta Hebdomades, ab eodem *Daniele* designatas. Adduntur insuper hujus adventus Messiæ impleti temporis notæ toto orbe conspicuæ, nimirum pacis ubique terrarum regnaturæ felicitas, cessatio Sacrificiorum Veteris Legis, Judæorum rejectio ac dissipatio, Gentium vocatio &c. Describuntur etiam minutatim circumstantiæ loci nativi-

nativitatis Messiæ in Bethleem, educationis in Nazareth, Prædicationis, Vitæ, Doctrinæ, Miraculorum, Mortis, Resurrectionis, Ascensus in Cælum &c. Hæc sunt divina Promissa, & Oracula, quæ de venturo Messia extant in libris Prophetarum Veteris Legis, quorum verum & proprium sensum ad Jesum Christum pertinuisse, & in eo exitum suum habuisse luculentissime produnt novi fœderis libri, a quatuor Evangelistis & ab Apostolis conscripti. Addo etiam, hanc temerariam *Grotii* sententiam recta fronte opponi sanctis Patribus, quos mox laudavi, quique *validissimam Demonstrationem* vocant argumentationem ductam ex prædictionibus Prophetarum. Quod certe dici haud posset, si primarius, seu nativus ac genuinus Prophetiarum sensus (sicut falso pertendit *Hugo Grotius*) ad Christum Dominum non referretur.

(*a*) „ Quamquam ea, quæ hic a viro doctis„ simo disputantur, ad excludendum duplicem „ oraculorum sensum, quorum unus literalis „ sit, alter mysticus; adhuc tamen plures nunc „ sunt Catholici doctores, qui hanc sententiam „ defendunt, ita tamen ut utrumque sensum „ præ oculis habuerit Propheta, dum oracu„ la illa fundebat. In hanc sententiam catho„ lice exponunt celebre Isaiæ vaticinium: *ecce* „ *virgo concipiet*. In eo enim literali sensu præ„ nunciare voluit Propheta futurum, ut ado„ lescentula nuptui tradita post conjugium fi„ lium pariet, quo nondum, usum rationis at„ tingente, nec Parentum nomina adhuc bal„ butiente, Judææ regio ex hostium timore li„ beretur. Simul vero exponere mundo voluit „ sub hoc typo prænunciare se Mundo ortum „ Messiæ veri Emmanuelis, ex quo universo or„ bi pax, & tranquillitas futura erat. Ita Cal„ met in dissert. in hunc Isaiæ locum, secu„ tus Bossuetum Meldensem Episcopum, qui „ hanc sententiam tuetur, in lib. *Explication de* „ *la Prophetie d' Isaie*.

D. Hæc sat superque sufficit mihi generalis, quam hactenus tradidisti, notitia circa nomen, inspirationem, auctoritatem Prophetarum Veteris Legis, & Oraculorum, quæ fuderunt, verum, & genuinum sensum. Jam etiam memoria teneo omnes, quas præfixisti, regulas ad discernendos veros Prophetas a falsis. Nunc arrectis auribus audiam res, quas præclare gesserunt Prophetæ, qui in quinta Mundi Ætate, seu ante captivitatem Babylonicam, in Gente Judaica claruerunt.

M. Sexdecim sunt Prophetæ, qui suas Prophetias literis prodiderunt, quorum quatuor dicuntur *Prophetæ Majores*, videlicet *Isaias*, *Jeremias*, *Ezechiel*, & *Daniel*. Alii vero vocantur *Prophetæ Minores*, & sunt *Osee*, *Joel*, *Amosus*, *Abdias*, *Jonas*, *Michæas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias*. Inter Prophetas Majores, unus est, videlicet *Daniel*, qui vaticinatus est durante captivitate Babylonica, hoc est, jam decurrente sexta Mundi Ætate, de quo subinde Propheta opportunius suo loco, seu in Colloquiis nostris in sextam Mundi Ætat m differemus. Similiter inter duodecim Prophetas Minores, tres sunt, nimirum *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias*, qui post captivitatem Babylonicam, seu in sexta Mundi Ætate, Prophetarum munia obierunt, & quorum præclare gesta & vaticinia in nostris itidem Colloquiis in sextam Mundi Ætatem commodius referemus. In isto itaque Colloqnio texemus breviter Historiam Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate sub Regibus Juda Libros Propheticos conscripserunt, & Oracula, quibus prædixerunt adventum Messiæ, seu Christi Domini, indicabimus. Deinde, Prophetarum *Eliæ*, & *Elisæi*, qui eadem quinta Mundi Ætate sub Regibus Israelis floruerunt, illustriora Acta, Miracula, & Vaticinia, quæ in libris Regum descripta leguntur, summatim perstringemus.

D. Incipiamus, si placet, a Prophetis Majoribus, qui sub Regibus Juda insigni res futuras prædicendi dono fuerunt illustres.

M. Principem inter Prophetas Majorem locum Scriptura Sacra tribuit *Isaiæ*, qui initio suæ Prophetiæ filium *Amos* se dicit, non quidem illius, qui inter Prophetas Minores ordine tertius est, sicut perperam sibi persuasit *Pseudo-Epiphanius* in libro *De Vitis Prophetarum*, sed fuit filius *Amosi*, quem *Amasiæ*, seu *Azariæ*, Regis Juda, fratrem fuisse veteres Scriptores tradunt. Nobilitate generis conspicuus *Isaias*, utpote e Regia stirpe ortus, cæteris Prophetis eloquentia antecelluit. *De Isaia* (inquit *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Paulam*, & *Eustochium*) *sciendum, quod in sermone suo disertus sit, quippe ut vir nobilis, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum*. Vaticinatus est *Isaias* sub quatuor Regibus Juda, scilicet *Ozia*, *Joathan*, *Achaz*, & *Ezechia*. Prædixit Regi *Achaz* liberationem Hierosolymorum urbis, quæ a *Rasin*, Rege Syriæ, & *Phacee*, Rege Israelis, obsidebatur, eidemque Regi futuræ hujus liberationis signum dedit virginem pariturarn. Quo Vaticinio *Isaiam* prædixisse ortum Christi Domini, qui e Virgine *Maria* nasciturus erat, multis argumentis evicimus in Paragrapho secundo Dissertationis primæ *Tractatus*, quem edidimus, *De Mysteriis*, & *annis Christi Servatoris nostri*, ibidemque sinistras, & detortas interpretationes, quibus perfidi Judæi hoc *Isaiæ* de Virgine paritura Vaticinium obscurare moliuntur, exsufflavimus. Piissimo *Ezechiæ*, Regi Juda, auxilium a Deo contra Assyrios spopondit, & impetravit Propheta *Isaias*, eique lethali morbo decumbenti prorogationem vitæ, & Regni in decimum quintum annum, nec non liberationem de manu Assyriorum prædixit, signo etiam dato, mirabili scilicet solaris umbræ reductione, & solis ipsius retrocessione. Quo insigni miraculo (ut docent sancti Patres *Gregorius Nazianzenus* Oratione 19. *Sanctus Hieronymus* Commentario in caput 38. *Isaiæ*, *S. Augustinus* lib. 21. *De Civitate Dei cap.* 8. & *Theodoretus* quæstione 52. in librum quartum Regum) omnes cælestes orbes una cum Sole retroacti, horæque plurimæ, nocti detractæ, diei

diei additæ sunt. Prædixit insuper *Isaias* finem Regnorum Israelis, & Syriæ; excidium urbis *Damasci*; ingentem ac truculentam Babyloniorum vastationem, faciendam a Medis; clades Ægyptiis, & Æthiopibus inferendas; captivitatem decem Tribuum Israelis, quas in Assyriam deportavit *Salmanasar*, Rex Assyriorum. Judæorum scelera vehementer redarguit Prophetas *Isaias*, eisque prædixit futuram eorum tum captivitatem Babylonicam per *Nabuchodonosorem*, Babyloniorum Regem; tum captivitatem Romanam per *Titum*, Romanorum Imperatorem. Eos tamen consolatur, certa spe data de restituenda ipsis libertate per *Cyrum*, Persarum Regem, de quo nominatim, & de ejus victoriis, atque Imperio multa vaticinatus est *Isaias*, longe antequam Rex *Cyrus* nasceretur. Sed nullus inter Prophetas clarius ac distinctius Ortum, Vita, Miracula, & Passionem Christi, veri Messiæ, prædixit, quam Propheta *Isaias*, *cujus omnis cura* (ut inquit *Sanctus Hieronymus* in Præfatione ad *Paulam*, & *Eustochium*) *de Vocatione Gentium*, *& adventu Christi est*, *ut non tam Propheta dicendus sit*, *quam Evangelista*. *Ita enim universa Christi*, *Ecclesiæque Mysteria ad liquidum prosecutus est*, *ut non putes eum de futuro vaticinari*, *sed de præteritis historiam texere*. His gemina habet *Theodoretus* in *Prologo Commentariorum*, ubi istud de Propheta *Isaia* profert judicium; „ Divini quidem omnes Prophetæ, non ea solum prænuntiarunt, quæ Israeli eventura erant, sed de Gentium etiam salute vaticinati sunt, & Domini adventum præmonstrarunt. Omnium vero maxime divinissima Esaiæ vaticinatio credita est. Nam aperte omnia prædicit, & prognatam ex Abraham, & David Benedictionem, & Salvatoris Nativitatem ex Virgine, & patrata omnium generum miracula, fontesque curationum; & Judæorum invidiam atque rabiem, & Passionem, & Mortem, & Resurrectionem ex mortuis, & Ascensionem in Cælos, & Apostolorum delectum, & salutem omnium Gentium. Non me latet, Judæos, ut his vaticiniis, quæ Propheta *Isaias* fudit de Christo Domino, Servatore nostro, tenebras offundere possint, tortuosos, & inexplicabiles quærere anfractus, ejusque violentas adhibere interpretationes; sed quia in Tractatu, quem lucubravi *De Mysteriis & Annis Christi*, late ostendi, quam futiles sint Judæorum interpretationes, omnemque ad vana illorum effugia aditum præclusi, plura hic non dicam, ne actum agere videar, tibique iteratis repetitionibus fastidium ingeram. Præter hunc, quem habemus, Vaticiniorum *Isaiæ* librum, alia ab eodem Propheta fuisse scripta Opera constat ex cap. 26. lib. 2. Paralipomenon, ubi res gestas *Oziæ*, Regis Juda, ab illo literis mandatas esse narratur. Verum hæc Regis *Oziæ* Historia, quam Propheta *Isaias* peculiari libro, a sua Prophetia distincto, conscripsit, injuria temporum excidit, plurima tamen vaticinia, quæ sub *Ozia*, Rege, edidit *Isaias*, extant in eo, quem nunc habemus, ejusdem Prophetæ vaticiniorum libro, suntque prioribus quinque capitibus inserta. Denique, *Isaias* ab impio *Manasse*, Rege Juda, cujus impietatem libero ore carpebat & insectabatur, per summam immanitatem sera lignea dissectus est, sicut fert pervulgata Hebræorum traditio, Sanctorum Patrum suffragiis confirmata, & sepultus est sub quercu *Ragel*, juxta sepulchra Regum.

D. Cum librum, quem edidisti, *De Mysteriis & Annis Christi*, necdum legerim, nec eum ad manum habeam; obsecro te, ut præcipua *Isaiæ* Vaticinia, quæ ad *Jesum Christum*, Servatorem nostrum, referuntur, indigitare haud graveris; & eadem opera indices loca Tractatus, quem publicasti, *De Mysteriis & Annis Christi*, in quibus ejusmodi *Isaiæ* Vaticinia in Christo Domino fuisse completa, adversus Judæos demonstrasti.

M. Potissima *Isaiæ* Vaticinia, quæ ad Christum Dominum, verum Messiam, semota omni obscuritate, referuntur, hic quasi digito monstrare sufficit. Si enim ea a Judæorum cavillationibus vindicanda suscipere vellem, tanta mihi exuberaret dicendi copia, ut nec modum teneret præsens nostrum Colloquium, nec finem reperiret oratio. Poteris, si tibi per otium liceat, legere Dissertationes, quas mox tibi indicabo, a me in Tractatu *De Mysteriis*, *& Annis Christi* concinnatas, ex quibus plenam *Isaiæ*, & aliorum sacrorum Veteris Testamenti Vatum notitiam Oraculorum hauries, simul & modum refellendi inanes, & jam millies elisas interpretationes Judæorum, qui in tanta luce cæcutiunt, & oculos ad tot affulgentes veritatis radios deploranda cæcitate occludunt, sicut prædixit ipsemet Propheta *Isaias* cap. 6. dicens: *Excæca cor populi hujus*, *& aures ejus aggrava*, *& ejus oculos claude*, *ne forte videat oculis suis*, *& auribus suis audiat*, *& corde suo intelligat*, *& convertatur*, *& sanem eum*. Producturus itaque in medium præcipua Vaticinia, quibus *Isaias* prædixit Christi Domini Mysteria, ordiar ab illis Oraculis, quæ referuntur ad ortum, seu ad nativitatem ejusdem Christi Servatoris nostri. Et primo quidem, quibus verbis poterat *Isaias* clarius vaticinari Conceptionem, Ortum, & Nativitatem Christi Domini, quam dum cap. 7. suæ Prophetiæ ait: *Ecce Virgo concipiet*, *& pariet filium*, *& vocabitur nomen ejus Emmanuel?* Christus enim, ut fuse ostendi in Paragrapho secundo Dissertationis primæ Tractatus *De Mysteriis Christi*, sola operatione Spiritus Sancti conceptus est in utero mundissimo *Beatæ Mariæ* Virginis, & ex ea natus est integris remanentibus virginei pudoris signaculis. Sed quid etiam luculentius eo, quod apud *Isaiam* cap. 9. de ortu Jesu Christi legitur, Vaticinio: *Parvulus natus est nobis*, *& filius datus est nobis*, *& factus est principatus super humerum ejus*, *& vocabitur nomen ejus*, *admirabilis*, *consiliarius*, *Deus fortis*, *pater futuri sæculi*, *Deus pacis?* E familiis Davidis, Regis, oriturum Messiam diserte prædixit *Isaias* capite 11. dicens: *Egredietur*

virga

virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Quæ divini Oraculi verba Rabbi *Aben-Esra*, *R. Salomon*, *R. Arbabanel*, *R. Arama*, & plerique recentiores Hebræi, de Messia interpretantur. Porro, Christum Dominum ortum esse ex stirpe *Abrahami*, & e familia Davidis, Regis, ac subinde ex Tribu Juda, ex qua proditurus erat Messias, omni argumentorum genere probavi in Tractatu *De Mysteriis Christi Domini*. Dissertatione tertia, quæ est de *stemmate*, seu de genere & origine Christi Domini. Quin, & Propheta *Isaias* cap. 2. prædixit, nascente Messia, regnaturam ubique terrarum pacem: *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes .... & judicabit gentes, & arguet populos multos, & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium*. Hæc autem summa & universalis pax, quæ juxta Prophetam *Isaiam*, nascente Messia, per totum Orbem terrarum vigere debebat, revera contigit, dum Christus Dominus natus est anno quadragesimo Imperii *Augusti*, quo anno Imperatorem *Augustum Jani* Templum clausisse, totumque Orbem beatissima & altissima pace fuisse potitum, tam ex sanctis Patribus, quam ex multis Historiæ Romanæ monumentis evici in Paragrapho 2. Dissertationis septimæ *Tractatus de Mysteriis & Annis Christi, Servatoris nostri*. Sed satis hactenus, quantum pati potest Colloquiorum nostrorum brevitas, delibavimus Vaticinia, quibus *Isaias* Conceptionem, Ortum, & Nativitatem Christi Domini prædixit. Nunc pauca ex innumeris propemodum Oraculis, quæ de Miraculis, Doctrina, Morte & Passione Christi Domini fudit *Isaias*, hic adjiciam, &, ne in his explicandis longior sim, ea tantum indicabo loca Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis & Annis Christi, Servatoris nostri*, in quibus de illorum eventu, qui nunc omnium oculis perspicuus est, plenam adversus Judæos tradidi notitiam. Miracula, quæ venturus Messias patraturus erat, clarissime *Isaias* capit. 35. prædixit his verbis: *Deus ipse veniet, & salvabit vos; tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt; tunc saliet, sicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Hoc autem *Isaiæ* Vaticinium fuisse in Jesu Christo ad amussim impletum, copiose contra Judæos probavi in Tractatu *De Mysteriis Jesu Christi* Dissertatione 14. ubi ostendi, Jesum Christum, dum in terris conversaretur, quacumque iter faceret, ægros ac debiles, & omni morborum genere laborantes, uno verbo, unoque momento reddidisse incolumes, adeo ut illi, qui omnibus membris capti erant, receptis actutum viribus roborati, lectulos ipsi asportarent, in quibus fuerant paulo ante delati, claudis vero, ac pedum vitio afflictis non modo gradiendi, sed etiam currendi dedisse facultatem; cæcorum oculos in pristinum restituisse adspectum, mutorum linguas in eloquium ac sermonem solvisse, surdorum patefactis auribus insinuasse auditum, pollutos, aspersosque maculis repurgasse, mortuos, velut e somno solutos, ad vitam revocasse, tantamque in eo fuisse potestatem, ut imperio suo cogeret ventos obsequi, maria servire, mortem cedere, Infernos obedire. Cælestem Doctrinam Judæis ac Gentibus annunciaturum Messiam prædixit *Isaias* cap. 49. dicens: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ*. Et rursus cap. 61. ait: *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me. Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro, ut consolarer omnes gentes*. Hoc *Isaiæ* Oraculum vere fuit adimpletum in Jesu Christo, quippe qui (ut ostendi in *Tractatu de Mysteriis Christi*) cælestem ac divinam Doctrinam, bis a Patre Æterno voce sensibili approbatam, per omnem terram verbis & exemplis seminavit, apud Judæos prædicavit, ad inflectenda saxea eorum corda nihil non egit, Publicanos mira comitate, & suavitate morum ad meliorem frugem convertere satagit, & supercilium damnans Pharisæorum, qui sanctitatis obtentu, peccatorum consortia vitabant, innumeros peccatores luce Evangelica illustravit. Quin, postquam surrexisset ex mortuis, præcepit Apostolis suis, quos ex Judæis, tanquam e populo primogenito, selegit, ut irent in Mundum universum, prædicarent Evangelium omni creaturæ, & docerent omnes Gentes, sicque adimpleretur Vaticinium *Isaiæ* cap. ultimo vers. 19. suæ Prophetiæ dicentis: *Mittam ex eis*, seu Judæis, *qui salvati sunt, ad Gentes in Mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam, & Græciam, ad Insulas longe, ad eos, qui non audierunt me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam*. Denique, ut, brevitatis ergo cætera *Isaiæ* de Christo Domino prætermittam Vaticinia, dicam dumtaxat, Passionem Christi Domini cum omnibus pene ejus circumstantiis fuisse ab illo Propheta graphice descriptam toto capite quinquagesimo tertio, ubi hæc leguntur. „ Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum: De angustia & judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum ..... Cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit. Quæ omnia in Jesum Christum, pro peccatis nostris probrosæ morti addictum, perfectissime quadrant. Cui enim melius, quam Christo Domino congruunt admirabilis ille ortus cum infima exinanitione, & plurimo-

rimorum incredulitate junctus, horrenda dolorum, qui nobis debebantur, & innocentissima perpessio? peccatorum nostrorum bajulatio? summa patientia, & voluntaria sui ipsius ad subeundam mortem oblatio? ovis ad occisionem ductæ, & Agni coram tondente se obmutescentis, nec aperientis os suum, instituta comparatio? cum sceleratis deputatio, & fusa pro transgressoribus oratio? cui, inquam, melius hæc omnia conveniunt, quam Christo Domino, cujus divina generatio, pro Mysterii incomprehensibilis altitudine & dignitate enarrari non potest, qui vulneratus est propter iniquitates nostras, tanquam ovis ad occisionem ductus, & quasi Agnus coram tondente se obmutuit, qui denique cum sceleratis reputatus est, ut pote inter duos latrones crucifixus, & pro transgressoribus, seu pro his, qui eum crucifigebant, rogavit, dicens: *Pater ignosce illis* &c. Sed de hoc *Isaiæ* Vaticinio, quod spectat circumstantias Passionis & Mortis Christi Domini, plura legesis in Dissertatione 19. *Tractatus de Mysteriis Jesu Christi*, ubi, elisis falsis & absurdis Judæorum interpretationibus, ostendi, istud *Isaiæ* Vaticinium, quod omnes veteres Rabbini (ut videre est apud nostrum *Raymundum Martini* in suo *Pugione Fidei*) uno ore fatentur, ad Messiam esse referendum, in Christo Jesu, Servatore nostro, quantum ad omnes apices fuisse adimpletum.

D. *Jeremias*, qui inter Prophetas Majores censetur, fuitne coævus *Isaiæ* Prophetæ?

M. *Jeremias*, filius *Helciæ*, Sacerdotis, ex *Anathot*, vico tribus millibus ab Hierosolymis distante, oriundus, posterior fuit Propheta *Isaia*; qui sub *Manasse*, Rege Juda, per summam crudelitatem serra lignea dissectus est; *Jeremias* vero munus Prophetæ obire dumtaxat cœpit anno 13. *Josiæ*, Regis Juda, & regnantibus deinde *Joachazo*, *Joakimo*, *Jechonia*, & *Sedecia*, Regibus Juda, per annorum circiter quadraginta decursum, ad urbis usque Hierosolymorum integrum excidium (quod sicut diximus in primo nostro in Historiam quintæ Mundi Ætatis Colloquio) contigit anno undecimo Regni *Sedekiæ*, vaticinatus est in Juda, postquam decem Tribus Israelis fuissent jam a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, in Assyriacam captivitatem deportatæ. In eo, quem *Jeremias* edidit, Vaticiniorum libro graviter invehitur in Judæos, ob gravissima illorum peccata, eisque comminatur justissimas pœnas propediem a Deo infligendas, præsertim *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, adventum, Urbis & Templi excidium, & captivitatem Babylonicam. Postremum caput hujus libri Vaticiniorum *Jeremiæ*, non habet Auctorem, sed fuit adjectum vel a *Baruch*, Scriba *Jeremiæ*, ut censet noster *Sixtus Senensis*, vel ab *Esdra*, sicut opinantur alii viri. Præter hunc Vaticiniorum librum, *Jeremias* scripsit *Threnos* seu *Lamentationes*, quarum Auctorem fuisse hunc Prophetam probant styli similitudo, locutiones similes in Vaticiniorum libro & in Lamentationibus, parva Præfatio *Threnis* præfixa in lxx. Interpretum Versione, Veterum Patrum, & Ecclesiæ auctoritas, unanimis omnium interpretum consensus. *Threnos*, seu Lamentationes, claudit *Oratio Jeremiæ*, quæ in Hebraico Exemplari, in lxx. Interpretum Editione, in Chaldaica Paraphrasi, in Syriaca, & Arabica Versionibus, & apud *S. Hieronymum*, a reliquo *Threnorum*, seu Lamentationum *Jeremiæ* Opere non divellitur. Scripsit etiam *Jeremias* Epicædium, seu lugubre Carmen, in morte *Josiæ*, Regis Juda, sicut narratur lib. 2. Paralipomenon cap. 35. v. 25. quod omnino periit; Epistolam ad Judæos, in captivitatem Babylonicam abducendos, cujus mentio fit cap. 51. v. 60. Prophetiæ *Jeremiæ*, & alteram Epistolam ad eumdem populum, in prædicta captivitate constitutum, quæ inserta est cap. 6. lib. Prophetæ *Baruch*. Auctor sacer lib. 2. Machabæorum cap. 2. v. 1. citat *Descriptiones Jeremiæ Prophetæ*, quæ non sunt transmissæ ad posteros. Denique, Propheta *Jeremias*, qui Hierosolymis remanserat, & in captivitatem Babylonicam non fuerat abductus, post mortem *Godoliæ*, qui jussu *Nabuchodonosoris*, in locum *Sedekiæ*, Regis Juda, in Babylonem translati, suffectus fuerat, & ab *Ismaele*, Ammonite, interfectus; in Ægyptum una cum reliquis Judæorum deportatus est, ubi a Judæis captivis, quos, propter Idololatriam, solita libertate reprehenderet, fuit in urbe *Taphnes* lapidibus obrutus & martyrii gloria decoratus, cujus subinde memoria Kalendis Maji celebratur in Martyrologiis *Bedæ*, *Rabani*, *Adonis*, *Notkeri*, *Wandelberti*, *Usuardi*, & in *Romano*, nec non in Menologio Græco *Basilii Porphyrogeniti*, Imperatoris, ut videre est apud *Bailletum* in *Tomo de Vitis Sanctorum Veteris Testamenti*. *Baruch*, Propheta, filius *Neriæ*, Jeremiæ discipulus, & Amanuensis, nobilissima ortus familia, & patria lingua apprime excultus (teste *Josepho* lib. 10. *Antiquit. Jud.* capite 11.) Prophetiam suam scripsit, sicut ipsemet profitetur *in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Hierusalem eamque domum combusserunt igni*; id est, in anno quinto post Hierosolymitanum Excidium Prophetiam suam scripsit *Baruch* Babylone, quo hic Propheta, post mortem *Jeremiæ*, sese transtulerat. In hac Prophetia hortatur *Baruch* Judæos captivos ad pœnitentiam, inducit Hierusalem, quasi matrem lugentem filiorum suorum captivitatem, sed eam mox consolatur, & prædicit, fore ut Judæi e captivitate Babylonica post septem generationes liberentur. Interim eos monet, ut Chaldæorum Idola non colant, ut pote cum sint trunci dumtaxat cariosi, vel lapides ad nullum usum apti aut utiles, quorum vanitatem multis ostendit. Hic Propheticus *Baruchi* liber in vetusto sacrorum librorum Catalogo specialem sedem non obtinebat, eumque plures antiqui sancti Patres sub nomine *Jeremiæ* citarunt, quod illum, instar Appendicis libri Vaticiniorum Prophetæ *Jeremiæ*, spectarent. At, post definitionem *Eugenii IV.* Summi Pontificis, & Synodi Tridentinæ

tinæ Patrum, qui librum *Baruch*, tanquam sacrum & canonicum, atque a libro Vaticiniorum *Jeremiæ* omnino distinctum esse declararunt, nullus nisi Hæreticus, divinam libro *Baruchi* auctoritatem abjudicare potest.

D. Suntne in libro Vaticiniorum *Jeremiæ*, & in libro Prophetico *Baruchi*, ejus Amanuensis, aliquot Oracula, quæ ad Jesum Christum, Servatorem nostrum, verumque Messiam referantur?

M. Bene multa in libro Vaticiniorum *Jeremiæ* extant Oracula, quibus hic Propheta futura Christi Domini Mysteria, Vocationem Gentium, Veteris, seu Mosaicæ Legis abrogationem, novi fœderis sanctionem & institutionem apertissime prædicit. Pauca ex multis hic laudare sufficiet. In primis, *Jeremias* capite 23. Vocationem Gentium, & Christi Domini Adventum prænuntiat. Ait quippe vers. 3. illius capitis: *Ego congregabo reliquias gregis de omnibus terris* &c. Et v. 2. ejusdem capitis: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra*. Et vers. 6. ejusdem capitis: *In diebus illis salvabitur* Juda, *& Israel habitabit confidenter, & hoc nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster*. Rursum idem Propheta cap. 31. vers. 22. insolitam & miraculosam Christi in utero Virginis conceptionem vaticinatur his verbis: *Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*. Et vers. 31. aliisque sequentibus ejusdem capitis prædicit *Jeremias* Veteris, seu Mosaicæ Legis abrogationem, & Novæ Legis, seu Evangelicæ promulgationem. Huc etenim recta collimant isthæc hujus Prophetæ verba: „ Ecce dies veniunt, „ dicit Dominus, & feriam domui Israel, & „ domui Juda fœdus novum, non secundum „ pactum, quod pepigi cum patribus eorum „ in die, qua apprehendi manum eorum, ut „ educerem eos de terra Ægypti, pactum, „ quod irritum fecerunt, & ego dominatus „ sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit „ pactum, quod feriam cum domo Israel post „ dies illos, dicit Dominus. Dabo Legem „ meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, „ & ipsi erunt mihi in populum. Et non „ docebit ultra vir proximum suum, & vir „ fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo usque ad maximum &c. Hunc Prophetæ *Jeremiæ* locum ad novi fœderis, a Christo sanciti, promulgationem esse referendum docent Apostolus *Paulus* capite 8. Epistolæ ad Hebræos, & Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter præcipue consulere debes *S. Hieronymum*, & *Theodoretum* Comment. in cap. 31. *Jeremiæ*. Legesis etiam Dissertationem nostram, quæ in Tractatu *De Mysteriis Christi* est ordine vigesima tertia, in qua adversus Judæos fuse probavi, Legem illam, quam Deus per *Jeremiam*, aliosque Prophetas se temporibus Messiæ daturum pollicetur, fore novam, a Lege Mosaica omnino distinctam, nec uni soli Populo Judaico, sicut antehac, fore peculiarem, sed promiscue tam Judæis, quam Gentilibus, ad Fidem Christi conversis, futuram communem; quæ certe Lex alia esse haud potest, quam Lex Evangelica, quæ per totum Orbem promulgata & propagata est.

Quod spectat librum *Baruch*, qui fuit Scriba *Jeremiæ*, duo præsertim in hoc libro habentur perspicua Vaticinia, quorum primum confirmat prædictionem *Jeremiæ* de abrogatione Veteris, seu Mosaicæ Legis, & de Novæ, seu Evangelicæ Legis promulgatione, illudque legitur capite 2. vers. 35. libri *Baruch*, his verbis conceptum: *Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non movebo amplius populum meum*. Aliud vaticinium refertur ad Christi Domini adventum, & extat cap. 3. vers. 36. & seq. ejusdem libri *Baruch*, ubi hæc leguntur: „ Hic „ est Deus noster, & non æstimabitur alius „ adversus eum. Hic adinvenit omnem viam „ disciplinæ, & tradidit illam Jacob, puero „ suo, & Israel, dilecto suo. Posthæc, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

Quæ omnia optime quadrant in Jesum Christum, qui Æterno Patri consubstantialis, ut perditos homines salvaret, homo factus est, ut peccatores sanaret, cum peccatoribus familiariter versatus est, ut Judæos alliceret, circumcisus est, purificatus est, observavit Sabbata, baptizatus est, jejunavit, vicit mansuetudine, vicit beneficentia, vicit ipsa veritate, vicit miraculis, quibus coram innumera Judæorum turba a se editis certissimam fidem adjunxit. In hunc potissimum finem Christus, verus Deus, venit in Mundum, & homo factus est, quia, sicut apposite ait *Lactantius* cap. 24. lib. 4. divinarum Institutionum: „ Si veniat ad homines, ut „ Deus (ut omittam, quod mortales oculi claritatem majestatis ejus conspicere ac sustinere non possunt) ipse certe Deus virtutem „ docere non poterit, quia expers corporis non „ faciet, quæ docebit, ac per hoc doctrina ejus „ perfecta non erit. Ut igitur Deus mortales docendo, virtutum quoque illis præberet exempla, homo factus est, *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*, suamque doctrinam per omnem terram verbis & exemplis seminavit, & ea, quæ præcipiendo docuit, faciendo confirmavit.

D. Fuitne *Ezechiel*, qui inter Prophetas Majores censetur coævus Prophetæ *Jeremiæ*, cujus præcipua Acta & Oracula mox protulisti?

M. Temporibus *Jeremiæ* vixit Propheta *Ezechiel*, e Tribu Levitica oriundus, filius *Buzi*, Sacerdotis, in Terra Sarera natus. In id præcipue *Ezechiel* in suo Vaticiniorum libro incumbit, ut ea confirmet, quæ Propheta *Jeremias* paulo ante Judæis prædixerat, nempe futuram destructionem Hierusalem, & pœnas, quas illis

lis Deus quamprimum infligere debebat in obsidione & fame urbis Hierusalem, in dispersione populi, in depopulatione ac vastatione totius Judææ, in eversione Civitatis, ac Templi combustione, in divina ultione in Regem, & Prophetas ob scelera, quæ fiebant in Templo. Hæc, inquam, eventura mala, quæ Judæis prædixerat *Jeremias*, confirmat Propheta *Ezechiel* ad reprimendam Judæorum contra *Jeremiam* obmurmurationem. Quod quidem, ut clarius intelligas, præstat ut observes, postquam *Jeremias* persuasisset Judæis, ut sese *Nabuchodonosori*, qui Hierosolymorum urbem obsidebat, dederent, exortum esse murmur horum Judæorum, qui in captivitatem Babylonicam fuerant abducti adversus Prophetam *Jeremiam*, quasi eos seduxisset, prænuntiando integrum excidium urbis Hierusalem, quam adhuc tamen stare audiebant; & versa vice illos Judæos, qui Hierosolymis remanserant, irrisisse alios Judæos, qui Prophetæ *Jeremiæ* consilium secuti, in captivitatem Babylonicam una cum *Joakimo*, seu *Jechonia*, Rege Juda, fuerant a Rege *Nabuchodonosore* asportati, sibi utrinque persuadentes, *Jeremiæ* Vaticinium de urbis Hierusalem excidio falsum esse, & nunquam impletum iri. Ad hanc itaque reprimendam & Judæorum, qui in captivitate Babylonica degebant, adversus *Jeremiam* injustam obmurmurationem, & aliorum Judæorum, qui adhuc Hierosolymis erant, derisionem; Propheta *Ezechiel* omnia *Jeremiæ* Vaticinia de excidio Templi, & urbis Hierusalem confirmat. Describit insuper horrenda crimina totius Judaicæ Gentis, quibus divinam in se iram provocaverat, & imminentis comminatæ vastationis Templi, & urbis Hierusalem rationem & modum sub undecim metaphoris adumbrat. Primo, sub metaphora Vitis sterilis rejectæ, & in ignem projectæ. Secundo, sub metaphora Adulteræ. Tertio, sub metaphora Aquilæ grandis. Quarto, sub metaphora Uvæ acerbæ & agrestis. Quinto, sub metaphora Leænæ & Leonis. Sexto, sub metaphora saltus & nemoris comburendi. Septimo, sub metaphora gladii elimati. Octavo, sub metaphora scoriæ, stamni, ferri, & æris. Nono, sub metaphora duarum Meretricum. Decimo, sub metaphora Lebetis pleni carnibus ad ignem appositi. Postremo, sub metaphora rei desiderabilis sublatæ & plangi prohibitæ. In captivitatem Babylonicam Propheta *Ezechiel* cum *Jechonia*, Rege Juda, deportatus est, ibique annos natus triginta, juxta oram fluminis *Chobar*, anno quinto ejusdem captivitatis vaticinari cœpit, sicut ipse testatur cap. 1. v. 1. & 2. suæ Prophetiæ. Sed, cum per annos viginti non verbis tantum, sed factis insolitis, Prophetæ munus obiisset, interfectus est a Gentis suæ Principe, quod eum, populumque ab Idolorum cultu revocare, & ad pœnitentiam adducere totis viribus conaretur, sicut ait Auctor, qui Vitas Prophetarum scripsit, sub nomine *Epiphanii*, quique testatur, ad ætatem usque suam superfuisse Prophetæ *Ezechielis* sepulchrum, miraculis clarum, & magno Judæorum concursu frequentatum. *Ezechielis* memoria in Martyrologiis *Bedæ*, *Flori*, *Notkeri*, *Usuardi*, & Romano, die decima Aprilis celebratur. Legesis *Bailletum* in Vita Prophetæ *Ezechielis*, quam descripsit in Tomo *De Vitis Sanctorum Veteris Testamenti*.

D. Fuditne Propheta *Ezechiel* aliquot Vaticinia, quæ ad Jesum Christum, & ad Legem Evangelicam referantur?

M. Ex multis Vaticiniis, quibus Propheta *Ezechiel* venturi Messiæ Regnum, Vocationem Gentium, & Judæorum reliquias, ubique terrarum propter Christi crucifixionem dispersas, circa finem Mundi convertendas, necnon Legis Evangelicæ, seu Christi Ecclesiæ, ex hostibus victoriam ac propagationem prædixit; tria dumtaxat, brevitatis causa, seligam, quæ adversus pertinaces Judæos rem plane conficient. Primum Vaticinium legitur capite 24. vers. 23. & seq. libri *Ezechielis*, ubi hæc nomine Dei prænunciat, *Et suscitabo super eas*, id est, oves meas, *Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David; ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus David Princeps in medio eorum: Ego Dominus locutus sum, & faciam cum eis pactum pacis*. Hæc autem *Ezechielis* Prophetia vere & accurate suum exitum habuit in Christo, qui de se ipso ait Joannis capite 10. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Fecit etiam cum hominibus *Pactum pacis* Christus Dominus, qui *Joannis* cap. 14. ait: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Hinc *Theodoretus* Commentario in hunc locum *Ezechielis* prædictum Vaticinium in Christo fuisse adimpletum probat adversus Judæos his verbis: *Ostendant igitur nobis, vel pacis, vel sempiternum testamentum: At non poterunt, cum utroque privati sint. Nobis autem utrumque dedit Dominus. Namque & sempiterna nobis bona pollicitus est, & id nobis est elargitus, ut cum ipso reconciliaremur. Ipse enim*, seu Christus, est pax nostra, *sicut Auctor est Divus Apostolus* (Epist. ad Ephesios capite 11. v. 14.). *Et rursus*: unus ac mediator Deus homo, Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, Epist. 1. ad Timoth. capite 2. v. 5. Legesis etiam *S. Hieronymum* in Commentariis, & *S. Augustinum* lib. 18. De Civitate Dei cap. 34. ubi Vaticinium istud *Ezechielis* Jesu Christo vindicant. Alterum Vaticinium legitur capite trigesimosexto versiculo vigesimo quinto & sequenti libri *Ezechielis*, eoque clare designantur Baptismus, quem Christus in Nova Lege instituere debebat, & spiritus adoptionis filiorum Dei, quem dat Lex Evangelica: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Postremum Vaticinium extat capite trigesimoseptimo vers. 26. lib. *Ezechielis*, ubi hic Propheta prædicit Deum

Deum daturum tempore Messiæ novum fœdus pacis, & pactum sempiternum : *Et percutiam cum illis fœdus pacis , pactum sempiternum erit* . Hoc autem fœdus pacis, & pactum sempiternum , nihil aliud est , quam Lex Evangelica , a Christo Hierosolymis data , & deinde a Spiritu Sancto in Monte Sion super Apostolos & Discipulos Christi in die Pentecostes effuso, confirmata, atque potenti miraculorum virtute illustrata, juxta illud Prophetæ *Isaiæ* cap. 2. v. 3. dicentis : *Venite, & ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Jacob , & docebit nos vias , & ambulabimus in semitis ejus , quia de Sion exibit Lex , & Verbum Domini de Jerusalem* . Hoc Vaticinium fuisse in Jesu Christo vere adimpletum jampridem perfidi Judæi propria experientia intelligere debuerunt , quippequi sicut ipsemet prædixit Christus Dominus , post sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem , in pœnam suæ incredulitatis, miseri , & omnibus Nationibus exosi facti sunt , per universum Orbem hac illac dispersi vagantur , miseriis & calamitatibus oppressi, latibus, & avito solo profligati , absque Templo, absque Rege , vel Duce , sine Sacrificio , sine Sacerdote , Republica , & propria civitate privati , atque durissimam servitutem ubique terrarum servire coguntur .

D. Cum *Danielis* , qui locum inter Majores Prophetas tenet, quique , durante captivitate Babylonica, vaticinari duntaxat cœpit, Gestorum & Oraculorum narrationem ad ea , quæ in sextam Mundi Ætatem habituri sumus, Colloquia opportunius remittendam esse duxeris, nihil in præsentia de Propheta *Daniele* a te percontabor. Sed, ut plenam & absolutam habere possim notitiam Prophetarum , qui in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam Vaticinia sua literis mandarunt , quique *Prophetæ Minores* appellantur, rogo te, ut illorum tam illustriora Gesta , quam Oracula, quæ de Christo Domino , vero Messia, fuderunt , breviter hic describas.

M. Inter Prophetas Minores , qui ante captivitatem Babylonicam in Regno Juda vaticinati sunt , primum locum sibi vindicat *Osee* ; immo, si habeatur ratio temporis , quo ille Propheta sua cœpit auspicari Vaticinia , primus omnium non solum Prophetarum Minorum , sed & quatuor Majorum, jure optimo censendus est , quippe qui ætate illos omnes antecessit , primusque omnium futura prædicere aggressus est regnante in Juda *Ozia*, eodemque munere præclare functus est sub Regibus Juda *Joathano*, *Achazo* , & *Ezechia*. Fuit autem Propheta *Osee*, filius *Beeri* , ex Tribu *Issachar* , natus non in oppido *Belemoth* , sicut mendose legitur apud Pseudo-Epiphanium, & Pseudo Dorotheum in lib. *De Vitis Prophetarum* ; sed in oppido *Bethsames* , quod inter urbes Tribus *Issachar* recensetur capite 19. lib. *Josue* , idque diserte testatur *S. Hieronymus* Commentar. in capite 1. *Osee* . Fœminam fornicariam sibi , Dei jussu , matrimonio copulavit Propheta *Osee* , & ex ea filios procreavit , quorum primum appellavit *Semen Dei* ; alteri nomen dedit , *absque misericordia* ; tertium nuncupavit : *Non populus meus* . Quibus *Osee* filiis, eisque impositis nominibus , continuo , quasi vivis imaginibus , hic propheta oculis Judæorum , qui in Idololatriam erant prolapsi, præsentissimum exhibebat eorum excidium, tristeque repudium , quo erant a Deo rejecti . Per illam quippe fœminam fornicariam , cum qua matrimonium iniit Propheta *Osee* , adumbratur Synagoga , quam Deus , tanquam sponsam suam , in adulterio , idest , in Idololatria , deprehensam , abjicere , repudiare , pœnisque addicere decrevit . Sub hoc portento & sensibili signo prædixit *Osee* futuram Israelitarum excæcationem , ipsosque a Deo repudiatos , multo tempore fore sine Deo , sine Templo , Altari , & Sacrificio , absque Sacerdote , Regno , & Rege . Insuper memorat Propheta *Osee* summa illa beneficia , quibus Judæos Deus cumulaverat , nimirum possessionem fertilissimæ Terræ Chanaan , eductionem & liberationem ab Ægyptiaca servitute , protectionem *Jacob* in sua peregrinatione , miraculosam totius populi in Deserto conservationem , indeque occasionem sumit eorum , post tot ac tanta a Deo suscepta beneficia , maximam & a sæculis inauditam ingratitudinem exprobrandi . Ad summam senectutem vixit Propheta *Osee* , eumque per nonaginta annos munere Prophetæ functum esse affirmant Hebræi .

D. Cedo, si placet , præcipua , quæ *Osee* Propheta, de Jesu Christo, vero Messia, protulit Vaticinia ?

M. Multa de Jesu Christo, & Ecclesia , *Osee* Propheta fudit , scriptisque commendavit Vaticinia, quorum illustriora hic attexam . In primis, Propheta *Osee* cap. 2. v. 17. & seq. perspicue prædixit Idololatriæ per Jesum Christum abolitionem , novi fœderis institutionem , vocationem Gentium, utriusque Populi , Judaici & Gentilis, in unam Ecclesiam coalitionem & cohabitationem pacificam , Ecclesiæ denique in gratia & Fide Evangelica desponsationem cum Deo æternum duraturam. Sic enim vaticinatur laudatus Propheta : *Et auferam nomina Baalim de ore ejus..... & percutiam cum eis fœdus in die illa..... & arcum & gladium & bellum conteram de terra , & dormire eos faciam fiducialiter , & sponsabo te mihi in sempiternum , & sponsabo te mihi in justitia, & in judicio, & in misericordia, & in miserationibus ; & sponsabo te mihi in fide , & scies , quia ego Dominus* . Hoc propheticum *Osee* testimonium ad vocationem Populi Gentium, qui antehac ad Deum non pertinebat , esse referendum , non solum docet *S. Hieronymus* in commentario hujus loci , sed & Apostolus *Paulus* capit. 9. Epist. ad Romanos , dicens : *Quos & vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus , sicut in Osee dicit : Vocabo non plebem meam , plebem meam ; & non dilectam , dilectam ; & non misericordiam consecutam , misericordiam consecutam ; & erit : in loco , ubi dictum est eis : Non plebs mea vos : ibi vocabuntur filii Dei vivi* . Alterum est Prophetæ *Osee* de

de fuga Jesu Christi in Ægyptum, ejusque reditu. Vaticinium cap. 11. vers. 1. his verbis conceptum: *Ex Ægypto vocavi filium meum*. Quod ad Jesum Christum pertinere, & in eo fuisse revera adimpletum, diserte testatur *S. Matthæus* capit. 2. Evangelii sui dicens: *Qui* (sive *Josephus*, sponsus Dei-Paræ Virginis, Christique Nutritius) *consurgens accepit puerum, & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam, dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum*. Idem *Osee* Vaticinium in Jesu Christo vere fuisse adimpletum, evincit *S. Hieronymus* Comentar. in cap. 11. Prophetæ *Osee*. Tertio, Propheta *Osee* Resurrectionem Jesu Christi tertia die futuram clare cap. 6. vers. 3. exprimit his verbis: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus, Dominum: Quasi diluculum paratus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ*. Quarto, Propheta *Osee* de Jesu Christi descensu ad inferos insigne istud (capite 13. vers. 14.) edidit Vaticinium: *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne*. Quod vaticinium in Jesu Christo fuit impletum, quia sicut ille, qui aliquid mordet, partem assumit, partem relinquit; ita Christus Dominus, post mortem suam ad Inferos descendens, momordit Infernum, quia Patriarchas, Prophetas, aliosque Veteris Testamenti Justos ex Inferno, seu ex Lymbo Patrum, eduxit, reprobos vero in Inferno æternum puniendos reliquit, sicut fuse commonstravi in Paragrapho 2. Dissertationis 21. *De sepultura Christi, ejusque descensu ad Inferos*, in Tractatu, quem edidi, *De Mysteriis & Annis Jesu Christi*. Denique, *Osee*, Propheta, cap. 3. graphice describit miserum statum, in quo nunc Judæi, propter crucifixionem Christi Domini, reperiuntur: *Dies multos*, inquit, *sedebunt filii Israel sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim*. Certe hujus Vaticinii eventum nunc Judæi, velint nolint, experiuntur, quippe qui vident, se varias in regiones dispersos cunctis ludibrio esse, probra, & dedecora, innumerasque calamitates pati; nec amplius habere Reges, Duces, Pontifices, & Sacrificia, quæ tantum ipsis offerre licebat in Templo Hierosolymitano, quod jampridem dirutum est, & cujus ruinas ut videre ac flere possint, lacrymas suas pretio redimere coguntur, *ut qui quondam emerunt Sanguinem Christi, emant lacrymas suas, & ne fletus quidem eis gratuitus sit*, sicut eleganter ait *S. Hieronymus* in capit. 2. *Sophoniæ*, Prophetæ.

D. Sub quo Rege Juda vaticinari cœpit Joel, qui inter Prophetas Minores secundo loco censetur? & quænam sunt celebriores ejus prædictiones?

M. Sub quo Rege Juda vaticinari cœperit *Joel*, filius *Phatuel*, vel e qua Tribu oriundus sit, incertum plane est. *S. Hieronymus* Præfatione in *Joelem*, & *Theodoretus* Præfatione itidem in *Joelem* existimant, hunc Prophetam supparem & coævum fuisse Prophetæ *Osee*, eumque sub Regibus Juda, *Ozia*, *Joathan*, *Achaz*, & *Ezechia* fuisse vaticinatum. Hoc unum certum est, *Joelem*, post decem Tribuum Israeliticarum captivitatem Prophetæ munus in Regno Juda obiisse, tum quia de Tribu tantum Juda, & non de aliis Tribubus verba facere videtur: tum quia capite tertio suæ Prophetiæ captivitatem decem Tribuum jam factam aperte innuit his verbis: *Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in Vallem Josaphat, & disceptabo cum eis super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperserunt in Nationibus*. Cum igitur in Prophetia *Joelis* altum sit de Regno Israelitico silentium, signum est, *Joelem* post Assyriacam decem Tribuum Israelis deportationem, & ante captivitatem Babylonicam in Regno Juda vaticinatum esse. Sub Symbolis autem Erucæ, Locustæ, Bruchi, & Rubiginis, prædicit *Joel* quatuor potentissimorum hostium, totidemque Regnorum in Palæstinam irruptiones atque incursiones, quibus tota Judæa esset atterenda, vastanda, exhaurienda, exscindenda, segetes, vineæ, omnesque fructiferæ arbores penitus exterminandæ. Quapropter Judæos etiam atque etiam adhortatur ad pœnitentiam, ut hæc impendentia mala declinare, & a se amoliri possent. Illos præterea consolatur, promittendo, Deum ad eos missurum Liberatorem, seu Jesum Christum, cujus duplicem prænuntiat adventum. Primum quidem Christi Domini adventum his verbis designat *Joel*, Propheta, capit. 2. vers. 23. & sequent. dicens: „ Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ . . . . . . & reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & ærugo, & eruca: Fortitudo mea magna, quam misi in vos. Laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, & non confundetur populus meus in sempiternum. Et scietis quia in medio Israel ego sum, ego Dominus Deus vester, & non est amplius, & non confundetur populus meus in æternum. Quis autem, quæso, est ille *Doctor Justitiæ*, quem Propheta *Joel* a Deo datum iri pollicetur, nisi Jesus Christus Dominus? quem Pater Aeternus nobis Doctorem justitiæ dedit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite*. Et qui a *Joanne* baptizandus, cum ille modestiæ ergo moras necteret, dixit: *Sine modo, sic decet nos implere omnem justitiam*. Alterum Jesu Christi adventum, in quo universos homines judicaturus est, idem Propheta cap. 3. vers. 12. & seq. designat his verbis: *Consurgant, & ascendant gentes in Vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu . . . . . populi, populi in Valle concisionis, quia juxta est dies Domini in Valle concisionis. Sol, & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum*. Denique, Propheta *Joel* nascentis Ecclesiæ Christi primordia accurate describit, quando videlicet

Christus Dominus, post devictam mortem, & hominum redemptionem consummatam in Cælum ascendit, & Spiritum Sanctum cum variorum charismatum donis in Apostolos ac Discipulos effudit. Hoc, inquam, insigne, nascente Ecclesia Christi, futurum prodigium Propheta *Joel* cap. 2. vers. 28. & 29. prædixit his verbis: *Et erit post hæc, effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos, & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.* Istud autem *Joelis* Vaticinium de Jesu Christo, & de Spiritus Sancti ab ipso Missione intelligendum esse docent S. *Petrus* cap. 2. Act. Apost. omnes sancti Patres, universa Ecclesia Catholica, illudque temporibus Messiæ implerum iri, multi ex Judæis periti Rabbini ultro profitentur.

D. *Joelem* in serie Prophetarum Minorum excipit Propheta *Amos*, cujus Gesta & Prophetiæ summam referendi nunc tibi onus incumbit.

M. Ex Tribu Juda, sicut docent *Eusebius*, *Sanctus Hieronymus*, & *Sanctus Cyrillus Alexandrinus*, originem traxit Propheta *Amos*, qui in exordio Prophetiæ suæ se Pastorem Thecuitani fuisse, atque temporibus *Oziæ*, Regis Juda, & *Jeroboami*, Regis Israel, biennio ante terræ motum, qui, sicut ex veteribus Hebræis tradit *Sanctus Hieronymus*, contigit anno vigesimo tertio Regni *Oziæ*, vaticinari cœpisse narrat. Thecue autem, ubi *Amos* pastoris & armentarii officium agebat, pagus erat in Tribu Juda, sex tantum milliarium spatio a Bethleem dissitus, ibique *Amos* ad vaticinandum vocatus est a Deo, sicut ipsemet testatur cap. 7. vers. 14. suæ Prophetiæ: *Non sum*, inquit, *Propheta, & non sum filius Prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros, & tulit me Dominus, cum sequerer gregem, & dixit Dominus ad me: Vade Propheta ad populum meum Israel.* Crebras Prophetæ *Amoso*, quod summa libertate Idolorum cultum carperet, ab impio Bethelis Sacerdote, dicto *Amasia*, inflictas pœnas, ac tandem mortem ipsi ab ejusdem *Amasiæ* filio, elisis clava temporibus, fuisse illatam, narrant Pseudo-Epiphanius, & Pseudo-Dorothæus in lib. *De Vitis Prophetarum*, necnon Martyrologium Romanum ad diem 31. mensis Martii. Summa Prophetiæ *Amos* hæc est. Primo, ultionem divinam in Syros, Damasci nomine, quæ Syriæ Metropolis erat, designatos, in Philistæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, ac Moabitas vaticinatur. Secundo, tam Judæis, quam Israelitis, quos de avaritia, de Idololatria, & de lascivia acriter redarguit, prædicit idem Propheta futuras calamitates, clades, eversionem, & excidium; videlicet irruptionem *Sennacherib*, Regis Assyriorum in Israelitas cum validissimo exercitu, eorumque Assyriacam captivitatem: Similiter denuntiat Judæis incursiones *Nabuchodonosoris*, qui totam Judæam ferro & igne depopulari, urbem Jerosolymorum penitus exscindere, augustissimum Templum succendere, eosque tandem vinculis constrictos in captivitatem Babylonicam abducere debebat. Denique, Propheta *Amos* consolatur Judæos, hisque impendentibus malis lætum adjungit nuncium de venturo Messia, qui in libertatem, pacem, omnemque prosperitatem, & quasi aureum sæculum esset in Orbem invecturus, & omnibus Nationibus veram salutem allaturus. Sic enim capite nono suæ Prophetiæ ait: *In die illa suscitabo Tabernaculum David, quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea, quæ corruerunt, instaurabo, & reædificabo illud sicut in diebus antiquis, ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit Nomen meum super eos, dicit Dominus faciens hæc.* Quod quidem Vaticinium fuisse vere adimpletum in Jesu Christo, qui domum David instauravit, dum in corpus Ecclesiæ, quam suo sanguine acquisivit, omnes Nationes induxit, diserte docet Apostolus *Sanctus Jacobus* cap. 15. vers. 14. libri Actuum Apostolorum, ejusdemque Apostoli genuinam prædicti Vaticinii interpretationem omnes, ut par est, amplectuntur sancti Patres, ac tota, qua late patet, Ecclesia Catholica. Hinc jure ac merito vapulat *Hugo Grotius*, qui, sicut memini, me superius observasse, in Sacrarum Scripturarum interpretatione ingenio suo plus æquo indulgens, hoc Vaticinium Prophetæ *Amosi* fuisse in *Zorobabele* adimpletum, una cum Judæis asserere non erubuit. Sed hanc falsam Judæorum interpretationem, quam temere secutus est *Grotius*, egregie admodum refellit *Theodoretus* Comment. in caput nonum Prophetiæ *Amosi*, ubi invicte demonstrat, laudatum Oraculum, non in *Zorobabele*, qui Judæos e captivitate Babylonica in patrium solum reduxit, sed in solo Jesu Christo, ad quem omnes promissiones *Davidi*, Regi, a Deo factæ, pertinebant, suum exitum habuisse.

D. Indica nunc, quæso, Patriam, Tribum, & Vaticinia, quæ fudit *Abdias*, qui in serie Prophetarum Minorum quartus collocatur?

M. Incerta est Patria ac Tribus, e qua genus suum duxit Propheta *Abdias*; nec etiam inter omnes convenit de ætate, qua floruit sacer ille Vates. Alii quippe *Abdiam* ætate *Achabi*, Regis Israelis, floruisse tradunt. Alii illum Prophetæ *Eliæ* coævum faciunt. Alii ad *Jeremiæ*, & *Ezechielis* ætatem detrudunt. Alii tandem probabilius cum *SS. Hieronymo*, *Cyrillo*, *Alexandrino*, & *Theodoreto* censent, *Abdiam* Prophetis *Osee*, *Joeli*, & *Amoso*, necnon *Isaiæ* æqualem, seu coævum fuisse, & sub iisdem Regibus Juda Prophetiam suam edidisse. Brevissima est *Abdiæ* Prophetia, utpote quæ uno dumtaxat capite continetur, & in ea vaticinatur *Abdias* ultimam per Chaldæos devastationem Idumæorum, propter culpam superbiæ, superstitiosæ scientiæ, & inimicitiæ, qua Judæos, fratres suos, opprimere moliebantur. Promittit etiam idem Propheta filiis *Jacob*, sed præsertim Tribui Juda gratiam perpetuam, terminorum dilatationem, & imperium tum in Idumæos, tum in omnes Mundi Nationes. Quod certe contigit tempo-

temporibus Jesu Christi, veri Messiæ, qui Gentiles, tenebris Idololatriæ immersos, & per Idumæos designatos, eruit e potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Dei, sibique ita universa subjecit, ut in nomine ejus omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Id autem *Abdias* dilucide vers. 17. suæ Prophetiæ expressit his verbis: *Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos, qui se possederant; & erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula, & succendentur in eis, & devorabunt eos, & non erunt reliquiæ domus Esau*, id est, Idumæorum, quibus *Esau*, frater *Jacobi*, originem dedit. In hoc *Abdiæ* Vaticinio, tria notantur, quæ in Jesum Christum & in ejus Ecclesiam optime quadrant. Primo, *salvationis*, & *sancti* nomine designatur Jesus Christus: *Vocabis Nomen ejus Jesum, ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*, inquit Angelus *Josepho* capite 1. *Matth.* Secundo, Mons Sion, unde Lex Evangelica proficisci debebat, significat Christi Ecclesiam, quæ in Monte Sion fundata est. Postremo, per destructionem domus *Esau* indigitat Propheta *Abdias* Gentiles, qui, depulsis Idololatriæ tenebris, Jesum Christum, verum Regem, agnituri erant, juxta illud Evangelistæ *Lucæ* capite 1. v. 23. *Et regnabit*, (id est, Christus) *in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Hoc *Abdiæ* Vaticinium Messiæ adscribit ex Judæis *Maimonides*, Rabbinus doctissimus, illudque in Jesu Christo fuisse revera adimpletum, docent sancti Patres, *Hieronymus* Comment. in hunc locum *Abdiæ*, *S. Augustinus* c. 31. lib. 18. *De Civitate Dei*, & *Theodoretus* Comment. in Prophetiam *Abdiæ*.

D. *Jonam*, cui in serie Prophetarum Minorum quintus assignatur locus, ad prædicandam Ninivitis pœnitentiam, fuisse a Deo missum, jam probe novi. Sed quænam esset ipsius patria? & an de Jesu Christo speciatim aliquid prædixerit? adhuc ignoro.

M. Comminiscuntur Hebræi, Prophetam *Jonam* esse natione Sareptanum, & Viduæ Sareptanæ filium. Sed hoc est vanum commentum, contrarium Scripturæ, quæ conceptis verbis cap. 14. v. 25. lib. 4. Regum tradit Prophetam *Jonam* fuisse filium *Amathi*, natione Getheum, seu oriundum ex oppido *Get-Opher*, non longe distanti a Sephori, quæ *Diocæsarea* appellatur, versus Tiberiadem in Tribu Zabulonis, ubi & *Jonæ* sepulchrum sua ætate ostensum *S. Hieronymus* testatur. Coævus fuit *Jonas* Prophetis *Osee*, *Joeli*, *Amoso*, *Abdiæ*, & *Isaiæ*, & sub iisdem Regibus Juda vaticinatus est. *Jonas*, in ea, quam edidit, Prophetia, narrat quæ ipsi contigerunt. Et primo ait, se ad urbis Ninives subversionem nunciandam, & intra quadraginta dies eventuram, a Deo missum fuisse, sed imperio Domini reluctantem navigio fugisse in Tharsis a facie Domini, ortaque tempestate, jactis sortibus deprehensum missum esse in mare, absorptum a pisce, in cujus ventre tribus diebus totidemque noctibus fuit, ac tandem inde stupendo miraculo prodeuntem, Divino Mandato obtemperasse, & rursus ad Ninivitas missum, eversionem amplissimæ Civitatis prædixisse. Secundo, describit *Jonas*, Ninivitarum Regem, & Ninives populum, ipso prædicante, pœnitentiam agentem, & ad meliorem frugem conversum, atque veniam a Deo impetrantem. Quod ægre ferens *Jonas*, quia Vaticinium suum adversus Niniven non impletum iri intelligebat, mortem optavit, sed actutum a Domino correptus est, qui injustam esse ipsius indignationem convicit exemplo hederæ, quam arefactam esse dolebat ipse *Jonas*, tametsi eam nec sevisset, nec coluisset; indeque edoctus est, quam immerito mæstus esset, quod Deus, pœnitentia Ninivitarum placatus, civitati maximæ pepercisset, in qua erant plusquam centum millia hominum, qui non peccaverant. Qua in re sicut apposite observat *Theodoretus* in Prologo Commentarii in *Jonam*, voluit Deus suam erga Gentes bonitatem & misericordiam demonstrare, seque non modo Judæorum, sed & Gentium salutem curare: *Ut omnes edoceat* (sunt verba Theodoreti) *non se Judæorum Deum solum esse, sed etiam Gentium, atque ut Veteris & Novi Testamenti cognationem ostendat. Etenim si ante Incarnationem nullam de Gentibus curam suscepisset, alium Deum illum suspicari Judæi potuissent, ut qui contraria illi faceret, qui Legem dedisset, cum Judæos hic tantum curaret, ille vero omnes homines*. Nullum in Libro Prophetico *Jonæ* extat de Jesu Christo, Servatore nostro, Vaticinium. Sed hic Propheta fuit insignis typus Christi, sicut asserit ipsemet Christus capit. 12. *Matthæi*, dicens: *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus*. Hinc Sanctus *Hieronymus* in Epistola ad *Paulinum* ait: *Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo Passionem Domini præfigurans, Mundum ad pœnitentiam revocat & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nunciat*. Legesis etiam super hac re eumdem sanctum Doctorem Præfatione in *Jonam*, sanctum *Augustinum* capit. 30. libr. 18. *De Civitate Dei*, & *Sanctum Cyrillum Alexandrinum* Præfatione Commentarii in *Jonam*, qui omnes constanter docent, *Jonam* fuisse sperantem quamdam Jesu Christi, Servatoris nostri, Prophetiam, eumque ventre piscis exceptum, & die tertio redditum esse, ut significaret Christum de profundo Inferni die tertio rediturum.

D. *Michæam*, qui in serie Prophetarum Minorum sextus est, scire nunc gestio patriam, genus, ætatem, ac Prophetiæ summam.

M. In viculo *Morasthi*, juxta Eleutheropolim, Palæstinæ urbem, natus est Propheta *Michæas*, qui plane diversus est ab altero *Michæa*, filio *Jemlæ*, qui temporibus *Achab*, & *Josaphat*, Regum, vaticinatus est, & ab *Achabo* in carcerem conjectus fuit, sicut legitur lib. 3. Regum c. 22. Floruit *Michæas*, Morasthites temporibus Prophetarum *Osee*, *Joelis*, *Amosi*, *Isaiæ*, & sub Regibus Juda, *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia* ter-

terruit suis Vaticiniis Samariam & Hierusalem, hoc est, in scelera, tam Judæorum, qui erant in Regno Juda, quam Israelitarum, qui erant in Regno Samariæ, dicto Israelitico, vehementer invectus est, utriusque excidium, & captivitatem denunciando, Israelitis quidem per Assyrios, Judæis vero per Chaldæos. Principum, qui plebem iniquis Tributis, exactionibus, vectigalibus, fraudibus, & usuris opprimebant; Judicum, qui acceptis muneribus, justitiæ Leges violabant; Sacerdotum, qui sui officii immemores, lucro inhiabant, suisque commodis præpostere serviebant; Prophetarum, qui sub cubitis peccatorum, a quibus aliquid emolumenti sperabant, pulvillos consuebant, nefanda crimina redarguit Propheta *Michæas*, & propter hæc, delendam a Chaldæis Hierosolymam prædixit. Verum, tot inter impendentia mala, quæ Judæis eventura auguratur Propheta *Michæas*, lætum eis promittit e captivitate Babylonica per *Cyrum*, Persarum Regem, reditum, & lætiorem ex servitute peccati, mortis, & Diaboli liberationem per Christum, cujus adventus circumstantias cap. 4. suæ Prophetiæ describit his verbis: *In novissimo die eris mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & prophetabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob .... quia de Sion egredietur Lex, & Verbum Domini de Hierusalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum, & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones, non sumet gens adversus gentem gladium, & non discent ultra belligerare &c.* Hoc Prophetæ *Michææ* Vaticinium in Christo Domino fuisse adimpletum, multis argumentis evici in Paragrapho secundo Dissertationis, quæ est ordine septima in Tractatu, quem edidi, *De Mysteriis Jesu Christi*, ubi etiam ostendi contra Joannem *Massonum*, Presbyterum Anglicanum, pacem, quam Prophetæ, adveniente Messia, futuram vaticinantur, non solum fore spiritualem, per quam Messias homines a servitute Diaboli asseret in libertatem filiorum Dei, sed fore etiam pacem terrenam, & temporalem, quæ ubique terrarum, sedatis omnibus bellis, vigere debebat. Quod, nascente Christo Domino anno quadragesimo Imperii *Augusti*, revera contigisse, probant Historiæ Prophanæ Monumenta, sanctorum Patrum authoritate confirmata. Alterum de Jesu Christo Vaticinium *Michæas* cap. 5. suæ Prophetiæ fudit, quo locum, in quo Christus, verus Messias, nasciturus erat, clarissime prædixit, & his verbis conceptum est: *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Hoc *Michææ* Vaticinium fuit vere in Jesu Christo, qui natus est Bethleemi, adimpletum; nec ullo pacto detorqueri potest ad *Zorobabelem*, tum quia *Zorobabel* neque Bethleemi, neque in Judæa natus est, sed in captivitate Babylonica: Tum etiam, quia *Zorobabeli* hæc Vaticinii *Michææ* pars: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis* convenire haud potest. Denique, hoc *Michææ* Vaticinium non de *Zorobabele*, sed de Messia esse intelligendum ultro fatentur Paraphrastes Chaldæus *Jonathan*, Auctores Talmudis in Tractatu *Sanhedrin* cap. ultimo, & in Tractatu *De Paschate*, Rabbi quoque *Salomo*, & Rabbi *David Kimki*.

D. *Michæam* in serie Prophetarum Minorum sequitur *Nahum*, qui septimus est, & de cujus patria, ætate, & Prophetia pauca modo dicere juvat.

M. Elcesi, Galilææ viculo, in Tribu *Simeonis*, natus est Propheta *Nahum*, floruitque non Joathami, Regis Judæ, temporibus, sicut visum est *Josepho*, Hebræo, lib. 9. *Antiq. Jud.* cap. 11. neque temporibus *Manassis*, impiissimi Regis Juda, sed sub *Ezechia*, Rege Juda, claruit, atque, post abductas jam decem Tribus Israelis in captivitatem Assyriacam, vaticinari cœpit contra Niniven, & Ninivitas, quibus toties relapsis, totique Assyriorum Imperio, cujus caput erat Ninives urbs, extremum denuntiavit excidium, quod Ninivitæ, suis rapinis, maleficiis, aliisque propudiosis flagitiis iram Dei provocantes, sibi accersiverant. Hinc prædixit, *Nabuchodonosorem* Regiam Ninivem urbem obsessurum, obsessam capturum, captam deprædaturum, denique totum Assyriacum Imperium a Chaldæis, & Medis devastatum atque excisum iri. Legitur cap. 1. v. 15. Prophetiæ *Nahum* prædictio, quæ, teste *S. Augustino* c. 31. lib. 18. *De Civitate Dei* ad Legem Evangelicam refertur. Sic autem habet: *De domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile: ponam sepulchrum tuum. Ecce super montes pedes Evangelizantis & annunciantis pacem*. Quam prophetiam *S. Augustinus* loco mox a me laudato sic interpretatur: *Per Evangelium exterminata sculptilia, & conflatilia, id est, Idola Deorum falsorum, & oblivioni tanquam sepulturæ tradita jam videmus, & hanc etiam in hac re Prophetiam completam esse cognoscimus*.

D. Sub quo Rege Juda vaticinatus est *Habacuc*, qui in ordine Prophetarum Minorum octavus est? & quidnam potissimum in ejus Prohpetia continetur?

M. Vaticinatus est *Habacuc* sub *Manasse*, impio Rege Juda, cujus flagitia non obscure perstringit cap. 1, v. 4. suæ Prophetiæ, dicens: *Propter hoc lacerata est Lex, & non pervenit usque ad finem judicium, quia impius prævalet adversus justum, propterea egreditur judicium perversum*. Sed cum illustrissimo Abrincensi Episcopo *Daniele Huetio* advertere debes, duos fuisse prophetas *Habacuc*, priorem, cujus prophetia adhuc superest, ortum e Tribu *Simeonis*, coætaneum fuisse *Manassi*, Regi Juda, & ante captivitatem Babylonicam in Regno Juda prophetasse: alterum vero Vatem, eodem nomine *Habacuc* insignitum, ex Tribu Levi originem duxisse, ut videre est in lemmate Historiæ *Belis*, & *Draconis* præfixo in libro *Danielis*, quod exhibet *S. Hieronymus* præfatione in *Danielem*, huncque posteriorem prophetam *Habacuc* illum esse, qui, tempore captivitatis Babylonicæ jussus a Deo, &

ab

ab Angelo raptus detulit ad prophetam *Danielem*, in lacum Leonum missum, prandium, quod suis messoribus paraverat. De priori dumtaxat *Habacuc* hic nobis sermo erit, cujus prophetiæ hæc summa est: Conquerenti huic prophetæ, quod Deus sineret pios ab impiis opprimi, Regnumque *Nabuchodonosoris*, pessimi Idololatræ, viribus & potestate in dies crescere, ac longe lateque propagari; respondit Deus, se postquam per Chaldæos punierit Judæos, illico Chaldæos perditurum, tum propter irreverentiam, qua *Baltassar*, eorum Rex, Vasa, divino cultui consecrata, prophanis usibus destinaverat; tum propter Chaldæorum, eorumque Regum ebrietatem, crapulam, violentiam, cædes homicidia, Idololatriam. Hinc propheta *Habacuc* multiplex *Væ* intentat *Nabuchodonosori*, Chaldæorum Regi, frustraque illum in *Belo*, aut in virtute cujuscumque Idoli suam spem ac fiduciam collocaturum prænunciat. Denique, prophetiam suam concludit propheta *Habacuc* Carmine Eucharistico, seu Cantico gratiarum actionis, quo summam Dei misericordiam in adventu Jesu Christi, veri Messiæ ac Redemptoris, commendat capite 3. vers. 2. dicens. *Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies, cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis*. Et versu 13. ejusdem capitis, *Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo*. Et versu 18. *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo*. Nec minus clare idem propheta cap. 2. versu 3. Messiam propediem venturum prædicit his verbis: *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit*.

D. Bene habet: præcipuas jam compertas habeo prædictiones, quas fuderunt octo Prophetæ Minores, qui in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam vaticinati sunt. Unus tamen adhuc superest *Sophonias*, qui in serie Prophetarum Minorum nonus est, quique itidem in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam, res futuras prædixit, de cujus subinde genere, ætate, & prophetia aliquid scire aveo. De tribus vero aliis Prophetis Minoribus, videlicet de *Aggæo*, *Zacharia*, & *Malachia* nihil in præsentia a te percontabor, quia de tribus illis Prophetis Minoribus, qui, sicut jam me præmonuisti, post captivitatem tantum Babylonicam vaticinandi munus obierunt, opportunius suo loco, id est, in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi Ætatis tractaturum te spopondisti.

M. Ex stirpe Regia, seu ex familia *Ezechiæ* Regis Juda, suum genus duxisse *Sophoniam* nonnulli asserunt Scripturæ Sacræ Interpretes, sed id, cum incertum sit, in medio relinquo. Hoc unum certum est, Prophetam *Sophoniam*, sicut ipsemet testatur initio Prophetiæ suæ, fuisse filium *Chusi*, & vaticinatum esse temporibus *Josiæ* Regis Juda, hoc est, sub exordium Regni ejusdem *Josiæ*, antequam pius ille Rex sustulisset prophanos & sacrilegos cultus, quos nequissimus *Manasses*, Rex Juda, induxerat, & propter quos Propheta *Sophonias* vehementer Judæos objurgat, eosque simul adhortatur, ut, extirpata penitus Idololatria, aliisque relictis sceleribus, quibus dediti erant, tandem aliquando resipiscant, & ad sinceram pœnitentiam, verumque Dei cultum redeant. Quod si, obstinatis animis, facere detrectent, eis inevitabile prædicit per *Nabuchodonosorem*, Regem, excidium, non secus, ac Philistæis, Moabitis, Ammonitis, Æthyopibus, & Assyriis. Redarguit acerrime rapinas Principum Regni Juda, injustitiam Judicum, mendacia Pseudo-Prophetarum, impietatem Sacerdotum, & summam socordiam Judæorum, qui tam Ninivitarum, quam aliarum Gentium, quæ ob sua flagitia fuerant a Deo exterminatæ, funesto, quod præ oculis habebant, exemplo nec sapientiores, nec meliores evaserant. Demum propheta *Sophonias*, postquam multas imminentes calamitates Judæis ominatus est, eos consolatur, promittens, ipsis amæniores sub finem Mundi exorituros soles, futuram illorum conversionem, & in adventu Jesu Christi, veri Messiæ, multorum e populo Judaico ad veram Fidem vocationem: „ Lauda filia Sion (inquit *Sophonias* capit. 3. suæ „ Prophetiæ) jubila Israel, lætare, & exulta in omni corde filia Hierusalem. Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicitur Hierusalem: Noli timere Sion, non dissolvantur manus tuæ, Dominus Deus in medio tui fortis ipse salvabit. Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude &c. Sed satis hactenus diximus de Prophetis Minoribus, qui in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam res futuras, afflante Spiritu Sancto, prædixerunt, quique vocantur *Prophetæ Minores*, non quod minori, aut inferiori polleant auctoritate, quam Prophetę, dicti *Majores*, sed quod eorum prophetię contractiores ac breviores sint illis, quas ediderunt prophetę Majores.

D. Pręter illos prophetas, tum Majores, tum Minores, quos huc usque percensuisti, quique in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam prędictiones suas literis consignarunt, alii fuerunt sacri Vates, presertim *Elias*, & *Eliseus*, qui in quinta Mundi Ætate, in Regno Israelitico, ante Assyriacam decem Tribuum captivitatem floruerunt; & de quorum gestis, miraculis, & vaticiniis te aliquid in presenti nostro Colloquio dicturum fidem tuam oppignorasti. Verum priusquam de illis prophetis sermonem instituamus, optarem, ut veram assignares causam, cur Judęi tot Vaticiniis, quibus prophetę, tum Majores, tum Minores, Jesu Christi, veri Messię, adventum, ejus vitę œconomiam, Miracula, Doctrinam, Mortem, Passionem, Resurrectionem &c. perspicue prænunciarunt, fasces submittere, & confessas nolint prębere manus? tam adamantinę Judęorum pervicacię causam aperias, si placet.

M. Cau-

M. Causa, propter quam Judæi tot prophetarum Vaticinia in Jesu Christo, Servatore nostro, fuisse adimpleta, tam obstinatis animis confiteri renuunt, suam originem habet ex anticipatis, vetustisque opinionibus, quas de promissi sibi Messiæ dotibus, & officiis alte mentibus suis infixerunt, quasque evellere adeo difficile, & arduum est, ut, proh dolor! pauci sint inter illos, qui ad Christianam Fidem traducantur, jamque cesserit in vulgare proverbium: *Facilius esse Æthyopem dealbare, quam Judæum ab errore divellere*. In primis, si quis quærat a Judæis, qualem a Prophetis sibi prænuntiatum Messiam existiment, & qualem etiamnum præstolentur? actutum respondebunt, Messiam fore virum bellatorem, Gentium domitorem, Levitici Sacerdotis instauratorem, qui etiam *Salomonis* Templum, ac Hierosolymam a fundamentis erigat, atque universam Gentem Judaicam, toto orbe dispersam, armata manu, strictoque gladio vindicet, & in unum cogat; Gentes vero in suis Idololatriæ tenebris immersas omnino relinquat. Hæc est prima opinio, quam de promissi Messiæ dotibus Judæi animo imbiberunt. Sed, quam falsa sit hæc præjudicata opinio, quam inanes ac crudæ illæ spes, quibus Judæi mentes suas hodie alunt, aperte ostendunt vaticinia, quæ laudavimus, Prophetarum, qui in Regno Juda, ante captivitatem Babylonicam, id est, in quinta Mundi Ætate, venturi Messiæ dotes & officia prænunciarunt. Hi quippe sacri Vates prædixerunt, venturum Messiam non fore virum bellatorem, &, instar *Cæsaris*, & *Alexandri Magni*, copiarum, exercitusque ductorem: sed virum humilem, modestum, pacificum, arma mystica dumtaxat tractaturum, & sacra vitiis, non hominibus bella indicturum. Secundo, prædicant iidem Prophetæ, Messiam venturum vocaturum ad se non tantum Judæos, sed etiam Gentes, & Idololatriam, tot sæculorum diuturnitate roboratam, & toto Orbe diffusam, deleturum; illum Legem Novam, seu Evangelicam, consummata Veteri, seu Mosaica, conditurum, Novum Fœdus, impleto Veteri, sanciturum, Ritus Mosaicos, inductis aliis, ablegaturum, destructum Templum Salomonicum, id est, Hierosolymitanum, nunquam instauratum iri, sed Messiam excitaturum novum Templum spirituale, hoc est, Ecclesiam, ex Judæis & Gentibus ex æquo conflatam, & per totum Orbem dilatatam, in qua coletur Deus in spiritu & veritate. Quæ Prophetarum vaticinia falsi convincunt hanc opinionem, quam de promisso Messia sibi fingunt Judæi, & veras stabiliunt Notas, ad quarum normam veri Messiæ agnitionem exigere debemus, quæque non solum recta collineant in Christum, Servatorem nostrum, sed etiam quantum ad omnes circumstantias fuerunt accuratissime in ipso adimpletæ.

Altera opinio perinde falsa, quæ de promissi Messiæ dotibus insidet Judæorum animis, ea est, qua sibi persuadent, Messiam, quem venturum nunciant Prophetæ, terreno & æterno potiturum Regno, eumque non moriturum. At, hæc opinio, quam ex funestis, infaustisque præjudiciis hauserunt Judæi, recta fronte pugnat cum Vaticiniis Prophetarum, qui Messiæ non adjudicant Regnum terrenum & temporale, quod exercere debeat Leges politicas condendo, hostes corporalibus pœnis, & vi armorum subigendo, sicut de Messia jactare solent Hebræi, sed Prophetæ tribuunt Messiæ Regnum spirituale, ac cæleste; in eo præsertim situm, ut a peccati, & Diaboli servitute populum suum redimat, tenebrarum potestates debellet, Idololatriam exterminet, verum Dei cultum stabiliat, æternas fidelibus divitias conferat, animæ sanctitatem, & corpori perennem vitam impertiatur. In hoc sensu Messias appellatur a Propheta *Isaia* cap. 9. Princeps pacis, a *Hieremia* cap. 23. *Rex*, qui *faciet judicium & justitiam in terra*, & ab aliis Prophetis *Rex Pacificus & mansuetus*. Messiam autem moriturum concors est omnium Prophetarum vox. Seposita quidem omni obscuritate declarant, Messiam, impiorum circumventione ac malis artibus occisum iri, mortem turpissimam subiturum, attritum iri propter scelera nostra, eademque opera describunt (potissimum Propheta *Isaias* cap. 53.) omnes circumstantias diræ ac probrosæ mortis, qua Messias in Cruce afficiendus erat. Quæ omnia si attentis, ut par esset, animis perpenderent Judæi, omni procul dubio falsa illa, quibus de promisso Messia deluduntur, præjudicia abdicarent, appensum cæcis mentibus velum amoverent, & longe alium liberatorem Mundo a Prophetis prædictum viderent, quam sibi ex præconceptis falsis opinionibus fingunt, atque tandem aliquando, in uno, quem agnoscere nolunt, Jesu Nazareno, omnia Prophetarum Vaticinia fuisse adamussim impleta faterentur.

Denique, ideo Judæi Jesum Christum, tanquam verum Messiam, a Prophetis prædictum, agnoscere nolunt, quia deplorandа cæcitate, non pauca de promisso Messia Prophetarum Vaticinia, quæ in sensu proprio, & literali sumi debent, ad sensum mysticum, & allegoricum de industria detorquere solent, alia vero Prophetarum Oracula, quæ mysticum in sensum intelligenda veniunt, mortiferam secuti literam, ad sensum literalem trahunt, ac præpostere accipiunt, ut inde obtendant ac causentur, Prophetarum Vaticinia necdum esse impleta. Hæc est causa, cur Judæi, saxa in corde gestantes, in tanta Vaticiniorum, quæ de Jesu Christo, vero Messia, fuderunt Prophetæ, claritate, quæ sese omnium ingerit oculis, adhuc cæcutiant. Sed eorum cæcitas, ut obiter dicam, tantum abest, ut aliquod negotium Christianis facessere debeat, ut potius peremptorium illis suppeditet argumentum ad probandum adversus perfidos Judæos, Jesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Hinc etenim futuram Judæorum cæcam in Jesu Christo negando pertinaciam, & obstinationem, ob quam a Deo repudiari, & reprobari meruerunt, prædixerunt sacri Vates, *Isaias* cap. 1. vers.

vers. 2. de Judæis ait: „ Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi vero spreverunt me: cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Væ Genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemarunt Sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum. „ Et cap. 8. vers. 14. loquens idem Propheta de adventu Messiæ, ait Judæis: „ Erit vobis in sanctificationem: in lapidem autem offensionis, & petram scandali duabus domibus Israel, & in laqueum, & in ruinam habitantibus Hierusalem, & offendent ex eis plurimi, & contenentur, & irretientur, & capientur. „ Et cap. 6. vers. 9. Judæorum cæcitatem luculenter idem Propheta exprimit his verbis: *Vade, & dices populo huic, Audite audientes, & nolite intelligere: videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat: & convertatur, & sanem eum*. Propheta *Osee* cap. 9. vers. 17. futuram Judæorum reprobationem, & incredulitatem clare prædixit his verbis: *Abjiciet eos Deus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in Nationibus*. Propheta *Jeremias* cap. 8. vers. 9. sic invehitur in Judæos: *Quomodo dicitis, sapientes nos sumus, & Lex Domini nobiscum est? Vere mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: Verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis*. Denique, ut alia id genus pene sexcenta Prophetarum Vaticinia prætermittam, Propheta *Ezechiel* cap. 12. vers. 2. cæcitatem, pertinaciam, & obstinationem Judæorum sic describit: *Fili hominis, in medio domus exasperantis tu habitas, qui oculos habent ad videndum, & non vident, & aures ad audiendum, & non audiunt, quia domus exasperans est*. Cum igitur Prophetæ prænunciaverint, futurum ut venienti Christo pertinaciter repugnarent Judæi, in eum, tanquam in offensionis petram, impingerent, & in Sacrarum Scripturarum intelligentia, velut cæci in meridie, palparent, fatendum est, Christum Dominum esse illum Liberatorem a Deo missum, quia Judæi illum agnoscere nolunt, suaque pertinacia, & cæcitate Prophetarum Oracula implent, dum impleta inficiantur. Addo etiam, nec addidisse pigebit, Christum Dominum, postquam ad Judæorum obstinationem superandam nihil intentatum reliquisset, terribilem hanc in ipsos protulisse Sententiam: *Relinquetur domus vestra deserta*, eisque sæpius prædixisse illorum reprobationem, ejectionem, dispersionem, ruinam, & augustissimi Templi Hierosolymitani excidium, longe antequam hæc omnia acciderent, sicut referunt sacri Evangelistæ, *Matthæus* cap. 14. vers. 1. *Marcus* cap. 13. vers. 1. & *Lucas* cap. 19. Quorum eventum jampridem, velint nolint, experiuntur Judæi, qui, ob incredulitatem, & diffidentiam suam, ubique dispersi vagantur, durissimæ servituti mancipati. Sed mittamus obstinatos Judæos, eisque meliorem mentem precemur, quo, deposita illa adamantina, quæ illos obcæcat, pervicacia, agnoscant tandem aliquando Jesum Christum, verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Præstat nunc, ut sub finem nostri Colloquii, quidquid superest temporis insumamus, in referendis Gestis, Vaticiniis, & Miraculis Prophetarum *Eliæ*, & *Elisei*, qui in quinta Mundi Ætate, in Regno Israelitico, id est, sub Regibus Israel floruerunt.

D. Sub quo Rege Israelis claruit Propheta *Elias*?

M. Sub *Achabo*, Rege decem Tribuum Israelis, ultra omnes Reges in Dominum impio, & sub *Jezabele*, ejus scelestissima conjuge, quæ Prophetas missos a Deo interemit, apparuit *Elias*, dictus *Thesbithes* ex civitate Galaad oriundus, vir Propheta, potens opere, & sermone, inter sacros hujus ævi Vates longe clarissimus, dignusque, quem Deus impii hujus Regis, & Reginæ sceleratioris, conatibus objiceret, ac eximia vitæ sanctitate, & singulari miraculorum patrandi virtute præditum, toto orbe illustrem redderet. Hic Propheta in veri Dei cultu a puero religiose institutus, secretam a vulgi consuetudine vitam agens, & in primis divino zelo fervens, adiit intrepide Regem *Achabum*, & Reginam *Jezabelem*, impietatem utriusque, & Idololatriam vehementer redarguit, miraculis terruit, sed ad meliorem frugem non reduxit, immo, illorum iram ita in se provocavit, ut, ad declinandam impendentem sibi mortem, sæpius coactus fuerit fugere in solitudinem, ubi Deus eum mirabiliter nutrivit ministerio corvorum, ei quotidie cibum afferentium. Sed, postquam audisset Propheta *Elias*, quod *Achabus*, Rex Israel, instigante Regina *Jezabele*, fœmina post hominum memoriam crudelissima, vineam *Nabothi* per viam extorsisset, & injuste Regio fisco addixisset, eumque falsis adhibitis testibus damnatum, lapidibus obrui jussisset, incunctanter, jubente Deo, accessit ad Regem, & Reginam, & utrique, eorumque liberis, atrocem mortem denunciavit eodem in loco, quem suo sanguine *Nabothus* innocens tinxerat, Regis *Achabi* sanguinem canibus prædam fore ubi *Nabothi* lapidati cruorem linxissent canes; Reginæ vero *Jezabelis* cadaver, ac filiorum ejus eodem itidem loco frustatim a canibus discerpendum atque vorandum. Cujus Vaticinii veritatem non multo post eventus comprobavit, & integro familiæ *Achabi*, Regis Israel, & Reginæ *Jezabelis*, nec non liberorum exterminio, atque sparso sanguine, manibus miseri *Nabothi*, per summam injustitiam trucidati, litatum est. Tandem *Elias*, propheta, postquam multis virtutibus claruisset, & stupenda edidisset prodigia, raptus est in curru igneo, & translatus in quemdam amœnum locum, ubi cum Patriarcha *Enocho* suavissime vivit, opperiens Mundi finem, venturus cum *Enocho* tempore persecutionis Antichristi, in qua ambo morientur, & constanter pro Fidei Christi Domini defensione sanguinem profundentes,

tes, gloriosi Martirii palmam consequentur, sicut docet perpetua, sibique semper constans sanctorum Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum, ac subinde Ecclesiæ Catholicæ, traditio.

D. Profer in medium, quæso, præcipua miracula, quæ *Eliam*, Prophetam, regnante impio *Achabo*, edidisse narrat Scriptura Sacra.

M. Miracula, quæ, regnante impio *Achabo*, patravit *Elias* Propheta, hæc præcipua in sacris Literis recensentur. Primum fuit, quod oratione sua cælum conclusit, ne rorem aut pluviam terræ daret. Quo factum est, ut, toto triennio & semestri suspensis cælo aquis, omnibusque locis solis ardoribus adustis, nec victum habuerunt homines, nec pabula jumenta, sed ingens per triennium itidem & semestre grassata sit iu Samaria fames, juxta *Eliæ* Vaticinium, quod legitur cap. 17. lib. 3. Regum. Alterum Prophetæ *Eliæ* miraculum fuit, quod pluviam & fertilitatem post illud temporis intervallum precibus a Deo impetraverit, ac prædixerit *Elias*, quando nullum in cælo futuræ pluviæ appareret indicium, sicut refertur cap. 18. vers. 41. lib. 3. Regum. Tertium miraculum fuit panis & carnium a corvis, Deo præcipiente, subministratio singulis diebus, mane & vespere, quamdiu Propheta *Elias* delituit, & sedit ad torrentem *Carith*, ex quo potum sumpsit, donec aruerit, sicut memorat sacer Auctor lib. 3. Regum capit. 17. vers. 3. 4. 5. 6. & 7. Quartum miraculum, quod eodem in capite recensetur, fuit farinæ & olei mirabilis multiplicatio in vasculis Viduæ Sareptanæ, ad quam Deus Prophetam *Eliam* pascendum miserat, toto eo tempote quo duravit sterilitas. Hæc est illa Vidua Sareptana, quam commendat Christus Dominus capit. 4. vers. 25. Evangelii *S. Lucæ*, dicens: *In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam*. Quintum Prophetæ *Eliæ* miraculum, quod describitur cap. 17. lib. 3. Regum, est filii ejusdem Viduæ Sareptanæ, ad quam diverterat *Elias*, a morte ad vitam revocatio. Sextum *Eliæ* miraculum, quod c. 18. lib. 3. Regum narrarur in eo præsertim situm est, quod Propheta *Elias*, jussu Domini, venit ad *Achabum*, Regem Israel, exprobratoque ei sacrilegio proposuit ut populus Israeliticus in Monte Carmeli congregaretur. Accivit etiam *Elias* quadringentos, & quinquaginta Idoli *Baalis* Sacerdotes, qui oblatam ab eodem Prophetam conditionem acceperunt, ut ille Deus esset, qui cæsam hostiam ignee cælo misso absumeret. Suum itaque auspicati Sacrificium Sacerdotes *Baalis* falsum istud Numen invocarunt, & magna vociferatione inclamarunt, ut ignem de cælo mitteret; sed frustra, surdoque canebant. Tum propheta *Elias*, irridens eos, ait: *Clamate voce majore. Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur*. Confusis autem *Baalis* Sacerdotibus, *Eliæ* cæsum vitulum novo Altari in monte Carmeli imposuit, & invocato Domino, cunctis adspectantibus ignis cælo delapsus holocaustum absumpsit. Hoc miraculo attoniti Israelitæ, solo strati, Deum verum agnoscentes, hunc unicum ac verum esse Deum conclamant, moxque, jubente *Elia*, prophani Sacerdotes *Baalis* comprehensi, deductique ad Torrentem *Cison*, omnes ad unum necati sunt. Septimum *Eliæ* miraculum est jejunium quadraginta dierum, quod supra naturæ vires toleravit hic Propheta, postquam subcinericio pane ab Angelo allato recreatus fuisset, cum crudelem *Jezabelem*, quæ eum ad mortem quærebat, fugiens, terroreque correptus, in Deserto obdormivisset in umbra juniperi; cujus in cibi fortitudine grandem viam confecit, ambulans quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad Montem Dei Horeb, sicut legitur capit. 19. lib. 3. Regum. Hoc miraculo *Elias* effugit persecutionem truculentæ Reginæ *Jezabelis*, quæ tanto æstu in Prophetas sæviebat, ut illos omnes de medio substulisset, nisi vir quidam in Aula Regis *Achabi*, quamvis corruptissima, extitisset, nomine *Abdias*, Religione ac Dei timore insignis, qui centum Prophetas, de vita periclitantes, furori impiæ *Jezabelis* subduxit, & in speluncis absconditos pavit, sicut testatur sacer Auctor lib. 3. Regum cap. 18. Octavum *Eliæ* miraculum fuit apparitio Dei, qui hunc Prophetam, e spelunca egressum, & in monte stantem, allocutus est, eique significavit, sibi servasse *septem millia virorum in Israele, quorum genua non sunt curvata ante Baal* (cap. 19. vers. 18. lib. 3. Regum) Quod mirum accidit Prophetæ *Eliæ*, qui se solum a sacrilegio immunem esse crediderat. Hæc sunt præcipua miracula, quæ a Propheta *Elia* fuisse patrata narrat Scriptura Sacra.

D. Circa raptum Prophetæ *Eliæ* occurrunt duæ difficultates, quas mihi breviter solvas velim. Prima est, an *Elias*, qui etiamnum vivit, sit simul viator, & comprehensor? id est, utrum sit beatus, & clara Dei visione donetur? Altera difficultas est, quomodo, & per quem *Elias* post raptum suum miserit illas litteras, quas scripsit ad *Joramum*, Regem Juda, & quibus ei gravem morbum, mortem, cladem que toti Regno denunciat, ut constat ex lib. 2. Paralip. cap. 25. v. 12. ubi expresse dicitur: *Allatæ sunt ei* (id est *Joramo*, Regi Juda) *literæ ab Elia Propheta*.

M. Cum ex pervulgata Theologorum sententia solus Christus Dominus fuerit simul viator, & comprehensor, existimo, Prophetam *Eliam*, qui etiamnum vivit, non esse viatorem simul & comprehensorem, id est, illum necdum esse beatum, & clara atque intuitiva Dei visione donatum. Ecclesia quidem celebrat Festum *Eliæ* Prophetæ die xx. mensis Julii, sicut patet ex Martyrologio Romano, Græci etiam Templa *Eliæ* erexerunt, inde tamen non evincitur, *Eliam* nunc frui Beatifica Dei visione, tum quia Ecclesia non celebrat Festum *Eliæ*, ut beati, sed ut rapti; ita ut stata

illa die, huic Prophetæ facta, recolat dumtaxat Ecclesia memoriam *Eliæ* raptus, utpote mirabilis, sicut ait *Cornelius a Lapide*. Tum quia etiam Græci eodem ducti motivo Templa Prophetæ *Eliæ* erexerunt, quo ei festum diem consecrarunt, sicut igitur Festum ei instituerunt Græci, ut memoriam tantum mirabilis illius raptus recolerent, ita & illi erexerunt Templa, aut potius non illi, sed Deo, quia, ut alibi, post *Sanctum Augustinum*, me observasse memini, Templa non Sanctis, sed soli Deo, in honorem Sanctorum eriguntur. Quo fit, ut hæc Templa non *Eliæ*, sed Deo sint erecta in honorem raptus *Eliæ*, qui nunc in loco amæno, nobis plane ignoto, cælestem vitam agit, quique licet nondum sit beatus, id est, beatifica Dei visione non adhuc potiatur, ea tamen certissime fruetur, postquam in fine Mundi, grassante atrocissima Antichristi persecutione, Martyrii laurea fuerit coronatus. Et hæc primæ propositæ difficultati dilucidandæ sufficiant. Altera, quam proposuisti, difficultas, paulo intricatior est, & in ea diluenda doctissimi Scripturæ Sacræ Interpretes variant linguis, & sententiis. *Cajetanus* censet, hunc *Eliam*, qui scripsit literas ad *Joramum*, Regem Juda, diversum esse ab *Elia* Propheta, dicto *Thesbite*, sed hæc non placet sententia. *Vatablus*, Regius Linguæ Hebraicæ Professor, autumat, per *Eliam* designari *Eliseum*, eo quod *Eliseus* spiritum haberet *Eliæ*; sed hæc opinio nihilo præcedenti plausibilior est. Alii haud improbabiliter putant, *Eliam* suum ante raptum, has ad *Joramum*, Regem Juda, scripsisse literas, easque dedisse *Eliseo*, vel alteri, ut eas, post ipsius raptum, redderet Regi *Joram*. Alii denique, quorum sententiæ lubens ipse subscribo, dicunt Prophetam *Eliam* e loco, ubi, post suum raptum, una cum Patriarcha *Enocho* degit, eas ad *Joramum*, Regem misisse literas, vel per Angelum forma humana indutum, vel per discipulum suum *Eliseum*, vel per fidelem alium virum, adduntque, quod sicut *Elias* in transfiguratione Christi Domini apparuit, ita potuit, post suum raptum apparere *Eliseo*, vel alicui alteri, cui ejusmodi literas, a se scriptas, & ad *Joramum*, Regem Juda, directas, eidemque Regi tradendas, crediderit.

D. Acta & præcipua Prophetæ *Eliæ* miracula jam memoria teneo. Veniamus nunc ad *Eliseum* Prophetam, *Eliæ* discipulum, qui in quinta pariter Mundi Ætate, & in Regno Israelitico, id est, sub Regibus Israelis, dono Prophetiæ claruit, multisque signis potens extitit, cujus res præclare gestas audire mihi volupe erit.

M. Sub exordium Regni *Jorami*, Regis Israel, curru igneo vectus *Elias*, & in Cælum sublatus, *Eliseum*, discipulum suum, duplicis spiritus sui, Prophetiæ videlicet ac miraculorum, necnon pallii, reliquit hæredem, sicut legitur c. 2. lib. 4. Regum. Sub eodem *Joramo*, Rege Israelis, Prophetiis, & miraculis claruit *Eliseus*, illumque Regem suis precibus multum juvit, atque e præsentissimo discrimine eripuit. At enim, cum Rex *Joramus* Moabitas, violati fœderis reos, bello esset aggressurus, & in societatem militiæ *Josaphatum*, Regem Juda, & Idumæorum Regem adscivisset, contigit ut fœderatorum Exercitus præ aquarum penuria in deserto Idumææ pene deficerent. Periculum advertens Propheta *Eliseus*, opportunam aquam a Deo impetravit, & victoriam prædixit. Moabitarum Rex, Exercitu suo fuso ac profligato, civitatibus dirutis, vastatis agris, fructiferis arboribus succisis, fontibus obturatis, ipsa Regni Metropoli obsessa, & pene expugnata, cum irrito conatu impetum in hostes fecisset, tandem per summam barbariem ad placandos Deos suos, filium suum primogenitum, hostili aspectante exercitu, in mœnibus mactavit, obtulitque holocaustum. Qua atrocitate perculsi Israelitæ, tamque impium facinus execrati, soluta obsidione, discesserunt, sicut legitur cap. 3. lib. 4. Regum. Plurima ab *Eliseo* edita miracula describuntur in eodem quarto libro Regum, quæ si in præsentia singillatim referenda susciperem, vereor, ne tibi tædio, & oneri essem, & longius, quam vellem, nostrum protraheretur Colloquium. Hæc itaque insignia Prophetæ *Elisei* miracula in eo, quem mox laudavi libro quarto Regum, lectitare, tuamque sitim ad satietatem usque extinguere poteris.

D. Cum necdum effluxerit hora, quam Colloquiis nostris præfigere solemus, te etiam atque etiam obsecro, & obtestor, ut non te pigeat indigitare saltem præcipua, quæ *Eliseus* edidit, miracula, & eadem opera breviter indicare loca libri quarti Regum, in quibus ejusdem Prophetæ narrantur prodigia, quo facilius ad fontem, unde plenius bibam, recurrere possim.

M. Votis tuis ut faciam satis, præcipua *Elisei* miracula compendiosa narratione hic perstringam, & loca libri quarti Regum, ubi accurate referuntur, quasi digito monstrabo, ut ea, si tibi per otium liceat, consulere valeas. Primum miraculum, quod, post raptum *Eliæ* patravit *Eliseus*, illud est, quo hic Propheta aquas Jordanis pallio *Eliæ* divisit, siccisque vestigiis Jordanem transivit. Alterum *Eliseus* edidit miraculum, dum Jericunthinis aquis salubritatem, terræ fertilitatem, sale in fontem injecto, conciliavit. Hæc duo Prophetæ *Elisei* miracula memorat Scriptura Sacra cap. 2. lib. 4. Regum, ibidemque fit mentio de tertio *Elisei* miraculo, quo pueri Bethelitæ illudentes *Eliseo*, calvitiemque ipsi objicientes; *Ascende, calve, ascende, calve*, confestim a duobus ursis, ex proximo erumpentibus nemore, discerpti sunt. Quartum *Elisei* miraculum est illud, quod jam insinuavi, quodque cap. 3. l. 4. Regum narratur, nimirum aquæ fœderatis Exercitibus, & Regibus *Judæ*, Israelis, & Idumæorum, in Deserto Idumææ, cum adversus Moabitas progrederentur, impetratio. Quintum *Elisei* miraculum, est olei in Vasis Viduæ paupercula, & ære alieno oppressæ, multiplicatio, ut, oleo vendito, contracta debita solvere, & liberos alere posset. (cap. 4. lib. 4. Regum.)

Sex-

Sextum *Elisei* miraculum, quod eodem in cap. 4. lib. 4. Regum legitur, est filii Sunamitidis, hospitæ suæ, quem ipsius Prophetæ *Elisei* precibus impetraverat, e morte ad vitam reditus. Quæ miraculosa resurrectio adumbrat vocationem Gentium ad Ecclesiam Christi: *Filius mulieris illius, dum Eliseus absens esset, mortuus est: sic & filius Ecclesiæ, hoc est, populus Gentium, antequam Christus veniret, peccatis mortuus erat. Descendente de monte Eliseo, filius Viduæ huic vitæ redditur: Descendente de Cælo Christo, filius Ecclesiæ, id est, populus Gentium, suscitatur*, inquit *S. Cæsarius*, Arelatensis Episcopus, Sermone, qui olim inter Sermones Augustinianos erat CCVI. *De tempore*, & nunc in novissima, & castigatissima Operum *Sancti Augustini* Editione, quam Parisiis adornarunt doctissimi Patres Benedictini Congregationis *Sancti Mauri*, extat in Appendice, & est ordine quadragesimus secundus. Septimum *Elisei* miraculum, est expulsio veneni, & amaritudinis a pulmento per modicæ farinæ injectionem (lib. 4. Regum cap. 4.). Octavum miraculum, est ingentis hominum multitudinis ex paucis panibus ordeaceis exsaturatio, (lib. 4. Regum cap. 4.). Nonum *Elisei* miraculum, quod capite quinto lib. 4. Regum narratur, est *Naamanis* a lepra curatio. Erat autem ille *Naaman* Princeps Militiæ Syriæ, vir magnus, fortis, & dives, qui per *Eliseum*, Prophetam, cum fuisset a lepra sanatus, ita ex hoc suæ curationis miraculo ad Deum verum conversus est, & a cultu Idolorum descivit, ut *Eliseo* promiserit, se nullum posthac facturum holocaustum, aut victimas Diis alienis oblaturum, sed soli Deo vero, & hoc unum dumtaxat ab hoc Propheta petierit, ut Regem Syriæ, Dominum suum, in Templo *Remmon* adorantem, ipse pro more sustentare, eoque adorante, corpus itidem inclinare sibi liceret; quod Propheta *Eliseus* concessit, dicens: *Vade in pace:* Larga munera *Eliseo* obtulit *Naaman*, Syrus, quæ ille Propheta constanti animo recusavit, & famulo suo *Giesi*, qui ab eodem *Naaman* munus acceperat, atque mendacio extorserat, lepram, in nepotes etiam transfundendam, inflixit, indeque *Giesi* Simoniacorum typum, & lepram, ei adhærentem, simoniæ labis figuram esse, docent Scripturæ Sacræ Interpretes. Decimum *Elisei* miraculum, quod eodem in capite quinto lib. 4. Regum percensetur, est securis in Jordanem delapsæ, injecto post eam ligno, ad ascendendum ex aqua, & supernatandum impulsio. Quo in miraculo adumbrata fuisse Christi Domini, & salvificæ ejus Crucis Mysteria observant *Tertullianus* cap. 13. libri adversus Judæos, *Sanctus Augustinus* lib. 12. contra *Faustum*, Hæreticum Manichæum, & *Theodoretus* quæst. 19. in librum quartum Regum. Undecimum *Elisei* miraculum, est omnium Regis Syriæ Consiliorum *Joramo*, Regi Israelis, facta ab illo Propheta revelatio (lib. 4. Regum cap. 6.). Duodecimum *Elisei* miraculum, quod eodem in capite sexto lib. 4. Regum memoratur, est Militum Regis Syriæ, qui ad Prophetam capiendum missi erant, excæcatio, simul & illuminatio, cum in Samariam ducti essent, eorumque vitæ conservatio, cum ab Israelitarum copiis circumclusi, facile omnes internecione deleri potuissent. Decimum tertium miraculum, est prædictio abundantiæ frumenti in Samaria, die crastino futuræ, cum ad summam rerum inopiam redacta esset, sicut legitur lib. 4. Regum capite sexto. Decimum quartum *Elisei* miraculum, est liberatio urbis Samariæ, a validissimo Syriorum Exercitu obsessæ, & in extremis positæ angustiis, (lib. 4. Regum cap. 7.). Decimum quintum miraculum, est septennis fames, quam in Terra Israelis futuram prædixit *Eliseus*, (lib. 4. Regum cap. 8.). Ultimum *Elisei* miraculum, est prædictio ab eo facta de sanitate simul, & morte *Benadab*, Regis Syriæ, de cujus infirmitate ab *Hazaele*, illius Regis Ministro, fuerat consultus, (lib. 4. Regum cap. 8.).

Habes nunc, quasi in compendio, Historiam, seu præcipua gesta Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, tam in Regno Judæ, quam in Regno Israelis, futura prædixerunt, quique vitæ sanctimonia, certissimo vaticiniorum eventu, & multorum evidentia miraculorum aperte probarunt, se revera a Deo missos esse, sibique populorum fidem conciliarunt. At nunc, ut obiter dicam, vide, si placet, quantum cæcutiant Hæretici nostris temporis, a quibus, si petas, undenam *Lutherus*, *Calvinus*, aliique Hæresiarchæ suam Missionem acceperint, cum certum sit, eos non ab Ecclesia Romana, a qua, facto schismate, sese separarunt, illam accepisse? confestim respondebunt, *Lutherum*, *Calvinum*, aliosque ejusdem furfuris suos Antesignanos fuisse a Deo extraordinarie missos, non secus ac in Veteri Lege Prophetæ ad reparandum divinum cultum, ad corrigendos pravos mores, & tollendos serpentes abusus, extraordinariam a Deo Missionem acceperunt. Sed quantum hac in re fallantur, & cæcutiant Hæretici, tribus momentis breviter ostendo. Primo, Prophetæ Veteris Legis se a Deo missos esse, probitate morum, ac vitæ innocentia comprobarunt; *Lutherus* autem, *Calvinus*, cæterique variarum Sectarum conditores, ventri, gulæ, & libidini dediti fuerunt, necessitatem bonorum operum, Sacramenti Pœnitentiæ, & Ecclesiæ disciplinæ rigorem sustulerunt, solemnia Religionis Vota, Deo nuncupata, dissolverunt, Monachis, & Sacerdotibus connubia indulserunt, novam, & antiquis Ecclesiæ ritibus contrariam Sacerdotum originem instituerunt, Templa succenderunt, altaria suffoderunt, & excusso Romani Pontificis, & Episcoporum, obedientiæ jugo, sectarios suos, Religionis, Sacræ Scripturæ, doctrinæ, ac fidei suæ judices, & arbitros constituerunt, eosque ad arma, ad bella, ad fas deque omnia in toto Orbe Christiano miscenda concitarunt. Hic fuit egregius, si Superis placet, extraordinariæ illorum Hæresiarcharum Missionis character. Secundo, Prophetæ, Vete-

Veteris Testamenti certissimo Vaticiniorum, quæ fuderunt, eventu, omniumque oculis nunc perspicuo, fidem omnium Gentium sibi optimo jure conciliarunt, suamque extraordinariam Missionem extra omnem dubitationis aleam posuerunt. At, quæ unquam, *Lutherus*, *Calvinus*, & alii nefarii Hæresiarchæ Vaticinia ad probandam Missionem suam extraordinariam protulerunt? nulla profecto. Quamvis, etiamsi aliquas edidissent prædictiones, quarum veritatem fortuitus eventus (ut fieri aliquando assolet) comprobasset; nihilo secius rejici, ac diris devoveri deberent tanquam Pseudo-Prophetæ, quia, juxta Regulam, quam in exordio hujusce nostri Colloquii, ad discernendum verum Prophetam a falso, constituimus, illi, qui in Lege Evangelica aliquas prædictiones in vulgus spargunt, quæ Legi Evangelicæ, & avitæ doctrinæ, quam Ecclesia Catholica a Christo Domino, ab Apostolis, & sanctis Patribus, perpetua, sibique semper constanti traditione accepit, & ad hæc usque tempora intemeratam jugiter conservavit, opposita sunt, tamquam falsi Prophetæ, & meri impostores, ad decipiendos populos comparati, repudiari ac profligari debent. Hinc Ecclesia Catholica, cui ex officio incumbit suum de motibus extraordinariis Spiritus Sancti ferre judicium, & definire, an prædicti motus sint ex Deo, seu Spiritu Sancto, vel ex maligno Spiritu, seu ex Diabolo, qui solet se in Angelum lucis transfigurare, damnavit olim Hæresiarcham *Montanum*, & alios, qui, ut incautis ac simplicibus facilius imponerent, sese Prophetas Spiritu Sancto afflatos temere jactitabant, falsisque Vaticiniis populum deludebant. Damnavit etiam non multis ab hinc annis eadem Ecclesia Catholica quosdam fanaticos Hæreticos, qui multum mansuetudinis, & externæ, sed fucatæ, pietatis præ se ferentes, orationis, & magis excoctæ vitæ asceticæ perfectionis studium plenis buccis crepantes, & incredibili fiducia dona Sancti Spiritus sibi arrogantes, bene multos vana spe majoris in vita spirituali consequendæ perfectionis lactarunt, in fœdissimas prolapsiones præcipitarunt, & secum in æternam damnationem pertraxerunt. Denique miracula, quæ patrarunt Prophetæ Veteris Legis, evidens eorum extraordinariæ Missioni testimonium perhibuerunt. Sed *Lutherus*, *Calvinus*, aliique novarum Sectarum Coryphæi tantum abest, ut suam prætensam extraordinariam Missionem aliquo vero miraculo approbarint, ut nequidem claudum equum sanare usquam potuerint: sed hæc obiter annotasse sufficiat adversus nostri temporis Hæreticos, qui *Lutherum*, *Calvinum*, aliosque falsos Duces, & Pseudo-Prophetas secuti, a recta via aberrarunt, & nunquam in doctrina sibi constantes, sæpius variant linguis, & sententiis, carentque omnino Sacrificio, & Sacerdotio Novæ Legis, sine quibus vera Religio stare minime potest. Qua de re plura legesis apud illustrissimum *Benignum Bossuet*, Episcopum Meldensem, in aureo, quod gallice edidit, Opere, inscripto, *De Variationibus Hæreticorum*; & apud Doctissimum nostrum *Michaelem le Quien*, in egregio Opere, quod gallice itidem nuperrime lucubravit *contra Ordinationes Hæreticorum Episcoporum*, *& Presbyterorum Anglorum*, ubi invictis momentis probat, nullas & invalidas prorsus esse Ordinationes, cum Episcoporum, tum Presbyterorum Anglorum, ac subinde apud illos Hæreticos non extare amplius verum novæ Legis Sacrificium, & Sacerdotium, quibus tamen vera Christi Religio necessario constare debet.

D. Mittamus *Lutherum*, *Calvinum*, aliosque virulentos Hæresiarchas, quos deceptores, & falsos Prophetas fuisse nunquam dubitavi, & quorum mores graphice depingit Christus Dominus cap. 7. *Matthæi*, dicens: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos*; mittamus itaque istos Pseudo-Prophetas; & expone, quæso, uberius quod, mox recensendo nonnun *Elisei* miraculum, obiter insinuasti, dicens, Prophetam *Eliseum* permisisse *Naamani*, a lepra sanato, & ab Idolorum cultu ad verum Deum converso, ut comitaretur Regem suum, dum Idolum *Remmon* iret adoraturus, eique adoranti manum daret, cui innireretur. Id profecto, ut candide fatear, necdum capio. Nam, cum nemini quocumque prætextu liceat Idoli cultum externo ritu simulare, credibile non videtur, Prophetam *Eliseum* permisisse *Naamani*, qui Deum Israelis aperte profitebatur, ut esset minister, cooperator, aut particeps Idololatriæ Regis, eum videlicet sustentando, & simul cum ipso coram Idolo in Templo Remmon procumbente, sive corpus incurvante, aut genua flectente, pariter procumbendo, se incurvando, aut genua flectendo. Hanc sacrilegam, & abominabilem in Dei cultu simulationem *Naamani* permisisse *Eliseum* nulla ratione fit mihi verosimile.

M. Cum Deus non solum in spiritu & veritate sit adorandus, sed etiam externo cultu prosequendus, eique soli divini honores, nempe adoratio, sacrificium &c. sint exhibendi, suspicari minime debes, *Naamanem*, Syrum, voluisse in Templo Remmon cultum Idoli externo ritu simulare, idque a Propheta *Eliseo* fuisse ei concessum. Hanc certe sinistram suspicionem a *Naamane*, Syro, longe amolitur Scriptura Sacra, quæ capite 5. lib. 4. Regum ait, *Naamanem*, postquam a lepra fuisset a Propheta *Eliseo* sanatus, firmum habuisse propositum colendi unum dumtaxat verum Deum Israelis, & eam ob rem ex singulari pietatis affectu ab *Eliseo* postulasse, ut sibi liceret onus duorum mulorum de Terra Judææ, quasi sanctificata, in Syriam secum deferre, ut super eam Altare vero Deo erigeret: *Obsecro te*, inquit, *Naaman* Syrus, *Eliseo*, Prophetæ, *concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra; non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino*. Quæ Scripturæ verba expendens *Theodoretus* quæstione 19. in 4. lib. Regum, hæc habet: *Vir ille admirabilis*, seu *Naaman*, Syrus, *credens vel ipsam Terram Israelis esse sanctificatam, rogavit ut duo onera mulorum ex ea acciperet, ut super eam Domino Deo soli offerret*, *Lege constitu-*

ta,

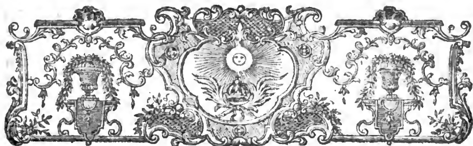
ta, *Sacrificia*. Non rogavit igitur *Naaman* Prophetam *Eliseum*, ut Idoli cultum simulare sibi liceret, quod execrandum scelus esse probe noverat, sed id unum petiit ab hoc Propheta, ut videlicet permitteret ei potestatem suo fungendi munere, seu Ministerio in Aula Regis Syriæ, eumque coram Idolo procumbentem in Templo Remmon sustentandi, sicut eum alibi, ex officii sui necessitate, sustentare solebat. Quod ei concessit Propheta *Eliseus*, quia inde nullum vel Idololatriæ, vel scandali periculum emergere poterat. Nam primo *Naamanem* non cultus Idoli conjungebat Regi sacrificanti, & adoranti in Templo Remmon, sed officium dumtaxat Regi exhibendum, quod nullam ex se relationem ad superstitiosos Ethnicismi ritus habebat, quodque subinde *Naamanem* reddebat quidem spectatorem impiarum cæremoniarum, sed non ministrum, non cooperatorem, aut participem Idololatriæ, sicut *Tertullianus* libro *de Idololatria* capit. 16. & 17. egregie explicat his verbis: *Plane ad Sacerdotium & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim Idoli officium est, sed neque consilio, neque sumptu, aliave opera in ejusmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adsistam, ero particeps Idololatriæ, si me alia causa conjungit sacrificanti, ero tantum spectator Sacrificii &c.* Præterea, actio illa, qua *Naaman* sustentabat Regem Syriæ, coram Idolo in Templo Remmon procumbentem, non erat religiosa, sed mere civilis, & politica, quia non Religionis intuitu, sed civilis obsequii gratia sese Regi, coram Idolo genuflectenti, exterius accommodabat, nec ullo pacto ad Regis intentionem, Religionem, & Idololatriam attendebat, aut animum applicabat. Postremo, hæc *Naamani* actio nemini scandalum creare poterat, quia omnibus compertum atque exploratum erat, *Naaman* suo ex officio teneri Regem ubique comitari, ipsumque vel manu, vel humeris sustinere, satisque noverant, *Naamanem*, dum Regem, coram Idolo se in Templo Remmon incurvantem, sustentabat, nihil aliud hac actione intendere, quam suo civili, ac politico erga Regem fungi officio. Jam enim *Naaman* publice Idolorum cultum abdicaverat, & verum Israelis Deum colebat, cui altare erexerat, & sacellum, in quo eum cum tota sua familia adorabat. Ex his, quæ hactenus de *Naamano*, Syro, diximus, facili negotio intelligi potest, quam perperam eo *Naamanis* exemplo abuterentur nonnulli, ad probandum licitum esse Christianis interesse Sacrificiis Sinarum, eorumque ritus observare ac cæremonias, quas tamen ceu superstitiosas, & Idololatricas declaravit ac proscripsit sancta Mater Ecclesia.

De *Elia*, ejusque discipulo *Eliseo*, qui ante captivitatem Babylonicam in Regno Israelis munus Prophetarum obierunt, non plura scire aveo, sed, antequam huicce nostro finem imponamus Colloquio, hoc unum de Prophetis in genere scire vellem, an verum sit id quod paucis abhinc diebus audivi in cœtu virorum eruditorum, videlicet Prophetas non tantum verbis, sed etiam factis, res futuras prædixisse? Ostende, quæso, quo in sensu id intelligendum veniat.

M. Si semel eas, quas nunc habemus, legas sacrorum Vatum Prophetias, facile percipies, illos non tantum verbis, verum etiam factis, interdum ænigmatibus, signis, figuris, & simbolis res futuras, quas, jubente Domino, debebant annunciare populo, prædixisse, sicut ex his constabit exemplis, quæ ad illustrandum illum singularem, & solis Prophetis eximium vaticinandi modum, in præsentia adducam, tuisque oculis subjiciam. In primis, Propheta *Isaias* nudus & discalceatus incessit, & hoc celebri ac insolenti facto futuram Ægypti & Æthyopiæ spoliationem & nuditatem prædixit, jussu Dei capit. 20. vers. 2. & 3. ei dicentis: *Vade & solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tolle de pedibus tuis, & fecit sic vadens nudus & discalceatus. Et dixit Dominus: sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum, & portentum erit super Ægyptum, & super Æthyopiam*. Præterea, Propheta *Jeremias* alio non minus singulari facto Babylonicam captivitatem prædixit. Vincula enim & compedes collo gestavit, sive catenis onustus incessit, jussus a Deo, ei capit. 27. vers. 2. dicente: *Fac tibi vincula, & catenas, & pones eas in collo tuo*. Tertio, Propheta *Ezechiel*, jussu Dei capit. 3. vers. 24. inclusus est in medio domus suæ, & factus mutus, siluit ad tempus. Et cap. 4. vers. 1. & 3. describit in latere Hierosolymorum urbem, & circa eam aggeres, & castra Chaldæorum, eam obsidentium. Et vers. quarto, cubavit supra latus sinistrum trecentis nonaginta diebus pro totidem annis iniquitatis Israel, & quadraginta diebus supra latus dextrum pro totidem annis iniquitatis Juda. Et vers. 12. ejusdem capitis jussus est coquere panem suum stercore hominum, sed obsecrans impetravit, ut pro stercore hominum substitueret stercus boum. Quibus insolitis factis, sibique divinitus imperatis, *Ezechiel* instantem Hierosolymorum urbis obsidionem prædixit, & famem, sordes, angustias, aliasque id genus summas miserias, quas Judæi a Chaldæis, Hierosolymorum urbem obsessuris, suamque in possessionem redacturis, propediem passuri erant. Quarto, Propheta *Osee* jussu Dei uxorem fornicariam duxit, ut hoc portentoso & sensibili signo ostenderet, Synagogam Judæorum, quam Deus, tanquam sponsam suam, in adulterio, seu in idololatria, deprehenderat, fuisse ab ipso rejectam atque repudiatam. Denique, Propheta *Abias Silonites* singulari facto, seu scissione pallii sui, sicut narratur capit. 11. vers. 30. & 31. libr. 3. Regum, prædixit divisionem decem Tribuum Israelis, quarum Rex constitutus est Jeroboamus: *Apprehendensque Abias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes, & ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus*. Ex his ergo, quæ adduxi, exemplis liquido constat, Prophetas non tantum verbis, sed etiam factis,

jubente Domino, res futuras prædixisse. Adhibent etiam nonnunquam sacri Vates in suis Prophetiis Ænigmata, ficut, aliis omissis, videre est apud Prophetam *Ezechielem*, capit. primo, ubi per quatuor animalia, currum Cherubinorum (quæ omnia non vere, sed ænigmatice & symbolice tantum per ideas & figuras imaginarias objecta sunt imaginationi, aut oculis Prophetæ) depingit facer ille Vates Dei potentiam, magnificentiam, impetum, ac vindictam in Judæos, aliosque hostes, in quos, ut corrigantur, animadvertit, eosque, in malo obduratos, & resipiscere nolentes, cædit, proterit, atque penitus exterminat. Figuris tandem, tropis, & metaphoris sæpius in suis Prophetiis utuntur sacri Vates. Unicum dumtaxat exemplum, brevitatis causa, adducam, petitum ex *Isaia* Propheta, qui capit. 11. vers. sexto, prædicens pacem, quæ futura erat adoriente Messia, hæc habet: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & parvulus minabit eos*. Quibus metaphoris, tropis, & figuris prædicit Propheta *Isaias*, futurum ut Gentes, quæ feritate & barbarie, ante adventum Messiæ, bestiis similes erant, adveniente Messia, feritate deposita, mansuescant, & cum hædis & agnis, seu cum mansuetis Christi, veri Messiæ, Discipulis, in unam Ecclesiam sub uno & eodem Pastore sanctissime conspirent, atque pacifice vivant. Sed tempus est, ut vasa colligamus & Colloquio nostro, atque Historiæ in quintam Mundi Ætatem finem imponamus, die proximo lunæ Historiam sextæ Mundi Ætatis, quæ a captivitate Babylonica sumit exordium, & producitur usque ad Natale Christi, Servatoris nostri, auxiliante Deo, auspicaturi. Interim, auctor tibi sum, ut libros utriusque Testamenti diligenter evolvas, & attente consideres mirabilem illum consensum totius œconomiæ vitæ Christi, quam nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est, ut non solum rectius intelligas quod lecturus es, verum etiam ut uberiori fructu, & majori cum fide sis lecturus, cum videris omnia in utroque Testamento sibi perfectissime constare. Ex Veteris instrumenti Voluminibus confer typos & Prophetarum Oracula, quorum isti Christum delineant atque adumbrant, hæc eumdem adventantem velut oculis fidei demonstrant, & invenies, nihil a Christo, vero Messia, gestum esse, quod non depinxerint Vates illi divini, nihil esse in Christi doctrina, cui non respondeat aliquis Veteris Testamenti locus, quemadmodum eleganter docet *Tertullianus* in libro adversus *Marcionem* quarto. Hinc *Lactantius Firmianus* lib. 4. *Institutionum Divinarum* cap. 5. de Prophetis loquens, hæc habet, quæ ad legendos Prophetarum libros te maxime excitare debent: *Ante omnia* (inquit Cicero ille Christianus) *qui veritatem studet comprehendere, non modo intelligendis Prophetarum vocibus animum debet intendere, sed etiam tempora, per quæ quisque illorum fuerit, diligentissime inquirere, ut sciat & quæ futura prædixerit, & post quot annos prædicta completa sint. Nec difficultas in his colligendis inest ulla. Testati sunt enim, sub quo quisque Rege Divini Spiritus fuerit passus instinctum ..... Adeo antiquiores etiam Græcis Scriptoribus Prophetæ reperiuntur. Quæ omnia profero, ut errorem suum sentiant, qui Scripturam Sacram coarguere nituntur tanquam novam, & recens fictam, ignorantes ex quo fonte sanctæ Religionis origo manaverit. Quod si quis collectis perspectisque temporibus fundamentum doctrinæ salubriter fecerit, & veritatem penitus comprehendet, & errorem, cognita veritate, deponet*. Ex hac frequenti Prophetarum, & utriusque Testamenti Sacrorum Librorum lectione salutaria hauries documenta ad institutionem simplicium, ad correctionem improborum; invicta sumes argumenta ad redarguendos Judæos, qui etiamnum Jesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum oraculis prædictum, obstinatis animis inficiantur: Verbo dicam, invenies in sacris literis ubi vestigium certo facias, ubi tuto figas pedem, ubi citra fastidium acquiescas, ubi, Sacram perlustrando Historiam, possis sitim tuam ad satietatem usque explere, & animum tuum castis ac cælestibus oblectare deliciis.

D. Sapientissimis monitis tuis lubentissime parebo, nec deinceps quosdam juvenes imitabor, qui vel ludicra Poetarum figmenta amplectuntur, & Sacras Literas fastidiunt, vel fabulas & historias prophanas nocturna versant manu, versantque diurna; sed potius omnes studiorum meorum conatus ad Jesum Christum, Servatorem nostrum, dirigam, ut ejus doctrinam, unde vera proficiscitur sapientia, perfecte calleam, atque memoria teneam Sacram Historiam, expressam in libris utriusque Testamenti, quos cæleste Numen inspiravit, sancti Prophetæ prodiderunt, & quorum indubitatam veritatem miracula testantur, sanguis Martyrum illustravit, & piorum hominum consensus tot jam sæculis comprobavit. Hos, inquam, Sacros Libros in sinu meo jugiter circumferam, & in deliciis semper habebo, singula in his pia curiositate cognoscere, investigare, disquirere, & excutere studiose satagam, donec tandem me in illis libris sedulo meditantem placida mors occupet. Vale, colendissime Magister. Domum nunc me recipio, & postquam vires meas, immensis hujus æstatis caloribus haud parum fractas ac debilitatas, refocillaverim, studio graviter incumbam, ut ad primum Colloquium, quod die proximo Lunæ de Historia sextæ Mundi Ætatis habituri sumus, imparatus non accedam.

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI,

SEU

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ a Captivitate Babylonica sumit initium, & finem habet in Natali Jesu Christi, Servatoris nostri.

JUDÆI anno Regni *Joakimi* undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, in captivitatem Babylonicam abducti, per septuaginta annos captivi fuerunt, hoc est, ad annum usque primum, quo *Cyrus*, devicto *Dario Medo*, ultimo Babyloniorum Rege, Monarchiam Babylonicam evertit, & Monarchiam Persicam instituit, seu tanquam supremus Monarcha Babylone imperare cœpit. Hoc inquam, primo anno Monarchiæ Persicæ *Cyrus* laxavit captivitatem Babylonicam, Judæisque reditum in patriam concessit. Monarchia autem Persica a *Cyro* usque ad *Darium*, dictum *Codomanum*, duravit annis ducentis duobus. Sed, mortuo *Dario Codomano*, qui fuit ultimus Imperii Persarum supremus Monarcha, cœpit Monarchia Græcorum, insti-

instituta ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, qui postquam *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Monarcham, in prælio vicisset & occidisset, toto Imperio Babylonico potitus est, Monarchiam Persicam extinxit, & tanquam supremus Monarcha Babylone imperavit. Verum brevis admodum fuit Monarchia Græcorum. Quamvis enim *Alexander Magnus* regnaverit duodecim annos, ut in libro primo Machabæorum cap. 1. proditum est, hoc tamen ita intelligendum est, ut *Alexander Magnus* per sex annos regnaverit in Macedonia, & per alios sex annos in Babylone, tanquam supremus Monarcha, imperaverit. Monarchia itaque Græcorum duravit dumtaxat sex annis, quia post excessum *Alexandri Magni*, hujus Monarchiæ conditoris, Duces illius Exercitus Regna ab ipso subacta inter sese partiti sunt. *Arideus*, frater *Alexandri Magni*, quem *Philippus*, Rex Macedonum, & ejusdem *Alexandri Magni* pater, ex scorto susceperat, declaratus est Rex, dictusque *Philippus*. Sed quia mentis satis compos non erat, *Perdiccas*, gente Macedo, cui *Alexander Magnus* moriens annulum suum tradiderat, Regni procurator, re ipsa Rex, designatus est. Eodem mortis *Alexandri Magni* anno tota Ægyptus, & quidquid Lybiæ ac Cyrenaicæ idem *Alexander Magnus* obtinuerat, cum omni illa Arabiæ parte, quæ Aegypto adjacet, *Ptolomæo*, *Lagi* filio obtigit. Hic *Ptolomæus* plures in Regno Ægypti habuit successores usque ad famosam, omniumque sermone celebratam, *Cleopatram* Reginam Ægypti, quæ ab *Octaviano Augusto*, primo Romanorum Imperatore, devicta in pugna Actiaca, sibi necem conscivit, eodemque momento vitam perdidit & Aegypti Regnum, quod venit in potestatem Romanorum. *Seleucus Nicanor*, unus ex præcipuis *Alexandri Magni* Ducibus, duodecim annis pox ejusdem *Alexandri Magni* obitum in Babylonia, Media, cæterisque Orientis partibus regnare cœpit, & instituit in Syria Regnum *Seleucidarum*, qui ideo dicti sunt Reges Syriæ, a quibus, sicut & a Regibus Aegypti, *Ptolomæi Lagi* filii successoribus, dictis *Lagidis*, Judæi multa incommoda pertulerunt. His tamen, seu Aegypti, seu Syriæ Regibus, strenue obstiterunt Judæi, sive per *Mathathiam*, eorum ducem, sive per ejus filios *Judam*, cognomento Machabæum, *Jonathan*, & *Simonem*, qui sigillatim populo Judaico præfuerunt. Tunc enim in Republica Judæorum summa regiminis potestas fuit penes Assamonæos, seu Machabæos, usque ad *Antigonum*, Aristobuli filium, qui fuit apud Judæos ultimus ex gente Assamonæorum, seu Machabæorum Rex, quem devicit, ac solio deturbavit *Herodes*, alienigena, jam a Senatu Romano declaratus

Rex Judæorum. Sub hoc *Herode*, alienigena, Judæorum Rege, natus est JESUS CHRISTUS, Salvator Mundi, hoc est, anno trigesimo sexto Regni *Herodis*, postquam a Senatu Romano creatus fuisset Rex Judæorum, & anno trigesimo tertio postquam idem *Herodes* devicisset *Antigonum*, ultimum ex Machabæorum genere Regem Judæorum, sicut fuse ostendi in Dissertatione sexta *Tractatus*, quem edidi, *De Mysteriis & annis Jesu Christi*, ubi pluribus momentis probavi, proprium Natale Christi Domini illigandum esse anno quadragesimo Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus Imperii *Augusti* concurrit cum anno Regni *Herodis* trigesimo sexto, postquam a Senatu Romano fuisset constitutus Rex Judæorum, & cum anno ejusdem Regni *Herodis* trigesimo tertio postquam devicisset *Antigonum*, e gente Assamonæorum, seu Machabæorum, ultimum in Republica Judæorum Regem. Porro Historia sextæ Mundi Ætatis, quam hic describendam suscipio; quæque a Judæorum captivitate Babylonica sumit initium, & in Natali Christi Domini finem habet, complectitur omnia, quæ acciderunt Judæis, sive sub Monarchia Regum Babyloniorum, durante captivitate Babylonica; sive sub Monarchia Persarum, quam instituit *Cyrus*, qui laxavit captivitatem Babylonicam; sive sub Monarchia Græcorum, cujus conditor fuit *Alexander Magnus*, &, post illius mortem, sub Regibus Ægypti, & Syriæ. Denique, Historia sextæ Mundi Ætatis prodit res præclare gestas a Machabæis, qui summa in Judæorum Republica potiti sunt potestate usque ad Herodem, alienigenam, quo in Judæa regnante, JESUS CHRISTUS, ut mox diximus, prodiit in lucem, totius Mundi Salvator, & verus Messias, Prophetarum Oraculis longe antehac prædictus. Ut autem omnia, quæ Historia sextæ Mundi Ætatis exhibet monumenta, ad Gentem Judaicam attinentia, nullam confusionem, obscuritatemve pariant, sed ad tuum captum acommodata atque dispofita in præclaro ordine, & in optima luce collocentur: tria instituam Colloquia, in quorum primo describam res, quæ Judæis, durante captivitate Babylonica, acciderunt sub Monarchia Regum Babyloniorum. Dein, ostendam, quinam, post solutam *a Cyro* captivitatem Babylonicam, fuerit Judæorum Status sub Monarchia Persarum. Postremo, agam de conditione, seu sorte, quam sub Monarchia Græcorum, regnante *Alexandro Magno*, & post ipsius obitum, sub Regibus Ægypti, & Syriæ, nacti sunt Judæi. In altero Colloquio dirimam aliquot Dubia, quæ circa Historiam sextæ Mundi Ætatis proponere solent Scripturæ Sacræ Interpretes, ibidemque differam de auctoritate & Historia librorum *Esdræ*, Prophetæ *Danielis*, &

Re-

Reginæ *Estheris*, necnon de Prophetis Minoribus *Aggæo*, *Zacharia*, & *Malachia*, qui post captivitatem Babylonicam vaticinati sunt. In tertio Colloquio proferam in medium res præclare gestas a Machabæis, qui summam apud Judæos obtinuerunt potestatem usque ad *Herodem*, alienigenam, quo in Judæa regnante, natus est Christus Dominus, ibidemque attexam varias Judæorum Sectas, & aliquot Historiæ Romanæ monumenta, quæ ad pleniorem habendam Historiæ Judæorum notitiam sunt apprime necessaria. Canonem etiam exhibebo Chronologicum annorum, qui a captivitate Babylonica usque ad Natale Christi Domini interfluxerunt.

COL-

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo describuntur res præcipuæ, quæ Judæis, durante captivitate Babylonica, acciderunt sub Monarchia Regum Babyloniorum, eorumque exhibetur status, post solutam captivitatem Babylonicam, sub Monarchia Persarum, sub Monarchia Græcorum, regnante Alexandro Magno, &, post illius obitum, sub Regibus Ægypti, & Syriæ.

DISCIP. Ncipe, quæso, narrare res, quæ Judæis contigerunt tempore captivitatis Babylonicæ?

M. Captivitas Babylonica, quæ, ut ostendimus in nostris Colloquiis in Historiam quintæ Mundi Ætatis, cœpit anno undecimo Regni *Joakimi*, Regis Juda, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, duravit septuaginta annis. Regnante *Nabuchodonosore*, res præclare gessit Propheta *Daniel*, quas commodius in sequenti Colloquio expendemus, ubi data opera de auctoritate libri *Danielis*, & de Historia, quæ in eo descripta est, disseremus. Sufficiet hic breviter indicare aliquot cælestis sapientiæ specimina, quæ *Daniel* in captivitate Babylonica, regnante *Nabuchodonosore*, edidit. In primis, *Daniel* castissimam *Susannam*, a duobus senibus impudicis falso adulterii accusatam, temere a Judicibus damnatam, & lapidibus actutum obruendam, insontem declaravit, & senes, non minus calumnia, quam effræni libidine infames, interimi jussit. Secundo. *Daniel* interpretatus est somnium, quod habuit *Nabuchodonosor* de statua, cujus caput ex auro, brachia & pectus ex argento, venter & femora ex ære, tibiæ ferreæ, pedes ex luto ferroque male coagmentati; in quos incidens lapis totam statuam contrivit, & in cinerem vento dissipandum comminuit. Hoc, inquam, *Nabuchodonosoris*, Regis Babylonis, somnium, dum ad illud explicandum aliis Chaldæis hæreret aqua, interpretatus est *Daniel*, dicens, hanc statuam, quam Rex viderat in somnio, significare quatuor Monarchias, videlicet Babyloniorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum, usque ad Christi Regnum æternum. Non multo post Rex *Nabuchodonosor*, elatus rebus secundis, suam statuam auream, cubitorum sexaginta, eamque ut sacram effigiem, pœna ignis in rebelles constituta, adorari jussit. Chaldæi, adulatione depravati, Edicto Regis certatim paruerunt, sed *Ananias*, *Azarias*, & *Misael*, probe scientes, hunc honorem soli Deo debitum esse, statuam adorare renuerunt, ideoque Regis Edicto in fornacem ardentem vincti pedibus fuerunt conjecti. Sed, o prodigium! tribus illis Hebræis parcit ignis, & infandi operis ministros flamma absorbet. Tam insigne miraculum Rex admiratione defixus intuitus est, seque tres viros in medio ignis deambulantes, & quartum cum illis *Similem Filio Dei*, adspexisse non solum testatus est, sed, missis per omne Imperium suum Edictis, miraculum promulgavit, Deum Hebræorum laudavit, & ipsi soli cultum & honorem deferendum esse, ultro confessus est, sicut legitur cap. 3. libri *Danielis*. Ast, sicut olim *Pharao*, Ægyptiorum Rex, miraculis, coram ipso a *Moyse* patratis, terrebatur, sed non immutabatur; ita superbus *Nabuchodonosoris* animus eo miraculo mutatus non est, indeque Deus ad superbiam ejus edomandam permisit, ut in dementiam ac furorem incideret, ita ut, potestate Regia abjecta, & procul ab omni societate humana remotus, per septem annos una cum belluis sub dio degens, herbis tantum vitam sustinuerit, sicut latius exposui in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Ætatis. Servavit tamen Deus Imperium *Nabuchodonosori*, donec impleto pœnitentiæ tempore, & agnito demum Deo, post septem annos, & Imperio, & Statui pristino restitutus est. Mortuus est *Nabuchodonosor* anno Imperii sui quadragesimo tertio, ante Natale Christi quingentesimo sexagesimo sexto, ab incepta captivitate Babylonica trigesimo sexto. *Nabuchodonosori*, Babyloniorum Regi, successit ejus filius, dictus *Evilmerodach*, qui sese erga Judæos propensum exhibuit, dum *Jechoniam*, Regem Juda, quem *Nabuchodonosorus* captivum Babylonem abduxerat, vinculis exemit, eum inter Reges clientelares præcipuo honore dignatus est, eique annonam, & apparatum regium suppeditavit. Quot annos regnaverit *Evilmerodachus*, non satis liquet. Canon Mathematicus Regum Babyloniorum ei tres annos Regni tribuit. *Severus Sulpicius* lib. 2. *Historiæ Sacræ*, ait, *Evilmerodachum* anno duodecimo imperii sui diem functum esse. At, mihi longe magis probatur calculus *Berosi*, insignis Rerum Babylonicarum Scriptoris, qui in libro tertio Historiæ Chaldæorum Imperium *Evilmerodachi* duobus annis circumscribit. Postquam igitur *Evilmerodachus*, Babyloniorum Rex, annis duobus imperasset, obiit anno ab incepta captivitate Babylonica trigesimo octavo, ante Natale vulgare Christi, seu ante Æram Christianam, anno quingentesimo sexagesimo quarto. *Evilmerodacho* successit in Regno Babylonico *Baltasar* una cum patre suo *Neriglissare*, genero *Nabuchodonosoris*, & marito sororis *Evilmerodachi*, sicut *Berosus* apud *Josephum*, Hebræum, testatur.

D. Estne ille Rex *Baltasar*, qui, sicut sæpius audivi, dum Principibus ac Præfectis, uxoribus, ac concubinis suis publicum ac regale daret epulum, sacra Deo vasa, quæ

quæ Rex *Nabuchodonosor* e Templo Hierosolymitano ablata, Babylonem attulerat, quæque in regiis thesauris asservabantur, proferri imperavit, dumque ipse ex eis temulentus hauriret, hisque per luxum & licentiam convivii promiscue omnis virilis ac muliebris sexus, uxores ejus & concubinæ uterentur, illaque prophanis usibus pollurent; ecce subito *Baltasar*, Rex, vidit ex cœnaculi parte manum promicantem, & digitis Sententiam mortis a Deo, ob tantum sacrilegium, prolatam, scribentem?

M. Hic *Baltasar*, Babyloniorum Rex, ipsissimus est, qui sacra vasa in publico, quod instruxit, convivio prophanis usibus polluendo, in pariete conspexit digitos, hæc verba scribentes: MANE, THECEL, PHARES. Hoc spectaculo perterritus sacrilegus Rex, jussit quamprimum vocari Magos, Chaldæos, & Aruspices, quibus, ob ignotam sibi scripturam, mussitantibus, nec quidquam respondentibus, Rex, suggerente Regina, accersiri jussit *Danielem*, qui olim *Nabuchodonosoris* occulti mysterii somnium revelaverat, & tunc, ob illustrem, qua donatus erat, sapientiam, summis honoribus præfulgebat. Accitus itaque *Daniel* Scripturam perlegit, & e vestigio interpretatus est, dicens, Regi *Baltasari*, ob sacrilegium, quod patrarat, sacra Deo vasa temerando, ultimum imminere exitium, totumque Imperium ejus Medis ac Persis datum iri. *Hæc est* (inquit Daniel) *interpretatio sermonis*, MANE: *Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud*. THECEL: *Appensus es in statera, & inventus es minus habens*. PHARES: *Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis & Persis*, ita legitur cap. 5. libri *Danielis*. Hæc interpretatio *Danielis*, suum mox consecuta est exitum. Nam eadem nocte Rex *Baltasar* interfectus est, & Imperium ejus Babylonicum, *Darius*, natione Medus, occupavit, quod ei communi suffragio eorum, qui Regem *Baltasarem* occiderant, delatum, atque traditum est, sicut *Berosus* apud *Josephum*, Hebræum, affirmat. Non plures quam quatuor annos *Balthasar*, dictus etiam *Laborosardochus*, una cum patre suo *Neriglissare*, tenuit Imperium Babylonicum, sicut idem *Berosus* apud jam citatum *Josephum*, Hebræum, auctor est. Quapropter, *Baltasar* Rex interiit anno ab incepta captivitate Babylonica quadragesimo secundo, ante Natale Christi, seu ante Æram Christianam, anno quingentesimo sexagesimo. Corrigendus itaque est error *Severi Sulpicii*, qui l. 2. *Historiæ Sacræ*, scribit, *Baltasarem* regnasse annis quatuordecim.

D. Quis est iste *Darius Medus*, qui, post Regem *Baltasarem*, conspiratione Principum trucidatum, ad solium Imperii Babylonici fuit sublimatus?

M. *Darius* iste, qui etiam *Nabonidus*, vel *Labynitus*, appellatur, fuit de semine, seu de genere Medorum, ut legitur c. 9. l. *Danielis*. Scribit tamen *Berosus*, eum e Babylone fuisse oriundum. Babylonico Imperio potitus *Darius Medus*, & superiorum Babyloniæ Regum secutus judicium, *Danielem* universo præfecit Imperio, non secus ac Rex *Nabuchodonosor* eum toti Imperio Babylonico præposuerat, & Rex *Baltasar* eumdem *Danielem* veste purpurea, & torque aureo donatum, tertium Imperii Principem constituerat. Hunc honorem delatum *Danieli* ægerrime tulerunt Satrapæ Imperii, & in perniciem *Danielis*, qui charus, acceptusque erat Regi *Dario Medo*, conjurantes, persuaserunt huic Regi, ut sibi diebus proximis triginta divini honores darentur, & promulgato Edicto, nemini per id temporis fas esset alium Dominum, quam Regem, deprecari. Annuit Rex, sed *Daniel*, veri Dei cultor, Regis Edicto obtemperare detrectans, ab æmulis accusatus, in foveam præceps, ægre tamen consentiente Rege *Dario Medo*, a leonibus devorandus conjicitur. Quem sequenti die ille Rex, cum divinitus incolumem illæsumque servatum comperisset, inde educi jussit, ejusque accusatores in hunc lacum detrudi imperavit, ubi a leonibus confestim discerpti, lacerati, ac devorati, ferarum famem expleverunt. Imperavit *Darius Medus*, Babyloniorum Rex, annis viginti septem, & tandem anno ultimo Regni sui victus a *Cyro*, Persarum Rege, Borsippeu sese recepit, ubi a *Cyro* captus, seseque ejus arbitrio permittens, Præfectura Caromaniæ ab eodem *Cyro* victore, donatus est. Non me latet, *Josephum*, Hebræum, post *Berosum* scribere, *Cyrum*, Persarum Regem anno decimo septimo Regni *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, e Perside fuisse egressum, & universa subacta Asia, in Babyloniam impetum fecisse, devictoque *Dario Medo*, Imperio Babylonico potitum esse, eodemque anno Monarchiam Persicam Babylone instituisse. Quæ res multos movit Chronologiæ peritos, ut sibi persuaserint, *Darium Medum* Babylone tantum imperasse annos septemdecim. Sed ipse (ut memini, me alibi observasse) cum *Ludovico Capello* in sua *Chronologia Sacra*, multo probabilius esse censeo, hunc *Josephi*, Hebræi, locum sub mendo cubare, & loco decemseprem annorum, Legi debere vigintiseptem annos, per quos Babylone *Darius Medus* imperavit; si quis autem pertendat, nullum in *Josephi* numero circa annos Regni *Darii Medi* esse errorem, non admodum repugnabo ipse, sed dicam, *Cyrum*, Persarum Regem, anno decimoseptimo Regni *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, egressum quidem fuisse e Perside, sicut ex *Beroso* scribit *Josephus*, Hebræus, illum tamen in subigenda Asia, priusquam Babyloniam oppugnaret, decennium impendisse, adeo ut exeunte dumtaxat anno vigesimo septimo Regni *Darii Medi* Babylonia potitus sit *Cyrus*, novumque Imperium, debellato ac fugato *Dario Medo*, in Babylonia acceperit, seu Persicam Monarchiam instituerit, cœperitque tanquam supremus Monarcha Babylone imperare. Postquam autem *Cyrus*, Persarum Rex, Babylonios sub jugum misisset, imperavit Babylone, tanquam supremus totius Orientis Monarcha, tribus annis, & anno primo Monarchiæ Persicæ, quam Babylone instituit, laxavit captivitatem Babylonicam, quæ duravit septuaginta annis.

Id

Id autem jam clarissime prædictum fuerat nominatim de *Cyro* a Propheta *Isaia* cap. 44. & 45. sic vaticinante: *Qui dico de Cyro: Pastor meus, es & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem: Ædificaberis, & Templo fundaberis. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.* Hanc Dei voluntatem *Cyrus*, Persarum Rex, statim ac Babylonico Imperio potitus est, & supremus totius Orientis Monarcha evasit, perfecte adimplevit, & singulari erga Judæos captivos benevolentia affectus non tantum pro ipsorum libertate & in patrium solum reditu, Templique Hierosolymitani instauratione Edictum promulgavit, verum etiam sacra vasa cum aurea, tum argentea, quinque millia quadringenta, quæ *Nabuchodonosor*, Babyloniorum Rex, capta Hierosolymorum urbe abstulerat, & in Templo Idoli *Beli* posuerat, restituit. Hæc omnia gesta sunt anno primo, quo *Cyrus*, Persarum Rex, Babylone, tanquam supremus Orientis Monarcha, imperare cœpit, seu anno primo Monarchiæ Persicæ. Qua de re legesis cap. 1. lib. *Esdræ*, & *Josephum*, Hebræum, l. 11. *Antiquitatum Judaicarum* cap. 1. Captivitas itaque Babylonica, quæ ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Juda, & ab anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, initium habuit, duravitque septuaginta annis, fuit tandem soluta a *Cyro* anno primo, quo, debellato *Dario Medo*, Babyloniorum Rege, *Cyrus*, Persarum Rex, Monarchiam Persicam instituit. Id autem clarissime prædixit Propheta *Jeremias* cap. 25. v. 12. dicens: *Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super Regem Babylonis &c.* Et rursus cap. 29. v. 10. Hæc dicit Dominus: *Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Quam Prophetæ vaticinationem fuisse anno primo *Cyri* expletam legitur cap. 36. lib. 2. Paralipomenon, & cap. 1. lib. 1. *Esdræ*. Cave autem ne putes cum quibusdam antiquis Scriptoribus (quorum sententiam noster *Melchior Canus*, vir cæteroquin doctissimus, cap. 5. lib. 11. *De Locis Theologicis* amplexus est) videlicet ab anno itidem primo Regni *Cyri* petendum esse finem annorum septuaginta desolationis, seu vastationis Hierusalem, & Templi Hierosolymitani, quæ contigit anno undecimo *Sedekiæ*, ultimi Regis Juda, & anno undevigesimo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, quæque undecim annis posterior est captivitate Babylonica. Cave, inquam, ne hanc quorumdam antiquorum Scriptorum sequaris sententiam, quæ Chronologiæ Sacræ in præfigendis initio & fine tam septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, quam septuaginta annorum desolationis, seu vastitatis urbis Hierusalem, & Templi Hierosolymitani, densissimas tenebras offundit, eamque inexplicabili confusione perturbat. At enim, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ ducendum est ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Juda, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, finis vero septuaginta illorum captivitatis Babylonicæ annorum statuendus est anno primo, quo *Cyrus*, Persarum Rex, tanquam supremus Monarcha in Babylonia imperare cœpit, sicut in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Ætatis contra *Melchiorem Canum* ostendi. At, exordium septuaginta annorum desolationis urbis Hierusalem, & excidii Templi Hierosolymitani peti debet ab anno *Sedekiæ*, Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno undevigesimo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Finis vero septuaginta illorum annorum desolationis urbis Hierusalem & Templi, præfigendus est anno secundo *Darii Histaspis*, qui post *Cyrum*, *Cambysem*, & *Smerdem Magum*, Monarchiam Persicam Babylone tenuit, sicut in laudato Colloquio commonstravi, idque nunc luculentissimo Prophetæ *Zachariæ* vaticinio confirmare non abs re erit. Angelus enim, qui cap. 1. v. 2. in ipso *Zacharia*, Propheta, loquebatur, ait: *Domine Exercituum, usquequo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.* Porro, tunc temporis secundus Regis *Darii Hystaspis* decurrebat annus, ut constat ex versu primo ejusdem capitis Prophetiæ *Zachariæ*. Exitus igitur, seu finis septuaginta annorum desolationis urbis & Templi Hierusalem constituendus est in anno secundo Regis *Darii Hystaspis*. Hostes enim Judæorum, occupato Regis *Cambysis*, qui *Cyro* in Monarchia Persica successit, animo, ædificationem Templi inhibuerunt, sicque Templi Hierosolymitani desolatio & vastitas ad annum usque secundum Regis *Darii Hystaspis* perseveravit, uti narrat sacer Scriptor lib. 1. *Esdræ* cap. 4. vers. 24. ubi hæc habet: *Tunc intermissum est opus domus Domini in Hierusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii, Regis Persarum.*

D. *Cyrum*, Persarum Regem, regnasse annos triginta, nobilissimus quisque, ut audivi, asserit Historicus. Quorsum ergo dicis, *Cyrum* anno primo Regni sui laxasse captivitatem Babylonicam, eumque annis dumtaxat tribus Babylone imperasse?

M. Hanc difficultatem memini me præoccupasse in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Ætatis. Ibi quippe duplicem distinxi Regni *Cyri* Epocham. At enim, *Cyrus* regnare cœpit in Perside anno primo exeunte Olympiadis LV. eodem scilicet anno, quo *Darius Medus*, dictus *Nabonidus* & *Labynitus*, occiso *Baltasare*, Rex a Babyloniis fuit electus. Hæc est prima Regni *Cyri* in Perside initi Epocha, de qua legendus est *Diodorus Siculus* in Bibliotheca, *Thallus*, *Castor*, *Polybius*, in Historiis, *Phlegon* & *Julius Africanus*, apud *Eusebium* lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*. Altera Epocha Regni *Cyri* in Babylonia suscepti exordium habuit anno XXVIII. Regni *Cyri* in Perside initi. Eo siquidem anno *Cyrus*, Persarum Rex, postquam debellasset *Darium Medum*, seu *Nabonidum*, qui per viginti septem an-

annos Babylonicum tenuit Imperium, post captam Babylonem, instituit Monarchiam Persicam, & tanquam supremus Monarcha in Babylonia imperare cœpit anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ. Regnavit autem *Cyrus* annos triginta, sicut ei Historici omnes constanter tribuunt, sed viginti septem annos regnavit in Perside, alios vero tres ultimos annos regnavit in Babylonia tanquam supremus Monarcha, postquam devicto *Dario Medo*, Babyloniorum Rege, Imperio Babylonico potitus fuisset. Errant igitur primo nonnulli, qui existimant, *Cyrum* laxasse captivitatem Babylonicam anno primo Regni, quod inivit in Perside, cum tamen eam tantummodo laxarit anno primo Monarchiæ Persicæ, quam, profligato *Dario Medo*, Babyloniorum Rege, instituit in Babylonia. Secundo, errant alii Scriptores, qui putant, *Cyrum* triginta annos regnasse in Perside, cum tamen viginti septem tantum annos *Cyrus* regnarit in Perside, & per tres alios ultimos annos imperaverit, tanquam supremus Monarcha, in Babylonia. Hanc duplicem Regni *Cyri* epocham nisi accurate distinguas, Sacræ Historiæ Chronologiam inexplicabili confusione perturbabis, sicut opportunius ostendam in sequenti Colloquio, ubi de libro *Estheris*, & de ætate *Mardochæi* sermonem sumus habituri.

D. Vide, si placet, an recte, juxta tuum calculum, subducam initium & finem septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ. Anno *Joakimi* Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, cœpit captivitas Babylonica. *Nabuchodonosor*, postquam Judæos in captivitatem Babylonicam abduxisset, regnavit annis triginta sex, ac subinde obiit anno trigesimo sexto captivitatis Babylonicæ. *Evilmerodachus*, filius *Nabuchodonosoris*, regnavit duobus annis, & mortuus est anno captivitatis Babylonicæ trigesimo octavo. *Baltasar* una cum patre *Neriglissare*, marito sororis *Evilmerodachi*, imperavit Babylone annis quatuor, & occisus est anno quadragesimo secundo captivitatis Babylonicæ. *Darius Medus*, post occisum *Baltasarem*, fuit a Babyloniis Rex electus, & anno exeunte Regni sui vigesimo septimo, qui concurrit cum anno captivitatis Babylonicæ sexagesimo nono, & cum anno vigesimo septimo Regni, quod *Cyrus* in Perside inivit, fuit a *Cyro*, Persarum Rege, debellatus, & ex Babylonio Imperio dejectus. Denique, *Cyrus*, post devictum *Darium Medum* Babyloniorum Regem, post captam Babylonem toto Imperio Babylonico potitus, Monarchiam Persicam, Babylone instituit anno Regni sui in Perside initi vigesimo octavo, qui fuit annus primus Monarchiæ Persicæ, & annus septuagesimus captivitatis Babylonicæ, quam eodem anno primo Monarchiæ Persicæ *Cyrus* laxavit, & Judæis in patrium solum redeundi facultatem concessit. Hæc omnia, ni mea me fallat opinio, recte quadrant & cohærent cum eo, quem posuisti, calculo de initio & fine septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ.

M. Exordii & finis septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, accuratum subduxisti calculum, jamque perspectas habes res præcipuas quæ Judæis a tempore captivitatis Babylonicæ sub *Nabuchodonosore*, ejusque in Imperio Babylonico successoribus, acciderunt usque ad annum primum Monarchiæ Persicæ, quo *Cyrus* Persarum Rex, post devictum *Darium Nabonidum*, Babyloniorum Regem, toto Imperio Babylonico potitus, cœpit, ut supremus Monarcha, in Babylonia imperare, eodemque anno primo Monarchiæ Persicæ, quam Babylone instituit, captivitatem Judæorum Babylonicam laxavit. Nunc continenti ordine ea breviter referre operæ pretium est quæ Judæis, post solutam a *Cyro* captivitatem Babylonicam, durante Monarchia Persica, contigerunt. In primis, Judæi, postquam a *Cyro* impetrassent redeundi in patriam, Templique ædificandi facultatem, sese, Ducibus *Zorobabele*, & *Josue*, seu *Jesu* filio *Josedech*, Summo Pontifice, ad iter accinxerunt. Ad patriam appulsi Judæi, primam de rebus sacris curam habuerunt, in quibus primas tenuerunt, supremamque potestatem habuerunt Summi illorum Pontifices usque ad Machabæos, qui (teste *Josepho*, Hebræo, lib. 11. *Antiq. Judæc.* cap. 4.) Sacram deinde administrationem cum prophana, seu regali auctoritate conjunxerunt. Secundi Templi fundamenta quidem Hierosolymis jecerunt Judæi, sed, quamvis, *Cyrus*, Imperator, ad illam secundi Templi structuram aggrediendam sumptus abunde suppeditasset, non potuerunt tamen Judæi inceptæ Templi ædificationi ultimam admovere manum, quia *Cuthæi*, seu Samaritani, eorum opera, vi, minis, armis milleque nocendi artibus impediebant, & quibus repellendis impares omnino erant Judæi, tum quia *Cyrus*, eorum liberator, in Bello Massagetico in longinquis Regionibus implicitus erat; tum quia idem *Cyrus* in hoc Bello Massagetico una cum ducentis millibus Persarum trucidatus est, ejusque caput amputatum in utrem, humano sanguine repletum, conjici jussit *Tomyris*, Massagetarum Regina, cum hac crudelitatis exprobratione: *Satia te sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti*. Hoc pacto Imperator *Cyrus*, de Judæis optime meritus, interiit, postquam regnasset triginta annos, sicut testantur *Herodotus*, *Ctesias*, & *Dionysius* Rerum Persicarum Scriptores, quibus addi debent *Cicero* lib. 1. De Divinatione, *Trogus Pompejus*, *Justinus*, eius breviator, *Eusebius*, *Clemens Alexandrinus*, *S. Hieronymus* & *Orosius*. Quod tamen, sicut jam ostendimus, juxta duplicem Regni *Cyri* Epocham, intelligi debet, ita ut *Cyrus* viginti septem annis regnarit in Perside & per tres annos, tanquam supremus Monarcha Babylone imperarit.

D. Quisnam in Monarchia Persica successit *Cyro*, & quænam sub illo *Cyri* successore extitit Judæorum Reipublicæ forma?

M. In Monarchia Persica *Cyro* successit *Cambi-*

bises, ejus filius, qui sororem suam non solum contra Legem, verum etiam contra mores Persarum, uxorem accepit, eamque postea calcibus in utero percussam occidit. Aegyptiis bellum intulit, totamque Aegyptum in suam potestatem redegit, sed, contra Aethyopes suscepta expeditione, maximam sui Exercitus partem amisit. Apud *Cambysem*, Regem, quem Scriptura Sacra capit. 4. libr. 1. Esdræ *Assuerum*, & *Artaxerxem* vocat, Samaritani, invidia perciti, Judæos accusarunt, quod urbem Hierusalem instaurarent, quorum expostulationem gratam habeas *Cambyses*, eis jussit, ut urbis Hierusalem, & Templi ædificationem prohiberent, ut ibidem ait Scriptura Sacra. *Cambysem* casu se ipsum vulnerasse, ex eoque ictu periisse scribit *Sulpitius Severus* libr. 2. *Historiæ Sacræ*. Sed *Justinus* lib. 1. asserit, *Cambysem*, dum in equum insiliret, gladio sua sponte evaginato in femore graviter vulneratum occubuisse. Regnavit autem *Cambyses* septem circiter annis, nullamque prolem reliquit. Ut autem scias, qualis sub *Cambyse*, Rege, extiterit Judæorum Reipublicæ forma, breviter advertere debes, Judæos, e captivitate Babylonica reversos, suam utcumque Rempublicam instaurasse, nunquam tamen illos deinceps omnimoda libertate potitos esse, sed primum Persis, tum Græcis, postremo Romanis serviisse, Tributisque pendendis obnoxios fuisse. Hinc Judæorum hostes, seu Samaritani, volentes illos ab ædificatione Urbis & Templi Hierosolymitani arcere, literas (quæ extant capit. 4. libr. primo *Esdræ*) scripserunt ad *Cambysem*, Persarum Regem; in quibus hæc habent: *Nunc notum sit Regi, quia si Civitas illa* (seu Hierusalem) *ædificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum & vectigal, & annuos reditus non dabunt*. Pendebant ergo Judæi singulis annis tributum & vectigal *Cambysi*, Persarum Regi, quod sane evidens est eorum, post reditum e captivitate Babylonica, servitutis argumentum. Post obitum *Cambysis*, Persarum Regis, quidam *Smerdis*, Magus, (non ille *Smerdis*, quem *Cambyses*, Persarum Rex, ejusque frater, ex invidia interfici jussit) sed alter *Smerdis*, dictus *Magus*, & simillimus *Smerdi*, fratri Regis *Cambysis*, Monarchiam Persicam invasit, eamque per annum ferme integrum, sese *Smerdim*, filium *Cyri*, & fratrem *Cambysis* mentiendo, pacifice tenuit. Sed cognita fraude, & comperta hujus *Smerdis Magi* intrusione, septem Principes facta conspiratione, ipsum e medio sustulerunt, quorum unus erat *Darius Hystaspis* filius. Inter autem septem illos Principes convenit, ut sub ortum Solis conscensis equis, ille, cujus equus hinnitum primus edidisset, Persicum obtineret Imperium. Quod auspicium cum *Dario Hystaspis* filio, arte sui equisonis, feliciter cessisset, cæteri ex equis protinus desilientes, ei Imperium Persicum summa consensione detulerunt.

D. Estne ille *Darius Hystaspis*, in cujus Regni anno secundo, ut antea dicebas, cessavit desolatio septuaginta annorum vastitatis ac excidii Templi Hierosolymitani, eoque regnante, tandem aliquando Templum Hierosolimitanum fuit a Judæis reædificatum?

M. Vere in anno secundo *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, finem habuerunt septuaginta anni desolationis, seu vastitatis ac excidii Templi Hierosolymitani, ut sæpius dixi. Quod quidem ut magis exploratum habeas, accuratum annorum septuaginta, qui ab excidio Templi Hierosolymitani usque ad secundum *Dariis Hystaspis*, Persarum Regis, annum effluxerunt, hic calculum ponam. Vastitatem urbis Hierusalem, & excidium Templi Hierosolymitani jam ostendimus contigisse anno *Sedekiæ*, ultimi Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno undevigesimo Regni *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Porro, *Nabuchodonosor*, in integrum regnavit annis 43. Cum igitur excidium Templi Hierosolymitani acciderit anno decimo nono Regni *Nabuchodonosoris*, palam sequitur, *Nabuchodonosorem*, post vastitatem & destructionem Templi Hierosolymitani, regnasse annis viginti quatuor, quibus si addas annos successorum *Nabuchodonosoris* in Imperio Babylonico, videlicet *Evilmerodachi* annos duos *Baltasaris* una cum patre *Neriglissare*, annos quatuor, & annos viginti septem *Darii Medi*, comperies, ab initio excidii Templi Hierosolymitani, usque ad finem *Darii Medi* effluxisse annos quinquaginta septem. Jam vero his quinquaginta septem annis, qui ab initio excidii Hierosolymitani Templi usque ad finem Regni *Darii Medi* effluxerunt, adde annos tres per quos *Cyrus*, Persarum Rex, post devictum *Darium Medum*, Babyloniorum Regem tanquam supremus Monarcha in Babylonia regnavit; adde insuper annos successorum *Cyri* in Monarchia Persica, nimirum septem annos *Cambysis*, unum annum *Smerdis Magi*, & duos annos *Darii Hystaspis* filii: Ex his, inquam, annis simul computatis, summam colliges septuaginta annorum Urbis & Templi desolationis, quæ cœpit anno Regni *Sedekiæ* undecimo, qui concurrit cum anno decimo nono *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, & finem habuit in anno secundo *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis. Hoc igitur anno secundo *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis novam Judæi Templi Hierosolymitani aggressi sunt structuram. Quæ absoluta est anno ejusdem *Darii Hystaspis* sexto, sicut legitur cap. 6. libro primo *Esdræ*. Hallucinantur ergo *Josephus Scaligerus*, *Calvisius*, *Drusius*, & alii, qui pertendunt, *Darium* illum, Persarum Regem, sub quo secundi Templi Hierosolymitani fabrica absoluta est, non fuisse *Darium Hystaspis* filium, sed *Darium Nothum*, qui in Monarchia Persica fuit successor *Artaxerxis Longimani*. Quamvis autem secundum istud Hierosolymitanum Templum a Judæis in anno secundo *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis, extructum, non æquaverit prius Templum Salomonicum, quantum ad splendorem, ornatum & magnificentiam; attamen secundum istud Templum, propter præsentiam, qua

qua Jesus Christus, *desideratus cunctis Gentibus*, illud dignatus est, majorem gloriam habuit quam primum, seu Templum Salomonicum, sicut in proximo Colloquio commonstrabo ex Oraculo Prophetæ *Aggæi* capite secundo, versiculo decimo.

D. Acciditne, eodem regnante *Dario Hystaspis* filio, aliquid aliud in Republica Judæorum, quod sit memoria & observatione dignum?

M. Sub *Dario Hystaspis* filio, Persarum Rege, contigisse celebrem *Estheris* Historiam, quæ ad Nationem Judaicam attinet, opportunius ostendemus in proximo nostro Colloquio, ibidemque contra Hæreticos sacram huic Historiæ auctoritatem vindicabimus. Hic breviter observare sufficiat, *Darium Hystaspis* filium imperasse annis triginta sex, eumque anno quarto vel quinto ante suum obitum in Græciam potentissimum misisse Exercitum, quem Græci, in Campis Marathoniis cum perexigua manu aggressi, ita profligarunt, ut Persarum sex millia & quadringenti in prælio ciciderint. De hac insigni Marathonia pugna, quæ Græcis magnum conciliavit decus, & Persis maximam intulit infamiam, legesis *Herodotum* lib. 6. *Justinum* lib. 2. *Pausaniam* lib. 4. *Cornelium Nepotem* in vita *Miltiadis*, cujus auspiciis Græci in hoc prælio Persas vicerunt; *Valerium Maximum* libro quinto capite tertio, *Æmilium Probum* in Miltiade, & *Plutarchum* in vita *Aristidis*. Persarum Regni successorem *Darius Hystaspis* declaravit, antequam moreretur, filium suum *Xerxem*, quem genuerat ex *Atossa*, Regis *Cyri* filia, cum qua, ut regalibus nuptiis Regnum suum firmaret, matrimonium inierat.

D. Fuitne *Xerxes*, Persarum Rex, felicior patre suo *Dario Hystaspis* filio?

M. Quin immo, *Xerses*, Persarum Rex, longe fuit infelicior patre suo *Dario Hystaspis* filio. Nam, cum *Xerxes* in Græciam Expeditionem suscepisset, & classem instruxisset, in qua, ut *Plutarchus*, aliique Historici prophani memoriæ prodiderunt, erant Naves mille & ducentæ, armatorum septingenta millia de Imperio Persarum, & trecenta millia ex copiis auxiliaribus, non solum a Græcis in angustiis Thessaliæ faucibus, quæ ab aquis calidis *Thermopylæ* sunt dictæ, profligatus est, sed etiam in navali prælio, ad *Salaminem* commisso, maximam cladem accepit. Victus in hac Salaminia pugna *Xerxes*, Persarum Rex, ex Græcia trepidus fugit, copiarum parte *Mardonio*, duci, relicta. Sed *Mardonius*, pugna ad Plateas, urbem Bœotiæ, commissa victus a Græcis occubuit, & totus Persarum Exercitus dissipatus est. Eodem tempore navalem de Persis victoriam Græci ad *Mycalem* reportarunt, Duce, *Leotychida*, Lacedæmonio. Nec multo post *Cimon*, filius *Miltiadis*, duas insignes de Persis obtinuit victorias, navalem unam juxta Cyprum, terrestrem alteram ad Eurymedontem, sicut testantur Historici prophani, *Herodotus* lib. 9. *Diodorus Siculus* lib. 11. *Pausanias* in Laconicis, & Bœoticis, *Thucydides* lib. 1. *Justinus* lib. 2. *Plutarchus* in vita *Aristidis*, in vita *Themistoclis*, in libello *de gloria Atheniensium* & *Cornelius Nepos* in vita *Cimonis*. Sic *Xerxes Persarum Rex*, *terror antea Gentium*, *bello in Græciam infeliciter gesto*, *etiam suis contemptui esse cœpit*, inquit *Justinus* cap. 1. lib. 3. ac tandem ab *Artabano* occisus est, postquam regnasset annos viginti & unum. *Xerxi* in Imperio Persico successit *Artaxerxes Longimanus*, ejus filius, qui annos quadraginta regnavit, quorum initium sumi debet ab obitu *Xerxis* Persarum Regis & patris *Artaxerxis Longimani*. Non clam me est, *Pererium*, & *Petavium* doctissimos Societatis Jesu Scriptores, Epocham Regni *Artaxerxis Longimani* conjicere in annum duodecimum Regni *Xerxis*, Persarum Regis, & patris *Artaxerxis Longimani*, quo anno, ajunt laudati illi Scriptores, *Xerxem*, qui ferale bellum adversus Græcos movit, *Artaxerxem Longimanum*, filium suum, in Imperii communionem assumpsisse, indeque, seu ab anno duodecimo Imperii *Xerxis*, putari debere exordium quadraginta annorum, quos regnavit *Artaxerxes Longimanus*. Sed hæc *Pererii*, & *Petavii* non mihi probatur sententia. Primo, quia ipse licet non inficias eam, solemne fuisse olim Persarum Regibus aliquem Regni socium adsciscere, dum ad bella gerenda, in quibus eorum vita perielitabatur, proficiscebantur; nullibi tamen legitur Persarum Reges solitos esse, dum adhuc in vivis essent, aliquem designare socium, qui ejusdem Regni particeps esset. De ea quippe ad Regni societatem vigente apud Persas consuetudine ne minimum quidem verbum fecerunt veteres Historici, qui de Persarum Regibus scripserunt. Immo, omnes Historici initium putandi annos Regni *Artaxerxis Longimani* dumtaxat ducunt ab eo anno, quo *Artaxerxes Longimanus*, post defunctum patrem *Xerxem*, imperare cœpit. *Eusebius* quippe, Episcopus Cæsariensis, in *Chronico* asserit, *Artaxerxem Longimanum* iniisse Regnum anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu anno Periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem anno 463. Quam quidem Chronologiæ rationem in præfigenda Epocha Regni *Artaxerxis Longimani* longe ante *Eusebium* tradiderat accuratissimus temporum explanator *Julius Africanus* (cujus quinque Chronologiæ libros laudat idem *Eusebius* libr. 6. Histor. Ecclesiast. capit. 31. eosque ferme integros in Chronicon suum convasavit); juxta siquidem *Julii Africani* calculum, quando *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex, *vigesimum Regni sui habebat annum*, *erat octogesimæ tertiæ Olympiadis annus quartus*, ut ex *Julii Africani* quinto Volumine refert *Sanctus Hieronymus* in cap. 9. *Danielis*. Hic autem *Julii Africani* calculus aperte supponit, annum primum Regni *Artaxerxis Longimani* copulari debere cum anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu cum anno periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem anno 463. Nam quinque Olympiades, ut notum est omnibus, conficiunt annos viginti. Accedit etiam *Diodorus Siculus*, qui libr. 11. *Biblioth.* refert, *Xerxem*, Persarum Regem, patrem *Artaxerxis*, *Longimani*, oc-

cisum

cisum fuisse anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, ipsumque *Artaxerxem Longimanum*, ejus filium, *Artabano* Regicida interfecto, Imperii Persici gubernacula tenere cœpisse anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, hoc est, post obitum patris sui *Xerxis*, Persarum Regis. Patet itaque, Historicos initium annorum Regni *Artaxerxis Longimani* non duxisse ab anno duodecimo Regni *Xerxis*, sicut perperam visum est *Pererio*, *Petavio*, & nonnullis aliis, sed Epocham Regni *Artaxerxis Longimani* fixisse post obitum *Xerxis*, ipsius patris.

D. Fuitne hic *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex, in Judæorum Gentem propensus?

M. In Judæorum Gentem benignissimus fuit *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex. Duo quippe Edicta ad instauranda mœnia urbis Hierusalem concessit Judæis, unum videlicet anno septimo Imperii sui, sicut legitur cap. 7. lib. 1. *Esdræ*; & alterum anno vigesimo Imperii sui, uti scriptum leginus cap. 2. lib. 2. *Esdræ*. Sed, a quonam ex utroque *Artaxerxis Longimani* in gratiam Judæorum concesso Edicto auspicari debeant septuaginta *Danielis* Hebdomadæ, quæ numerum annorum quadringentorum & nonaginta conficiunt? commodius examinabimus in proximo Colloquio, ubi ostendemus initium lxx. Hebdomadum Prophetæ *Danielis* putari non debere ab eo Edicto, quod *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum concessit anno vigesimo Regni sui, sicut opinantur bene multi sacræ Chronologiæ periti, sed desumendum esse ab eo Edicto, quod *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum promulgavit anno septimo Regni sui. Totam Ægyptum subegit *Artaxerxes Longimanus*, sed cum Græcis vario ancipitique marte pugnavit, ac tandem pacem cum illis componere compulsus est. Imperavit, ut jam observavimus, annis quadraginta, eique in Monarchia Persica successit *Xerxes Secundus*, unicus ejus filius legitimus, quem *Sogdianus*, dictus etiam *Secundianus*, filius spurius *Artaxerxis Longimani*, occidit, cum vix quadraginta quinque dies imperasset. *Xerxi Secundo*, Persarum Regi, successit ejus parricida *Sogdianus*, seu *Secundianus*, qui itidem Imperium Persicum dum prægustare inciperet, sublatus fuit ab *Ocho*, altero *Artaxerxis Longimani* filio spurio. *Ochus*, statim ac Imperium Persicum parricidio obtinuisset, nomen mutavit, voluitque appellari *Darius*, cui nomini populus addidit cognomen *Nothi*; quod *Artaxerxis Longimani* filius spurius esset. Babylone mortuus est *Ochus*, sive *Darius Nothus*, Persarum Rex, cum regnasset annos viginti. *Dario Notho* in Monarchia Persica successit filius ejus natu maximus, *Artaxerxes* appellatus, qui a memoriæ felicitate eximia cognomentum *Mnemonis* obtinuit, frequens cum fratre suo *Cyro* bellum gessit, quem tandem in prælio vicit, & in ejus cadaver contumeliosis modis sæviit. Obiit *Artaxerxes Mnemon*, Persarum Rex, anno Imperii sui quadragesimo tertio, eique filius successit dictus *Artaxerxes Ochus*, Princeps crudelis, qui nulla sanguinis, sexus, & ætatis misericordia permotus, promiscue in omnes cognatos suos, &, in Principes immanem carnificinam exercuit. Sed *Artaxerxem Ochum*, Persarum Regem, anno Imperii sui vigesimo tertio ægrotantem, *Bagoas*, Eunuchus, militum Tribunus, veneno sustulit, & *Arsen*, filium natu minimum Regis *Artaxerxis Ochi*, occisis omnibus ejus fratribus, Persarum Regem constituit, quem etiam idem scelestus *Bagoas* interemit, cum imperasset annos duos. Occiso *Arse*, Persarum Rege, ad Imperium Persicum provectus est *Darius*, dictus *Codomanus*, in cujus morte finem accepit Monarchia Persica. Hic autem *Darius Codomanus*, ultimus Persarum Imperator, continuo bello ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, appetitus, tribus præliis fuit superatus, quorum primum datum est ad Granicum Phrygiæ amnem. Alterum commissum est ad *Issum*, Ciliciæ urbem, ubi *Alexander Magnus* matrem *Darii Codomani*, Persarum Regis, ejus uxorem, ac filium adhuc puerum, duasque filias cepit. Tertium denique prælium consertum est in Gaugamelis ad flumen Bumadum, sexcentis circiter stadiis ab Arbelis. Hæc pugna, dicta *Arbellana*, decretoria fuit, qua *Darius Codomanus* Persicum amisit Imperium, & in Mediam fugere compulsus, a *Besso*, Bactrianorum Satrapa, gladio confossus est anno Imperii sui septimo. Ejus corpus regio more sepeliri, & Majorum tumulis inferri jussit *Alexander Magnus*. Hoc pacto finem habuit Monarchia Persica, cœpitque sub *Alexandro Magno* Monarchia Græcorum.

D. Quo facilius percipere possim quot annos duraverit Monarchia Persica, optarem, ut hic Tabulam exhiberes Chronologicam, quæ accurate ab exordio Monarchiæ Persicæ usque ad ipsius finem notaret annos, per quos imperarunt Persarum Reges, & simul indicaret annum, quo mortui sunt.

M. Ducentos & triginta annos Monarchiæ Persicæ, seu Imperio Persico, tribuit *Q. Curtius*, quia Regno *Cyri*, qui instituit Monarchiam Persicam, dat annos triginta. Verum, quamvis *Cyrus*, ut sæpius diximus, regnaverit in integrum triginta annos, regnavit tamen in Perside annos viginti septem, & postquam sub finem anni vigesimi septimi Regni sui in Perside initi vicisset *Darium Medum* Babyloniorum Regem, & Imperio Babylonico potitus esset, regnavit in Babylone tribus annis tanquam supremus Persarum Monarcha. Quapropter, si initium Monarchiæ petatur, sicut peti debet, ab anno primo, quo *Cyrus*, potitus Imperio Babylonico, tanquam supremus Persarum Monarcha, Babylone imperare cœpit, perspicuum & exploratum erit, Monarchiam Persicam durasse dumtaxat annos ducentos & duos, non vero ducentos & triginta annos, sicut te docebit, hæc, quam subnecto, Tabula Chronologica.

TABULA CHRONOLOGICA.

Exhibens initium & finem Monarchiæ Persicæ, per continuam successionem Regum, qui ei præfuerunt.

Cyrus regnare cœpit in Perside anno primo exeunte Olympiadis quinquagesimæ quintæ, anno a condita Roma centesimo nonagesimo quarto, ante Æram Christianam, seu ante Natale vulgare Christi, anno quingentesimo sexagesimo: Regnavit autem *Cyrus* in Perside annos viginti septem, & anno vigesimo septimo Regni sui in Perside initi devicit *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, totoque Imperio Babylonico potitus, Monarchiam Persicam instituit anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo secundo ineunte, anno ante Æram Christianam quinquagesimo trigesimo secundo, & postquam in Babylonia, tanquam supremus Monarcha, regnasset tribus annis, obiit anno exeunte tertio Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo quarto, ante Æram Christianam anno quingentesimo trigesimo, Monarchiæ Persicæ anno tertio.

Cambyses, filius *Cyri*, ejusque in Monarchia Persica successor, imperavit septem annis & mortuus est anno secundo Olympiadis sexagesimæ quartæ, anno a condita Roma ducentesimo trigesimo primo, ante Æram Christianam anno quingentesimo vigesimo tertio, Monarchiæ Persicæ anno decimo.

Smerdis Magus, post obitum *Cambysis*, Monarchiam Persicam invasit, & per annum integrum tenuit, fuitque occisus anno tertio Olympiadis sexagesimæ quartæ, anno a condita Roma ducentesimo trigesimo secundo, ante Aeram Christianam anno quingentesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno undecimo.

Darius Hystaspis filius; post mortem *Smerdis Magi*, ad solium Monarchiæ Persicæ provectus, imperavit triginta sex annis, & obiit anno tertio Olympiadis septuagesimæ tertiæ anno a condita Roma ducentesimo sexagesimo octavo, ante Aeram Christianam anno quadringentesimo octuagesimo sexto, Monarchiæ Persicæ anno quadragesimo septimo.

Xerxes Monarchiam Persicam rexit annis viginti & uno, & e vivis excessit anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno ducentesimo octuagesimo nono, ante Aeram Christianam anno quadringentesimo sexagesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno sexagesimo septimo.

Artaxerxes Longimanus præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta, & vita functus est anno quarto Olympiadis octuagesimæ octavæ, a condita Roma anno trecentesimo vigesimo nono, ante Aeram Christianam anno quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septimo.

Xerxes, hujus nominis secundus, & unicus *Artaxerxis Longimani* filius legitimus, successit, in Monarchia Persica patri suo, sed paucos post dies a *Sogdiano*, filio spurio *Artaxerxis Longimani*, trucidatus est eodem anno ante Aeram Christianam quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ centesimo septimo.

Sogdianus, parricidio potitus Imperio Persico, paulo post occisus est eodem anno ante Aeram Christianam quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ centesimo septimo.

Darius, dictus *Nothus*, quod esset *Artaxerxis Longimani* filius spurius, proclamatus est Persarum Monarcha eodem anno, quo ipsius pater abiit e vivis, hoc est, anno quarto Olympiadis octuagesimæ octavæ, a condita Roma anno trecentesimo vigesimo nono, ante Æram Christianam anno quadringentesimo vigesimo quinto. Imperavit viginti annis, & e vita migravit anno quarto Olympiadis nonagesimæ tertiæ, a condita Roma anno trecentesimo quadragesimo nono, ante Æram Christianam anno quadringentesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo vigesimo septimo.

Artaxerxes, dictus *Mnemon*, id est, memoria præditus, post *Darium Nothum*, præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta tribus, & obiit anno tertio Olympiadis centesimæ quartæ, a condita Roma anno trecentesimo nonagesimo secundo, ante Æram Christianam anno trecentesimo sexagesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septuagesimo.

Artaxerxes, dictus *Ochus*, præfuit Monarchiæ Persarum annis viginti tribus, fuitque veneno sublatus anno secundo Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma quadringentesimo decimo quinto, ante Æram Christianam centesimo trigesimo nono, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo tertio.

Arses filius *Artaxerxis Ochi*, post mortem patris, præfuit Monarchiæ Persicæ duobus annis, fuitque occisus anno quarto Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo septimo, ante Æram Christianam trecentesimo trigesimo septimo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo quinto.

Darius, dictus *Codomanus*, ultimus Persarum Monarcha, imperavit annis septem, & anno septimo Imperii sui ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, victus est, dumque persequentem *Alexandrum Magnum* fugeret, interfectus est a *Besso* anno tertio Olympiadis centesimæ duodecimæ, a condita Roma anno quadringentesimo vigesimo quarto, ante Æram Christianam anno trecentesimo trigesimo, Monarchiæ Persicæ anno ducentesimo secundo, eodemque anno finem habuit Monarchia Persica, quæ subinde duravit per annos ducentos & duos, non vero per annos ducentos & triginta, sicut per errorem obrepsit *Q. Curtio*.

Ex hac, quam hic attexui, Tabula Chronologica Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, facili negotio intelliges, Judæos, circa seriem Regum, qui Monarchiam Persicam rexerunt, in crassa ignorantia versari, & *Josephum*, Hebræum, magni licet apud illos nominis Scriptorem Historicum, de Persarum Regum serie imperite scripsisse, sicut ante me observarunt eruditi viri,

Bernar.

Bernardus Lamy, congregationis Oratorii Presbyter, in suo Apparatu Chronologico, & *Ferrandus*, in supremo Parisiensi Senatu Causidicus, Tom. 1. Libri quem gallice edidit, cuique titulus est: *Reflexion sur la Religion Chretienne*. At enim primo, *Josephus*, Hebræus, in serie, quam texit, Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, aliquos Persarum Reges alto silentio prætermisit. Memorat *Cyrum*, qui Judæos e captivitate Babylonica in libertatem asseruit; recenset *Cambysem*, qui Judæis prohibuit, ne Templum Hierosolymitanum ædificarent; enumerat *Darium Hystaspis* filium, qui Judæis potestatem permisit extruendi Templum Hierosolymitanum: percenset *Xerxem*, faventem Judæis, quem tamen non distinguit ab *Artaxerxe Longimano*: meminit *Artaxerxis*, quem itidem non distinguit ab *Artaxerxe*, *Mnemone*, seu Memorioso; & omissis *Smerde Mago*, *Xerxe Secundo*, *Dario Notho*, & *Artaxerxe Ocho*, Persarum Regibus, protinus differit de *Alexandro Magno*, quasi isti Persarum Reges nunquam fuissent in rerum natura. Secundo, *Josephus*, Hebræus, ait, *Nehemiam*, qui ad reædificandos Hierosolymorum muros a Rege Persarum literas obtinuit, venisse Hierosolymorum urbem, regnante *Xerxe*, cum tamen Scriptura Sacra doceat, *Nehemiam* venisse Hierosolymam, regnante *Artaxerxe Longimano*. Tertio, *Josephus*, Hebræus, asserit *Xerxem*, Persarum Regem, imperasse annos viginti & octo, cum tamen omnes Historici prophani, qui Historiam Regum Persarum literis prodiderunt, Regno *Xerxis* tribuant tantum annos viginti, vel ad summum annos viginti & unum. Postremo, *Josephus*, Hebræus, scribit, hunc *Jaddum*, Summum Judæorum Pontificem, qui *Alexandro Magno*, dum Hierosolymorum urbem ingressus est, occurrit, eumdem esse ac Sacerdotem *Jeddoa*, cui coævus fuit *Nehemias*, quemque idem *Nehemias* lib. 2. *Esdræ* cap. 12. v. 22. recenset inter Sacerdotes, qui ascenderunt in Hierusalem, ut celebrarent dedicationem mœnium ejusdem urbis. Quin, idem *Josephus* ibidem, seu lib. 11. *Antiquit. Judaic.* cap. 7. & 8. affirmat, *Sanaballetem*, Cutæum, seu natione Samaritanum, qui *Nehemiam* turbaverat, Hierosolymorum mœnia reficientem, eumdem plane esse ac *Sanaballetem* illum, qui castra *Alexandri Magni* secutus est, ei, urbem *Gazam* oppugnanti, suppetias tulit cum auxiliari manu octo millium militum, quique dedit *Manassi*, fratri *Jaddi*, Judæorum Summi Pontificis, filiam suam, nomine *Nicaso*, in matrimonium. Ex qua *Josephi*, Hebræi, narratione palam consequitur, *Nehemiam*, qui ab *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, literas impetravit ad instaurandos Hierosolymorum muros, coævum fuisse *Jaddo*, qui tempore *Alexandri Magni* fuit Summus Judæorum Pontifex, & *Sanaballeti*, qui secutus est castra *Alexandri Magni*. Id autem oppido falsum esse, & ad aniles fabulas ablegandum, tam certum est, quam quod maxime. Nam, si *Nehemias*, qui a Persarum Rege *Artaxerxe Longimano* literas ad reficiendos muros urbis Hierusalem obtinuit, in vivis adhuc fuisset tempore *Alexandri Magni*, debuisset *Nehemias*, tempore *Alexandri Magni*, habere annos centum & sexaginta. Nam, ut videre est in Tabula nostra Chronologica Persarum Regum, ab exordio Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad *Alexandrum Magnum*, qui Persarum Monarchiam evertit, & Græcorum Monarchiam instituit, interfluxerunt centum triginta quinque anni. Credibile enim est, *Nehemiam*, dum literas ab *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, ad instaurandus muros Hierusalem impetravit, attigisse ad minus annum Ætatis suæ trigesimum quintum, ac subinde si idem *Nehemias* ad tempora *Alexandri Magni* pervenit, sicut innuit *Josephus*, Hebræus, necessario dicendum esset, *Nehemiam*, imperante *Alexandro Magno*, habuisse plusquam centum & sexaginta annos. Similiter, si *Jaddus*, qui tempore *Alexandri Magni* erat summus Judæorum Pontifex, idem esset ac ille *Jeddoa*, cujus *Nehemias* cap. 12. lib. 2. *Esdræ* meminit; si etiam ille *Sanaballetes*, qui castra *Alexandri Magni* secutus est, idem esset ac ille *Sanaballetes*, qui *Nehemiæ*, instaurationem mœnium urbis Hierusalem, sub *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, aggredienti obstitit, sequeretur, tam *Jaddum*, Pontificem, quam *Sanaballetem* sub *Alexandro Magno* attigisse annum ætatis suæ centesimum & septuagesimum, & tamen utrumque ea ætate fuisse vegetum, fortem ac robustum, præsertim *Sanaballetem*, quem *Josephus*, Hebræus, air, ad subeundos omnes militiæ labores, tempore *Alexandri Magni*, strenuum fuisse. Quod quidem ab omni veri specie abhorrere videtur, cum id ætatis nulla suppetant tantæ longævitatis exempla. Nam, quod nonnulli dicunt, *Mardochæum*, patruum *Estheris*, natum fuisse, circa hæc tempora, annos plusquam centum & quinquaginta, pura putaque fabula est, sicut ostendemus in proximo nostro Colloquio. Hæc autem circa errores, in quos *Josephus*, Hebræus, in texenda setie Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, impegit, obiter observasse sufficiat, quo ab illis erroribus sedulo caveas, & accuratam, quam tibi exhibui, Tabulam Regum Persarum Chronologicam absque ulla animi hæsitatione sequaris. (*a*)

(*a*) „ Josephum historicum sæpe adeo errasse in „ narranda Persarum historia ægre mihi quidem „ persuaderetur. Principio quidem seriem Regum „ Persarum minus integre retulit, cum nonnulla in „ serie omiserit. Id vero non ignoratione quadam historiæ gentis adeo celebris, sed consilio „ ab eo factum reor; historiam enim non Persarum, sed Judæorum scribens, eorum tantummodo Regum Persarum gesta sibi proposuit, quibus res cum Judæis fuit. Cur vero Condomani, „ qui Judæos reliquit in tranquillo, meminerit, ratio est in promptu, eo quod sub illo Judæi in alterius ditionem transierint. Profecto Josephus „ Ephronem Græcum Scriptorem rerum Persicarum, quas usque ad Artaxerxem Ochum persecutus est, legerat, cum fragmenta ejus quædam „ afferat; ex quo profecto seriem eorum Regum „ nosse illum ambigi vix potest. Hæc habeo ex „ Moyle in Epistolis Criticis ad Prideaux legendis in appendice ad Tom. VI. historiæ Judaicæ „ a Prideaux Anglice scriptæ, dein Gallice versæ, edition. Amstelodam. an. 1728.

„ Insuper non est cur statim incusetur Josephus, quod Sanaballatem socerum Manassis eundem statuerit cum Sanaballato, qui Judæis mœnia Jerosolymorum reficientibus obstitit. Verum duos hosce Sanaballates (nam duos extitisse Is. Vossius in Chron. Sac. aliique censent) a Josepho confusos quis dixerit? Unius ille quidem meminit, alterius silet; nihil enim dixit, ex quo arguatur, cum de Sanaballato Manassis cognato agit, loqui voluisse de Sanaballato ex Nehemia cognito.

D. Jam intelligo, Monarchiam Persicam per ducentos & duos annos durasse, & *Alexandrum Magnum*, filium *Philippi*, Macedonum Regis, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, Græcorum Monarchiam instituisse. At nunc, ostende, si placet, qualis sunt *Alexandro Magno*, supremo Græcorum Monarcha, fuerit Judæorum Status? & quæ sint præcipuæ victoriæ, quas *Alexander Magnus* reportavit, & quibus suum nomen reddidit immortale?

M. Intra paucos annos *Alexander Magnus*, Dux militiæ post homines natos maximus, Europæ partem non exiguam, totamque Asiam in potestatem suam redegit. Triplici prælio, ut jam observavi, *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Imperatorem, devicit, ad *Granicum*, ad *Issum*, & in *Gaugamelis*, seu ad *Arbella*. Tyrum, Gazamque, munitissimas urbes, postquam expugnasset *Alexander Magnus*, recta venit cum Exercitu Hierosolymam, eique *Jaddus*, Judæorum Pontifex (alius plane ab illo *Jaddo* Sacerdote, cujus meminit *Nehemias* cap. 12. libr. 2. Esdræ) obviam ivit, Sacerdotalibus indutus Vestibus, & supplicum cinctus Levitarum turba. Summum Sacerdotem ut vidit *Alexander Magnus*, illum consalutavit, & Nomen Dei, inscriptum in lamina aurea, quam in capite gestabat Summus ille Sacerdos, pronus adoravit & *Parmenioni*, eum interroganti quorsum ipse, qui ab omnibus adorabatur, Judæorum Pontificem adoraret? respondit *Alexander Magnus* (sicut refert *Josephus*, Hebræus, lib. 11. Antiq. Judaic. capit. 8.) *Non hunc*, id est, Judæorum Pontificem, *se adorasse, sed Deo, cujus Pontifex esset, honorem eum exhibuisse. Hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipso habitu, cum adhuc essem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem, quomodo Asiam possem subigere, hortatus est forti esse animo, & sine mora Exercitum trajicere. Nam suo ductu potiturum me Persarum Imperio &c.* (*a*) Hæc ubi *Parmenioni* dixisset *Alexander Magnus*, ascendit in Templum Hierosolymitanum, Deo, ex Summi Sacerdotis præscripto, obtulit Sacrificia, Judæis permisit, ut patriis suis Legibus viverent, eisque septimo quoque anno concessit tributorum immunitatem. Sub *Alexandro Magno*, Græcorum Monarcha, contigit Judæos inter & Samaritanos gravissimum dissidium, cui ansam & occasionem præbuit *Manasses*, frater *Jaddi*, Summi Judæorum Pontificis. *Manasses* siquidem contra Legis Mosaicæ præscriptum, & patrios Judæorum mores, uxorem duxit filiam *Sanaballetis*, Satrapæ Ethnici, qui *Darii*, Persarum Regis, nomine Samariam regebat. Ob hanc Legis Mosaicæ transgressionem *Manasses* Sacerdotio abdicatus est, sed prædilectam uxorem suam dimittere nolens, confugit ad *Sanaballetem*, socerum suum, a quo præfectus est Templo in monte *Garizin* extructo, ibique Pontificem se gessit, & implacabile Judæos inter, & Samaritanos odium concitavit, & dirum schisma quo jam a tempore *Jeroboami*, Regis Israelis, erant separati, auxit ac fovit. Infinitus essem, si omnes Gentes, quas armis subegit *Alexander Magnus*, & singulas, quas retulit, victorias hic percensere vellem. Sufficiet, si dixerim *Alexandrum Magnum* totam Ægyptum suo adjunxisse Imperio, ibique urbem condidisse, quam de suo nomine *Alexandriam* appellavit; eum Babylone, Susisque potitum, fuisse: uno verbo, cum nullo hoste congressum esse, quem non vicerit, nullam urbem obsedisse, quam non expugnaverit, nullam gentem adiisse, quam non domuerit, & a fera belluinaque vitæ ratione ad humaniores mores non traduxerit. Talem fore *Alexandrum Magnum*, Græcorum Monarcham, prædixit Propheta *Daniel* cap. 11. vers. 3. dicens: *Surget vero Rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei*. Sed, si plura de victoriis, quas in Bactriana, Carmania, India, Hircania, Gedrosia, in Gente Brachmanum, & in aliis pluribus locis, retulit *Alexander Magnus*, scire aveas, legesis *Diodorum Siculum* lib. 17. *Q. Curtium*, *Justinum*, *Plutarchum* in vita *Alexandri*, & *Arianum*. *Regnavit Alexander annis duodecim*, inquit sacer Auctor lib. 1. Machabæorum. Sed annis sex regnavit tanquam Macedonum Rex, sex vero annis regnavit tanquam supremus Græcorum Monarcha, postquam videlicet devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, Babylone potitus, Monarchiam Græcorum instituit, cui per sex dumtaxat annos præfuit, & Babylone, morbo ex nimia compotatione contracto, annos natus triginta duos, vel, ut alii volunt, triginta tres inchoatos, præmatura morte raptus est anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, a condita Roma anno quadringentesimo trigesimo, ante Aeram Christianam, seu ante Natale Christi Domini, trecentesimo vigesimo quarto. Hic autem velim breviter observes, sacrum Auctorem lib. 1. Machabæorum recte & citra ullum vel minimum errorem cap. 1. vers. 1. scribere, *Alexandrum* primum fuisse, qui regnaverit in Græcia. Quamvis enim certissime constet, plures, ante *Alexandrum Magnum*, ejusque patrem *Philippum*, regnasse in Græcia Reges Macedonum, Lacedæmoniorum, Corinthiorum, Atheniensium, sicut ex Chronico *Eusebii Cæsariensis* liquido patet, attamen *Alexander Magnus* primus fuit, qui, post devictum *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Monarcham, cœpit cum summo Imperio, id est, tanquam supremus Monarcha, regnare in Græcia. Hinc ab *Alexandro Magno*, ut fatentur omnes Historici, auspicatur Græcorum Monarchia, quam ipsemet *Alexander Magnus* instituit, & per sex annos, ut mox diximus, tenuit.

„ (*a*) Hæc Alexandri magni in Judæam expeditio

„ ditio, quæque ex ea expeditione consequuntur,
„ adoratio scilicet Jaddo summo Sacerdoti præsti-
„ ta, & sacrificium vero Judæorum Deo ab Ale-
„ xandro oblatum, a Moyle, Anglo eruditissi-
„ mo, in Epistola ad D. Prideaux sollicitantur,
„ sicut & de veritate ejus dubitat Fabricius bi-
„ bliot. præc. tom. 2. pag. 206. Ejus argumen-
„ ta sunt, omnium veterum historicorum silen-
„ tium; testimonium Arriani lib. 2. affirmantis
„ Palæstinam universam, excepta Gaza, in po-
„ testatem Alexandri devenisse. Quomodo ergo A-
„ lexander post captam Gazam in Judæam ve-
„ nerit, ad eam scilicet redigendam, uti Jose-
„ phus in hac historia narrat? Insuper Arrianus
„ testatur Alexandrum, capta Gaza, in Ægy-
„ ptum (non ergo in Judæam) perrexisse. Fate-
„ tur equidem scriptor iste legi apud Plinium hi-
„ stor. lib. XII. cap. 25. *Alexandro Magno res ibi*
„ *gerente*, atque illud *ibi* a multis exponi de Je-
„ richo urbe balsami ferace (de balsamo enim a-
„ git eo loci Plinius). Verum notat nomen urbis
„ a Plinio nequaquam explicari; & facile expo-
„ ni potest de Tyro, vel Gaza. Argumenta cetera
„ trahit scriptor iste ex historica narratione Jose-
„ phi, in qua multa continentur inter se, vel cum
„ moribus Alexandri minime constantia. At-
„ tamen non est cur ab antiquo auctore, & tan-
„ tæ auctoritatis, asserta historia his conjectu-
„ ris elevari possit; neque illæ tantæ sunt, ut
„ responsione aliqua emolliri non possint. Ale-
„ xander totam Palæstinam sibi quidem subege-
„ rat; potuit enim Jaddus in fide Darii persiste-
„ re, quamquam universa Palæstina Alexandrum
„ Magnum agnosceret dominum; vel saltem cer-
„ tum est Alexandrum sibi persuasisse subjectos ha-
„ bere sibi Palæstinos, ex qua persuasione in-
„ ductus legationem misit ad Jaddum, ut sibi
„ ea stipendia solveret, quæ Dario pendebantur.
„ Jaddo recusante, Alexander acerbe repulsam
„ pertulit, adeoque & statuit arma in Judæam
„ inferre: hæc autem expeditio adeo brevis fuit,
„ & parvi momenti, ut a Scriptoribus referri ne-
„ quaquam meruerit. Hinc veterum de illa silen-
„ tium. Reliqua adeo levia sunt, ut expendi ne-
„ quaquam debeant.

D. Mortuo *Alexandro Magno*, perstititne Monarchia Græcorum, quæ ab ipso fuerat instituta?

M. Post obitum *Alexandri Magni* desiit, & cum ipso consepulta est Græcorum Monarchia, quam inter se partiti sunt Duces Exercitus *Alexandri Magni*, variaque constituerunt Regna, inter quæ præcipua fuerunt Regna Macedoniæ, Ægypti, & Syriæ. Seriem itaque, & ordinem successorum *Alexandri Magni* in his tribus Regnis exacte hic describam, prætermissis tamen, ne longior sim, eorum gestis, bellis, ac victoriis, quæ omnia non ad Historiam Sacram, sed ad Prophanam spectantia, prolixe tractata invenies apud *Usserium* libr. 2. *De Annalibus veteris Testamenti*. Incipiam porro a serie, & ordine successorum *Alexandri Magni* in Regno Macedoniæ.

SERIES REGUM,

Qui successerunt Alexandro Magno in Regno Macedoniæ.

ARidæus, frater *Alexandri Magni*, sed spurius, quem *Philippus* Macedonum Rex, pater *Alexandri*, *Magni* ex scorto susceperat, regnare cœpit in Macedonia anno primo post mortem *Alexandri Magni*, ante Æram Christianam anno trecentesimo vigesimo tertio. Regnavit autem septem annis, & obiit ante Æram Christianam, seu ante Natale vulgare Christi, anno trecentesimo decimo septimo.

Cassander regnare cœpit anno ante Æram Christianam trecentesimo decimo septimo, regnavit novemdecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo octavo.

Philippus, frater *Cassandri*, regnare cœpit anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo octavo, regnavit uno dumtaxat anno, & abiit e vivis anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo septimo.

Antipater, & *Alexander*, filii *Cassandri*, regnare cœperunt anno ante Aeram Christianam ducentesimo nonagesimo septimo. Regnarunt tribus annis, & e vivis excesserunt anno ante Aeram Christianam ducentesimo nonagesimo quarto.

Demetrius Poliorcetes regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo nonagesimo quarto. Regnavit sex annis, & obiit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo.

Pyrrhus regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo. Regnavit septem dumtaxat menses, & mortuus est eodem anno.

Lysimachus regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo. Regnavit sex annis, & obiit ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo secundo.

Arsinoe, uxor *Lysimachi*, regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo secundo. Regnavit tantum septem menses, & obiit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo primo.

Ptolomæus Lagi F. regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo primo. Regnavit duobus annis, & vita functus est anno ante Aeram Christianam ducentesimo septuagesimo nono.

Meleager regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit tantum menses duos, & mortuus est eodem anno.

Antipater regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit tantum dies quadraginta quinque, & excessit eodem anno.

Sosthenes regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit duobus anni, & obiit ante Aeram Christianam anno ducentesimo septuagesimo septimo.

Antigonus Gonatas regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo septuagesimo septimo.

Regnavit annis triginta sex, & vitam cum morte commutavit anno ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo primo.

Demetrius, filius *Antigoni Gonatae*, regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo primo. Regnavit decem annis, & migravit e vita anno ante Aeram Christianam ducentesimo trigesimo primo.

Antigonus regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo trigesimo primo. Regnavit duodecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam ducentesimo decimo nono.

Philippus, filius *Demetrii*, regnare cœpit anno ante Aeram Christianam ducentesimo decimo nono. Regnavit quadraginta duobus annis, & obiit anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo septimo.

Perseus regnare cœpit anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo octavo, & postquam decem annos regnasset (totidem enim Regni annos ei tribuit Eusebius) a Romanis anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo octavo victus fuit, ut scribit sacer Auctor lib. 1. Machabæorum, cap. 8. vers. 5. ubi loquendo de Romanis, hæc habet: *Et Philippum, & Persen, Ceterorum Regem*, id est Macedoniæ, *& ceteros, qui adversus eos*, (id est, Romanos) *arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos*. In prælio, quod cum *Perseo*, ultimo Macedonum Rege, conseruit *Aemilius Paulus*, Romanorum Consul, cæsa sunt viginti millia Macedonum, & capta decem millia, sicut testantur *Livius* lib. 44. *Vellejus Paterculus* lib. 1. *Plutarchus* in *Aemilio Paulo*, *Justinus* l. 33. *Florus* l. 2. c. 12. & *Eutropius* l. 4. In *Perseo* itaque ultimo Macedonum Rege, anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo octavo, extinctum est a Romanis Regnum Macedonum, cui a tempore *Carani*, conditoris Regni Macedonici, usque ad *Persen*, seu *Perseum*, ultimum Macedonum Regem, a Romanis victum, præfuerunt triginta novem Reges. A morte vero *Alexandri Magni* usque ad eumdem *Perseum*, ultimum Macedonum Regem, a Romanis devictum, Regni Macedonici clavum gubernarunt septemdecim illi Reges, quorum seriem hic descripsi.

D. Quinam in Regno Aegypti fuerunt successores *Alexandri Magni*? & qualis sub illis Regibus Aegypti fuit Status Judæorum?

M. Antequam seriem hic exhibeam Regum, qui mortuo *Alexandro Magno*, in Regno Aegypti successerunt, velim primo observes, eodem anno, quo obiit *Alexander Magnus*, Aegyptum, & quidquid Lybiæ, ac Cyrenaicæ *Alexander Magnus* obtinuerat, cum omni illa Arabiæ parte, quæ Aegypto adjacet, obtigisse *Ptolomæo Lagi* filio. Porro, hic *Ptolomæus Lagi* filius licet initio non Rex, sed Satrapa, sive Præfectus appellaretur, neque diadema, nomenque Regium, nisi post annos duodecim ab obitu *Alexandri Magni*, usurpaverit, nihilominus annos ipsius Regni in Aegypto numerant *Lucianus in Macrobiis*, *Eusebius in Chronico*, *S. Epiphanius* in lib. *De Ponderibus & Mensuris* ab anno, quo *Alexander Magnus* obiit. Præterea, velim observes, *Æram Lagidarum*, sic dictam a *Ptolomæo Lagi* filio, qui primus post obitum *Alexandri Magni* regnavit in Aegypto, non auspicari ab anno, quo mortuus est *Alexander Magnus*, sed ab anno, quo *Alexander Magnus*, post celebrem illam ad Arbella victoriam de *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, reportatam, cœpit tanquam supremus Græcorum Monarcha regnare in Asia, anno videlicet ante Aeram Christianam trecentesimo vigesimo nono. Hac Aera, dicta *Lagidarum*, usi sunt Græci in putandis annis Regni Græcorum sub *Ptolomæis* dictis *Lagidis*, qui post obitum *Alexandri Magni* regnarunt in Aegypto, ita ut initium Regni Græcorum in Aegypto non desumerent ab anno, quo *Ptolomæus Lagi* filius, post obitum *Alexandri Magni*, primus cœpit regnare in Aegypto, sed Regni Græcorum exordium ducerent ab anno, quo *Alexander Magnus*, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege, instituit Monarchiam Græcorum ipseque, tanquam supremus Græcorum Monarcha, in Asia imperare cœpit, & Monarchiam per sex annos tenuit. His prælibatis, dabo nunc accuratam seriem Regum, qui, demortuo *Alexandro Magno* in Regno Aegypti successerunt.

SERIES REGUM,

Qui, demortuo Alexandro Magno, in Regno Ægypti successerunt.

PTolomæus *Lagi* filius, anno primo post obitum *Alexandri Magni*, seu anno ante Aeram Christianam trecentesimo vigesimo tertio, successit *Alexandro Magno* in Regno Aegypti, Hierosolymorum urbem dolo occupavit, & ad centum hominum millia ex Judæa in Aegyptum traduxit, sicut testantur *Josephus*, Hebræus, libr. 12. *Antiq. Jud.* c. 1. & 2. & *Eusebius* in Chronico. Princeps fuit literarum amans, & Bibliothecam instructissimam Alexandriæ instituit, eique præfecit *Demetrium Phalereum*, clarissimum Atheniensem Philosophum. Duas uxores habuit Rex *Ptolomæus Lagi* filius, videlicet *Euridicem*, & *Berenicem*. Regnavit quadraginta annis, & obiit anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo tertio, & anno Aeræ Lagidarum quadragesimo sexto.

Ptolomæus Philadelphus, filius *Ptolomæi Lagi*, & conjugis *Berenices*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo tertio. Ejus jussu lxx. Interpretes Libros Sacros ex Hebraica Lingua in Græcam transtulerant, seu celeberrimam illam Scripturæ Sacræ Versionem Græcam adornarunt, quæ sex prioribus circiter Ecclesiæ sæculis fuit in usu in Ecclesia Catholica, donec in ejus locum suffecta fuerit Editio vulgata, a *Sancto Hieronymo* lucubrata. Regnavit *Ptolomæus Philadelphus*, post obitum patris sui triginta octo annos, & excessit anno ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo quinto, & anno Aeræ Lagidarum octuagesimo quarto.

Ptolomæus Evergetes I. filius *Ptolomæi Philadelphi*, successit patri suo in Regno Ægypti anno

ante

ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo quinto. Universam Syriam armis occupavit, & in gratiarum actionem venit Hierosolymam, ibique multa Sacrificia Eucharistica Deo obtulit, & donaria dicavit tam insigni victoria digna, teste *Josepho*, Hebræo, lib. 2. contra *Apionem*. Patrem suum Regem *Philadelphum*, & Literarum & Bibliothecæ Alexandrinæ amplificandæ studio æmulatus est. Regnavit viginti sex annis, & (teste *Justino* lib. 29. cap. 1.) occisus est a filio suo *Ptolemæo Philopatore*, anno ante Aeram Christianam ducentesimo decimo nono, & anno Aeræ Lagidarum centesimo decimo.

Ptolomæus Philopator, parricida, successit patri suo *Ptolomæo Evergeti* anno ante Aeram Christianam ducentesimo decimo nono. Sed sicut scelestus in occupando Regno fuit, ita segniter in eo administrando se gessit, ut fidem faciunt *Justinus* lib. 29. cap. 1. *Polybius* lib. 15. *Plutarchus*, in *Erotico* & *Cleomene*, aliique. Regnavit *Ptolomæus Philopator* annis septemdecim, & obiit ante Aeram Christianam anno ducentesimo secundo, & anno Aeræ Lagidarum centesimo vigesimo septimo.

Ptolomæus Epiphanes, filius *Ptolomæi Philopatoris*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam ducentesimo secundo. Regnavit annis viginti quatuor, & veneno sublatus est anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo octavo, & anno Regni Lagidarum centesimo quinquagesimo primo.

Ptolomæus Philometor, filius *Ptolomæi Epiphanis*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo octavo. Regnavit annis triginta quinque, & in prælio adversus *Alexandrum Balam*, Syriæ Regem, victor licet, vulneratus, obiit post quatriduum, anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo tertio, & anno Aeræ Lagidarum centesimo octuagesimo sexto.

Ptolomæus Evergetes II. successit fratri suo *Ptolomæo Philometori* anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo tertio. Fuit a corporis sagina appellatus *Phiscon*, seu *Ventrosus*. Eum crudelissimum fuisse scribit *Justinus* libr. 38. cap. 8. Regnavit *Ptolomæus Evergetes II.* annos viginti novem, & abiit e vivis anno ante Aeram Christianam centesimo decimo quarto, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo decimo quinto.

Ptolomæus Laturus, filius *Ptolomæi Evergetis II.* & *Cleopatræ* conjugis, regnare cœpit una cum matre *Cleopatra* anno ante Aeram Christianam centesimo decimo quarto; sed, postquam cum matre regnasset annos septemdecim, fuit ab eadem matre, seu potius noverca, injuste e Regno expulsus anno ante Æram Christianam nonagesimo septimo, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo trigesimo secundo.

Ptolomæus Alexander I. frater junior *Ptolomæi Laturi*, in ejus locum a matre *Cleopatra* substitutus est, cœpitque in Aegypto regnare anno ante Aeram Christianam nonagesimo septimo, dum adhuc frater ipsius *Ptolomæus Laturus* superstes esset, sed exul e Regno. Per decem annos in Aegypto regnavit *Ptolomæus Alexander*, sed, cum matrem suam *Cleopatram*, quæ illi exitium moliebatur, interfecisset, concursu populi in exilium actus, ac Regno privatus est anno ante Aeram Christianam octuagesimo septimo, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo quadragesimo secundo.

Ptolomæus Laturus, frater *Ptolomæi Alexandri*, ab exilio revocatus, secundo regnare cœpit in Aegypto anno ante Aeram Christianam octuagesimo septimo. Regnavit octo annis, & obiit anno ante Aeram Christianam septuagesimo nono, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo quinquagesimo.

Ptolomæus Alexander II. nepos *Ptolomæi Laturi*, & filius *Ptolomæi Alexandri I.* Regnum Aegypti obtinuit anno ante Aeram Christianam septuagesimo nono. Sed, cum Alexandrini Regem hunc insolentius imperantem ferre minime possent, eum, postquam regnasset novemdecim dies, eodem anno interemerunt.

Ptolomæus Alexander III. filius *Ptolomæi Alexandri I.* regnare cœpit in Aegypto anno ante Aeram Christianam septuagesimo nono. Regnavit septemdecim annis, & obiit anno ante Aeram Christianam sexagesimo secundo, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo sexagesimo septimo.

Ptolomæus Auletes, *Nothus*, regnare cœpit in Aegypto anno ante Aeram Christianam sexagesimo secundo. Regnavit tredecim annis, & mortuus est anno ante Aeram Christianam quadragesimo nono, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo octuagesimo.

Ptolomæus, dictus *Dionysius*, filius *Ptolomæi Auletis*, cœpit post mortem patris sui regnare in Aegypto, una cum sua sorore famosa *Cleopatra* anno ante Aeram Christianam quadragesimo nono. Regnavit cum sua sorore *Cleopatra* quinque annis, & deinde, expulsa sorore sua *Cleopatra*, e Regio Solio dejectus est anno ante Aeram Christianam quadragesimo quarto, & anno Aeræ Lagidarum ducentesimo octuagesimo quinto.

Cleopatra, soror *Ptolomæi*, dicti *Dionysii*, ad Regnum Aegypti, e quo a fratre suo fuerat extrusa, revocata est, & agente *Julio Cæsare*, a Romanis in Aegyptum misso, Regina Aegypti constituta, præfuit sola huic Regno per quindecim circiter annos, hoc est, usque ad annum ante Aeram Christianam trigesimum, qui fuit annus trecentesimus Aeræ Lagidarum, quo anno *Octavius Augustus*, Romanorum Imperator, qui anno præcedenti *Marcum Antonium*, a quo stabat *Cleopatra*, Regina Aegypti, in pugna Actiaca omnino profligaverat, Alexandriam urbem expugnavit, & in suam redegit potestatem. Tunc enim *Cleopatra*, Regina Aegypti, primum, quasi mortis sibi consciscendæ caula, in monumentum insiluit, quod ubi rescivit *M. Antonius*, verumque esse putans, necem sibi intulit, & in sinu *Cleopatræ* mortuus est. Mortem *M. Antonii* confestim *Augusto*, Imperatori, nuntiavit *Cleopatra*, eique Regnum Aegypti dedidit. Sed, cum pertimesceret, ne ab *Augusto* in triumphum servaretur, Romamque duceretur, regio cultu exornata, in aureo lectulo recubuit, ibique, morsu aspidis, sinistro brachio admotæ

ista,

ista, exanimis inventa est, ut tradunt *Florus* lib. 4. cap. 2. *Vellejus Paterculus* lib. 2. cap. 87. *Plutarchus* in *Antonio*, *Dio* lib. 51. *Eutropius* lib. 7. & *Orosius* lib. 6. cap. 19. Sic periit *Cleopatra*, Ægypti Regina, multorum Scriptorum sermone celebrata, de cujus impotenti ambitione, qua Imperium etiam in Romanos sperare ausa est, & de fœdis illius amoribus, præsertim cum *Julio Cæsare*, cui *Cæsarionem* filium peperit, & cum *M. Antonio*, ex quo liberos suscepit, eosdem Auctores, quos mox laudavi, lectitare poteris. Mortua *Cleopatra*, Regnum Ægypti in potestatem Populi Romani redactum est, & deinceps Imperii Romani Provincia fuit. Ab exordio autem Regni *Ptolomæi Lagi* filii in Ægypto, post obitum *Alexandri Magni*, usque ad *M. Antonii* & *Cleopatræ* mortem, cum quibus Regnum Ægypti desiit, & apud *Ptolomæum*, tum in Regum Canone, tum in Operis magni libro tertio, & apud *Clementem Alexandrinum* lib. 1. *Stromatum*, numerantur anni ducenti nonaginta quatuor, quibus si addas annos Monarchiæ *Alexandri Magni*, a cujus exordio incipit Aera Lagidarum, comperies, Regnum Ægypti venisse in potestatem Romanorum anno trecentesimo Aeræ Lagidarum.

D. Habeo nunc accuratam seriem non solum Regum Babyloniæ, quibus Israelitæ a tempore *Nabucbodonosoris*, Babyloniorum Regis, a quo in captivitatem Babylonicam fuerunt abducti, per septuaginta annos prædictæ captivitatis servierunt, sed etiam seriem Regum Persarum, a *Cyro*, qui instituit Monarchiam Persicam, usque ad *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Monarcham, quem devicit *Alexander Magnus*, & Monarchiam Græcorum per sexennium tenuit. Habeo insuper seriem Regum, qui, demortuo *Alexandro Magno*, successerunt in Regno Macedoniæ usque ad *Perseum*, ultimum Macedonum Regem, qui fuit victus a Romanis: denique, seriem Regum, qui *Alexandro Magno*, vita functo, successerunt in Regno Ægypti usque ad *Cleopatram*, post cujus Reginæ Ægypti obitum Romani in suam potestatem Regnum Ægypti redegerunt, & inter Provincias Imperii Romani numerare cœperunt. Superest nunc, ut hic subjicias seriem Regum, qui, defuncto *Alexandro Magno*, successerunt in Regno Syriæ. Antequam tamen id oneris suscipias, rem mihi gratissimam faceres, si uberiorem traderes notitiam illius Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Versionis Græcæ, quam, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, a septuaginta Interpretibus adornatam fuisse, memini, te paulo ante in texenda serie Regum, qui *Alexandro Magno* in Regno Ægypti successerunt, obiter tantum observasse. In primis itaque scire velim, quo pacto hæc Græca Scripturæ Sacræ Versio, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, facta fuerit?

M. Votis tuis ut faciam satis, breviter hic referam Historiam hujusce Sacrorum Librorum Versionis Græcæ excerptam ex *Aristeæ* Epistola ad *Philocratem*, quæ etiamnum extat, & omnium eruditorum teritur manibus. *Demetrius Phalereus*, insignis Bibliothecæ *Ptolomæi Philadelphi*, Ægypti Regis, Præfectus, conquisitis undique libris eam usque adeo auxerat ac locupletaverat, ut plusquam ducenta Voluminum millia complecteretur. Quod cum sciscitanti *Ptolomæo Philadelpho*, Ægypti Regi, præsente *Aristea*, renunciaret *Demetrius Phalereus*, adjecit, daturum se operam, ut brevi Bibliotheca Regia ad quingenta millium librorum numerum pertingeret, eidemque Regi significavit, Judæorum Leges dignas esse, quæ ex Hebræa Lingua in Græcam translatæ in ejus Bibliotheca reponerentur. *Demetrii Phalerei* petitioni ultro annuit *Ptolomæus Philadelphus*, Rex Ægypti, scripsitque ad Summum Judæorum Sacerdotem *Eleazarum*, qui in gratiam beneficiorum, quæ Judæi ab eodem Rege acceperant, sex ex singulis Tribubus senes, honestate vitæ, & peritia Legum præstantes ad interpretandas Scripturas Sacras misit ad Regem, a quo postquam perhumaniter fuissent excepti, in proximam Insulam delati sunt a *Demetrio Phalereo*, & in splendida domo locati, in qua ad nonam usque horam legis interpretationi operam navabant, sicque collatis Exemplaribus, unaque congregati, spatio septuaginta duorum dierum interpretationem absolverunt. His peractis, *Demetrius Phalereus* totam interpretationem coram Judæis, qui in Ægypto erant, perlegit, qui eam summis celebrarunt laudibus, & diras imprecati sunt his, qui huic Versioni Scripturæ Sacræ aliquid addere, vel demere, vel quidpiam in ea immutare præsumerent. En tibi, juxta *Aristeæ* Epistolam ad *Philostratem*, historiam Versionis lxx. Interpretum, qui licet numero fuerint septuaginta duo, hæc tamen Græca Scripturæ Sacræ Versio, cui concinnandæ incubuerunt, vulgo appellari solet numero rotundo Versio lxx. Interpretum. Porro, veritatem hujus historiæ Versionis lxx. Interpretum, ab *Aristea* relatæ, calculo suo comprobant Scriptores Ethnici *Aristobolus Hecatæus*, *Clearchus*, & apud Judæos *Josephus*, & *Philo*. Nec *Sanctus Hieronymus*, parum alioqui addictus Versioni septuaginta Interpretum, quæ ipsius ætate vitiata erat, unquam dubitavit de veritate Historiæ Versionis septuaginta Interpretum, quam litteris prodiderunt *Aristæas*, & *Josephus*, Hebræus, sed potius utrumque Scriptorem citat. Quocirca jure optimo explodi debent vanæ conjecturæ, queis plus æquo indulgent moderni quidam Critici, quos inter censentur *Henricus Valesius*, *Humfredus Hody* in Opere, quod edidit contra Historiam *Aristeæ*, *Antonius Van-Dale* in Dissertatione supra Historia *Aristeæ*, *Scaligerus* in Animadversionibus in Chronicon *Eusebii Cæsariensis*, aliique non pauci, qui Thalmudis fabulas & ineptias secuti, asserunt hanc Versionem Græcam Scripturæ Sacræ esse *Opus quinque seniorum*, libereque pronuntiant, illos libros, quos nunc habemus, *Aristeæ*, *Aristoboli*, *Hecatæi*, & *Clearci* nominibus inscriptos, non esse genuinos illorum Scriptorum Ethnicorum

fœtus

fœtus, sed a Judæis Hellenistis data opera fuisse illis affictos, quo facilius sub illis Scriptorum titulis, quasi sub larva latitantes, prædictæ Versioni Græcæ, quam in summo pretio habebant, majorem possent conciliare auctoritatem. Verum, istorum intemperantioris Critices hominum, qui certissima Historiæ, & Antiquitatis monumenta a locupletissimis testibus literis consignata inficias ire, aut in dubium revocare præsumunt, futiles conjecturas flocci facere debemus, maxime, cum jam a viris eruditis *Waltono*, & utroque *Vossio* fuerint sat superque confutatæ. Advertere tamen obiter debes, *Aristeam*, qui, ut testis oculatus, totius rei gestæ historiam descripsit, asserere, lxx. Interpretes in magnam Basilicam convenisse, ut Libros Sacros græce interpretarentur, ac subinde stare non posse sententiam quorumdam, qui, *SS. Justinum*, *Irenæum*, & *Cyrillum Hierosolymitanum* secuti, affirmant, lxx. Interpretes in totidem cellulis inclusos hanc Græcam Scripturæ Sacræ Versionem perfecisse, vel cum *S. Epiphanio*, in libro *De Ponderibus & Mensuris* ajunt, septuaginta Interpretes in Cellulis binos inclusos hanc Scripturæ Sacræ Versionem adornasse. De his quippe septuaginta Cellulis, in quibus seorsim inclusi lxx. Interpretes universam Scripturam Sacram in Græcum sermonem verterint, ne minimam quidem mentionem faciunt *Aristæas*, *Josephus*, Hebræus, & *Sanctus Hieronymus*, sed solum ajunt septuaginta Interpretes in publico quodam loco, seu in magna Basilica, ab omni tumultu & strepitu remota, congregatos, atque invicem conferentes, huic lucubrandæ Scripturæ Sacræ Versioni operam dedisse, ultimamque admovisse manum. Quod sane veritati Historiæ videtur mihi magis consentaneum. Non nego tamen, septuaginta illos Interpretes habuisse singulos proprium cubiculum, seu cellulam, in qua studiis & orationi vacare, atque Scripturæ Sacræ meditationi incumbere possent. Quis enim, amabo, credat, septuaginta illos Interpretes in Insula *Pharos* sub dio jacuisse, nec ullam habuisse cellulam, in quam statis horis sese reciperent? Hoc unum igitur dumtaxat nego, videlicet septuaginta Interpretes in totidem cellulis inclusos universam Scripturam Sacram seorsim græco idiomate donasse, sicut aperte negat *S. Hieronymus*, qui, ut omnes norunt, summa prudentia, & accuratissimo criterio verum a falso secernens, incertis opinionibus, falso rumore sparsis, aurem nunquam accommodavit. (*a*)

„ (*a*) Hodie inter eruditos regnat opinio, quę „ totam Aristææ historiam, adeoque & de se„ ptuaginta Interpretibus narrationem inter fa„ bellas amandat, quod multis argumentis sibi „ persuaderi dijudicat. Principio quidem notat „ historiam hanc varie a variis narrari; aliam „ enim habet Josephus, aliter rem norat S. Ju„ stinus Martyr, aliter alii. Insuper epistolæ o„ mnes, quas Aristæas in sua historia inseruit, „ & a pluribus scriptæ exhibentur; unius tamen „ ejusdem stili sunt, quod non obscure indicat „ auctorem opusculi proprio marte illas cudisse. „ Addunt ut & alia, quæ apud auctores legi pos„ sunt; nec enim vacat in præsenti actum age„ re. Putant igitur Eruditi historiam hanc ad „ conciliandam vetustæ græcæ versioni auctorita„ tem confictam esse a Judæo quodam Helleni„ sta, & forte Alexandriæ. Ceterum quæ septua„ ginta Interpretum dicitur græcæ scripturæ ver„ sio, a quocunque demum auctore prodierit, „ summam habet, habuitque semper auctoritatem, „ utpote qua & sacri Novi Testamenti scriptores „ usi sunt.

D. Hæc Gręca lxx. Interpretum Scripturę Sacrę Versio, quę, regnante *Ptolomæo Philadelpho*, Rege Ægypti, prodiit in lucem, complectebaturne omnes Libros Sacros Veteris Testamenti in gręcum sermonem translatos?

M. Sunt quidam recentiores Scriptores, *Usserius*, videlicet Armachanus, & *Fronto Ducæus*, qui censent, duas ante Christi Domini adventum extitisse Scripturę Sacrę Versiones Græcas, unam scilicet, quę Sacros Libros tantum Pentateuchi *Moysis* complectebatur, quamque sub *Ptolomæo Philadelpho*, Ægyptiorum Rege, fuisse elaboratam, & Textui Hebręo consonam asserunt, & hanc esse ajunt veram Versionem lxx. Interpretum, quę semper delituit in Bibliotheca Alexandrina, nec lecta unquam, scriptave est a quoquam, ac demum annis ante Christum quadraginta circiter & octo fuit incendio consumpta, quando videlicet bello priori Alexandrino a *Julio Cæsare* confecto, ex militum seditione celeberrima illa post hominum memoriam Bibliotheca conflagratione periit. Alteram Scripturę Sacrę Versionem Gręcam dictitant illi Scriptores procusam fuisse anno quarto *Ptolomæi Physconis*, Ægyptiorum Regis, eamque comprehendisse omnes Veteris Testamenti libros, quos in suo Canone reponunt Judæi, & hanc integram Scripturæ Sacræ Versionem Græcam negant laudati Scriptores fuisse a septuaginta Interpretibus lucubratam. Sed non est dubium, quin illi Scriptores fallantur, primo, quia *Josephus*, & *Philo*, Hebræi, Apostoli, & Evangelistæ, sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici *Justinus*, *Irenæus*, *Clemens Alexandrinus*, *Origenes*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, & alii, unius dumtaxat Versionis Græcæ Sacrorum Librorum, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, lucubratæ, meminere. Hæc autem Græca Scripturæ Sacræ Versio, quæ sub *Ptolomæo Philadelpho*, Rege Ægypti, facta est a lxx. Interpretibus, complectitur omnes Libros Sacros Veteris Testamenti in Græcum sermonem translatos. Incredibile namque est, *Ptolomæum Philadelphum*, qui tanto studio omnia antiquitatis monumenta conquirebat, & *Demetrium Phalereum*, ejus Bibliothecæ Præfectum, qui plures Voluminum myriades ex omnibus terræ partibus collegerat, ut, juxta Regis desiderium, eam innumeris codicibus locupletatam omnium celeberrimam redderet, contentos fuisse librorum Legis, seu Pentateuchi, græca interpretatione, & cæteras nobilissimæ tum temporis Gentis Judaicæ Historias, & Prophetica Oracula neglexisse. Falsum itaque est, Versionem Græ-

cam

cam Scripturæ Sacræ a lxx. Interpretibus, tempore *Ptolomæi Philadelphi*, Regis Ægypti, adornatam, comprehendisse tantummodo quinque libros Pentateuchi *Moysis* in Linguam Græcam translatos. Præterea, nullum suppetit antiqui Scriptoris testimonium, ex quo evinci possit, anno quarto *Ptolomæi Phiscontis*, Regis Ægypti, procusam fuisse Versionem Scripturæ Sacræ, quæ omnes Sacros Libros Veteris Testamenti in græcum sermonem translatos complecteretur. Fictitia ergo est illa Versio Græca, cujus in tota retro antiquitate ne vola quidem ac vel minimum extat vestigium. Non me fugit, esse quosdam viros eruditos (quos inter principem locum obtinet Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 4. capite 12.) qui sentiunt, ante Versionem Græcam septuaginta Interpretum extitisse aliam Scripturæ Sacræ Versionem Græcam imperfectam, mutilam, & dimidiatam. At, illi viri eruditi, quibus ipse assentior, non confundunt Versionem hanc Græcam imperfectam & dimidiatam cum illa Versione Græca, quam lxx. Interpretes, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, adornarunt, sed potius asserunt hanc Græcam Scripturæ Sacræ Versionem, quæ erat imperfecta & dimidiata, factam fuisse non solum antequam *Ptolomæus Philadelphus* regnaret in Ægypto, sed etiam ante Expeditionem *Alexandri Magni* in Asiam, seu ante Imperii Persici excidium, cumque imperfecta & mutila esset illa Græca Scripturæ Sacræ Versio, jussisse postea *Ptolomæum Philadelphum*, Regem Ægypti, ut nova omnium Scripturæ librorum Veteris Testamenti a septuaginta Interpretibus adornaretur Versio Græca, quæ plena, integra, & omnibus suis numeris esset absoluta. Falsum itaque est, Versionem, quam lxx. Interpretes, regnante *Ptolomæo Philadelpho* in Ægypto, concinnarunt, non fuisse complexam omnes Sacros libros Veteris Testamenti, sed tantum quinque libros Pentateuchi *Moysis*. Falsum itidem est, aliam Versionem Græcam factam esse anno quarto *Ptolomæi Phiscontis*, quæ comprehenderet omnes Libros Sacros Veteris Testamenti, quos suo Canoni accensent Judæi, sicut falso sibi persuaserunt *Usserius*, & *Fronto Ducæus*, mox a me citati.

D. Perstatne adhuc illa Versio Græca, quam lxx. Interpretes, regnante *Ptolomæo Philadelpho* in Ægypto, adornarunt, & habetne modo in Ecclesia Catholica vim & auctoritatem stabiliendi fidem, & mores bene informandi?

M. Perstat adhuc hæc Græca lxx. Interpretum Scripturæ Sacræ Versio, eaque semper in maximo honore, singularique veneratione fuit in Ecclesia. At enim, hac lxx. Interpretum Versione usi sunt Apostoli, & Evangelistæ, qui (sicut observant *Sanctus Irenæus* lib. 3. *De Hæresibus* cap. 25. & *Sanctus Hieronymus* Præfatione in Evangelia) loca citarunt ex Versione lxx. Interpretum, & per illam instituerunt, atque in fide nascentem Ecclesiam confirmarunt. Ostendit etiam *Waltonus* Prolegomeno nono *Apparatus ad Biblia Polyglotta Londinensia*, omnes Scripturæ Sacræ Versiones, antiquitus ab Ecclesia approbatas (excepta Syriaca) ex Versione lxx. Interpretum promanasse, videlicet Arabicam, Æthiopicam, Armenam, Illyricam, Gothicam, & Latinam Veterem, qua Ecclesia Latina ante *Sanctum Hieronymum* utebatur. Hanc Versionem etiam lxx. Interpretum, tanquam divino afflatu editam, uno ore laudant sancti Patres, & quamvis *Sanctus Hieronymus* Versionem lxx. Interpretum reprehendere interdum videatur, hanc tamen Versionem reapse non carpit & improbat, sed tantum perstringit vitia & errata, quæ in illam injuria temporum, ut fieri assolet, irrepserant. Hinc sanctus ille Doctor Præfatione in lib. Paralipomenon hæc habet: *Si septuaginta Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, Editio permaneret, superflue me, Chromati, Episcoporum sanctissime, atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi Volumina latino sermone transferrem ... Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur Exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit atque violata &c.* Idem cum *Sancto Hieronymo* censent viri hujus temporis eruditi, qui, licet non inficientur, hanc Græcam lxx. Interpretum Versionem, inevitabili rebus omnibus fato, maculas aliquas levioris momenti, præsertim in rebus Chronologicis, ex Amanuensium oscitantia contraxisse, constanter nihilominus docent, hanc Versionem, ubi non discrepat ab Editione nostra vulgata, quam Patres Concilii Tridentini authenticam declararunt, valere adhuc ad stabiliendam Catholicam Fidem, & probe instituendos mores, tum quia nulla ratione evinci potest, Versionem lxx. Interpretum in his, quæ spectant Fidem & bonos mores, fuisse aliquando vitiatam: tum quia etiam Ecclesia Catholica usque ad exortum schisma *Photii*, Patriarchæ Constantinopolitani, in octo prioribus Conciliis Generalibus in Oriente celebratis hac Versione lxx. Interpretum ad profligandas Hæreses, quæ identidem in Ecclesia Græca emergebant, usa est: tum quia denique dici haud potest, hanc septuaginta Interpretum Versionem fuisse a Græcis in odium Ecclesiæ Latinæ, post enatum *Photii* schisma, corruptam, cum certum sit, in Conciliis Œcumenicis, jam grassante *Photii* schismate, in Occidente, seu in Ecclesia Latina, habitis, videlicet Lugdunensi, & Florentino, nunquam Latinos objecisse Græcis hanc Versionis lxx. Interpretum depravationem, cum quibus tamen in prædictis Conciliis acerrime disputarunt. Immo, Ecclesia Græca hac Versione lxx. Interpretum etiamnum utitur sciente, nec reclamante Ecclesia Latina. *Sixtus* etiam *Quintus*, Summus Pontifex, Versionem lxx. Interpretum studio Cardinalis *Caraffæ*, Apostolici Bibliothecarii, ex antiquissimo Bibliothecæ Vaticanæ Codice pristino suo nitori & integritati restitutam sua auctoritate approbavit, huicque Romanæ Editioni Versionis lxx. Interpretum, auspiciis *Sixti V.* elaboratæ, primas tribuit inter Versiones Scripturæ Sacræ Græcas doctissimus *Joannes Morinus*, Congregationis Oratorii

torii Presbyter. Postremo, eruditus *Flaminius Nobilius* Editionem Scripturæ Sacræ, dictam *Veterem Italam*, quæ ex Græca lxx. Interpretum Versione erat expressa, & quæ ante Editionem vulgatam, cujus auctor est *S. Hieronymus*, per quinque priora sæcula publice in Ecclesia Latina legebatur, sed jam a mille, & amplius annis evanuerat, luci denuo restituit, eamque in publicam lucem edi curavit Romæ anno MDLXXXVIII. (*a*) & rursus eamdem Versionem *Veterem Italam*, una cum Exemplari Græco Vaticano Parisiis editam, anno MDCXXVIII. publicavit prælaudatus *Joannes Morinus*. Ex quibus patet, Versionem Scripturæ Græcam, quam regnante *Ptolomæo Philadelpho* in Ægypto adornarunt lxx. Interpretes, maximo in honore in Ecclesia fuisse, & nunc etiam ad stabilienda ea, quæ ad fidem & bonos mores attinent, auctoritate pollere.

„ (*a*) Vetus Latina editio, quæ Romæ vulgata hic dicitur, curata, atque in lucem producta fuit a Flaminio Nobilio Lucensi viro doctissimo, qui hanc summo labore confecit, ut pote compactam, ex iis, quæ Sancti Patres huc, illucque in suis scriptis e versione illa laudarunt. Novam alteram ex antiquis MS. productam dedit P. D. Petrus Sabathie Ordinis S. Benedicti excusam Parisiis an. MDCCLI. Demum e MS. codicibus acceptam itidem evulgavit P. Josephus Bianchini Præsbyter Oratorii. S. Philippi Nerii, productaque est in lucem Romæ an. MDCCXLIX.

D. Placet mihi admodum brevis illa historica, quam tradidisti, notitia Versionis Græcæ Sacrorum Veteris Testamenti Librorum, quam regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, concinnarunt lxx. Interpretes, quæque adhuc in his, quæ fidem & bonos mores spectant, illibata in Ecclesia Catholica, seu Romana, conservatur. Nunc eam, quam te daturum promisisti, exhibe seriem Regum, qui defuncto *Alexandro Magno* in Regno Syriæ successerunt.

M. Cum Machabæorum Historia, quam in tertio Colloquio in Historiam hujusce sextæ Mundi Ætatis descripturus sum, implicata sit cum Regibus, qui mortuo *Alexandro Magno* in Regno Syriæ successerunt, operæ pretium est illorum Regum ordinem ac successionem hic exacte attexere, & in optimo lumine collocare. Quod quidem ut facilius exequi possim, velim ut in antecessum, breviter observes, *Seleucum*, dictum *Nicatorem*, vel Nicano: rem, id *Victoriosum*, unum ex *Alexandri Magni* Ducibus, Regnum Syriæ, devicto ac cæso *Antigono*, obtinuisse anno post obitum *Alexandri Magni* vigesimo tertio, seu anno IV. Olympiadis centesimæ decimæ nonæ, ab urbe Roma condita anno quadringentesimo quinquagesimo tertio, ante Æram Christianam trecentesimo primo. Verum, tametsi *Seleucus Nicanor* (sicut testantur *Appianus* in *Syriacis*, & *Plutarchus* in Pyrrho) hoc anno Syriæ Regno potiri cæperit, non tamen ab eodem anno duxit exordium Regni sui in Syria, sed altius undecim annis, priusquam Regnum Syriæ occuparet, voluit Epocham Regni sui in Syria esse repetendam, id est, ab anno, post obitum *Alexandri Magni*, duodecimo, anno I. Olympiadis centesimæ decimæ septimæ, ab urbe Roma condita anno quadringentesimo quadragesimo secundo, ante Æram Christianam anno trecentesimo duodecimo, quo anno *Seleucus Nicanor*, commisso apud Gazam, urbem Palæstinæ, prælio, *Demetrium*, filium *Antigoni*, superavit, profligavit, & Mediam, ac Babyloniam, unde metu *Antigoni* fugerat, & in Ægyptum successerat, recuperavit. Ab hoc, inquam anno, quo *Seleucus Nicanor* Babylonem recuperavit, Epocham Regni sui in Syria duxit, quamvis undecim dumtaxat post annos Regnum Syriæ obtinuerit, & Regium Diadema, ac nomen usurpare cæperit. Hæc est famosa, omnium Scriptorum sermone decantata Epocha, seu *Æra Seleucidarum*, hoc est, Regum Syriæ post obitum *Alexandri Magni*, quæ incipit anno I. Olympiadis centesimæ decimæ septimæ, ab urbe Roma condita quadringentesimo quadragesimo secundo, post obitum *Alexandri Magni* anno duodecimo, ante Æram Christianam trecentesimo duodecimo, & priusquam *Seleucus Nicanor* Regnum Syriæ obtineret, anno undecimo. Falluntur itaque nonnulli Chronologiæ periti, qui putant, Æram Seleucidarum, seu Regum Syriæ post obitum *Alexandri Magni*, auspicari eodem anno, quo *Seleucus Nicanor* Regno Syriæ potitus sit, cum tamen certum sit, *Æram Selucidarum*, seu Regum Syriæ, cæpisse undecim annis antequam *Seleucus Nicanor* Regnum Syriæ obtineret. Hanc Æram Seleucidarum, seu Regum Syriæ post obitum *Alexandri Magni*, usurparunt non tantum Judæi, sed etiam omnes Syro-Macedones, seu Syriæ populi, a Macedonibus devicti, videlicet *Edesseni*, *Apamnenses*, *Damasceni*, *Emisseni*, *Tripolitæ*, *Antiocheni*, *Seleucenses*, *Laodiceni*, *Gazenses*, *Gadari*, donec a *Pompejo* suis utendi Legibus autonomiam, seu libertatem, accepissent. Tunc enim illi Populi, antiquata ac relicta hac Selucidarum Æra, novam, quæ merito appellari potest *Æra Pompejana*, in honorem *Pompeii*, quem, velut liberatorem suum, agnoscebant, anno ab urbe Roma condita sexcentesimo nonagesimo instituerunt, sicut ex multis monumentis, & nummis apud Asiaticos sculptis luculenter demonstrat doctissimus Cardinalis *Norisius* in aureo illo, quod edidit, Opere *De Epochis Syro-Macedonum*. Præmissa ista Historico-Chronologica observatione exhibebo nunc seriem Chronologicam Regnum, qui demortuo *Alexandro Magno* in Regno Syriæ successerunt. Hic tamen duodecim tantum priores Reges proponam *Alexandri Magni* in Regno Syriæ successores, hoc est, a *Seleuco Nicanore* usque ad *Demetrium II. Nicanorem*, *Demetrii Soteris* filium, qui anno secundo Regni sui, ad petitionem *Simonis*, Judæorum Pontificis, fratrisque *Judæ Machabæi*, & *Jonathæ*, absolutam Judæis pacem, libertatem, atque ab omnibus tributis, & vectigalibus immunitatem, ac perpetuam inter ipsum Regem *Demetrium II.* & Gentem Judæorum societatem concessit, ut liquet ex ejusdem Regis Syriæ *Demetrii II.* Diplomate, directo ad *Simonem*, Summum Judæorum Sacerdotem, & relato lib. I. Machab. c. 13. vers. 41. & 42. *Anno centesimo septua-*

pugnanti male cessit martis alea, & in aliis bellis variam expertus est fortunam. *Cleopatram*, filiam suam, *Antiochus III.* Rex Syriæ, dedit uxorem *Ptolomæo Epiphani*, Regi Ægypti, eique dotis nomine concessit Cœlesyriam, Phœnicen, Judæam, atque Samariam. Demum, postquam regnasset annos triginta sex, interfectus est anno ante Æram Christianam centesimo octogesimo septimo, & anno Regni Græcorum centesimo vigesimo quinto.

Seleucus IV. dictus *Philopator*, filius *Antiochi Magni*, successit patri suo ante Æram Christianam centesimo octogesimo septimo: fuit Princeps otio deditus, qui duodecim annos regnavit, & insidiis cujusdam *Heliodori* oppressus, e vivis sublatus est anno ante Æram Christianam centesimo septuagesimo quinto, & anno Regni Græcorum centesimo trigesimo septimo.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, seu *illustris*, successit fratri suo *Seleuco IV.* dicto *Philopatori*, anno ante Æram Christianam centesimo septuagesimo quinto. Adversus *Ptolomæum Philometorem*, Ægypti Regem, bella gessit, & crudelem in Judæos persecutionem excitavit, quam opportunius referemus in Colloquio tertio in Historiam hujus sextæ Mundi Ætatis, ubi Assamonæorum, seu Machabæorum, describemus Historiam, & luctuosum, quem *Antiochus Epiphanes* habuit, exitum, scelesta & impia ejus vita dignum. Regnavit duodecim annis, & obiit anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo tertio, & anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo nono.

Antiochus V. dictus *Eupator*, filius *Antiochi Epiphanis*, patri successit anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo tertio. Cum *Ptolomæo Philometore*, Ægypti Rege, necnon cum Judæis bellum gessit, & postquam per biennium regnasset, a *Demetrio Sotere* filio *Seleuci Philopatoris* peremptus est anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo primo, & anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo.

Demetrius Soter, filius *Seleuci Philopatoris*, Antiocho Eupatori, quem occidit, successit anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo primo. Regnavit duodecim annis, & a quodam infimæ fortis juvene, dicto *Alexandro Bala*, vita & Regno fuit spoliatus anno ante Æram Christianam centesimo quadragesimo nono, & anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo tertio.

Alexander Bala, insititius, Syriæ Regnum, quod *Demetrio Soteri* ademerat, invasit anno ante Æram Christianam centesimo quadragesimo nono. Regnavit quinque annis, sed victus in prælio, a suis necatus est anno ante Æram Christianam centesimo quadragesimo quarto, & anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo octavo.

Demetrius II. dictus *Nicanor*, filius *Demetrii Soteris*, cæso *Alexandro Bala*, a Syriæ Regum familia peni tus alieno, Regno Syriæ potiri cœpit anno Regni Græcorum, seu Æræ Seleucidarum, centesimo sexagesimo octavo, & ante Æram Christianam anno centesimo quadragesimo quarto. Fuit duodecimus, post obitum *Alexandri Magni*, Rex Syriæ, & in Regno ancipitem habuit fortunam, variisque fuit agitatus procellis, sicut in Colloquio tertio in Historiam hujusce Mundi Ætatis, texendo Historiam Machabæorum, opportunius ostendemus; ibidemque ejus *Demetrii II.* Regis Syriæ successores referemus usque ad ultimam Regum Syriæ extinctionem, factam a *Pompejo*, in Asiam a Populo Romano misso, qui anno ante Æram Christianam sexagesimo quarto, Regnum Syriæ in formam Provinciæ Imperii Romani redegit. Observasse hic igitur sufficiat, hunc *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, Regni sui anno secundo, qui concurrit cum anno ante Æram Christianam centesimo quadragesimo secundo, & cum anno Regni Græcorum, seu Æræ Seleucidarum, centesimo septuagesimo, concessisse Judæis, sub Pontificatu *Simonis Machabæi* absolutam a tributis immunitatem, & liberum munitionum Hierosolymis & in reliqua Judæa extructarum dominium, indeque factum esse, ut Gentium jugum a Judæis ablatum sit anno Regni Græcorum, seu Æræ Seleucidarum, centesimo septuagesimo, ac deinceps ipsi Judæi fuerint Regum Syriæ amici, sed non amplius subditi, novaque Epocha Reipublicæ suæ libertatem restati sint, in Tabulis & Actis publicis scribentes: *Anno primo sub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce, & Principe Judæorum*. Sed de his plura, auxiliante Deo, in Colloquio tertio in Historiam hujusce sextæ Mundi Ætatis dicemus.

D. Bene multi illustres, & toto Orbe celeberrimi, sicut nuperrime audivi, prodierunt sub Regibus Persarum, sub *Alexandro Magno*, ejusque in Regnis Ægypti & Syriæ successoribus, seu Græcorum Regibus, Philosophi, & Oratores, quorum nomina & Sectas eo libentius audiam, quod memini, & in præcedentibus nostris colloquiis ostendisse, Ethnicos Philosophos, Poetas, & Oratores legisse libros *Moysis*, & ex his multa defloraſſe, hausisse, excerpsisse, atque in ea, quæ procuderunt, Opera convasasse.

M. Quamvis certum sit, in sexta Mundi Aetate, cujus Historiam descripsimus, fuisse multis Nationibus viros, humanarum disciplinarum, & Artium Liberalium cultores, Hebræis quidem *Rabbinos*, seu *Scribas*, & *Legis Doctores*; Babyloniis & Assyriis, *Chaldæos*; Persis, *Magos*; Indis, *Brachmanos*, seu *Gymnosophistas*; Romanis, *Pontifices*; Gallis, *Druidas*; immo in extremis Orientis oris apud Sinas floruisse *Literatos*, quos inter maxime celebratur *Confucius*, qui ideo *Sinensis Philosophus* appellatur; & denique, apud Aegyptios extitisse *Hierophantes*; nemo tamen inficias ire potest, Philosophiæ studium in Græcia potissimum viguisse. Porro, primi Græcorum Philosophi in duas præcipuas Sectas dividuntur, videlicet in *Dogmaticam*; & *Academicam*. Secta dogmatica itidem duplex est, *Jonica* nimirum & *Italica*. Sectæ *Jonicæ* Dux fuit *Thales Milesius*, qui Mile-

Miletum, quæ urbs eſt Joniȩ caput, patriam habuit. Illum natum eſſe anno I. Olympiadis trigeſimæ quintæ, hoc eſt, anno ſexcenteſimo trigeſimo nono ante Aeram Chriſtianam, memorat *Apollodorus* apud *Diogenem Laertium* in ejus vita. *Thaletem Mileſium* ſectati ſunt *Anaximander*, *Anaximenes*, *Anaxagoras*, *Xenophanes*, *Heraclitus*, *Democritus*, & alii. Sectæ Dogmaticæ *Italicæ* Princeps fuit *Pythagoras*, Samius, diſcipulus *Pherecydis*, Syri, qui in Italiam tempore *Servii Tullii*, Romanorum Regis, ſeſe recepit, & Crotoniæ non longe a Tarento per viginti circiter annos Philoſophiæ operam dedit, indeque Metapontum profectus, diem ibi ſupremum obiit anno IV. Olympiadis ſeptuageſimæ, teſte *Euſebio* in Chronico. *Pythagoræ* dogmata inter cæteros amplexi ſunt *Timæus*, Locrenſis, *Archytas*, Tarentinus, *Philolaus*, Crotoniata. *Parmenides*, & *Zeno*, ambo Eleatæ, ac *Meliſſus*, Samius. Alterius Philoſophorum Sectæ, ſeu Academicæ, Princeps fuit *Socrates*, in Attica natus anno IV. Olympiadis ſeptuageſimæ ſeptimæ, uti teſtatur *Diogenes Laertius* in ejus vita. Illius Sectæ diſcipuli aſſenſum omnem cohibebant, nihil affirmabant, ſed omnia in dubium revocabant, indeque dicti ſunt *Sceptici*, ſeu *Inquiſitores*, appellati ſunt etiam *Pyrrhonici* a *Pyrrhone* Academico; vel *Acaleptici*, quaſi diceres, qui nihil omnino comprehendere ſe poſſe profiterentur. *Socratis* diſcipuli fuerunt *Crito*, *Ariſtippus*, *Cebes*, *Xenophon*, *Euclides &c.* Sed inter illos præcipue eminet *Plato*, cujus Philoſophia, etiam poſt Chriſti Domini adventum, primas obtinuit ad octavum circiter Eccleſiæ ſæculum. Mortuo *Platone*, cæteri *Socratis* ſucceſſores triplicem conſtituere Sectam, *Peripateticorum*, *Stoicorum*, & *Epicureorum*. Sectæ Peripateticæ originem dedit *Ariſtoteles*, Stagyra, oppido Macedoniæ, oriundus anno primo Olympiadis nonageſimæ nonæ. Fuit diſcipulus *Platonis*, & Præceptor *Alexandri Magni*. Quamvis autem *Ariſtotelis* Philoſophia variam diverſis temporibus fortunam ſit experta, ut videre eſt apud *Joannem Launojum*, in libro, quem edidit, *De varia Ariſtotelis fortuna*, viget tamen adhuc in tribus illuſtrioribus Scholis, *Thomiſtarum* ſcilicet, *Scotiſtarum*, & *Nominalium*. Sectæ *Stoicorum* Auctor fuit *Zeno*, e Cittio, Cyri oppido, ortus, qui Philoſophiæ dogmata magna cum ſui nominis commendatione Athenis docuit circa Olympiadem centeſimam trigeſimam. Poſtremo, Sectæ Epicureorum Auctor fuit *Epicurus*, Sectator *Democriti*, & *Philoſophiæ Mechanicæ* cultor, qui obiit anno ſecundo Olympiadis centeſimæ vigeſimæ ſeptimæ. Hanc Philoſophiam Mechanicam, a *Democrito*, & *Epicuro* olim excultam, ſed multis poſtea ſæculis derelictam, ſæculo proxime elapſo multis in locis reformarunt, eamque in Scholas invexerunt *Petrus Gaſſendus*, & *Renatus Carteſius*, ambo natione Galli, ex quibus duæ propagatæ ſunt Sectæ, *Gaſſendiſtarum* nempe, & *Carteſianorum*. Sed de Philoſophis, qui in ſexta Mundi Ætate floruerunt, & de eorum Sectis pluſquam ſatis dictum ſit. Veniamus nunc ad Poetas & Oratores Græcos, qui ante adventum Chriſti celebres fuerunt, quoſque, brevitatis ergo, hic indicare abunde ſufficiet. Iiſdem, quibus Philoſophus *Pythagoras*, temporibus claruere *Simonides Ceus*, Poeta Lyricus, & *Anacreon*, cujus exquiſitum ingenium, ſed mores corruptiſſimos, Lyrici verſus, adhuc ſuperſtites, aperte indicant. Circa Olympiadem ſeptuageſimam primam floruerunt inſignes Poetæ, *Æſchylus*, Poeta Tragicus, *Sophocles*, Tragicorum Princeps, *Pindarus*, qui inter Lyricos Poetas maxime excelluit. In deſcribenda Hiſtoria magnam ſibi laudem circa Olympiadem octogeſimam quartam ſibi compararunt *Dionyſius Halicarnaſſenſis*, & *Thucydides*, ut videre eſt apud *Voſſium* in lib. *De Hiſtoricis Græcis*. His Hiſtoricis coævi fuerunt *Euripides*, Poeta Tragicus, & *Protagoras*, non ſolum Philoſophus, ſed etiam Orator eximius. Inter egregios Oratores locum etiam habere debet *Iſocrates*, qui anno tertio Olympiadis nonageſimæ tertiæ elegantem Orationem Panegyricam habuit. Sed omnes Oratores longo poſt ſe intervallo reliquerunt *Æſchynes* & *Demoſthenes*, Oratores præſtantiſſimi, qui Athenis Olympiade centeſima octava floruerunt. Regnante *Alexandro Magno*, filio *Philippi*, Macedonum Regis, claruit *Diogenes*, Philoſophus Cynicus, qui dolium pro domo habuiſſe fertur. Iiſdem temporibus floruit *Calliſthenes* Olynthius, *Ariſtotelis* diſcipulus, Philoſophus, Hiſtoricus, & Orator præſtantiſſimus. Sub Rege Syriæ *Antiocho I.* dicto *Sotere*, celebris fuit *Cleanthes*, qui *Zenoni*, Stoicorum Philoſophorum Principi, ſucceſſit, & Scholam *Chryſippo* reliquit. Regnante in Ægypto *Ptolomæo*, filio *Lagi*, floruerunt *Polemo*, & *Crantor Solenſis*, diſcipuli *Xenocratis*. His ſuppares, ſeu coævi fuerunt *Hieronymus Cardianus*, vitæ *Alexandri Magni*, ejuſque ſucceſſorum Scriptor Hiſtoricus; *Megaſthenes*, nobilis itidem Hiſtoricus; *Euhemerus Meſſenius*, Hiſtoricus etiam, qui de *Jove*, & *Diis* ſcripſit Hiſtoriam, quam latine vertit *Ennius*. Ad eandem Epocham pertinent *Menedemus*, Philoſophus Eretrienſis, *Menander*, Athenienſis, novæ Comediæ Poeta, & *Arceſiles*, ſive *Arceſilaus*, qui, circa Olympiadem centeſimam vigeſimam, ſecundæ, ſeu mediæ Academiæ Princeps fuit appellatus. Hic autem *Socratis* opinioni addidit, ut non modo nihil ſciri cum *Socrate* affirmaret, ſed ne poſſe quidem ullam rem ſciri pertenderet. *Arceſilæ* ſuffragati ſunt *Lacydes*, novæ, ſeu tertiæ Academiæ, auctor, *Evander*, & præcipue *Carneades*, qui Romæ magna cum eloquentia novorum Academicorum doctrinam expoſuit, ibidemque diſcipulos habuit *Clitomachum*, *Philonem*, & *Antiochum*, a quibus eruditus eſt *Cicero*, qui & ipſe Academicus fuit. Denique, temporibus *Ptolomæi Philadelphi*, Ægyptiorum Regis, floruerunt *Lycophron*, Poeta Chalcidenſis, *Theocritus*, Poeta Syra-

cuſa-

cusanus, *Callimachus*, Poeta Cyrenæus, *Aratus*, Poeta in Cilicia natus, *Zoilus*, Amphipolitanus, qui, ob stylum mordacem, quo in summos viros, præsertim *Isocratem*, *Platonem*, & *Homerum*, scripsit, *Canis Historicus* fuit appellatus. *Ptolomæo Philadelpho*, Regi Ægypti, *Manethos Sebennyta*, Heliopolites, Historiam Ægyptiacam, quam in sermonem Græcum transtulit, nuncupavit, teste *Vossio* lib. 1. *De Historicis Græcis* cap. 13. quem, si de Scriptoribus Græcis plura scire desideres, adire poteris. Ipse vero hic Colloquio nostro finem imponam, opportunius de viris illustribus Latinis, qui sexta Mundi Ætate literaturæ laude claruerunt dicturus in Colloquio tertio in Historiam hujus sextæ Mundi Ætatis, ubi Res Romanorum compendiosa narratione referemus. Interim, age curam valetudinis tuæ, & fac, ut in proximo Colloquio, quod postridie habituri sumus, te lætum ac nitidum videamus.

D. Aegre profecto a te divellor: sed Sol nos relinquit, & humescit cælum. Præstat itaque imitari aviculas, tectoque ac lecto nos condere. Dabo autem operam, ut domi jacturam temporis non faciam, sed in lectione Scripturæ Sacræ assiduus sim, quo votis tuis pro virili respondere, & non imparatus ad proximum nostrum Colloquium accedere possim. Tu vero, colendissime Magister, cura vicissim per id temporis valetudinem tuam, qua nihil mihi in vita, secundum Deum, carius & antiquius erit.

COLLOQUIUM SECUNDUM,

In quo proponuntur ac diluuntur Dubia, quæ circa Historiam sextæ Mundi Ætatis, tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes agitare solent.

M. Historia Sacra sextæ Mundi Aetatis, quam pro modulo nostro in superiori Colloquio descripsimus, tota quanta est, continetur in libro *Danielis*, unius e quatuor Prophetis Majoribus, qui tempore captivitatis Babylonicæ vaticinatus est; in duobus itidem libris *Esdræ*, qui Historiam literis mandavit rerum omnium, quæ Judæis post solutam captivitatem Babylonicam contigerunt; in libro pariter *Estheris*, ac demum in libris Prophetarum Minorum *Aggæi*, *Zachariæ*, & *Malachiæ*, qui, post laxatam captivitatem Babylonicam, Vaticinia fuderunt. Ut igitur Sacræ Historiæ sextæ Mundi Ætatis sua constet veritas, operæ pretium est, omnia Dubia, quæ vel circa ejusmodi librorum auctoritatem, vel circa illorum Auctores, vel tempus, quo fuerunt exarati, vel denique circa Historias, & Vaticinia, quæ in his continentur, proponi solent, breviter quidem, sed accurate in isto Colloquio dilucidare, quo semel singulis istis Dubiis liquido explanatis, nullam in Historia Sacra sextæ Mundi Ætatis nanciscaris difficultatem, quæ tibi vel minimum possit facessere negotium. Inquiremus itaque primo, quis & qualis fuerit iste *Daniel*, qui, durante captivitate Babylonica, vaticinatus est? Quænam sint præcipua illius Gesta? Quam auctoritatem in Ecclesia Catholica obtineat liber, qui ejus nomine insignitur? Et an rerum, quas prædixit *Daniel*, veritatem eventus comprobaverit? Præterea, expendemus omnia, quæ gessit *Esdras*, post solutam captivitatem Babylonicam, & duobus libris, qui ejus nomen præferunt, sacram auctoritatem vindicabimus. Tertio, præfigemus tempus, in quo sacra *Estheris* Historia contigit, & librum, in quo hæc Historia refertur, divina pollere auctoritate ostendemus. Denique, examinabimus illustriora Vaticinia, quæ, post captivitatem Babylonicam, tres Prophetæ Minores, *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias* ediderunt, eaque in Jesu Christo fuisse omni ex parte completa commonstrabimus. Ad ista igitur quatuor potissimum capita præsens nostrum revocabitur Colloquium. Nunc satagere debes, ut me, juxta ordinem rerum, apposite interroges, nihilque eorum, quæ ad plenam & absolutam Historiæ sextæ Mundi Ætatis notitiam conducere possunt, prætermittas.

D. Incipiamus, si placet, a *Daniele*, uno e Prophetis Majoribus, qui, durante captivitate Babylonica, Prophetiæ dono fuit, insignis, & ostende, quis & qualis fuerit iste *Daniel*?

M. Ex semine regio ortus *Daniel*, cum adhuc adolescens esset, Babylonem a Rege Nabuchodonosore translatus est. Aspectu fuit decorus, mente humilis, corpore castus, perfectus in fide, egregius in opere, in virtute summus, in prodigiis clarus, insignis cognitor secretorum cælestium, præscius futurorum, & continuis jejuniis & orationis assiduitate meruit futura prædicere Sacramenta. Singularem, qua præditus erat, sapientiam, palam demonstrat illud, quod tulit, judicium, & quo perfidiam duorum impudicorum senum detexit ac condemnavit, & castam *Susannam* ab iniqua illorum accusatione strenue vindicavit. Scio, nonnullos esse Scriptores, qui afferunt, illum *Danielem*, qui fuit castæ *Susannæ* vindex, alium prorsus esse a *Daniele*, Prophera, eo quod Scriptura Sacra cap. 13. libri *Danielis*, ubi describitur Historia *Susannæ*, perspicue dicat, *Danielem*, vindicem *Susannæ*, fuisse juvenem: *Cumque duceretur ad mortem* (id est, *Susanna*) *suscitavit Dominus Spiritum Sanctum pueri junioris, cujus nomen Daniel*. At, *Danielem*, Prophetam, fuisse ante captivitatem Babylonicam virum jam maturum, grandævum, & multorum liberorum parentem, testatur vates *Ezechiel*, qui ante captivitatem Babylonicam, seu anno sexto *Joakimi*, Regis Juda, Prophætæ munus obiens, ait: *Si fuerint tres viri, Noe, Daniel, & Job, nec filios, nec filias liberabunt*. Ex quibus Prophetæ *Ezechielis* verbis colligunt quidam Scriptores, *Danielem*, Prophetam, ante captivitatem Babylonicam fuisse jam grandem natu, ut pote liberorum parentem, ac subinde *Danielem*, Prophetam, esse plane diversum ab illo *Daniele*, qui *Susannam* liberavit, quemque Scriptura Sacra, loco mox laudato, appellat *Puerum juniorem*, id est, ex ephe-

parari, & interrogavit primum, sub qua arbore *Susanna* adulterium, cujus eam insimulabat, cum adolescente admisisset, illoque respondente, vidisse *Susannam* peccantem sub arbore, quam Græcus libri *Danielis* Interpres ait fuisse *Schinum*, statim *Daniel*, alludens ad verbum σχίζειν, quod græce significat *scindere*, ait: *Recte mentitus es in caput tuum, ecce enim Angelus Domini, accepta sententia ab eo, scindet te medium*. Rursus altero sene, dicente, se vidisse *Susannam* peccantem sub arbore, quam Græcus libri *Danielis* Interpres ait fuisse *Prinum*, confestim *Daniel* alludens ad vocem πρίζειν, quod idem est ac *Secare*, protinus hanc in eum tulit Sententiam: *Recte mentitus es in caput tuum, manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium*. Obiter tamen advertere debes, *Danielem* in isto judicio, quo *Susannam* ab iniqua duorum illorum senum accusatione vindicavit ac liberavit, usum non esse his vocibus græcis, nec istis ad voces græcas allusionibus, quippe qui Græcam Linguam non callebat. Sed eum alias voces Linguæ Chaldaicæ, cujus notitia jussu Regis *Nabuchodonosoris* imbutus erat, proprias usurpasse, quas postea Græcus libri *Danielis* Interpres mutavit in voces græcas, & ad eas aptas adhibuit allusiones græcas; quod sane in optimo interpretandi genere fieri solemne est. Hoc pacto a *Daniele*, Propheta, castissima *Susanna* liberata fuit, sarta tecta manente ejus pudicitia, pro cujus defensione totis viribus restitit, &, ut legitur cap. 13. lib. *Danielis*: *Exclamavit voce magna*, vitamque suam commendans ac devovens divinæ providentiæ, dixit impudicis senibus: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*. Ex quo patet, quale judicium ferendum sit de hac Propositione cujusdam recentioris Auctoris, cujus nomini parco: „ In „ hac vi & metu infamiæ mortisque poterat Su„ sanna dicere: Non consentio actui, sed patiar „ & tacebo, ne me infametis & adigatis ad „ mortem . . . . . Forte Susanna id nesciebat, „ vel non cogitabat: sic enim honestæ castæque „ virgines putant se esse reas, seque consentire „ lenonibus, si non clamore, manibus, totisque „ viribus resistant. Potuisset Susanna in tanto „ periculo infamiæ & mortis negative se habere, „ & permittere in se eorum libidinem, modo in„ terno actu in eam non consensisset, sed eam „ detestata & execrata fuisset, quia majus est bo„ num vita & fama, quam pudicitia, unde hanc „ pro illa exponere licet. Istam Propositionem Conventus Generalis Cleri Gallicani anno MDCC. tanquam *temerariam*, *scandalosam*, *castarum aurium offensivam*, *erroneam*, & *Legi Dei contrariam* proscripsit; & merito quidem, quia Lex Dei cap. 22. vers. 23. & seq. lib. *Deuteronomii* jubet, ut puella, quæ non clamaverit, cum posset, ad implorandum domesticorum aut vicinorum auxilium contra violentum ipsius pudicitiæ aggressorem, lapidibus una cum eo, qui eam constupravit, obruatur. Et sanctus *Ambrosius* lib. *de Lapsu virginis consecratæ* cap. 3. his verbis excusationem illius virginis, Deo sacræ, quæ a quodam adolescente fuerat deflorata, refellit: *Sed dicis: Nolui hoc malum, violentiam passa sum: Respondebit tibi fortissima illa Susanna, cujus tu nomen fallaciter bajulas: Ego inter duos utique Judices populi, sola inter sylvas paradisi constituta, vinci non potui, quia nec volui. Tu ab ineptissimo adolescente, & in media civitate quomodo vim potuisti perferre, nisi quia ultro vitiari voluisti? Quis denique tuas voces audivit? Quis obluctationes sensit?* Sed satis hactenus dictum sit de *Susannæ* Historia, quæ licet ab aliquot antiquis sanctis Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, atque ab aliquibus Ecclesiis non fuerit olim tanquam sacra & canonica recepta, adeoque non extiterit in primo Scripturarum Sacrarum Canone, constat attamen, Historiam *Susannæ* ab Ecclesiarum parte maxima, & majoris auctoritatis, doctissimisque Patribus tanquam sacram ac divinam fuisse habitam, & ut talem, post solemnem Ecclesiæ definitionem, in Ecclesia Catholica recipi, id est, ut partem libri *Danielis* eodem spiritu dictatam, & in eadem canonicæ auctoritatis arce positam ac cætera, quæ in sacro *Danielis* libro narrantur. Extabat etiam olim in antiquis Codicibus Hebræis hæc *Susannæ* Historia, quam postea Judæi, teste *Origene* in Epistola ad *Julium Africanum*, eraserunt, deleverunt, expunxerunt.

D. In quo sita est Historia *Beli*, quæ, sicut antea observasti, describitur in libro *Danielis* post Historiam *Susannæ*?

M. Historia *Beli* describitur cap. 14. libri *Danielis*, eique annectitur altera Historia, seu *Draconis*, quem Babylonii, ceu Numen, colebant, quemque *Daniel* interfecit. Incipiam autem ab Historia *Beli*, quam cultissimus Scriptor *Sulpicius Severus* lib. 2. *Historiæ Sacræ* narrat his verbis: „ Erat, inquit, ea tempestate apud Baby„ lonios Beli ex ære Simulacrum, quod super„ stitione hominum consecratum Cyrus quoque „ (qui Monarchiam Persicam Babylone insti„ tuit) adorare erat solitus, antistitum ejus do„ lo illusus, qui vesci effigiem illam atque pota„ re affirmabant; cum diurnam pensitationem „ quæ Idolo inferebatur, clam ipsi absumerent. „ Igitur Cyrus cum Daniele familiariter utere„ tur, quærit ab eo, cur simulacrum non adora„ ret, cum manifestum viventis Dei esset indi„ cium, absumentis ea, quæ inferebantur? Da„ niel, ridens hominis errorem, negare id posse „ fieri, ut æs illud, id est, bruta materies, cibo „ uteretur, aut potu. Accessit ergo Rex ad Sacer„ dotes, qui septuaginta erant, adhibitoque „ eos terrore increpitat, quis impensa consume„ ret, cum Daniel, vir prudentia insignis, mi„ nime ib ab insensibili simulacro posse fieri „ contenderet. Tum illi, confisi parato dolo, „ inferre & obsignari a Rege Templum depo„ scunt, uti, nisi omnia postero die absumpta „ deprehenderentur, morte pœnas persolverent; „ dum eadem conditio Danieli maneret. Ita„ que signo Regis Templum obsignatur, cum

„ prius Daniel, Sacerdotibus insciis, pavimen- „ tum cinere aspersisset, ut introeuntium occul- „ tos aditus vestigia proderent. Igitur postero „ die Rex Templum ingressus, animadvertit ab- „ sumpta, quæ Idolo apponi jusserat. Tum Da- „ niel occultam fraudem vestigiis prodentibus re- „ ferat, Sacerdotes cum uxoribus & filiis subfos- „ so foramine ingressos, ea, quæ Idolo apposita „ fuerant, devorasse. Ita omnes jussu Regis „ interfecti, Templum ac simulacrum Danieli in „ potestatem datum, atque ejus arbitrio dirutum. Hoc modo se habuit *Beli* Historia, ad quam Scriptura Sacra eodem in capite decimo quarto libri *Danielis* aliam adjungit Historiam, seu *Draconis*, quem adorabant Babylonii, quemque *Daniel*, injecta in os massa ex pice adipe & pilis compacta, interfecit, & eam ob causam in lacum leonum conjectus est, ubi sex dierum spatio illæsus mansit, eumque ibidem *Habacuc*, ex Judæa in Babylonem ab Angelo translatus, prandio, quod messoribus paraverat, recreavit. Septimo die; postquam *Daniel* in lacum leonum fuerat projectus, Rex *Cyrus*, qui tum Babylonico potiebatur Imperio, illuc venit, videnſque *Danielem* in medio leonum tranquille sedentem, admiratione defixus exclamavit: *Magnus es Domine, Deus Danielis*. Inde Rex salvum & incolumem *Danielem* eduxit, & illos, qui ei insidias struxerant, in eamdem fossam conjici imperavit, qui, adspectante Rege, confestim a leonibus discerpti ac devorati sunt. Obiter tamen advertere debes, *Danielem* bis in lacum, seu fossam leonum, fuisse immissum. Primo fuit in fossam leonum missus tempore *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, eo quod, contra ejusdem Regis Mandatum, Deum precatus fuisset, & tunc in fossa leonum una tantum nocte mansit reclusus, sicut dicitur cap. 5. v. 21. libri *Danielis*. Deinde, *Daniel* in lacum leonum denuo missus fuit, a *Cyro*, Persarum Rege, qui Babylonicum obtinuit Imperium, & tunc in fossa leonum per sex dies integros stetit *Daniel*, sicut legitur cap. 14. libri *Danielis*. Advertere etiam debes, Historias *Beli*, & *Draconis*, perinde ac Historiam *Susannæ*, desiderari quidem in Codicibus Hebræis, nec extare in primo Sacrarum Scripturarum Canone, quem antiqui sancti Patres texuerunt, illas tamen reperiri in nostra Scripturæ Sacræ Vulgata Versione, quæ a Concilio Tridentino fuit declarata authentica, & in Versione lxx. Interpretum in Versione *Theodotionis*, & in aliis vetustissimis Versionibus Græcis. Quo fit, ut illæ Historiæ sacra ac divina polleant auctoritate. Nec enim ullo pacto credibile est, Providentiam divinam permisisse unquam, ut Ecclesia Catholica ejusmodi Historias, si veræ, & a Spiritu Santo dictatæ non essent, approbaret, & reciperet tanquam divinas revelationes in Editione vulgata, qua nunc ubique terrarum utitur. Sed de Historiis *Beli*, & *Draconis*, quæ aperte produnt res præclare gestas *Danielis*, sat dictum sit. De somniis vero *Nabuchodonosoris*, & *Balthasaris*, Babyloniorum Regum, quæ sapientissime interpretatus est *Daniel*, cum jam in superiori Colloquio dixerim non est quod plura hic addam. Paululum tamen hic immorabor in tribus confutandis erroribus, in quorum primo versantur Judæi, qui negant, *Danielem* fuisse Prophetam eo potissimum nomine, quod *Daniel* non Prophetico, sed Aulico more vixerit. Sed, quis non videat, frivolam hanc esse planeque nugatoriam rationem? Vixit quidem in Aula *Daniel*, vitæ tamen sanctimonia cæteris Prophetis impar non fuit, orationibus, vigiliis, jejuniis, gloriæ divinæ, salutis animarum zelo, constantia in adversis, rerum terrenarum contemptu, nemini Propbetarum inferior. Præterea, numquid, amabo, *Samuel*, & *David* in Aula fuerunt? Et tamen illos Prophetas esse non inficias eunt Judæi. Denique, *Daniel* res futuras clare, & distincte prænovit, ac prædixit, futuras videlicet rerum conversiones, Imperiorum interitus, Christi adventum, mortem, & Regnum æternum prænunciavit, temporibus etiam accurate notatis, quibus Vaticinia sua exitum habitura essent, eorumque veritatem eventus Sole clarius comprobavit. Nemo itaque sanæ mentis negare potest, *Danielem* fuisse vere & proprie Prophetam. Alter error est *Porphyrii*, Philosophi Ethnici, qui in duodecimo libro ex quindecim libris, quos adversus Christianos scripturivit, negat, *Danielem* esse auctorem illius libri, qui ejus nomine inscriptus est, prætenditque hunc librum editum fuisse in Judæa *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, temporibus, a quodam Scriptore, qui non tam futura prædixit, quam narravit præterita. Sed hic impii Philosophi error facile convellitur. Primo, quia *Daniel* sæpius in libro, qui ejus insignitur nomine, loquitur in propria persona, scilicet cap. 7. v. 2. *Videbam in visione mea nocte*. Et cap. 8. v. 26. *Et ego Daniel langui*. Et c. 12. v. 4. *Et vidi ego Daniel*. Deinde, Christus Dominus *Matthæi* cap. 24. v. 15. diserte testatur, librum *Danielis* nomine inscriptum, germanum esse ipsius fœtum dicens: *Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto &c.* Denique, *Danielem*, Prophetam, esse auctorem hujus libri, qui ejus nomen præfert, palam evincit perpetua, sibique semper constans Synagogæ Judæorum, & Catholicæ Ecclesiæ traditio, quam adversus *Porphyrium* teste *S. Hieronymo* in Proœmio Commentariorum, strenue defenderunt *Methodius*, *Apollinarius*, & *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis. Quæ certe sufficere debent non solum ad impium *Porphyrium* confutandum, verum etiam ad refellendos duos recentiores Scriptores, sua temeritate & impietate notos, quorum primus, scilicet *Hobbesius*, Anglus, c. 33. lib. *Leviathan* asserit, certo sciri haud posse, an ipse *Daniel* Vaticinia sua literis mandaverit. Alter vero, seu *Benedictus Spinosa* in Tractatu *Theologico-Politico* ariolatur, librum *Danielis*, saltem quoad priora septem capita, editum fuisse post instauratum a *Juda Machabæo* Templi Hierosolymitani cultum. Tertius deni-

denique error est Hæreticorum nostri temporis, qui non solum *Susannæ*, *Beli*, & *Draconis* Historias, tanquam a Græculo quodam Scriptore de industria confictas explodunt, sed etiam velut apocryphum rejiciunt Canticum *Benedicite*, quod tres pueri, *Sidrach*, *Misach*, & *Abdenago*, jussu *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, in ardentem fornacem conjecti decantarunt, sicut legitur cap. 3. libri *Danielis*. Ajunt quippe Hæretici, Canticum istud non reperiri in Codicibus Hebræis, & verosimile non esse, tres illos pueros Hebræos tantum otii habuisse, ut in camino ignis versibus luderent, & omnes Dei creaturas ad concinendas Dei laudes provocarent. Sed hæc inepta Hæreticorum facile exsufflatur dubitatio. Quamvis enim istud Canticum *Benedicite &c.* non extet in Codicibus Hebræis, integrum tamen reperitur in Versione Græca *Theodotionis*, & in Versione Vulgata, quam Ecclesia Catholica in Concilio Tridentino authenticam declaravit. Creditu etiam facile est, Deum, qui, ad manifestandam omnipotentiam suam, tres illos pueros a flammis illæsos ac immunes voluit servare, virtutem itidem eis contulisse ad certatim excitandas in hoc Cantico omnes creaturas, ut divinas laudes ordinatim decantarent. Apage itaque hunc Hæreticorum errorem, qui excusso omni obedientiæ jugo, solemni Ecclesiæ judicio pervicaciter parere detrectant contra Oraculum Christi Domini, dicentis cap. 18. v. 17. Matthæi, *Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*.

D. Cum *Daniel*, Susannæ vindex, Prophetiæ dono fuerit insignis, lubenti animo auscultabo illustriora, quæ fudit Oracula.

M. Præcipuus *Danielis* Prophetæ, in eo, quem edidit, libro, scopus est futurum Christi Regnum describere. Licet enim in sex prioribus sui libri capitibus Historiam taxat *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, usque ad eversum per Medos & Persas Babylonicum Imperium, multaque narret de quatuor Monarchiarum vicissitudine, attamen ea, quam Propheta *Daniel* describit, destructio quatuor Orbis Monarchiarum, puta Chaldæorum, deinde Medorum, & Persarum, postmodum *Alexandri Magni* & Græcorum postremo Romanorum, eo pertinet, ut intelligamus omnia ista Imperia finem aliquando habitura, & solum Christi Regnum fore æternum ac nunquam periturum. Sic enim cap. 2. loquitur Daniel: *In diebus autem Regnorum illorum suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs & argentum, & aurum &c.* Hoc *Danielis* vaticinium *S. Hieronymus* luculento isto illustrat commentario: *In fine autem horum omnium Regnorum, abscissus est lapis Dominus atque Salvator, sine manibus, id est, absque coitu, & humano semine, de utero virginali, & contritis omnibus Regnis, factus est mons magnus, & implevit universam terram.* Confirmat Propheta *Daniel* perpetuam Christi Domini, quem cap. 9. nomine *filii hominis* designat, durationem Regni, dicens: *Et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniens, & usque ad antiquum dierum pervenit, & dedit ei potestatem & honorem, & Regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ipsi servient, potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus non corrumpetur.* Denique, Propheta *Daniel* cap. 9. prædicit, universum genus humanum per Christum, verum Messiam, liberatum iri a peccatis suis post hebdomades septuaginta, quibus adventum, vitam, & mortem Messiæ ita circumscribit, tamque clare prænuntiat, ut res non futuras, sed tanquam jam gestas oculis subjicere videatur. Sic enim habet *Danielis* vaticinium: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Hierusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt, & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum . . . . . . Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & usque in consummationem & finem perseverabit desolatio.* In hoc porro *Danielis* vaticinio accurate notantur circumstantiæ, quæ in solum Jesum Christum quadrare possunt. Is etenim venturus prænuntiatur, in cujus adventu cessabunt visiones & Prophetiæ; certum autem est, Prophetas a tempore adventus Christi omnino in Synagoga cessasse, sicut ipsimet Judæi vel inviti fatentur. Is rursus prænuntiatur venturus, quo semel occiso, civitas Hierusalem, & Sanctuarium dissipari debebant. At, utrumque, mortuo Christo, dissipatum esse sub Imperatoribus Romanis *Vespasiano*, & *Tito* inficiari haud possunt Judæi. Is etiam prædicitur venturus, quo mortuo, deficiet hostia & Sacrificium. At, utrumque jam defecisse, velint nolint, experiuntur Judæi, qui, everso Templo Salomonico, seu Hierosolymitano, in quo solo, juxta Legem Mosaicam, Sacrificia peragere poterant, nullum amplius queunt offerre Sacrificium. Is denique hoc Danielis vaticinio prænunciatur venturus, quo mortuo, futura erat in Templo abominatio desolationis usque ad consummationem & finem duratura. At, id suis oculis usurpant, Judæi, quippe qui a tempore, quo Templum Hierosolymitanum solo æquatum est, sunt omnibus nationibus exosi, hac illac dispersi, abjecti, miseri, extorres, sine Patria, sine Principe, sine Sacerdote, sine Templo, sine Sacrificio, sicut in Colloquiis nostris in Historiam quintæ Mundi Ætatis fusius ostendimus. Hoc igitur *Danielis* vaticinium recta col-

collimate in Christum Dominum verum Messiam, tam certum est, quam quod maxime.

D. Quid sibi volunt istæ septuaginta hebdomades, quibus, ut ais, *Daniel* Propheta, adventum, vitam, & mortem Messiæ circumscripsit?

M. Convenit inter omnes Chronologos, hebdomades, de quibus cap. 9. sermonem habet *Daniel*, non esse hebdomades dierum, aut mensium, aut decenniorum, aut Jubilæorum, aut sæculorum, sed esse hebdomades annorum, juxta morem numerandi Hebræorum. Dicitur enim cap. 25. lib. *Levitici*: *Numerabis quoque tibi septem hebdomades annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt quadraginta novem annos*. Omnes itaque Christiani Chronologi, & inter Judæos R. *Aben Esra*, R. *Abarbanel*, aliique periti Rabbini, hunc *Danielis* locum explicantes, ultro consentiunt, hebdomades, quarum Propheta *Daniel* cap. 9. meminit, esse hebdomades annorum, subindeque septuaginta hebdomades simul collectas conficere numerum quadringentorum & nonaginta annorum.

D. Si septuaginta hebdomades, quibus Propheta *Daniel* adventum, vitam, & mortem Messiæ circumscripsit, simul collectæ efficiant dumtaxat numerum quadringentorum nonaginta annorum, non est dubium, quin istud *Danielis* de lxx. hebdomadibus vaticinium jam pridem suum habuerit exitum, adeoque frustra Judæi venturum adhuc præstolentur Messiam. Nec enim adeo vecordes existimo esse Judæos, ut dicant, septuaginta illas hebdomades, Prophetæ *Danieli* revelatas, quæ numerum dumtaxat quadringentorum & nonaginta annorum afficiunt, nec nostro quidem effluxisse sæculo, quo bis mille ducentos septuaginta & amplius annos ab eo *Danielis* vaticinio numeramus. Sed dicas, obsecro te, quando nam septuaginta illæ *Danielis* hebdomades duxerint exordium?

M. In præfigendo exordio septuaginta *Danielis* hebdomadum variæ circumferuntur eruditorum opiniones. *S. Hieronymus* jam tum suo sæculo octo recenset opiniones. Sed *Benedictus Pererius* quindecim enumerat, eisque adjicit decimam sextam opinionem, quam ipse probabiliorem putat. Tam variarum ac inter sese discrepantium opinionum examen operosum nimis ac molestum esset. Quamobrem, ab illis discutiendis ac refellendis in præsentia supersedebo, maxime cum ea de re plura jam dixerim in Paragrapho primo Dissertationis xv. Tractatus, quem edidi, *De mysteriis & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*. Sed ne jejunum te omnino dimittam, breviter hic proponam eam, quæ mihi magis probatur, sententiam, quamque in prædicto Paragrapho multis argumentis adstruere studui. Antequam tamen mentem meam circa exordium & finem lxx. *Danielis* hebdomadum aperiam, tria velim accurate observes, ex quorum notitia pendet plena hujusce difficultatis dilucidatio. In primis præstat ut observes, quatuor a Regibus Persarum data esse Edicta in gratiam Judæorum. Primum Edictum Judæis datum est a Rege *Cyro*, qui laxavit captivitatem Babylonicam, sicut legitur c. 1. l. 1. *Esdræ*. Alterum Edictum Judæis concessum est a Dario Hystaspis filio, Persarum Rege, ut legitur cap. 6. lib. 1. *Esdræ*. Tertium Edictum Judæis indultum est ab *Artaxerxe Longimano* Persarum Rege, anno ipsius Regni septimo, uti refert *Esdras* cap. 7. l. 1. Postremum Edictum in gratiam Judæorum dedit idem Rex *Artaxerxes Longimanus* anno vigesimo Regni sui, sicut scriptum legimus cap. 2. lib. 2. *Esdræ*. Cum igitur Propheta *Daniel* asserat, initium lxx. harumce hebdomadum ducendum esse *ab exitu sermonis*, id est, ab illo Edicto, quo Judæis permittenda erat potestas iterum ædificandi mœnia & plateas urbis Hierusalem, hinc quærunt Theologi, sacræ Chronologiæ periti, a quo Edicto, ex his quatuor mox annumeratis, & a Regibus Persarum in gratiam Judæorum concessis, petendum sit exordium lxx. *Danielis* hebdomadum. Bene multi perdocti recentiores Scriptores initium lxx. *Danielis* hebdomadum arcessendum esse autumant ab illo Edicto, quod Rex Persarum *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum concessit anno vigesimo Regni sui, quia, inquiunt, in illo Regio Edicto diserta & expressa fit mentio de potestate concessa Judæis reædificandi muros, & plateas urbis Hierusalem. At, ipse, habita ratione Chronologiæ, quæ cum ista recentiorum Scriptorum sententia conciliari minime potest, sicut mox evincam, probabilius cum aliis eruditis censeo, septuaginta *Danielis* hebdomades habuisse initium a promulgatione illius Edicti, quod *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex, concessit Judæis anno septimo Regni sui. At enim, quamvis in hoc Edicto, quod Rex *Artaxerxes Longimanus* anno septimo Regni sui concessit Judæis, non fiat aperta, expressa, & explicita mentio de facultate instaurandi mœnia & plateas urbis Hierusalem, prædicta tamen facultas cingendi mœnibus Hierosolymorum urbem in isto Regio Edicto implicite sat superque continetur. Legimus quippe c. 7. lib. primi *Esdræ*, Regem *Artaxerxem Longimanum* dedisse anno septimo Regni sui *Esdræ* omnem petitionem ejus: *Ipse Esdras ascendit de Babylone..... Et dedit ei Rex, secundum manum Domini Dei ejus super eum omnem petitionem ejus*. Quis autem credat, *Esdram* ab illo Persarum Rege *Artaxerxe Longimano* non postulasse & impetrasse facultatem instaurandi mœnia Hierusalem? Fateor tamen ultro, hanc facultatem reædificandi muros Hierusalem, quam *Esdras* anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* obtinuit, non fuisse executioni mandatam, quia Samaritani, aliique infensissimi Judæorum hostes, ægre admodum ferentes, quod Judæi Hierosolymorum urbem muris cingerent, facta conspiratione in arma ruerunt, eosque, ad mœnium urbis reparationem se accingentes, sive aperto marte, sive clandestinis molitionibus interturbarunt. Quo factum est, ut Judæi coacti fuerint aliud Edictum a Rege *Artaxerxe Longimano* (anno scilicet Regni ejus vigesimo) postulare, quo Persarum ille Rex disertis & expressis verbis confirmaret potestatem reædificandi muros Hierusalem, quam ipsis jam anno Regni sui septimo indulserat, sed verbis non ita apertis & expressis.

Præ-

Præterea, observare debes, seu potius in tuam revocare memoriam ea, quæ in superiori Colloquio diximus, videlicet *Artaxerxem Longimanum*, Persarum Regem, cœpisse dumtaxat post mortem patris sui *Xerxis*, regnare, hoc est, anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu anno periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem, seu Christianam 463. Quo fit, ut annus septimus Regni *Artaxerxis Longimani* inciderit in annum tertium Olympiadis Octogesimæ, seu in annum Periodi Julianæ 4256. & ante Æram vulgarem, seu Christianam 457.

Postremo, advertere debes, annum primum Æræ vulgaris, seu Christianæ, quæ initium ducit a vulgari natalitio Christi Domini, concurrere cum anno periodi Julianæ 4714. Quamvis enim periti Chronologi de anno proprii & veri natalitii Christi inter se digladientur, apud illos tamen in confesso est, annum natalitii vulgaris Christi (juxta Æram vulgarem, seu Christianam, cujus auctor est *Dionysius Exiguus*) connecti debere cum anno periodi Julianæ 4713. adeo ut primus annus Æræ vulgaris, seu Christianæ, cœperit Calendis mensis Januarii anni periodi Julianæ 4714. in hoc, inquam, consentiunt omnes Chronologiæ periti, sicut copiose ostendi in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi* Dissertatione sexta *De anno proprii Natalis Christi*.

His præmissis observationibus, nunc hac unica, sed invicta ratione demonstro, initium lxx. *Danielis* hebdomadum putandum esse ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani*. Christus, juxta Prophetæ *Danielis* vaticinium, occidi debuit in medio hebdomadis septuagesimæ, hoc est, anno quadringentesimo octogesimo sexto ab exordio lxx. *Danielis* hebdomadum, atqui ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi effluxerunt anni quadringenti octuaginta sex; ab anno itaque septimo Regni *Artaxerxis Longimani* peti debet initium lxx. *Danielis* hebdomadum. Minorem propositionem, in qua vertitur difficultatis cardo, sic probo: Annus septimus Regni *Artaxerxis Longimani* concurrit, sicut mox diximus, cum anno periodi Julianæ 4256. seu cum anno ante Æram, dictam vulgarem, aut Christianam, quadringentesimo quinquagesimo septimo. Ab hoc igitur anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad Æræ vulgaris, seu Christianæ annum primum, qui, sicut fatentur omnes Chronologiæ periti, connecti debet cum anno periodi Julianæ quater millesimo septingentesimo decimo quarto, effluxerunt anni 457. quibus, si addas annos viginti novem Æræ vulgaris, seu Christianæ (Christus enim, ut late ostendi in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi*, Paragrapho secundo, Dissertationis 15. mortuus est anno Æræ vulgaris, seu Christianæ, vigesimo nono) competies, ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi Domini interfluxisse annos 486. ac subinde Christum occisum fuisse in medio hebdomadis septuagesimæ, sicut prædictum est a *Daniele* Propheta. Porro, semel fixo ac constituto septuaginta *Danielis* hebdomadum initio, proclive est earum finem atque exitum stabilire. Nam lxx. *Danielis* hebdomades efficiunt, ut jam diximus, annos quadringentos nonaginta. Cum ergo ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad mortem Christi, elapsi fuerint anni 486. manifesto consequitur, lxx. *Danielis* hebdomades quadriennio post mortem Christi Domini finem, exitumque habuisse. In hac sententia de exordio & fine lxx. *Danielis* hebdomadum, quam ambabus manibus amplector, omnia sibi optime cohærent. At, sententia eorum, qui lxx. *Danielis* hebdomadum exordium repetunt ab anno vigesimo Regis *Artaxerxis Longimani*, insuperabiles habet difficultates, cumque illius sententiæ assertores nullo pacto ostendere possint, effluxisse ab anno vigesimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi annos 486. sed solum annos 477. coguntur asserere primo, annos Regni *Artaxerxis Longimani* putari non debere post mortem patris sui *Xerxis*, sed illos numerandos esse ab anno duodecimo Regni ipsius patris *Xerxis*, qui hoc anno, ut inquiunt, filium suum *Artaxerxem Longimanum* ad Regni consortium adscivit. Sed hoc oppido falsum est, quia, sicut in superiori Colloquio ostendimus, fictitia plane est hæc Regni *Artaxerxis Longimani* cum patre suo *Xerxe* communio, & tantum post mortem patris sui regnare cœpit *Artaxerxes Longimanus*. Secundo ejusdem sententiæ defensores coguntur annos solares hebdomadum septuaginta *Danielis* contrahere in annos lunares, in quibus nullus reperitur mensis embolimus, seu intercalaris, quippe subinde breviores sunt annis solaribus. Sed huic inani effugio omnes aditum præclusimus in Paragrapho primo, Dissertationis 15. Tractatus *De Mysteris & annis Christi*, ubi commonstravimus, hujusmodi hebdomades annorum lunarium, quales sunt apud Arabes, sine mense embolimæo, seu intercalari, nunquam in usu fuisse apud Hebræos, quibus solemne semper fuit, ad lunarem annum civilem, quo utebantur, solari anno coæquandum, intercalare, more Græcorum, quolibet biennio, vel triennio mensem, vel quolibet octennio tres menses embolimos, seu intercalares, adjicere, sicuti testatur *Julius Africanus*, tum apud *Eusebium*, Episcopum Cæsariensem, lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, tum apud *S. Hieronymum* in cap. 9. libri *Danielis*, & apud *Georgium Syncellum*, in sua Chronographia; idque a *Moysis* temporibus apud Hebræos usitatum fuisse tradit *Aben Esra*, inter Rabbinos doctissimus. Sed sat hactenus dictum sit de rebus præclare gestis, & de vaticiniis *Danielis*, qui, sicut legitur cap. 1. v. 21. & cap. 6. v. 28. libri *Danielis*, vixit usque ad annum primum Regis *Cyri*, Persæ, a quo laxata est captivitas Babylonica.

D. Perspicua sunt isthæc, quæ protulisti, *Danielis* vaticinia, & in Jesum Christum, verum Messiam, optime competunt. Age nunc, & continenti ordine trium Prophetarum Minorum

Aggæi, *Zachariæ*, & *Malachiæ*, qui post captivitatem Babylonicam res futuras prædixerunt, & de quibus in præsenti nostro Colloquio dicturum te, ut bene memini, spopondisti, gesta ac præcipua percense vaticinia.

M. Incipiam ab *Aggæo*, qui inter Prophetas Minores decimus est, & cujus extat insigne de Jesu Christo vaticinium, quod quidem ut clarius intelligas, rem altius repetam, paucisque exponam, ut argumenti, quod inde Christiani adversus Judæos eliciunt, vim facilius perspicere possis. Eversa primitus Hierosolymorum urbe, dirutoque *Salomonis* augustissimo Templo, Judæos captivos in Babylonem deportaverat Rex Nabuchodonosor. Annos septuaginta perduravit hæc Judæorum captivitas, quibus demum exactis, Judæi a *Cyro*, Persarum Rege, libertate donati sunt, veniamque instaurandi Templi obtinuerunt. In hanc operam potissimum intenderunt *Zorobabel*, filius *Salathiel*, & *Jesus*, filius *Josedech*, & hanc novam Templi Hierosolymitani fabricam anno secundo *Darii*, *Hystaspis* filii, Persarum Regis, absolverunt, sicut in superiori Colloquio ostendimus. Verum, quia hæc instaurati Templi Hierosolymitani moles, seu structura esset amplitudine, ornatu & decore, pompa, majestate, & magnificentia longe inferior priori Templo Hierosolymitano, a Rege *Salomone* extructo, Judæi, qui levem aliquam pristini Templi Salomonici memoriam retinebant, ad aspectum istius instaurati Templi a lachrymis abstinere haud poterant. Lacrymantem populum solatus est Deus Optimus Maximus, instaurati hujus Templi prærogativas, quibus prius Templum Salomonicum superaret, commendando ac celebrando his verbis quæ leguntur cap. 2. v. 7. & sequentibus libri *Aggæi*, Prophetæ: *Adhuc modicum est, & commovebo cælum, terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum ...... Magna erit gloria domus istius novissimæ, plusquam primæ, dicit Dominus exercituum, & in loco isto dabo pacem*. Hoc Dei Oraculum, prolatum per *Aggæum*, Prophetam, fuit in Christo omni ex parte adimpletum. Ipse quippe est *desideratus cunctis gentibus*, quem Patriarcha *Jacob* cap. 49. libri Genesis prædixit, fore *expectationem Gentium*. Ipse hoc secundum Templum Hierosolymitanum (antequam a Romanis sub *Vespasiano*, & *Tito*, Imperatoribus, everteretur) præsentia sua, miraculis, adhortamentis, orationibus illustravit, & consecravit, eique majorem gloriam, ea, quam habebat prius Templum Salomonicum, conciliavit, quia Christus est Rex Regum, & *Salomone* major. Ipse denique Christus in hoc secundo Templo Hierosolymitano salutarem animarum pacem, reconciliato hominibus Deo, fidelibus dedit, qui ideo in sacris literis appellatur *Princeps pacis*, & *pax nostra*. Hæc siquidem pax, quam Deus per *Aggæum*, Prophetam, daturum se in isto secundo Templo Hierosolymitano promisit, debebat esse tantum spiritualis, nec intelligi potest de pace temporali, cum certum sit, hoc secundum Templum Hierosolymitanum creberrimis bellis fuisse appetitum ab *Antiocho*, *Seleuco*, *Pompejo*, & ab Imperatoribus Romanis, *Cajo*, qui illud sacrilege Idolis, & suo præsertim simulacro dehonestrare, ac prophanare præsumpsit: & a *Vespasiano* ac *Tito*, qui in illud ferociter exarserunt, ac tandem post multas horrendas calamitates, quas *Josephus*, Hebræus, lib. 7. *De Bello Judaico* cap. 16. accurate describit, illud solo æquarunt. Has itaque omnes istius vaticinii Prophetæ *Aggæi* circumstantias, si abdicatis, ut est, præjudiciis, expendere haud graventur Judæi, fateri cogentur, Jesum Christum, qui secundum illud Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* restitutum, præsentia sua decoravit, illustravit, consecravit, verum esse Messiam; vel, si perfricta fronte id inficientur, compellentur, velint nolint, dicere, hoc Prophetæ *Aggæi* vaticinium necdum impletum esse, nec unquam impletum iri, cum istud secundum Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* instauratum, penitus a Romanis sub Imperatoribus *Vespasiano*, & *Tito*, fuerit excisum, nec unquam amplius instaurabitur, sicut in Colloquiis nostris in Historiam quintæ Mundi Ætatis ex Prophetarum Oraculis evicimus.

D. Nunc profecto argumenti, quod ex isto Prophetæ *Aggæi* vaticinio adversus Judæos eruunt Christiani vim perspectam exploratamque habeo. Etenim *Aggæus* clare prædixit, venturum intra breve tempus *desideratum cunctis Gentibus*, id est, Messiam a Deo promissum, eumque secundum Hierosolymitanum Templum, a *Zorobabele*, post solutam captivitatem Babylonicam, instauratum, gloria impleturum. Venit autem Jesus Christus, dum adhuc staret secundum istud Templum Hierosolymitanum, illudque præsentia sua, miraculis & doctrina cohonestavit, nec amplius extat prædictum Templum Hierosolymitanum, quod a Romanis paulo post mortem Christi ab imis fundamentis eversum est absque ulla spe futuræ aliquando istius instaurationis. Christus itaque verus est Messias, utpote qui Mundo illuxit, ea temporis periodo, qua venturum Messiam prædixit *Aggæus* Propheta. Hoc certe Christianorum argumentum jugulum Judæorum petit, cui solvendo miseri illi homines, quamvis in omne latus sese vertant, semper impares erunt. Sed veniamus, si placet, ad vaticinia *Zachariæ*, qui non secus ac Propheta *Aggæi*, post laxatam captivitatem Babylonicam, in Republica Judæorum futura prædixit.

M. Propheta *Zacharias*, filius *Barachiæ*, filii *Addo*, qui inter Prophetas Minores undecimum obtinet locum, vaticinatus est post captivitatem Babylonicam, ideoque *Jesum Josedech*, Sacerdotem Magnum, & *Zorobabelem*, quos sub symbolo duarum olivarum designat, ad fabricam Templi Hierosolymitani quamprimum absolvendam vehementer adhortatur. Visiones sibi objectas exponens, sub figuris quatuor quadrigarum, & quatuor ventorum, repræsentat quatuor Mo-

Monarchias, quas Propheta *Daniel* prospexerat, & quæ per consequentes ætates sibi ordine successerunt, seque mutuo everterunt, videlicet Monarchias Babylonicam, Persicam, Græcam, & Romanam, sub qua postrema nasciturus erat Christus, cujus Vitam, & Passionem, instar Evangelistæ, describit idem Propheta. Ad Christum enim primo pertinet istud, quod cap. 2. Prophetiæ *Zachariæ* legitur vaticinium: *Lauda, & lætare filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait, Dominus, & applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies, quia Dominus Exercituum misit me ad te*. Hoc vaticinium mire convenit Christo, qui verus Deus ac Dei filius, a Deo patre in mundum missus est, factusque homo, stetit medius nostrum, & habitavit in nobis; cujus etiam incarnationis fructus fuit conversio Gentium plurimarum ad Dominum. Præterea, insignis itidem est ejusdem Prophetæ de Christo, seu de illius triumphali ingressu Hierosolymam prædictio, quæ c. 9. Prophetiæ *Zachariæ* legitur, his verbis concepta: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus venit tibi justus & salvator. Ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ &c.* Quod certe vaticinium de Messia a Judæis intellectum, nulli aptari potest nisi uni Christo. Ille quippe sedit super asinam, cum triumphantis more, sed habitu pauperis, Hierosolymorum urbem ingressus est, ut videre est apud sacros Evangelistas, *Matth.* cap. 21. & *Joan.* cap. 12. Tertio, ad Christum quoque spectat istud vaticinium, quod extat in eodem cap. 9. *Zachariæ* Prophetæ: *Tu quoque in sanguine Testamenti emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua*. Christus etenim in triduo mortis suæ descendit ad Inferos, ubi Patriarchæ, & Prophetæ, & alii justi Veteris Testamenti tenebantur conclusi, donec per Passionem Christi reserato cælo, conscenderunt in cælum cum Christo, qui *solutis doloribus inferni, & expolians Principatus, & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Quarto, venditionem Christi, cujus pretio ager figuli emptus est, idem Propheta *Zacharias* cap. 10. vers. 12. & 13. suæ Prophetiæ clarissime prædicit his verbis: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis, & tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium*. Quæ omnia (ut videre est cap. 27. Evangelistæ *Matthæi*) in Christo, Servatore nostro, ita impleta sunt, ut Prophetam *Zachariam* potius Historiam descripsisse, quam rem futuram prædixisse videatur. Postremo, *Zacharias*, Propheta, Spiritus Sancti Missionem, Christi Jesu Crucifixionem & plagas, dispersionem Discipulorum, Idolorum eversionem, & Dæmoniorum exterminationem, ita clare vaticinatur, ut nullus sit, nisi excæcatus Judæus, qui ejusmodi prædictiones, evento, sole meridiano coruscante clariori, in Christo Jesu fuisse adimpletas, ultro non fateatur. Hæc siquidem cap. 12. vers. 10. & seq. nomine Dei prædicit *Zacharias*, Propheta: *Et effundam*, inquit Deus, *super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum: Et aspicient ad me, quem confixerunt. Et plangent eum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet, in morte Primogeniti*. Et cap. 13. vers. 1. & seq. subdit idem Propheta: *In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ. Et erit in die illa, Dominus Exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra, & Pseudoprophetas & spiritum immundum auferam de terra ..... Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me: Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus Exercituum: Percute pastorem, & dispergentur oves &c.* Sed de vaticiniis *Zachariæ* hæc pauca prælibasse sufficiat. Si tamen plura de illis scire aveas, legesis, modo tibi per otium liceat, doctissimos in hunc Prophetam Commentarios *S. Hieronymi*, & *Theodoreti*, qui Zachariana ista, quæ laudavi, Oracula Christo Domino vindicant.

D. Superest *Malachias*, qui, post captivitatem Babylonicam, Prophetæ munus obivit, quemque de Jesu Christi, veri Messiæ, adventu multa fudisse Oracula non dubito.

M. *Malachias*, qui, ut notum est, ultimum inter Prophetas Minores locum tenet, insignia de Jesu Christo, vero Messia, edidit vaticinia. Enim vero, *Malachias*, qui, instaurato jam per *Zorobabelem* Templo Hierosolymitano, Prophetiam suam adornavit, eo videlicet tempore, quo Judæi, secundi ædificii Templi Hierosolymitani mole inspecta, a lacrymis temperare haud poterant, quod prioris Templi a *Salomone* constructi comparatione vilius & inferius videretur; *Malachias* inquam, Judæos non aliter quam Propheta *Aggæus* solati aggressus est, futurum spondens, ut ad Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* instauratum, propediem Messias, tamdiu expectatus, accederet, qui ei suo adventu ac præsentia nomen, dignitatem, & gloriam conciliaret: *Ecce ego*, inquit Deus Malachiæ cap. 3. vers. 1. *Mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad Templum suum dominator, quem vos quæritis, Angelus Testamenti, quem vos vultis: Ecce venit, dicit Dominus Exercituum*. Ad illud itaque secundum Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* post captivitatem Babylonicam instauratum, venturus erat Messias, atque adeo antequam *Vespasianus*, & *Titus* obtinerent Imperium Romanum, a quibus prædictum Templum Hierosolymitanum penitus eversum est. Certum autem est, Jesum Christum ad hoc Templum Hierosolymitanum, antequam ab illis Imperatoribus Romanis solo æquaretur, venisse, illudque orationibus, doctrina, & miraculis plurimum illustrasse. Ve-

rus

rus ergo Messias, qui alius non est quam Jesus Christus, Mundo jam illuxit. Hinc Christus Dominus hoc Prophetæ *Malachiæ* vaticinium de se, & de suo prodromo, seu præcursore, *Joanne Baptista*, interpretatur c. 11. v. 10. *Matthæi*, dicens: *Hic est* (id est, Joannes Baptista) *de quo scriptum est*: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante te*. Neminem autem Judæorum fore existimo, qui nomine *Dominatoris*, & *Angeli*, seu Nuncii Testamenti, ab Hebræis tamdiu expetiti, alium a Messia significari pertendat; cum sæpius Prophetæ Messiam appellent *Dominatorem*, *Angelum*, seu Testamenti Nuncium, qui a Deo mittendus erat, ut cum hominibus novum sanciret fœdus, illudque sempiternum. Hoc itaque argumentum nunc intorqueo adversus pervicaces Judæos. Verus Messias, juxta vaticinium *Malachiæ*, nasciturus erat, stante adhuc secundo *Salomonis* Templo, seu, ut clarius dicam, stante *Salomonis* Templo, quale a *Zorobabele*, post solutam captivitatem Babylonicam, sub *Cyro*, Persarum Rege, instauratum erat, nec ultra post secundi Templi hujus excidium protrahi potest Messiæ adventus: Atqui instauratum illud a *Zorobabele* secundum Templum Salomonicum fuit funditus destructum ac dirutum, ab Imperatoribus Romanis *Vespasiano*, & *Tito* triginta septem circiter annis post Ascensum Christi Domini in Cælum; consequens ergo est, Messiam ante *Vespasiani*, & *Titi* Imperium advenisse, ac proinde salutaris illius adventus epocham in Jesu Christi, Domini nostri, ætatem incidisse, frustraque Judæos suum etiamnum expectare Liberatorem, qui jam dudum advenit. Ab hoc certe peremptorio argumento sese, si possint, extricent Judæi. Ipse vero alia *Malachiæ* vaticinia, quæ Jesum Christum spectant, breviter referre pergam. Redarguit Propheta *Malachias* cap. 1. vers. 10. & seq. suæ Prophetiæ Sacerdotum Gentis Judaicæ, negligentiam, socordiam, & impietatem; minatur ipsis egestatem, maledictionem, & infamiam, quia Sacrificia, quæ ab illis Sacerdotibus offerebantur, Deo non placebant, sed potius odio & fastidio ei erant. Quocirca, aliud Sacrificium longe excellentius Deo oblatum iri prædicit *Malachias* his verbis: „ Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum, munus non suscipiam de manu vestra. „ Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus. Hoc *Malachiæ* vaticinio palam indigitari incruentum novi fœderis Sacrificium corporis & Sanguinis Jesu Christi, quod *Missam* appellare Catholicæ Ecclesiæ usus obtinuit, quodque ubique locorum, & gentium, tota, qua late patet, Ecclesia, Deo offertur, concors est omnium sanctorum Patrum sententia. Hoc quippe Sacrificium incruentum, a Christo Domino pridie, quam mortem oppeteret, institutum, vere est oblatio munda, grata, & accepta Deo, cum sit Deus ipse, qui Deo offertur, & idem sanguis, qui effusus est in totius generis humani redemptionem. Denique, Propheta *Malachias* non tantum prædixit primum adventum Messiæ, verum etiam prænunciat secundum illius adventum, in quo judicaturus omnes omnino homines veniet. Sic enim cap. 3. v. 1. & seq. suæ Prophetiæ habet: „ Ecce veniet Dominus Exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans &c. Et cap. 4. v. 5. ait, Deum, ante supremi judicii diem, missurum *Eliam*, Prophetam, ut Judæorum corda ad pœnitentiam flectat, & ad Deum convertat: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*. De vaticiniis *Malachiæ* non plura addam, sed hic dumtaxat velim obiter advertas, errasse quosdam veteres Hebræos, & *Jonathanem*, Chaldæum Paraphrasten, qui *Malachiam* cum *Esdra*, qui ei coævus ac suppar fuit, inscite confundunt, cum tamen Scriptura Sacra utrumque accurate discernat, & *Malachiam* appellet *Prophetam*, nunquam vero *Esdram* nuncupet *Prophetam*, sed *Scribam*, & *Sacerdotem*. *Origenes*, & *Tertullianus*, *Malachiam* non fuisse verum hominem, sed reipsa Angelum incarnatum, falso opinati sunt; nam licet *Malachias* a *Clemente Alexandrino* lib. 1. *Stromatum*, & a quibusdam aliis Patribus, nec non a lxx. Interpretibus nomine *Angeli* decoretur, ipsumque nomen Hebræum *Malachiæ* idem sonet ac *Angelus meus*, constat attamen, *Malachiam* hoc *Angeli* nomine ratione officii, non naturæ, fuisse donatum, quia Sacerdotes, Prophetæ, & quicumque Dei mandata hominibus significant, interdum in sacris litteris *Angeli* appellantur, tametsi eos fuisse veros homines compertum atque exploratum sit. Hoc sensu ipse Propheta *Malachias* cap. 2. v. 7. ait: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. Et cap. 3. v. 1. *de Joanne Baptista* Dominus dicit: *Ecce ego mitto Angelum meum*. Cæterum, *Malachiam*, Prophetam, fuisse verum hominem, & non reipsa Angelum, diserte probat ista Sacri Libri Ecclesiastici cap. 49. v. 12. Sententia: *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo*, hæc, inquam, Sacri illius Libri Scriptoris sententia probat, *Malachiam*, Prophetam, ejusdem plane naturæ fuisse, ac undecim reliquos Prophetas Minores, quos certe veros homines fuisse nemo inficias ire potest.

D. Expone, quæso, uberius, quis fit iste *Esdras*, quem, ut mox ajebas, veteres Hebræi cum *Malachia*, Propheta, perperam confuderunt?

M. Fuit *Esdras*, ut jam diximus, *Malachiæ*, Prophetæ coævus, Sacerdos, & Legis Mosaicæ Scriba peritissimus, sive, ut ipse de se ait cap. 7. v. 6. lib. *Esdræ*, *Scriba velox in Lege Moysis*. Soluta Edicto *Cyri*, Persarum Regis, Babylonica Judæorum captivitate mansit *Esdras* Babylone ad annum usque septimum *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, indeque Hiero-

Hierosolymam cum Regiis mandatis, & magno cum Judæorum comitatu reversus, sacros ritus, politiamque Judaicam restituit. Duo extant Sacri Libri & in Canone recepti, qui Esdræ nomine sunt insigniti, quique complectuntur Historiam rerum omnium, quæ, post laxatam captivitatem Babylonicam, in Republica Judæorum acciderunt temporibus *Cyri*, & *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regum. In primo libro *Esdræ* exhibetur numerus sacrorum Templi Salomonici Vasorum, quæ Rex *Nabuchodonosor* transtulerat Babylonem, & a *Cyro*, Persarum Rege, fuerunt restituta. Recensentur etiam Judæi, qui, Duce *Zorobabele*, ad Hierosolymorum urbem reversi sunt. Præterea, describuntur gravissima incommoda, quæ in constructione Templi Hierosolymitani passi sunt Judæi a Samaritanis, qui clandestinis molitionibus, & mille nocendi artibus hanc secundi Templi Hierosolymitani fabricam impedire aggressi sunt. Postremo, narratur, quo pacto *Esdras*, zelo Dei succensus, matrimonia, quæ Israelitæ cum alienigenis contraxerant, dissolverit, & prophanas uxores, atque liberos ex eis susceptos abjici præceperit. Quod statim, consentientibus omnibus ad unum Judæis, executioni mandatum est. Continet hic primus liber, nomine *Esdræ* inscriptus, Historiam liberationis Judæorum e captivitate Babylonica, eorumque in Judæam reditus ab anno primo *Cyri*, Persarum Regis, usque ad annum vigesimum *Artaxerxis Longimani*, Persarum itidem Regis. Alter liber, qui itidem nomen *Esdræ* præfert, Historiam exhibet rerum, quæ Reipublicæ Judæorum acciderunt ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, usque ad *Darium*, dictum *Nothum*, Persarum pariter Regem. Et in primis, in eo scripta legitur expressa ac diserta facultas, quam *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex, anno vigesimo Regni sui concessit *Nehemiæ* redeundi Hierosolymam, eamdemque urbem mœnibus cingendi. Deinde, referuntur judicia, & Sanctiones ejusdem *Nehemiæ* pro regimine populi, & recensentur Judæi, qui primum Hierosolymorum urbem ascenderunt. Tertio, describitur, quomodo *Esdras* coram universo populo Legem Mosaicam perlegit, & hi numerantur, qui pro observanda hac Lege fœdus inierunt, & inito fœderi sua manu subscripserunt. Denique, leguntur nomina illorum, qui Hierosolymorum urbem, & cæteras Judææ civitates incolebant, fitque accurata enumeratio officiorum Sacerdotum, & Levitarum, qui, Duce *Zorobabele*, in patriam solum reversi sunt, omnesque mulieres alienigenæ, lecto semel libro *Deuteronomii*, repudiatæ, penitusque ejectæ feruntur. Hi sunt duo libri, qui nomine *Esdræ* insigniuntur, & quibus semper Ecclesia Catholica, sancti Patres, pleraque Concilia sacram ac divinam vindicant auctoritatem. Observat tamen *S. Hieronymus*, hos duos libros nomine *Esdræ* inscriptos, olim apud Hebræos pro uno tantum libro habitos, & recensitos fuisse.

D. Estne *Esdras* verus ac legitimus Auctor horumce duorum librorum, qui ejus nomine insigniuntur?

M. Valde probabiliter, mea quidem sententia, asserit Illustrissimus Abrincensis Episcopus *Daniel Huetius* in sua sæpe laudata *Demonstratione Evangelica*, sex priora libri primi *Esdræ* capita non ab ipso *Esdra*, sed a sacro Auctore librorum Paralipomenon fuisse scripta. Enim vero, ea, quæ in calce libri secundi Paralipomenon leguntur, iisdem omnino verbis initio libri primi *Esdræ* repetita inferuntur. Præterea, Auctor sex priorum capitum libri primi *Esdræ* aperte innuit, se jam e Babylone reversum esse Hierosolymam regnante *Dario Hystaspis* filio Persarum Rege, præsentemque Hierosolymis fuisse, atque respondisse Syriæ Præfectis, qui Templi ædificationem (quæ facta est regnante *Dario Hystaspis* filio) præpedire volebant. Sic enim ait: *Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina Auctorum ædificationis illius:* Atqui certissime ex capite septimo ejusdem libri primi *Esdræ* constat, *Esdram* non fuisse e Babylone Hierosolymam reversum regnante *Dario Hystaspis* filio, sed dumtaxat haud paucos post annos, hoc est, anno septimo *Artaxerxis Longimani*, illum e Babylone Hierosolymam ascendisse; non ergo *Esdras* auctor est sex priorum capitum libri primi, qui ejus nomine insignitur. Scripsit tamen *Esdras* caput septimum, & tria alia capita, quæ sequuntur in libro primo *Esdræ*, quia in his quatuor capitibus *Esdras* loquitur in propria persona. Ait quippe cap. 7. v. 27. & 28. *In me inclinavit* (Deus) *misericordiam suam coram Rege*. Et cap. 9. v. 5. *Curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum*. Negari igitur non potest, *Esdram* esse auctorem quatuor postremorum capitum libri primi, qui inscribitur nomine *Esdræ*. Cæterum, quamvis incertus sit auctor sex priorum capitum libri primi, inscripti nomine *Esdræ*, sicut & duorum librorum Paralipomenon, ut jam ostendimus in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Ætatis, vere tamen dici potest, *Esdram* esse auctorem duorum librorum Paralipomenon, sicut & libri primi, nomine ejus inscripti, quia, ut observavimus, *Esdras*, post laxatam captivitatem Babylonicam, duos libros Paralipomenon, ab incerto auctore exaratos, digessit, & sex priora libri primi, sibi cognominis, capita subnexuit, iisque alia quatuor postrema ejusdem libri capita, a se ipso scripta, addidit. (*a*)

„ (*a*) Huetii sententia, quæ ab Esdra scripta „ priora capita libri Esdræ negat, plerumque „ ab eruditis nostratibus rejicitur, atque communi calculo approbatur Esdras totius hujus „ libri auctor. Nec urgent in oppositum Huetii „ argumenta: nam Esdras auctor libri suo nomine inscripti, etiamsi Herosolymis tunc non „ esset, personam agens totius populi scribere „ poruit, *ad quod respondimus eis*, nempe respondimus nos Hebræi. Insuper Esdras quidem „ venit in Judæam prima vice, cum populus eo „ rediit, permissa sibi a Dario Hystaspis facultate: num vero ille idem sit Esdras, qui sub „ Arta-

„ Artaxerse Longimano regressus est, ambigi jure „ meritoque potest; & forte idem est, qui bis re- „ dietit in Judeam, semel quidem valde junior sub „ Dario, iterum vero valde senex sub Longimano.

Ad alterum quod attinet librum, nomine etiam *Esdræ* inscriptum, convenit inter omnes viros eruditos, & Scripturæ Sacræ Interpretes, auctorem istius secundi libri non esse *Esdram*, sed, *Nehemiam*, Fuit autem *Nehemias*, Hebræus, *Artaxerxis Longimani* Persarum Regis, Pincerna, qui anno vigesimo Regni ejusdem *Artaxerxis Longimani*, ab hoc Rege potestatem, & expressam impetravit facultatem Hierosolymorum urbem instaurandi, eamque mœnibus, turribus, propugnaculis, portisque muniendi. Ea facultate a Rege donatus *Nehemias*, Hierusalem venit, eam muris cinxit, Judæorum hostibus frustra repugnantibus, eorumque dedicationem magna cum solemnitate instituit. Sunt plerique, qui existimant, hunc *Nehemiam* fuisse Sacerdotem, negant alii cum *Eusebio*, *Sulpitio Severo*, & *S. Isidoro Hispalensi*. Sed, utut sit de Sacerdotio *Nehemiæ*, certissime constat, secundi libri, qui nomine *Esdræ* inscribitur, verum ac genuinum parentem esse *Nehemiam*, cum res a se gestas eo in libro describat, in propria persona loquatur, seque hujus libri auctorem capite 1. vers. 1. diserte profiteatur his verbis: *Verba Nehemiæ, filii Helchiæ*, Posset quis objicere, *Nehemiam* non esse auctorem hujus secundi libri, qui inscribitur nomine *Esdræ*, quia capite 12. vers. 22. istius libri fit mentio de *Jeddoa*, qui imperante *Alexandro Magno*, Summus fuit Judæorum Pontifex, huicque Græcorum Monarchæ, Hierosolymam venienti, obviam ivit. Cum igitur ab anno Regis *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, vigesimo, quo florebat *Nehemias*, & ad minus annos triginta quinque tunc natus erat, usque ad Imperium *Alexandri Magni* fluxerint centum & amplius anni, verosimile non videtur, *Nehemiam* ad tempora *Alexandri Magni* pervenisse, ac subinde mentionem facere potuisse de *Jeddoa*, qui, regnante *Alexandro Magno*, fuit Summus Pontifex Judæorum. Verum, hanc objectionem jam in superiori Colloquio occupavimus, ubi contra *Josephum*, Hebræum, ostendimus, istum *Jeddoam*, Pontificem, cujus meminit *Nehemias*, loco mox a me laudato, esse plane diversum ab illo *Jaddo*, qui, imperante *Alexandro Magno*, Judæorum Pontifex erat, ibidemque observavimus, hunc *Sanaballetem*, qui *Nehemiæ*, murorum urbis Hierusalem structuram aggredienti, restitit, alium itidem esse ab illo *Sanaballete*, qui castra *Alexandri Magni* secutus est. Sed ab isto diverticulo redeamus ad *Esdram*, de quo Scripturæ Sacræ Interpretes solent tres movere quæstiones, quas hic breviter expendemus. In primis, inquirere solent, an *Esdras* sacros libros, in Excidio Hierosolymitano, & in captivitate Babylonica amissos, aut neglectos, in integrum reparaverit, ac divino afflatus Numine memoriter dictaverit? Deinde, utrum *Esdras* auctor sit Hebraicæ Punctationis, & Masoræ? Denique, utrum *Esdras* fit auctor illius *Cabalæ*, qua Judæi recentiores utuntur, ut ex literis Scripturæ Sacræ & earum figura, permutatione, aut arithmetica supputatione, arcana quædam eruant Legis Mysteria?

D. Has tres quæstiones, quas de *Esdra* movere solent Scripturæ Sacræ Interpretes, singillatim, obsecro te, dirime, juxta probabiliorem, quæ tibi videtur, sententiam.

M. De modo, quo *Esdras*, sacros libros, post laxatam a *Cyro*, Persarum Rege, captivitatem Babylonicam, reparaverit, necdum satis convenit inter peritos. (*a*) Alii siquidem existimant, *Esdram*, Spiritu Sancto afflatum, Scripturæ Sacræ libros, qui vel in Excidio Hierosolymitano combusti sunt, vel in captivitate Babylonica interierunt, ex memoria ad verbum dictasse. Ita sentit auctor libri quarti inscripti nomine *Esdræ*, qui commentitiam hujus rei historiam describit capite decimo quarto. Sed illius libri auctor, quisquis ille sit, nullam plane meretur fidem, tum quia Ecclesia Catholica hunc quartum *Esdræ* librum, ceu apocryphum, rejicit, tum quia etiam hic liber multis næniis & fabulis scatet. In eamdem auctoris libri quarti *Esdræ* sententiam descendunt aliquot antiqui Patres, *Irenæus* lib. 3. adversus Hæreses cap. 25. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, *Basilius* in Epistola ad *Chilonem*, eisque nonnulli recentiores suffragantur. Alii vero secuti sanctos Patres *Hieronymum* adversus *Helvidium*, *Hilarium*, in Præfatione in Psalmos, *Chrysostomum* Homilia octava in Epist. ad Hebræos, docent, libros sacros nec in Excidio Hierosolymitano, nec in captivitate Babylonica periisse, sed in eos tantum, sive ob injuriam temporum, sive ob incuriam & negligentiam Judæorum, irrepsisse mendа, quæ ab *Esdra*, post solutam captivitatem Babylonicam, fuerunt emendata atque repurgata. Hæc postrema sententia mihi longe probabilior videtur, primo, quia credibile non est, tantam esse potuisse cladem, vastitatem, & socordiam Judæorum erga libros sacros, ut nulla apud ipsos fuerint asservata sacrorum codicum Exemplaria, iisque omnino caruerint illi saltem Judæi, qui undecim annis ante excidium Hierosolymitanum, una cum *Joachimo*, Rege Juda, in captivitatem Babylonicam fuerunt a Rege *Nabuchodonosore* deportati. Præterea, incredibile etiam est, *Jeremiam*, Prophetam, quem, Regis *Nabuchodonosoris* jussu, *Nabuzardan*, militiæ Præfectus, ab omni injuria Hierosolymis tutum permanere voluit; nullum penes se conservasse Scripturæ Sacræ codicem, maxime, cum testetur Scriptura Sacra capite secundo lib. 2. Machabæorum, Prophetam *Jeremiam* ex incendio Hierosolymitano Tabernaculum, & Arcam, & Altare Incensi eripuisse & abscondisse, ne venirent in potestatem hostium. Potuit ergo *Jeremias*, hac data opportunitate usus, unum saltem sacrorum librorum Exemplar, ab incendio Hierosolymitano vindicare. Tertio etiamsi

darem,

darem, Prophetam *Jeremiam* nullo pacto potuisse aliquod sacrarum codicum Exemplar ab incendio Hierosolymitano liberare, attamen funestam illam cladem ac conflagrationem pati minime potuisset Pentateuchus *Moysis* Samaritanus, easdemque sacrilegas flammas omni procul dubio evasissent illi Scripturæ Sacræ codices, quos, ut mox diximus, illi Judæi, qui una cum *Joachimo*, Rege Juda, in Babylonem undecim annis ante excidium Hierosolymitanum fuerunt abducti, secum asportarunt. Quarto, *Danielem*, Prophetam, in captivitate Babylonica sacros codices penes se habuisse facile colligitur ex capite nono versiculo decimo tertio ipsius libri, ubi ait: *Sicut scriptum est in Lege Moysi, omne hoc malum venit super nos*. Quinto, legimus cap. 8. lib. 2. *Esdræ*, Judæos, statim ac in Judæam, laxata captivitate Babylonica, reversi sunt, petiisse ab *Esdra*, *ut afferret librum Legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli*, eumque librum fuisse ab eodem *Esdra* lectum in conspectu totius populi. Librum itaque Legis *Moysis* penes se asservaverat *Esdras* tempore captivitatis Babylonicæ. Postremo, *Josephus*, Hebtæus, capite 1. l. 11. Antiq. Jud. refert, ostensum fuisse *Cyro*, Persarum Regi, vaticinium *Isaiæ*, quo ipsius nomen exprimebatur, victoriæ prædicebantur, ipsique amplissimum, promittebatur Imperium; quod *Cyrum* permovit, ut Judæis libertatem, Templique Hierosolymitani reparandi potestatem concederet. Evasit ergo flammas incendii Hierosolymitani prophetia *Isaiæ*, idemque de aliorum Prophetarum libris, & de cæteris Scripturæ Sacræ partibus credere par est. His itaque adductus rationibus censeo, libros sacros nec incendio Hierosolymitano, nec in captivitate Babylonica omnino interiisse, ac subinde non fuisse ab *Esdra* ex integro & memoriter dictatos, sed *Esdram* in hoc dumtaxat curam & industriam posuisse, ut sacros codices, quos plura menda invaserant, emendaret, repurgaret, castigaret, in unum corpus & canonem redigeret. Antiquos etiam characteres hebraicos immutavit *Esdras*, iisque suffecit characteres Chaldaicos, tum quia Judæi hisce Chaldaicis characteribus, ob diuturnam captivitatem Babylonicam, magis erant assueti; tum quia etiam voluit *Esdras*, ut Judæi hoc pacto a Samaritanis evidentius distinguerentur. Samaritani siquidem characteres Hebraicos usurpabant, sicut ex communi Hebræorum Traditione probat *Vvaltonus* Prolegomeno tertio *in Biblia Polyglotta Londinensia*. Lingua etiam Judæorum, post reditum ex captivitate Babylonica mutationem subiit. Nec enim tunc Judæis Lingua pure Hebraica vernacula fuit, nec etiam pure Chaldaica Lingua, seu Aramæna vetus; sed Lingua vulgaris, qua post captivitatem Babylonicam usi sunt Judæi, mixta fuit ex Hebræa veteri, quæ Syriaca dicta est, sensim Linguarum peregrinatione admixtione corrupta. Hinc capite octavo lib. *Nehemiæ* legimus, *Esdram*, & Levitas, cum Legem Mosaicam populo prælegerent, eandem exposuisse, & sensum dedisse (Lingua scilicet vulgari) ut populus, Linguæ pure Hebraicæ oblitus, intelligeret. Hinc etiam fluxit origo earum, quas etiamnum habemus, Paraphrasium Scripturæ Sacræ Chaldaicarum, quas adornarunt *Okelosus*, & *Jonathas Ben-Uziel*, qui Legem & Prophetas, postquam in Synagogis legerant, explicationem Lingua vulgari dederunt.

(*a*) „ Certum huc usque tatumque fuit eruditis sacros libros ita testitutos ab Esdra fuisse, ut & formam veterum characterum immuraverit submotis vetustis Hebraicis, atque Assyriacis, quibus Hebræi in captivitate assueverant substitutis. Verum non ante multos annos tes aliter visa est P. Erasmo Froelich e Societate Jesu viro doctissimo, rato Hebræos olim ab exordio gentis, sicut & vetustos Ægyptios, Phœnicios, de quibus Philo apud Bochartum Geogr. sac. lib. 2. cap. 16. Æthiopes, Heliod, lib. 4. Græcos Theodor. quæst. 61. in Genes. geminos habuisse characteres, sacrum scilicet & profanum. Sacrum acceperunt a Moyse, eumque sacris libris describendis unice destinarunt; profanum vero, qui & ceteris, cum quibus gens illa vivebat, communis fuit, atque in civilibus utebantur, perinde ac nos hodie Latinum in sacris retinuimus, vernaculum in communi commercio adhibemus. Sacer ille inviolabilis & intactus a Moyse ad nos usque pervenit, atque in sacris libris Sinagogarum manet. In hanc persuasionem virum doctissimum perduxit Hebræorum erga sacros libros nata ab ipso gentis exordio religio, quæ tanta est, ut ne vel unum ejus apicem immutari patiatur, prout Massoretarum immanis labor demonstrat, & retenta per multa secula scribendi eos libros pro Synagogis ratio confirmat. Civiles vero literæ communes illæ erant, quas Abrahamus e Mesopotamia in terram Chanaam adduxerat, atque ex Patriarcha illo manserunt in populo, ex quo dictæ dein sunt Hebraicæ veteres. Ex his, quæ huc usque deducta sunt, inferas sacras Hebræorum literas huc usque perseverare in Bibliis ad usum Sinagogæ descriptis. Communes vero veteres characteres illos esse, quos in vetustis Hebraicis nummis sub Simone Macchabæo cusis (neque enim vetustiores supersunt, ut idem ibidem demonstrat) legimus. Demum Codex ille Pentateuchi, qui seculo superiori a Samaritanis in Europam trasmissus venit, veteri civili Hebraico itidem exaratus est. Igitur Esdras sacrorum Bibliorum characteres veteres nequaquam immutavit, prout etiam ex silentio sacrorum scriptorum evincitur, & si quid in oppositum asserere S. Hieronymus visus est, nihil ille aliud fortasse voluit, nisi quod Esdras rudiores veteres literarum figuras emendaverit, & reddiderit elegantiores. Cum vero Origenes, & Hieronymus affirmant offendisse se in nonnullis Codicibus Græcis Bibliorum nomen Dei Tetragrammaton a

„He-

„ Hebraicis illis literis scriptum, quas civiles li-
„ teras fuisse, non sacras adnotatum est, for-
„ te hi Græci Codices ex Samaritano aliquo Græ-
„ ce docto scripti fuerunt, quo proinde nomen
„ Tetragrammaton ita descripsit, prout in suo
„ Samaritano Codice reperit.

D. Existimasne, *Esdram* esse auctorem illorum punctorum vocalium, & accentuum, cum quibus Judæi Sacra Biblia describere solent?

M. Judæi hanc punctorum vocalium, & accentuum originem, cum quibus Biblia Hebraica sunt exarata, referunt vel ad *Moysem*, vel ad *Esdram*, sed perperam. Primo, quia, ut mox diximus, Samaritani characteres iidem plane fuerunt cum antiquis characteribus Hebraicis ante captivitatem Babylonicam, idque diserte testatur *S. Hieronymus* in Prologo Galeato: Antiqui Samaritani puncta vocalia nulla habent in suis Bibliis, nec ulla punctorum vocalium apparent vestigia, sive in ipsorum libris manuscriptis, sive in antiquis eorum siclis, qui a Regibus Israelis percussi sunt; punctorum itaque vocalium, quæ nunc in Hebræorum Bibliis affixa sunt, origo nec ad *Moysem*, nec ad *Esdram* referenda est. Præterea, Judæi hodierni, indivulse adhærentes consuetudini, quæ ab omni retro antiquitate in eorum Synagogis fuit jugiter observata, Sacra Volumina in suis Synagogis publice legunt sine punctis vocalibus, sine accentibus, & sine Versuum distinctionibus; ut morem antiquis temporibus usitatum, sive ipsum *Moysis* autographum Exemplar, quod in Arca repositum erat, quodque punctis & accentibus, necnon Versuum distinctionibus destitutum erat, adumbrent: Qua de re legesis *Buxtorfium* lib. *De Punctorum Antiquitate*. Tertio. *Elias Levita*, apud Judæos Grammaticus doctissimus, probat, puncta vocalia excogitata fuisse a Judæis post confectum Talmudem, hoc est, circa quintum ab ortu Christi sæculum, citatque in hanc rem eruditos Rabbinos. Hinc est, quod in Talmude tam in *Mischna*, quam in *Gemara*, nulla prorsus fit punctorum mentio, nec ullius offenditur accentus nomen, aut figura. Quarto, ex Versione Græca lxx. Interpretum, Chaldaica Paraphrasi, Syriaca, & ex aliis antiquis Scripturæ Sacræ Versionibus, perspicuum est, quasdam voces, ob defectum punctorum vocalium, quæ necdum sacro Textui erant affixa, ambiguitate laborasse. Quo factum est, ut aliter interpretati sint Versionum istarum auctores, quam hodie in punctatis Codicibus legimus; qui si olim punctati fuissent, nulla extitisset ambiguitas. Quinto, Linguæ Orientales, præsertim Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Arabica, quæ maximam cum Lingua Hebraica affinitatem habent, aut nulla puncta vocalia habent, aut in eas recens invecta sunt, sicut testantur viri harum Linguarum peritissimi. Nulla quippe puncta vocalia ad hanc usque diem habent Samaritani; Chaldæos vero, Syros, & Arabes nulla antiquitus puncta vocalia habuisse, sed illa postea ad facilitatem lectionis, vel ad ambiguitatem tollendam, usurpare cœpisse, evincunt *Golius*, *Erpenius*, *Andreas Masius*, & *Buxtorfius* cap. 1. lib. 1. *Grammaticæ Syriacæ & Chaldaicæ*, peritis autem in arte credendum est. Cum igitur Linguæ Orientales, quæ cum Lingua Hebraica, ex qua, utpote omnium Linguarum primigenia, ceu dialecti propagatæ sunt, maximam affinitatem habent, nulla olim puncta vocalia habuerint, &, si quæ nunc habent, recens in eas inducta sint, idem plane de Lingua Hebraica dicendum esse censeo. Denique, *Origenes*, Linguæ Hebraicæ peritissimus, & *Sanctus Hieronymus*, rerum judaicarum indagator solertissimus, nullam omnino de punctis vocalibus sacro Textui Hebraico affixis mentionem fecerunt, eorumque altum ea de re silentium argumento est, ejusmodi puncta vocalia ipsis ignota fuisse, eaque sæculis, quibus floruerunt, necdum in Sacra Biblia Hebraica esse invecta. Hæc sunt in summa præcipua argumenta, quibus nituntur doctissimi Critici, ut probent, nec *Moysem*, nec *Esdram* esse auctores punctorum vocalium, quæ nunc Sacris Bibliis Hebraicis sunt affixa. Confutandis autem argumentis, queis punctorum vocalium antiquitatis Assertores pugnant, non hic immorabor. Hæc enim pauca ex Operibus Scriptorum, qui in Lingua Hebraica sunt versatissimi, atque eruditionis Rabbinicæ laude præstant, deflorasse sufficiat, & quantum tibi satis esse debet, ut his prænotionibus, quæ ad Sacræ Scripturæ lectionem utiles esse possunt, omnino non careas.

D. Intelligo quidem, originem punctorum vocalium, quæ Sacris Bibliis Hebraicis sunt affixa, nec a *Moyse*, nec ab *Esdra* esse repetendam, sed cuinam hæc punctorum vocalium inventio accepta referri debeat, me prorsus adhuc latet.

M. Sacer Scripturæ Veteris Testamenti Textus diu absque punctis vocalibus, & accentibus fuit exaratus, sed circa quintum ab ortu Christi sæculum, vel ut censet doctissimus *Thomassinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo *Glossario Hebraico*, circa octavum a Christo nato sæculum Judæi Scholæ Tiberiadis puncta vocalia, & accentus sacro Textui Hebraico addiderunt, & ea de causa dicti sunt *Masorethæ*, atque Opus ab illis conflatum, *Masora* fuit appellatum. Quod Opus apud Judæos tanto in pretio erat, ut illud *Sajeg la tora*, seu *Sepimentum Legis*, vulgo nuncuparent. Opus autem istud *Masora* dictum, nihil aliud est, quam *Critica* quædam sacra, qua diligenter annotantur variæ sacrorum Codicum lectiones, & alia, quæ sub nomine *Kerib*, & *Ketib* comprehenduntur; simulque determinatur, quoties, quo loco, & qua forma, quæque dictio in Textu Hebræo legatur, ut hoc pacto genuina Scripturæ Sacræ lectio ab omni corruptione servetur immunis. Hinc celebres illi Critici Judæi Scholæ Tiberiadis, dicti *Masorethæ*, herculeo & indefesso plano labore percensent omnia capita, versus, vocabula, radices, & literas, quæ in sacro Hebraico Textu con-

continentur, & accurate notant diversa loca, in quibus eadem vox in sacro illo Textu repetita legitur. Judæis ergo Scholæ Tiberiadis, dictis *Masorethis*, accepta referri debet accentuum, versuum distinctionis, & punctorum vocalium, quæ sacris Bibliis affixa sunt, inventio. De utilitate *Masoræ*, seu illius *Criticæ Sacræ*, quam Judæi illi, dicti *Masorethæ*, adornarunt, legere poteris *Ludovicum Capellum* in *Critica Sacra*, & in libro *De Punctationis Arcano Revelato*, *Buxtorfium* in Tiberiade, *Waltonum* Prolegomeno octavo in Biblia Polyglotta Londinensia, *Thomassinum* in suo *Glossario Hebraico*, *Joannem Morinum* lib. 2. Exercitationum *De Textus Hebraici*, *Græcique sinceritate*, & *Richardum Simonium* in sua *Critica*. Ad fontem digitum intendisse sufficiat, nec enim patiuntur nostrorum Colloquiorum angustiæ, ut de his copiosius disseramus.

D. Ecquid, amabo te, sibi vult ista *Cabala*, cujus, ut mox dicebas, inquirunt Scripturæ Sacræ Interpretes, an *Esdras* sit auctor?

M. *Cabalam* sic a *Masora* distinguunt Judæi, ut velint *Masoram* nihil aliud esse, quam Criticam, seu Traditionem Grammaticam de punctis vocalibus, accentibus, syllabis, versibus, & de aliis istiusmodi minutiis: *Cabalam* vero dicant versari circa profunda Legis Mysteria, quæ ex literis, & verbis Scripturæ Sacræ eruuntur. Hanc *Cabalam* magnificant Judæi, eam æquiparant Legi, ajuntque, ore traditam esse a *Moyse*, & ab *Esdra*, atque ad hæc usque tempora sollicite conservatam. At, quia Judæi, qui vento & chymæris pascuntur, multa de cabala, quæ nunc utuntur, venditare solent, quæ falsa sunt, & sæpe impia ac superstitiosa, non abs re erit, ut obiter observes, quod si per cabalam intelligant Judæi mysticas interpretationes, seu quosdam sensus reconditos, qui ex verbis Scripturæ Sacræ exculpi, & hauriri possunt, nullum dubium est, quin cabala sic intellecta, teste nostro *Sixto Senensi* l. 2. *Bibliothecæ sanctæ*, bona sit, vera, & pia, atque *Moysem*, Prophetas, & *Esdram* habeat auctores, qui Scriptis & ore docuerunt, Christum esse plenitudinem Legis, & omnia in ejus typos fieri, quique reconditorum sensuum Legis, & Mysteriorum notitiam a Deo acceperunt, & eam ad sequentium ætatum sapientes successiva, & nusquam interrupta Traditione de ore in os, de aure in aurem transmiserunt. Quin, & sanctos Patres cum Græcos, tum Latinos, & interpretes Catholicos exposuisse multos latentes mysticos Scripturæ Sacræ sensus certissime constat. *Cabala* igitur, eo in sensu accepta, bona est, & nunquam ab Ecclesia Catholica fuit damnata. At, ut ingenue dicam, ex hodierna cabala, cui Judæi toti sunt addicti, nihil sani hauriri potest. Vana quippe mysteria in syllabis, punctis, & apicibus Sacrarum Scripturarum venantur, expiscantur, seu potius oleum & operam perdunt otiosi Judæi. Ex variis permutationibus, combinationibus literarum, abbreviaturis, vel ex literarum figura, aut vi Arithmeticæ, arcanos sensus & intelligentias extundunt, &, instar Chymicorum Doctorum, miris verborum involucris obvolvunt, pleraque arcana obtrudunt, quæ falsa sunt, & inepta, quæque subinde risum moverent, si circa ambages proponerentur. Qua in re Judæi imitantur Philosophos Pythagoræos, qui olim obscuris symbolis mysteria sua efferebant, ut reconditam, & aliorum mentibus imperviam sapientiam ostentarent, & clarissimorum ingeniorum excitarent curiositatem, atque auriti vulgi admirationem, quod ut plurimum suspicit, quidquid intelligentia assequi haud potest. Hæc cabala appellatur a Judæis *Practica*, quæ optimo jure a Christianis tanquam magica & illicita damnatur, quia illius cabalæ ope, Judæi ex literis, vel verbis Scripturæ Sacræ detortis, & arcanis quibusdam, sed impiis & superstitiosis inde elicitis sensibus, opinantur, se se Angelis familiares reddere, miracula posse patrare, morbos sanare, & Dæmones expellere. Quam persuasionem ineptam, ridiculam & superstitiosam esse, nemo est, qui statim non videat. Hac tamen cabala mirum, quantum delectentur hodierni Judæi! qui tres illius distinguunt species. Primam appellant *Gematriam*, quæ vox est origine græca, & qua Cabalistici Judæorum Doctores utuntur ad denotandam arithmeticam literarum Scripturæ Sacræ supputationem, ut inde sensus mysticos pro suo arbitrio eliciant, sed ineptos plane & superstitiosos. Alteram cabalæ speciem appellant *Notaricon*, cujus beneficio, per compendium literarum Scripturæ Sacræ, singulæ literæ alicujus dictionis totidem verba significant, quæ easdem literas initiales, vel finales habent. Tertiam denique cabalæ speciem vocant *Temuram*, id est, *permutationem*, qua, eodem literarum Scripturæ Sacræ retento numero, eas, eodem ordine manente, aliter componunt, vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutant, sicque (ut in Anagratismo fieri assolet) mutant quadrata rotundis, & rotunda quadratis. Sed ex his, quæ hactenus strictim diximus, sat superque compertum te habere puto, temerarium & ridiculum omnino esse, asserere, *Moysem*, vel *Esdram*, aliosve spiritu Dei afflatos homines cabalæ auctores & inventores fuisse. Facessant itaque Cabalistici Judæorum Doctores, qui neglecto sensu literali Scripturæ Sacræ, ingenii sui figmenta plenis ac crepitantibus buccis venditant pro magnis & abstrusis mysteriis, quæ tamen reapse sunt puerorum ludi, nugæ nugarum, aniles fabulæ, quæ ad Scripturæ Divinæ, Fideique corruptionem recta tendunt, tantum abest, ut ad Scripturæ Divinæ intelligentiam, & ad Fidei Dogmata propugnanda, aut illustranda viam aperiant. Hinc apposite *Aben-Esra*, perdoctus apud Judæos Rabbinus, Præfatione in Legem, hos Cabalisticos Doctores *Noctuis* assimilat, *qui in literalis sensus splendore cæci sunt, in mysteriorum tenebris perspicaces*, seu valde oculati.

D. De *Esdra*, sacrorum librorum, post laxatam captivitatem Babylonicam, instauratore, non plura scire desidero, sed optarem, ut distinctius expli-

plicates, quis, qualisve fuerit iste *Zorobabel* qui, ut superius dicebas, Judæos e Babylone, post solutam a *Cyro*, Persarum Rege, captivitatem, in patrium solum reduxit?

M. Iste *Zorobabel* fuit filius *Salathielis*, & a *Cyro*, Persarum Rege, Dux ac Princeps Populi Judaici constitutus, ut eum e captivitate Babylonica liberatum in Judæam reduceret. Ad Judæam appulsus *Zorobabel*, magno studio una cum *Jesu*, seu *Josue*, Pontifice, filio *Josedechi*, fabricam secundi Templi Hierosolymitani aggressus est, divinumque opus urgere cœpit. Sed eamdem Templi fabricam, quam propter hostiles Cuthæorum, seu Samaritanorum, incursus ac molitiones, sub Regibus Persarum, *Cyro*, *Cambyse*, & *Smerde Mago*, intermittere coactus fuerat *Zorobabel*, postea, regnante *Dario*, *Hystaspis* filio, Persarum hoc est, anno secundo ejus Regni, intrepido animo resumpsit, eamque feliciter absolvit anno sexto Regni ejusdem *Darii*, *Hystaspis* filii, illiusque fabricæ dedicationem, magna cum solemnitate & lætitia peregit, cui successit Festi Paschalis celebratio die decima quarta mensis primi, sicut legitur cap. 6. lib. 1. *Esdræ*. Hic autem *Zorobabel*, qui secundi Templi Hierosolymitani fabricam instauravit, suam originem a *Davide*, Rege, per lineam *Nathanis*, filii ejusdem Regis, ducebat, ut testatur Evangelista *Lucas* cap. 3. ubi recensendo avos, proavos, & tritavos Jesu Christi a *Davide* Rege per *Nathanem* descendentes, reponit inter illos *Zorobabelem*, quo fit, ut iste *Zorobabel*, cujus in stemmate Christi meminit *Lucas*, distingui omnino debeat ab altero *Zorobabele*, cujus Evangelista *Matthæus* capite 1. in describenda genealogia Christi mentionem facit. At enim, hic *Zorobabel*, quem in stemmate Christi Domini reponit *S. Matthæus*, descendit a *Davide*, Rege, per lineam *Salomonis*. Præterea, avi, proavi, & tritavi, quos *Lucas* tribuit *Zorobabeli*, sunt plane diversi ab avis, proavis, & tritavis, quos *Matthæus* assignat *Zorobabeli*, quem inseruit genealogiæ Christi. Tertio, *Zorobabel*, cujus meminit *Matthæus*, diu post captivitatem Babylonicam, genitus fuit, *Salathiel* quippe, ipsius pater, fuit dumtaxat genitus in captivitate Babylonica, sic enim habet S. Matthæus: *Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel*. At, ille *Zorobabel*, quem in genealogia Christi exhibet *S. Lucas*, fuit vel ante captivitatem Babylonicam, vel saltem primis annis ejusdem captivitatis genitus, utpote qui jam annis maturus erat, quando, annuente *Cyro*, Persarum Rege, populum Judaicum e captivitate Babylonica ad patrium solum reduxit. Denique, a *Zorobabele*, quem refert Evangelista *Matthæus* usque ad *Josephum*, virum *Mariæ*, novem dumtaxat putantur generationes, sed a *Zorobabele*, quam producit Evangelista *Lucas*, septemdecim numerantur generationes, ex quibus liquet, utrumque *Zorobabelem*, non unum (sicut multi falso sibi persuaserunt) sed duos plane diversos homines extitisse. Ad *Zorobabelem*, qui Judæos e captivitate Babylonica, in patrium solum reduxit, pertinere vaticinium Prophetæ *Michææ* c. 5. v. 2. de prodituro Duce e Bethleem, qui dominator esset in Israel, magnis animis pertendunt Hebræi. Sed dubium non est, quin in detorta hujusce vaticinii interpretatione fallantur. Primo, quia *Zorobabel* nec in Judæa, nec Bethleemi natus est, sed, ut mox diximus, in captivitate Babylonica. Dux autem ille, de quo loquitur Propheta *Michæas*, nasci debebat in Bethleem. Secundo, *Zorobabeli* convenire haud potest hæc vaticinii *Michææ* pars: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Denique, Paraphrastes Chaldæus *Jonathan*, auctores Talmudis, Rabbi *Salomon*, & Rabbi *Salomon*, & Rabbi *Kimki*, hoc *Michææ* vaticinium non de *Zorobabele*, sed de Messia intelligendum esse ultro fatentur. At, quamvis *Zorobabel*, qui Populo Judaico, e captivitate Babylonica in patriam revertenti, præfuit, non sit ille Dux, qui, juxta *Michææ* vaticinium, Bethleemi nasciturus erat, typum tamen gessit Jesu Christi, veri Messiæ, qui Bethleemi natus est. Sicut enim *Zorobabel*, Judæorum, e captivitate Babylonica in patriam redeuntium, Dux fuit, ita Jesus Christus homines Mundi hujus captivitate liberatos in cælestem, nempe Hierusalem, deduxit. *Zorobabel* Templum Hierosolymitanum instauravit: Jesus Christus Ecclesiam toto Orbe diffusam ex vivis lapidibus extruxit. *Zorobabeli* Judæorum hostes Cuthæi, seu Samaritani, negotium facessiverunt: Christo Domino Satanas, & Mundus perpetuum bellum indixerunt. Denique, *S. Hieronymus* Comment. in cap. 1. *Aggæi*, Prophetæ, hæc habet: *Unus atque idem est Dominus noster atque Salvator, Rex & Magnus Sacerdos, cujus typum, secundum id quod Rex erat, portabat Zorobabel, secundum id autem quod Pontifex erat, portabat cognominis ejus Jesus*, seu *Josue*, Pontifex, *Josedechi* filius, qui una cum *Zorobabele* Judæos e captivitate Babylonica in patriam reduxit, & extruendæ secundi Templi Hierosolymitani fabricæ egregiam operam navavit.

D. Superest, ut sub finem hujusce Colloquii differamus de *Estheris* Historia, quæ, sicut me jam præmonuisti, contigit post captivitatem Babylonicam; necnon de auctoritate Libri, qui *Estheris* nomine insignitur. Hanc igitur *Estheris* Historiam compendiose quidem, sed accurate primum describe.

M. Historiæ *Estheris* summam tibi exhibebo, quam deinde in libro, qui ejusdem *Estheris* nomen præfert, latius descriptam, aliquando lectitare poteris. *Assuerus*, Persarum Rex, ut ostentaret gloriam Imperii sui, potentiam, opes, magnificentiam, dedit anno tertio Imperii sui splendidum convivium per dies centum & octoginta Susis, Regia Urbe, Principibus & Satrapis Provinciarum suarum, & ne populus Susanus a communi excluderetur lætitia, invitavit postea omnem populum, qui inventus est in Urbe Regia Susan, a maximo usque ad minimum & jussit, ut per septiduum ei lautissimum pararetur convivium in vestibu-

lo

lo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat. Contigit autem septimo convivii die, ut Rex *Assuerius*, vino (sicut in istis *Baccho* consecratis epulis fieri solenne est) nimium incalescens, jusserit ut vocaretur Regina *Vasthi*, miræ pulchritudinis fœmina, cujus formam ipse maritus Rex omnibus prædicabat, quamque (licet præter mores Persarum) convivio adesse volebat, ut Principibus ac populis uxoris suæ pulchritudinem demonstraret. At, Regina *Vasthi*, stulto Rege consultior, nolens virorum oculis publicum spectaculum suæ pulchritudinis præbere, venire recusavit. Hac contumelia permotus barbarus Rex & nimio furore succensus, consilio *Mamucban*, unius e septem Persidis & Mediæ Ducibus, quæ Regi semper aderant, & legum peritia præstabant, Reginam *Vasthi* venire detrectantem repudiavit, Regnoque actutum abdicavit. E Regia itaque depulsa *Vasthi*, in ejus locum quæsita est puella, quæ pari pulchritudine decorata esset, & Regis conjugio digna. In hunc puellarum forma præstantium delectum adscita est *Esther*, puella Hebræa, *Abihailis* Beniaminitæ filia, *Mardochæi* ex fratre neptis, quæ ceteras puellas, ad conjugium Regis selectas, specie vincebat. Anno itaque septimo Regni *Assueri* ad eum introducta est *Esther*, prius tamen a suo Patruo *Mardochæo* diligenter admonita, ut genus suum, & patriam occultaret, caveretque, ne paternarum traditionum immemor, Gentilium cibis vesceretur, Regi licet alienigenæ nupta. Juncta itaque *Esther* matrimonio Regi, confestim suæ pulchritudinis illecebris totum ejus animum ita cepit, sibique devinxit, ut eam Rex præ reliquis mulieribus adamatam, Imperio æquatam, insigni regio & veste purpurea donarit. At, in Aula ejusdem Regis *Assueri* erat ea tempestate quidam, dictus *Aman*, Aulicorum potentissimus, regique adeo carus & acceptus, ut populus, jussu ejusdem Regis, illum, juxta morem Persarum Regum, adorare compelleretur. Id *Mardochæus*, Judæus patruus Reginæ *Estheris*, facere renuens, in se concitavit odium *Amanis*, qui vindictæ cupidus, & tam *Mardochæi*, quam Gentis judaicæ exitium meditatus, adiit Regem, eique Auctor fuit, ut Judæos, qui sua in ejus Regno domicilia fixerant, omnes ad unum exterminaret, ut pote genus hominum pravis superstitionibus imbutum, peregrinis legibus vivens, & Deo hominibusque invisum. Consilium *Amanis* gratum habuit Rex *Assuerus*, & anno duodecimo Regni sui ferale de omnibus Judæis internecione delendis emisit Edictum, per omne Regnum suum ad India usque ad Æthyopiam promulgandum, & executioni mandandum. Id ubi compertum habuisset *Mardochæus* pergit ad *Estherem* Reginam, eique lacrymis perfusus, aperit indignum facinus, quo immerita gens judaica perire debebat. Agnovit Regina *Esther* summum, in quo tota sua Gens judaica versabatur, periculum, & postquam per triduum fletibus, jejuniis, & orationibus Deo supplicasset, Aulam Regis magnifico apparatu ingreditur, ipsumque & *Amanem* ad convivium invitat. Hoc honore elatus *Aman*, ad perniciem *Mardochæi* animum intendens crucem ei paravit. Sed, dum *Aman*, insidias vitæ *Mardochæi* strueret: opportune accidit, ut Rex *Assuerus*, fugiente per noctem somno, Annales relegens, didicerit, duos Aulæ suæ Spadones, seu Eunuchos, contra ipsius vitam conspirasse, eamque conjurationem a *Mardochæo* proditam ipsique Regi fuisse revelatam. Tunc Rex tam insigne beneficium, quod a *Mardochæo* acceperat, regiis honoribus præmiare volens, jussit *Amani*, ut *Mardochæus* per plateas civitatis equo impositum præcederet, atque clamaret: *Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare*. His peractis, venit Rex *Assuerus* una cum *Amane* ad cœnam Reginæ *Estheris*, dumque Rex lætus post convivium Vino inter bibendum incaluisset, ad illius genua Regina *Esther* advoluta gentis suæ judaicæ perniciem deprecata est, cumque Rex respondisset, nihil se petenti negaturum, tum ipsa opportunam nacta favendi genti suæ periclitanti occasionem, scelestum *Amanem*, in ultionem judæorum, quos perditos cupierat, ad necem postulavit, ejusque petitioni ultro annuit Rex, jussitque, ut *Aman* Genti judaicæ infestus, eidem cruci, altitudinis quinquaginta cubitorum, quam *Mardochæo* paraverat, affigeretur, & omnia ejus bona eidem *Mardochæo* darentur. Rescidit etiam Rex Edictum, quod adversus Judæos, instigante *Amane*, ediderat, aliudque promulgavit, quo Judæis tam in Regia Urbe *Susa*, quam in cæteris Provinciis Regni potestatem permittebat defendendi sese armis, & omnes hostes, vim tentantes, occidendi, qua facultate pro suo jure usi sunt Judæi, & trucidatis inimicis, qui in eorum perniciem incumbebant, præsertim decem filiis *Amanis* in patibulis suspensis, plenam libertatem sunt assecuti. In perennem vero memoriam hujus liberationis Populi judaici ab excidio, quod decreverat *Aman*, diem festum singulis annis peragendum decima quinta die mensis *Adar*, constituerunt *Mardochæus*, & Regina *Esther*, huncque diem festum appellarunt *Phurim*, seu *Sortium*. Quam festivitatem etiamnum judæi singulis annis celebrare solent statis diebus decima quarta, & decima quinta mensis *Adar*, qui apud illos est anni sextus mensis civilis, & duodecimus Ecclesiasticus, caditque in partem mensium nostrorum Februarii, & Martii. Ex illis autem Festi religione, & anniversaria celebritate, quæ semper viguit apud Judæos, facile confutatur error Anabaptistarum, qui impie asserunt, hanc *Estheris* Historiam esse commentitiam, aut puram putamque Tragicomœdiam, cui Hæreticorum errori plane consentire videtur Auctor Scripti Gallici, cui titulus est: *Sentimens de quelques Theologiens de Hollande, lettres* 8. & 11. Hic, inquam, facile refellitur error. Quis enim sanæ mentis sibi persuadeat, hunc diem festum (quem judæi maxima olim cura & religione singulis annis observarunt, ut videre est capit. XV. libri secundi

Machabæorum, & in Codice Theodosiano L. *Judæos* Tit. *De Judæis*) ex figmento, aut ex Tragicomœdia originem habuisse? Quis etiam credat, lxx. Interpretes, qui eos dumtaxat Libros Sacros græce interpretati sunt, quos Hebræi in suo Canone reponebant, voluisse hanc *Estheris* Historiam ex Hebræo in Græcum sermonem vertere, si hæc Historia fictitia esset, & mera Tragicomœdia, sicut illos hæreticos effutire non pudet? Quin, ante Versionem lxx. Interpretum, Epistola *Phurim*, quæ totam complectitur Historiam Reginæ *Estheris*, jam Græce interpretatus est *Lysimachus*, regnantibus in Ægypto, *Ptolomæo*, & *Cleopatra*, sicut legitur initio undecimi Capitis Libri *Estheris*, Editionis tam Græcæ, quam Latinæ: *Anno quarto, regnantibus Ptolomæo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolomæus filius ejus hanc Epistolam Phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum, Ptolomæi filium in Hierusalem*. Incertum quidem est, quisnam fuerit ille *Ptolomæus*, qui tum temporis regnabat in Ægypto? an videlicet fuerit *Ptolomæus Philometor*, qui (sicut ostendimus in Tabula Chronologica Regum Ægypti, quam in superiori Colloquio exhibuimus) fuit sextus post *Alexandrum Magnum*, Rex Ægypti, vel an fuerit *Ptolomæus Philadelphus*, quo regnante in Ægypto, lxx. Interpretes suam Sacrorum Librorum adornarunt Versionem Græcam? Quamvis, inquam, id non omnino certum sit, vero tamen quam simillimum est, Versionem Græcam Historiæ *Estheris* factam a *Lysimacho*, vetustiorem esse Versione Græca lxx. Interpretum, eamdemque Historiæ *Estheris* Versionem Græcam, a *Lysimacho* concinnatam, postea magna ex parte a lxx. Interpretibus in illam, quam ejusdem Historiæ *Estheris* Versionem Græcam lucubrarunt, fuisse convasatam. Postremo, incredibile omnino est, Deum permisisse unquam, ut Ecclesia Catholica, quam semper speciali assistentia regit, Historiam *Estheris*, tanquam veram, sinceram, sacram ac divinam reciperet, si hæc Historia esset commentitia, aut pura Tragicomœdia, sicut falso dictitant Hæretici. Negari igitur non potest, aut in dubium nullo pacto revocari, Historiam *Estheris* veram & genuinam esse, atque divina pollere auctoritate.

D. Sed quid censes de septem postremis Libri *Estheris* Capitibus, quæ, sicut nuperrime ajebat mihi vir eruditus, non extant in Textu Hebræo, eaque tanquam spurias Appendices, seu apocrypha, & adscitia Additamenta ex Libro *Estheris* resecanda, & expungenda esse affirmant etiam quidam doctissimi Scriptores Catholici?

M. Censeo, septem postrema Libri *Estheris* Capita perinde a Deo esse inspirata, divinamque habere auctoritatem, ac cætera novem ejusdem Libri præcedentia Capita. At enim, Vetera Concilia, & omnes Sancti Patres cum Græci, tum Latini, qui Librum *Estheris* Scripturæ Sacræ Canoni accensuerunt, eo de Libro loquuntur, quo universa Ecclesia, tam Græca, quam Latina, illorum temporibus utebatur; atqui certo certius est, Ecclesiam universam temporibus illorum Patrum; in legendis libris Sacris Veteris Testamenti, usam fuisse Editione *Itala*, quam *Sanctus Hieronymus* passim appellat *Vulgatam, quæ Græcorum Lingua & literis continetur*. Porro, in illa Editione Itala continebantur septem postrema Libri *Estheris* Capita. Hæc quippe Editio *Itala* exacta erat ad normam Versionis lxx. Interpretum, in qua itidem habentur septem illa postrema libri *Estheris* Capita, quæ lxx. Interpretes ex Textu Hebræo in sua Versione Græca fuisse interpretatos, probat summa ipsorum in vertendo fides. Igitur in Exemplaribus Hebraicis fuerunt septem illa Libri *Estheris* postrema Capita, quæ, ut testatur *Origenes* in Epistola ad *Julium Africanum*, ex Hebraicis Exemplaribus fideliter in suis Versionibus Græcis lxx. Interpretes, & *Theodotion* expresserunt. Sed tametsi darem, hæc septem postrema Libri *Estheris* Capita nunquam extitisse in Textu Hebræo, inde tamen hoc unum tantum inferri posset, duo Historiæ *Estheris* a Sacro Scriptore Libri, qui hujus Reginæ nomen præfert, edita fuisse Exemplaria, unum videlicet, quod erat pressius, seu magis compendiosum, quale est illud, quod descriptum est in Textu Hebræo; & alterum paulo auctius, & locupletius, in quo exarata erant somnium *Mardochæi*, Reginæ *Estheris* Oratio, necnon Regis *Assueri* Epistolæ, quæ omnia repræsentantur in septem postremis Libri *Estheris* Capitibus, quæ extant in Versionibus Græcis, & in Editione Vulgata. Nec enim novum & insolens est, ut idem Auctor duas ejusdem Historiæ texat narrationes, unam nimirum compendiosiorem, in qua aliquam Historiam perstringat; Alteram, quæ sit diffusior, & in qua eamdem Historiam adjectis novis quibusdam circumstantiis, & publicis annexis Instrumentis illustret, exornet, amplificet. Certe, ne longius ad id confirmandum accersam exempla, legimus Capite nono Libri *Estheris* duas descriptas Epistolas *Mardochæi* ad Judæos missas, in quarum prima fusiori stylo descripta est Historia Reginæ *Estheris*, in altera vero Epistola breviori modo eadem Historia narratur, servata tamen in utraque Epistola Sacræ Historiæ veritate. Hinc *Josephus*, Hebræus, Epistolas Regis *Artaxerxis*, quæ habentur Cap. 13. & 16. Libri *Estheris*, agnoscit tanquam veras & genuinas, easque refert Cap. 6. Libri xi. *Antiquit. Jud.* Quod manifesto probat, hunc apud Judæos magni nominis Scriptorem non existimasse, septem postrema Libris *Estheris* Capita esse Apocrypha & adscititia Additamenta, sicut blaterant Hæretici, qui plusquam dictatoriam sibi arrogantes auctoritatem, non verentur in Sacros Libros virgam censoriam exercere (*a*). Postremo, Œcumenicum Concilium Tridentinum Libros omnes Scripturæ Sacræ, quos Sessione quarta suo in Decreto complectitur, suscipiendos esse sanxit ut Canonicos, cum omnibus suis partibus, *prout in Ecclesia legi solent, & in Vulgata Editione habentur*. Constat autem septem postrema Libri *Estheris* Capita extare in Editione Vulgata, qua a tempore *S. Hieronymi*, qui illius Editio-

Editionis Vulgatæ Auctor est, utitur universa Ecclesia Latina. Constat etiam, ex iis septem versionis Libri *Estheris* Capitibus plures desumi Lectiones, quæ in Sacris Ecclesiæ Officiis, Missarumque solemniis canuntur; nemo igitur post decretorium Synodi Tridentinæ judicium affirmare potest, septem postrema Libri *Estheris* Capita non esse ab Ecclesia recepta ceu Canonica, eaque Apocrypha & assuta esse Additamenta. Non me latet, fuisse quosdam doctissimos Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter censentur *Lyranus*, *Dionysius* Carthusianus, & noster *Hugo*, Cardinalis, qui septem postrema Libri *Estheris* Capita, tanquam spuria & infititia, rejecerunt, & ex Libro *Estheris* resecanda, & expungenda esse putarunt; sed venia donandi sunt eruditi illi Scripturæ Sacræ Interpretes, quippe qui scripserunt ante Concilium Tridentinum, in quo ista controversia plenissime fuit eliquata. Culpandus tamen jure optimo venit noster *Sixtus Senensis*, vir alioqui doctissimus, qui post Concilium Tridentinum floruit, quique libr. I. & VIII. *Bibliothecæ Sanctæ* asserit, hæc septem postrema Libri *Estheris* Capita tanquam intrusa, & Apocrypha, vel ceu pannosa Additamenta, negligi ab Ecclesia Catholica, & Interpretes multa Libro *Estheris* addidisse vel ex *Josepho*, Hebræo, vel ex quopiam alio, vel etiam sumpto, ut in Scholis fieri solenne est, narrationis themate, multa proprio marte, idest, ex suo ingenio, admiscuisse. *Sixto* nostro *Senensi* suffragatur *Hugo Grotius*, Scriptor quidem naris emunctæ, & acerrimi judicii, sed in Sacrorum Librorum interpretatione suis conjecturis plus æquo indulgens. Ille etenim Scriptor non veretur appellare ea septem postrema Libri *Estheris* Capita, *Additamenta*, censetque ea a quodam Proselyto fuisse inserta, vel esse Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, seu Græcorum, qui ornandis veris Historiis ea scripserunt, quæ illis temporibus probabiliter fieri, dici, aut scribi potuerunt. Fatetur tamen, hæc septem ultima Capita Libro *Estheris* addita, quia nihil mali, aut falsi continebant, progressu temporis auctoritatem accepisse. Sed hæc *Grotii* conjectura tanquam vana, futilis, & falsa jure explodi debet. Quis enim suum in animum inducere unquam poterit, Ecclesiam Catholicam voluisse septem illis postremis libri *Estheris* Capitibus Sacram, Canonicam ac Divinam asserere auctoritatem, si revera septem illa Capita, ut perperam ait *Hugo Grotius*, fuissent duntaxat Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, qui ad ornandam *Estheris* Historiam ea scripserunt, quæ illis temporibus verosimiliter fieri, dici, aut scribi potuerant? Procul hinc ille error, quem Catholicorum aures nec audire, nec sustinere possunt.

„ (*a*) Quoad capitula libro Esther adjecta legendus præ ceteris est P. D. Petrus Sabathier, „ qui antiquam sacrorum librorum versionem restituendam suscepit, vulgavitque Parisiis anno „ 1751. Hic enim scriptor doctissimus in præfatione ad librum Esther demonstrat in Ecclesia „ Catholica extitisse etiam ante S. Hieronymum „ latinam versionem horum capitum ex septuaginta expressam, ex quo validum argumentum „ pro canonica auctoritate horum capitum deducitur. Si enim jam inde a primis seculis latina editio capita ista adjecta libro Esther ferebat, quicunque latini Patres librum Esther inter „ Canonicos recensebant, nulla facta exceptione, „ & hæc pariter capita canonica agnovisse necesse est.

D. Quamvis hanc vanam, & falsam *Grotii* conjecturam flocci faciam, simulque detester errorem Hæreticorum, qui septem postrema libri *Estheris* Capita, tanquam apocrypha rejiciunt; optarem tamen, quo facilius prædicta illa Capita vindicare possim, ut hic insereres ea, quibus ad suum adstruendum errorem nituntur Hæretici, argumenta, eaque breviter dilueres.

M. Pluma, & aranea tela leviora sunt, millesque jam a nostris Polemicis Scriptoribus elisa argumenta, quibus Hæretici canonicam septem postremorum libri *Esther* Capitum auctoritatem impetere solent. Ea tamen, ut votis tuis annuam, breviter hic proponam, eademque operara diluam. In primis dictitant, septem ultima libri *Estheris* Capita non extare in Textu Hebræo. Verum, huic argumento jam abunde fecimus satis, pluraque nunc dicere supersedebo. Præterea, ajunt, septem postrema libri *Estheris* Capita pugnare cum novem prioribus capitibus, quia capite secundo hujus libri dicitur, *Mardochæum*, cujus neptis erat *Esther*, insidias Eunuchorum contra Regem *Assuerum* detexisse anno septimo Regni ejusdem *Assueri*, Persarum Regis, nihilque muneris & præmii *Mardochæum*, ob detectas illas insidias, a Rege accepisse narratur capite sexto ejusdem libri; & tamen his omnino opposita referuntur capite ejusdem libri duodecimo, quod unum est ex septem ultimis libri *Estheris* capitibus. In eo siquidem capite duodecimo legitur, *Mardochæum* detexisse Eunuchorum insidias anno secundo Regni *Assueri*, & data ei fuisse pro delatione seu pro insidiarum detectione, munera, quæ sane, inquiunt Hæretici, recta fronte pugnant, & evidenti antilogia inter se colliduntur. Sed vehementer hallucinantur hæretici, dum fictitiam illam septem postrema capita inter & novem priora libri *Estheris* capita antilogiam obtrudunt. Somnium quippe, quod habuit *Mardochæus*, contigit anno secundo Regni *Assueri*, sicut legitur capit. 2. libr. *Estheris*. Narrantur quidem capit. XI. ejusdem libri somnium *Mardochæi*, & capit. XII. detectio insidiarum, sed tamen hæc insidiarum detectio, facta a *Mardochæo*, non ad eumdem refertur annum, quo contigit somnium *Mardochæi*, quia, ut mox diximus, somnium *Mardochæi* incidit in annum secundum Regni *Assueri*, detectio autem insidiarum in annum septimum Regni ejusdem *Assueri*. Quod igitur Sacer Auctor libri *Estheris* referat capite 12. statim post somnium *Mardochæi*, insidias ab ipso detectas, hoc facit per anticipationem, quoniam hæc insidiarum detectio pertinet ad eventum somnii.

H 2 Recte

Recte autem ait idem Auctor cap. 12. illius libri, *Mardochæum* pro insidiis detectis anno septimo Regni *Assueri* accepisse munera, quia revera *Mardochæus*, post detectionem insidiarum, aliquid præmii a Rege *Assuero* accepit cum spe, & promissione majoris honoris, & dignitatis conferendæ, quam tamen reapse non est consequutus nisi anno duodecimo Regni *Assueri*, quemadmodum narrat idem Auctor cap. 6. libri *Estheris*, ubi scribit, *Mardochæum* post insidiarum detectionem, quæ accidit anno septimo Regni *Assueri*, nihil muneris, & honoris accepisse, idest, publice, licet aliquod munusculum *Mardochæus* privatim acceperit, statim ac hoc anno septimo Regni *Assueri* insidias, quas contra hunc Regem moliebantur duo perfidi Eunuchi, detexit ac propalavit. Nullam ergo septem postrema capita inter & novem priora libri *Estheris* offendes Antilogiam, si cum peritis Scripturæ Sacræ Interpretibus advertas, septem postrema capita libri *Estheris* non esse revera postrema, sed quædam ex his pertinere vel ad initium, vel ad medium, vel ad finem libri *Estheris*. Capita enim undecimum, & duodecimum pertinent ad initium libri *Estheris*. Capita vero decimumquartum, decimumquintum, & decimumsextum pertinent ad medium ejusdem libri. Caput autem decimum pertinet ad finem ejusdem libri, ut videre est in Græcis codicibus, in quibus omnia hæc capita suo loco, & ordine sunt digesta & collocata. Hinc inferunt doctissimi Scripturæ Sacræ Interpretes, hæc verba, quæ leguntur cap. XI. *Estheris* libri *anno secundo*, *regnante Artaxerxe*, extendi haud debere ad insidiarum detectionem a *Mardochæo* factam, quæ narratur cap. 12. ejusdem libri *Estheris*, quæque contigit tantum anno 7. Regni *Assueri*, quemque Scriptura Sacra appellat etiam *Artaxerxem*, sed referri dumtaxat debere ad somnium, quod vidit *Mardochæus* anno secundo Regni *Assueri*, antequam ille Rex *Estherem*, neptim *Mardochæi*, sibi matrimonio copularet. Patitur tamen Ecclesia, inquit *Bellarminus*, ea septem postrema capita ad finem libri *Estheris* permanere, ubi illa *S. Hieronymus* collocavit, ut videamus quid ad integritatem libri *Estheris* pertineat, & quid etiam non fit in Codicibus Hebræorum. Elisa hac priori Hæreticorum objectione, ab alia, nihilo præcedenti solidiori, breviter me expedio. Ajunt enim, Auctorem libri priorum novem capitum libri *Estheris* asserere capite nono, *Amanem*, qui conspiraverat contra Judæos, oriundum esse ex stirpe *Agag*, Regis Amalecitarum, seu illum genere esse Amalecitam, sed in septem postremis libri *Estheris* capitibus, nimirum capite XVI. v. X. legi, *Amanem* esse gente Macedonem. Quæ varietas, inquiunt hæretici aperte innuit, septem postrema capita fuisse altera manu composita, & esse quasi Apendicum lacinias libro *Estheris* assutas. Sed facile hæc altera Hæreticorum difflatur objectio. In primis, dici potest, *Amanem* ex paterno genere duxisse originem ex stirpe *Agag*, Regis Amalecitarum, adeoque Amalecitam fuisse, sed ex materno genere Macedonem fuisse. Præterea, dici potest, *Amanem* patria quidem Macedonem fuisse, scilicet Græcum, sed origine prodiisse ex stirpe *Agag*, Amalecitarum Regis, & in hoc sensu Amalecitam dictum esse. Credibile quippe est, aliquos ex profligatis Amalecitis ad Græcorum partes profugisse, & ex his ortum *Amanem* potuisse Gente Græcum, seu Macedonem, appellari ab Interprete libri *Estheris*, quia ejus tempore, Macedonum nomine, tanquam sub nobiliori, & potiori parte comprehendebantur cæteri alii Græci. Denique, dici potest, hunc *Agag*, ex quo dicitur cap. 9. lib. *Estheris* suam *Amanem* originem traxisse, non fuisse Regem Amalecitarum, sed fuisse quemdam Græcum, seu Mecedonem dictum *Agag*. Et hinc est, quod nec Hebraicus Textus, nec ulla libri *Estheris* versio hunc *Agag*, ex cujus stirpe ortus est *Aman*, appellet Amalecitam. Sed in his confutandis Hæreticorum argutiis non est quod diutius immoremur.

D. Quis est iste *Assuerus*, Rex, dictus etiam *Artaxerxes*, quo regnante contigit Historia *Estheris*.

M. Gravissimam sane proponis difficultatem, quæ omnibus Critices Sacræ peritis crucem figit, eosque cogit in varias abire sententias. Alii siquidem censent, hunc *Assuerum*, Persarum Regem, dictum etiam *Artaxerxem* in libro *Estheris*, fuisse *Cambysem*, filium *Cyri*; alii *Darium*, *Hystaspis* filium, alii *Artaxerxem Longimanum*; alii *Artaxerxem Mnemonem*; alii *Artaxerxem Ochum*. Ipse brevitati, quantum fieri potest, studens, probabiliorem, quæ mihi videtur, opinionem indicabo, eaque semel stabilita, facile perspicies, cæteras, quæ super hac re circumferantur, sententias probabilitate carere. Sed prius advertas velim, nomen *Assueri*, & *Artaxerxis* esse nomen non Persarum, sed Regiæ dignitatis, quo sit, ut id nominis variis Persarum Regibus tribuatur, ideoque ille Persarum Rex, qui fuit maritus *Estheris*, in novem prioribus libri *Estheris* capitibus appelletur *Assuerus*, & in septem postremis ejusdem libri capitibus vocetur *Artaxerxes*. Hac præmissa observatione, dico, probabilius esse, Historiam *Estheris* ad tempora *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis, esse referendam, illumque Regem fuisse *Estheris* maritum. At enim: *Assuerus* ille Persarum Rex, sub quo contigit *Estheris* Historia, quique fuit maritus *Estheris*, *regnavit*, sicut legitur capire primo libri *Estheris*, *super centum viginti septem Provincias*, *& tertio anno Imperii sui fecit grande convivium cunctis Principibus*, *& Pueris suis fortissimis Persarum*, *& Medorum inclytis*, *& Præfectis Provinciarum coram se*. Id autem apprime convenit *Dario*, *Hystaspis* filio, qui ut ait *Herodotus* lib. 4. cap. 44. Indos subegit, & sicut legitur capite 3. lib. 3. Esdræ, *fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis*, *& omnibus Magistratibus Mediæ*, *& Persidis*, *& omnibus Purpuratis*, *& Prætoribus*, *& Consulibus*, & *Præfectis sub illo ab India usque Æthiopiam centum viginti septem Provinciis*. Porro, libri tertius, & quartus *Esdræ*, quamvis cano-

canonicam non habeant auctoritatem, æquali tamen auctoritate pollent ac libri editi ab Historicis prophanis, ubi Scripturæ Sacræ non repugnant. In hanc autem sententiam ipse, ut candide fatear, eo lubentius descendo, quod, ea semel admissa, solvatur inextricabilis pene illa difficultas de ætate *Estheris*, & *Mardochæi*, qui a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, in captivitatem Babylonicam fuit cum aliis Judæis abductus, sicut legitur capite secundo, & cap. 11. libri *Estheris*. Verum, ut magis perspectum habere possis modum illum expeditissimum, quo isthæc difficultas de ætate *Mardochæi* enodari potest, necesse est, ut in memoriam revoces ea, quæ in superiori Colloquio diximus de annis, per quos regnavit *Cyrus*, Persarum Rex. Ibi quippe ostendimus, *Cyrum* regnasse triginta annos, sicut ei constanter omnes Historici tribuunt, sed tamen viginti septem annos regnasse in Perside, & per tres ultimos annos regnasse in Babylone, postquam, devicto *Dario Medo*, ultimo Babyloniorum Rege, tanquam supremus Persarum Monarcha, in Babylone regnare cœpit. Quando igitur Scriptura Sacra dicit, *Cyrum* anno primo Regni sui laxasse captivitatem Babylonicam, id non est intelligendum de anno primo Regni, quod Rex *Cyrus* iniit in Perside, sed de anno primo Regni, quod idem *Cyrus* auspicatus est in Babylone, dum Persarum instituit Monarchiam, & per tres annos tanquam supremus Persarum Monarcha in Babylone imperavit. Hac autem semel præmissa summi momenti observatione chronologica, facile solvitur difficultas de ætate *Mardochæi*, ejusque neptis *Estheris*. Subducamus itaque annos, & supponamus, *Mardochæum*, annos quinque natum, in captivitatem Babylonicam a *Nabuchodonosore* fuisse abductum. Fluxerunt postea septuaginta anni captivitatis Babylonicæ. *Cyrus* regnavit in Babylone, tanquam supremus Persarum Monarcha, tribus annis. *Cambyses*, filius *Cyri* ac successor, regnavit septem circiter annis. *Smerdes Magus* successit *Cambysi*, & regnavit septem mensibus, eique successit *Darius*, *Hystaspis* filius, quo regnante, contigit Historia *Estheris*. Hi porro anni, quos subduximus, simul collecti efficiunt summam annorum octoginta sex, quos natus erat *Mardochæus* initio Regni *Darii Hystaspis* filii. Experientia autem constat, multos ea ætate senes adhuc robustos & vegetos esse. *Esther* vero, neptis *Mardochæi*, initio Regni *Darii Hystaspis* filii, admodum juvenis erat, quippe quæ filia fratris *Mardochæi*, longe ipso junioris, & nata jam ex patre grandævo. Hoc pacto facile solvitur hæc de ætate *Mardochæi*, ejusque neptis *Estheris* difficultas, a qua ut sese expediant illi Scriptores, qui *Cyro*, Persarum Regi, tribuunt annos Regni viginti novem post laxatam captivitatem Babylonicam, coguntur asserere primo, *Mardochæum* dici translatum in captivitatem Babylonicam, non quod jam natus esset, sed quia in captivitate Babylonica natus est ex illis familiis, quæ tempore *Joakimi*, Regis Judæ, in hanc captivitatem fuerunt abductæ. Quod certe merum effugium est, falsique palam convincitur ex capit. secundo, & capit. undecimo libri *Estheris*, ubi diserte legitur, *Mardochæum* fuisse revera, & in propria persona adductum in captivitatem Babylonicam. Secundo, iidem Scriptores fateri tenentur, *Mardochæum* initio Regni *Darii Hystaspis* filii ultra centesimum ætatis suæ annum fuisse provectum, nec tamen imbecillum, ingravescentem, seniove confectum, sed solidum, robustum, ac valentem, in rebus magnis præclarisque gerendis, fuisse versatum, quod sane nulla ratione fit verosimile. At, quid dicam de *Scaligero*, & de *Petavio*, viris alioqui sacræ & prophanæ Chronologiæ peritissimis, quorum prior Historiam *Estheris* refert ad tempora *Xerxis*, Persarum Regis, & filii *Darii Hystaspis*; alter vero, seu *Petavius* censet, Historiam *Estheris* contigisse, regnante *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, & filio *Xerxis*? Profecto, si mihi hac in re liceat meum interponere judicium, libere dicam, utramque sententiam penitus abludere a vero. Si enim *Xerxes*, Persarum Rex, esset maritus *Estheris*, ut putat *Scaligerus*, sequeretur, *Mardochæum*, tempore *Xerxis*, natum fuisse annos centum & quinquaginta juxta ejusdem *Scaligeri* annorum calculum, ac subinde *Estherem*, neptim *Mardochæi*, annosam fuisse, senio confectam, quando nupsit *Xerxi*, Persarum Regi. Quod sane, ut nemo non videt, absurdum est, & absurdius adhuc apparet in sententia *Petavii*, qui Historiam *Estheris* refert ad tempora *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, qui fuit filius *Xerxis*. Sed nullo pacto audiri debent quidam Scriptores, qui Historiam *Estheris* ablegant vel ad tempora *Artaxerxis Mnemonis*, seu *Memoris*, vel ad Regnum *Artaxerxis Ochi*, qui ambo fuerunt Persarum Reges longe posteriores his, quos mox laudavimus, Persarum Regibus, *Dario Hystaspis* filio, *Xerxe*, & *Artaxerxe Longimano*. In eorum siquidem Scriptorum sententia, *Mardochæus* excessisset ætatis suæ annum pene ducentesimum, quod tam absurdum est, quam quod maxime. Historia igitur *Estheris*, ut ostendimus, removeri haud debet a temporibus *Darii Hystaspis* filii, qui vere fuit maritus *Estheris*, & in quem, sicut legitur cap. 16. vers. 10. libri *Estheris*, conspiravit *Aman*, voluitque ejus Regnum transferre ad Macedones. Quamvis enim Macedonum Regnum maxime inclaruerit tempore *Philippi* patris *Alexandri Magni*, cujus Imperium concurrit cum Imperio *Artaxerxis Ochi*, Persarum Regis, & *Dario Hystaspis* filio posterioris; certum tamen est, regnante *Dario Hystaspis* filio, jam Persis notos fuisse Macedones utpote qui bellicis facinoribus, & variis pugnis, atque victoriis tam de Thracibus, quam de aliis hostibus, illorum gloriæ æmulis, feliciter reportatis, inclyti erant, ut videre est apud *Justinum* libr. 7. Histor.

D. Suscepitne *Esther* ex marito suo *Dario Hystaspis* filio, Persarum Rege, aliquam prolem?

M. Tres uxores *Darius Hystaspis* filius, Per-

farum Rex, habuit, teste *Herodoto* initio libri octavi. Primam uxorem, quæ erat filia *Gobrias*, duxit *Darius Hystaspis* filius antequam Persarum Imperio potiretur, & ex ea tres filios suscepit. Altera uxor, quam *Darius Hystaspis* filius, postquam ad Persarum Imperium fuisset provectus, sibi matrimonio copulavit, dicta est *Atossa*, filia *Cyri*, Persarum Regis, cujus regalibus nuptiis voluit *Darius Hystaspis* filius Imperium Persarum sibi adjudicatum firmare, ut non tam in extraneum translatum, quam in *Cyri* familiam reversum videretur. Ex hac secunda uxore, dicta *Atossa*, quatuor filios procreavit *Darius Hystaspis* filius, Persarum Rex, quorum primogenitus fuit *Xerxes*, qui patri suo in Persarum Imperio successit. Hæc secunda *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, uxor, appellabatur etiam *Vasthi*, quam idem Rex, ut antea diximus, repudiavit. Tertiam denique *Darii*, *Hystaspis* filii, Persarum Regis, uxorem appellat *Herodotus Aristonam*, seu *Artistonam Virginem*, quam ait idem Historicus fuisse a *Dario Hystaspis* filio præ cæteris suis fœminis adamatam, eamque duos peperisse filios, seu *Arsamen*, & *Gobriam*. Hanc tertiam *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis, uxorem, dictam *Aristonam* multi Scripturæ Sacræ periti volunt *Estherem*, neptim *Mardochæi*, quæ Hebræis *Hadassa* dicitur, vulgatus vero Interpres *Edissam* vocat. Asserit quidem *Herodotus*, hanc *Aristonam*, tertiam *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis, uxorem, fuisse filiam *Cyri*, & sororem *Atossæ*, quod certe non convenit *Estheri*, nepti *Mardochæi*. Verum respondent viri eruditi, id ita visum esse Historico *Herodoto*, vel quia Persicas Genealogias non satis exploratas habuit, vel quia consulto Persæ per invidiam genus *Estheris* dissimularunt, ac *Cyri* filiam esse commenti sunt, maxime cum *Esther*, jubente patruo suo *Mardochæo*, genus suum non statim indicaverit, sicut legitur cap. 2. vers. 20. libri *Estheris*. Hac semel admissa peritorum Scripturæ Sacræ Interpretum sententia, sequitur, *Darium Hystaspis* filium, ex Regina *Esthere*, conjuge sua, quæ eadem est ac *Artistona*, duos suscepisse filios, *Arsamen*, & *Gobriam*. Qua de re consule *Augustinum Calmet*, doctissimum Benedictinum, in suo *Commentario Litterali* in librum *Estheris*, ubi etiam refellit errorem sive Hebræorum, qui putant, Reginam *Estherem* esse matrem *Darii Hystaspis* filii, Persarum Regis, sive aliorum, qui asserunt, Reginam *Estherem* esse matrem vel *Holofernis*, vel *Xerxis*, qui patri suo, *Dario Hystaspis* filio, in Imperio Persico successit, quæ omnia sunt putida commenta, quæ Historiæ cum sacræ, tum prophanæ omnino adversantur.

D. Quis est auctor libri *Estheris*, cujus historiam hactenus descripsisti, & tempus, quo eadem historia contigit, accurate præfixisti?

M. Circa auctorem libri *Estheris* non una est Scriptorum sententia. Alii volunt, auctorem libri *Estheris* esse *Esdram*, alii *Mardochæum*, *alii Joachimum*, Summum Pontificem, alii existimant, librum *Estheris* esse genuinum magnæ Judæorum Synagogæ fœtum, alii denique putant, libri *Estheris* auctorem esse omnino incertum. Narrat quidem *Mardochæus*, avunculus *Estheris*, se librum scripsisse, illumque ad Judæos misisse. Sed ille liber nihil aliud fuit, quam epistola a *Mardochæo* missa ad Judęos, & eo fine scripta, ut Judæi *Phurim* solemnitatem, seu festivitatem sortium, singulis annis stata die celebrarent, uti ex cap. 9. & ex initio capitis 10. libri *Estheris* facile colligitur. Quocirca, mihi magis probatur sententia Illustrissimi *Danielis Huetii*, Abrincensis Episcopi, qui in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 14. pag. 174. & 175. asserit, Judæorum Synagogam magnam, ad quam ex officio pertinebat rationem & cæremonias hujus fortium solemnitatis explicare, hunc *Estheris* librum ad majorem Judæorum instructionem & fructum edidisse, eique inseruisse non solum integram *Mardochæi* jam citatam epistolam, una cum epistola *Estheris*, cujus eodem in capite nono versicul. 29. fit mentio, sed etiam addidisse nonnullas circumstantias, quæ ad lucem huic *Estheris* historiæ conciliandam necessariæ videbantur. Certissime autem constat, hunc *Estheris* librum temporibus *Esdræ* jam fuisse conscriptum, nec ad posteriora tempora referri posse, quia prædictus liber relatus est in Canonem Hebræorum, quem, teste *Josepho*, Hebræo, *Esdras* post laxaram captivitatem Babylonicam rexuit & clausit sub *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege.

D. Quid intelligis per illam Synagogam magnam Judęorum, cujus jussu & auctoritate scriptus & adprobatus est *Estheris* liber?

M. Vox *Synagoga* Græca est, quę idem sonat ac Congregatio. Per Synagogam itaque magnam Judęorum nihil aliud intelligitur quam Congregatio, seu Synodus generalis Judęorum, penes quam summa residebat potestas Decretorium de libris sacris, & de his, quæ Judęorum Religionem spectabant, proferendi judicium. Hę autem Congregationes, seu Synodi generales Judęorum appellabantur *Synagogæ Magnæ*, ut discernerentur a peculiaribus, & privatis Congregationibus, quas Judęi olim habebant, & etiamnum habent ad orationem destinatas, quęque absolute *Synagogæ* appellari solent. De illis Synagogis, quas Judęi, orationis ergo, frequentant, de illarum antiquitate, de Judęorum Doctoribus, seu Rabbinis, qui in Synagogis præsunt, necnon de illorum officiis brevem sermonem sub finem hujusce Colloquii habebo, ut aliquam de his singulis notitiam habere possis. Synagogę itaque Judęorum sunt domus orationis & doctrinę, quę nullam formam peculiarem habent, nisi quod in illis est species Altaris, sive Mensę in qua explicatur & evolvitur Legis Mosaicę Volumen. Juxta quamlibet Synagogam extat cubiculum, ex quo mulieres prospiciunt in Synagogam virorum, nec enim licet mulieribus intrare, nec a viris prospici. In omnibus etiam Judęorum Synagogis est quędam ad Orientem arca seu armarium, in quo reponitur, & summa cura

cura asservatur Legis Mosaicę Volumen, quod absque accentibus, punctis vocabulis, & Versuum distinctionibus descriptum esse debet. Plures quoque in Synagogis Judęorum pendent e laqueari lucernę, quę in Sabbato accenduntur. Has Synagogas instituerunt Judęi, dum essent in captivitate Babylonica, jamque Templum Hierosolymitanum, a *Salomone* extructum, penitus a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, fuisset eversum. Non poterant tamen Judęi in his Synagogis Sacrificia Deo offerre, & mactare Agnum Paschalem, sed id dumtaxat in Templo Hierosolymitano sive ante, sive post captivitatem Babylonicam, juxta Legem Mosaicam, pręstare poterunt, ita ut illi Judæi, qui, post captivitatem Babylonicam, aliud Templum, pręter Hierosolymitanum, Deo erexerunt, habiti fuerint ac rejecti tanquam Schismatici, & Legis Mosaicæ transgressores. Quod quidem, ut clarius intelligas, obiter advertere debes, duo Templa post captivitatem Babylonicam, pręter Templum Hierosolymitanum, fuisse extructa, in quibus verus Deus Israelitarum coleretur quidem, sed falsa Religione. *Sanaballetes* enim, sicut in pręcedentibus nostris Colloquiis jam me observasse memini, venia petita a *Dario*, Persarum Rege, cujus erat Pręfectus, & deinde ab *Alexandro Magno*, Gręcorum Monarcha post mortem *Darii*, Regis, extruxit in monte *Garizin* Templum Samarię in gratiam *Manassis* generi sui. In hoc Templo *Garizin* Samaritani, qui jam diro Schismate a Judęis erant divulsi, primum Deo vero Sacrificia offerebant, sed postea *Antiochus Epiphanes*, Rex Syrię, non ęgre consentientibus Samaritanis, *Jovi Hospitali* hoc Templum consecravit. Post annos autem ducentos, quam fuerat conditum istud Templum in monte *Garizin*, Joannes Hircanus, Summus Judæorum Pontifex, illud una cum urbe Samariæ evertit. Hanc Samariæ urbem denuo excitavit *Herodes*, a Senatu Romano Rex Judææ declaratus, eamque *Sebastem* de nomine *Cæsaris Augusti* appellavit, & in ea Templum extruxit, cui tamen Samaritani montem Garizin prætulerunt. Aliud, post captivitatem Babylonicam, fuit in Ægypto extructum vero Deo Israelis Templum ab *Onia*, qui fuit *Oniæ Tertii* Pontificis filius natu minimus. Hic quippe, fervente persecutione, in qua *Antiochus Epiphanes*, Rex Syrię, crudeliter ferro flammaque sævit in Judæos, fugit in Ægyptum ad Regem *Ptolomeum Philometorem*, & uxorem ejus *Cleopatram*, atque ab his struendi Templi, Hierosolymitano æmuli, facultatem obtinuit, & illud *Leontopoli* in Præfectura Heliopolitana erexit, seque ejusdem Templi Summum Pontificem constituit. Sacerdotes etiam & Levitas creavit, qui Sacra Ritu Judaico peragerent. Istud secundum Schismaticum Judæorum Templum duravit usque ad excidium Hierosolymitanum, post quod a *Paulino*, Alexandriæ Pręfecto, dirutum est anno Æræ Christianæ septuagesimo primo, cum stetisset ultra ducentos annos. Hæc autem obiter annotanda esse duxi, ut inde intelligas, Judæos, juxta Legem Mosaicam, in solo Templo Hierosolymitano, sive a *Salomone* extructo, sive a *Zorobabele* post captivitatem Babylonicam instaurato, potuisse Deo offerre Sacrificia, & Agnum Paschalem immolare, non vero in Synagogis, nec in Templis, quæ extra Hierosolymorum urbem condita erant, etiamsi vero Deo Israelis essent erecta, & omnia Sacra Ritu Judaico in his celebrarentur. Hinc est, quod illa Templa, extra Hierosolymorum urbem constructa, & Deo Israelis licet consecrata, pro legitimis veri Dei Templis in Sacro Codice non agnoscantur. Sed redeamus nunc ad Synagogas Judæorum. Moris erat apud Judæos in unaquaque hebdomada, seu singulis diebus Sabbati suas Synagogas frequentare, sive ad orandum, sivę ad audiendam a suis Doctoribus explicationem Legis, & ab illis accipiendam correctionem morum, sicut testatur *Philo*, Judæus. Quem morem Judæi etiamnum observant singulis Sabbatis in suis Synagogis, in quibus Rabbini, seu Legis Doctores, explicant Legem Mosaicam, & delinquentium corrigunt mores. Nullis titulis olim insigniebantur Judæorum Doctores, sed circa ortum Christi Domini amaverunt vocari *Rabbi*, a radice *Rabab*, id est, *multiplicatus fuit*, volentes inde significare, eos, qui dicebantur *Rabbi*, varia & multiplici doctrina esse instructos. Quin, & isti Judæorum superciliosi & superbi Doctores tantum Rabbino deferendum esse sanciebant, ut dicerent, Rabbinum præferendum esse Regi, Regem vero Pontifici Summo, sicque Rabbinum esse omnibus anteponendum. Cathedris distinctis sedebant Rabbini, & primas cathedras ambiebant, eorumque fastum graphice describit Christus Dominus cap. 23. vers. 5. & sequent. *Matthæi* dicens: *Dilatant enim phylacteria sua & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*. Verum, licet insolito fastu insuperbirent Rabbini, Judæorum Doctores, illos tamen manibus laborasse probat exemplum Apostoli *Pauli*, qui, præceptore *Gamaliele* usus, Legem Mosaicam didicerat, & manibus, ne quem gravaret, laborabat, Scenefactoriam, ut ipsemet testatur, artem exercens. Confundi tamen non debent isti Rabbini cum illis Legis Doctoribus, qui antiquitus apud Judæos vocabantur *Sopherim*, id est *Scribæ*, vel *Expositores Legis*. Observant enim viri Rerum Judaicarum periti, debuisse primitus Judæorum Sacerdotes ex officio Legem populum edocere, idque colligunt ex his verbis, quæ cap. 10. vers. 8. & seq. lib. Levit. leguntur: *Dixit quoque Dominus Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii ne moriamini, quia præceptum sempiternum est in generationes vestras, & ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, doceatisque filios Israel omnia legitima, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi*. At

Post solutam captivitatem Babylonicam, hoc est, circa illud tempus, quo Prophetiæ donum apud Judæos in Propheta *Malachia* expirat, cœperunt Sacerdotes plus negotiis politicis, & gubernationi civili vacare, quam meditationi Legis, & institutioni plebis, indeque factum est, ut hæc Sacerdotum ministerii pars, quæ in instructione populi, & explicanda Lege sita erat, reservata & concredita fuerit certo hominum generi, qui apud Judæos dicebantur *Sopherim*, seu *Scribæ*. Certe negari non potest, antiquissimum esse apud Judæos *Scribarum* nomen, cum sæpius in Scriptura Sacra *Esdras*, qui, post captivitatem Babylonicam, Prophetis, *Zachariæ*, *Aggæo*, & *Malachiæ* coætaneus fuit, diserte appelletur *Scriba*. Munus autem, quod illis *Scribis* obeundum incumbebat, erat Sacras Scripturas exponere, vindicare a corruptelis, illas prælegere populo in Templo & in Synagogis, interpretationem obscuriorum locorum, ubi opus erat, adjicere, populum ad probos mores informare & instituere; Dubia ex libris *Moysis*, & Prophetarum objecta dilucidare, & solvere; emergentes perplexas quæstiones enodare, Genealogias Tribuum, maxime Sacerdotalis, & regiæ stirpis, sedulo asservare, & alia id genus Sacra obire munia. Paulo antequam Christus Dominus prodiret in lucem, duæ celebres fuerunt Doctorum Judæorum Scholæ, nimirum *Hillelis*, & *Schammai*. Domus *Hellelis*, ut loquuntur Judæi, id est, Schola *Hillelis*, prima fuit, & in ea cum *Hillel*, illius caput, singulares doceret ac teneret opiniones, actutum sese illi opposuit alter Judæorum Doctor, seu *Schammai*, qui aliam instituit Scholam, & discipulis suis contrarias instillavit opiniones. Utriusque Doctoris sententiæ frequenter apud Thalmudicos recenseri solent, sed *Sanctus Hieronymus* in cap. 8. *Isaiæ* vocat Doctorem *Schammai*, *Dissipatorem*, & Doctorem *Hillelum* appellat *Prophanum*, eo quod ambo illi Judæorum Doctores per *δευτερώσεις*, seu per traditiones suas, Legis Mosaicæ præcepta dissipaverint, atque omnino maculaverint. Denique, Rabbini, & Judæorum Doctores occupabantur circa *Miera*, hoc est, circa Textum Bibliorum; circa *Mischna*, id est, circa Traditiones; circa *Midras*, hoc est, circa studium Sacrarum Scripturarum, ut eas vel mystice, vel allegorice explicarent. Doctores vero illi Judæorum, qui Legem scriptam profundius interpretabantur, *Agadici* dicebantur a verbo *Nagad*, id est, *Narrare*.

D. Abeant in malam crucem, malumque cruciatum isti Rabbini, cæcique Judæorum Doctores, qui suis, quas venditant, quisquiliis, seu vanis traditionibus, & sinistris interpretationibus Sacras Scripturas corruperunt, & Jesum Christum, quem *Moyses*, & omnes Prophetæ verum Messiam prædixerunt, audire detrectarunt, eumque tanquam impostorem & Legis transgressorem, in crucem egerunt. Hanc certe Judæorum blasphemiam, qua nulla execrabilior proferri potest, ferre minime possum.

M. Visne Rabbinis, cæterisque Judæorum Doctoribus, Jesum Christum, tanquam impostorem, & Legis transgressorem blasphemantibus, os occludere, audi, & alte memoriæ tuæ semper infixum habeto istud egregium *Sancti Chrysostomi* Oratione 3. adversus Judæos egregium ratiocinium: *Agedum*, ait Judæis Sanctus ille Doctor, *dicite mihi*, *etiamne posthac sustinebitis illum*, seu Jesum Christum, *vocare impostorem ac transgressorem Legis*, *& non potius aliquo secedentes vos ipsos occultabitis*, *qui coram oculis obtueamini tam manifestam*, *& evidentem veritatem? Etenim*, *si impostor erat Jesus*, *quemadmodum dicitis*, *Legisque transgressor*, *par erat*, *ut hanc etiam laudem ferretis*, *qui talem occideretis. Nam si Phinees*, *unico tantum perempto homine*, *totam Numinis iram adversus Populum exardescentem sedavit* (*stetit enim*, inquit Scriptura Sacra Psalm. lv. *Phinees*, *& placavit*, *& cessavit quassatio*) *tamque multos homines eripuit ab ira divina unius hominis cæde*, *multo magis hæc vobis oportuit accidere*, *si Legis transgressor erat*, *quem vos crucifixistis. Cur igitur*, *quæso*, *Phinees*, *vero Legis transgressore perempto*, *justus habitus est*, *& Sacerdotio honoratus*; *vos autem*, *quum in crucem egeritis virum impostorem*, *ut dicitis*, *Deoque adversantem*, *qui fit ut non solum feratis laudem & honorem*, *verum etiam acerbiora passi sitis*, *quam tum*, *quum filios vestros mactaretis? An non istud perspicuum est*, *etiam vehementer tardis & hebetibus*, *quod posteaquam adversus Servatorem ac Principem Orbis impie egistis*, *talis vindicta de vobis sumpta sit? Et nunc sane abstinetis a nefario sanguine*, *& Sabbata servatis*, *tum vero ipsum etiam Sabbati diem violabatis*, *&c.* Hoc invicto *S. Joannis Chrysostomi* ratiocinio, quod Judæorum jugulum petit, eosque ad incitas redigit, præsenti nostro Colloquio finem impono.

COLLOQUIUM ULTIMUM.

In quo produntur res præclare, gestæ a Machabæis, qui, post Captivitatem Babylonicam, summa apud Judæos auctoritate potiti sunt usque ad Herodem, *alienigenam*, *quo in Judæa regnante*, *natus est Jesus Christus*, *ibidemque attexuntur variæ Judæorum Sectæ*, *aliquot Historiæ Romanæ monumenta*, *& Canon Chronologicus annorum*, *qui a captivitate Babylonica usque ad Natale Christi Domini interfluxerunt.*

D. FIne Historiæ Sacræ Veteris Testamenti, & initio Salutis, per ortum Jesu Christi, veri Messiæ, toti generi humano allatæ, appropinquantibus, necesse est, ut res præcipuæ, quæ in sexta Mundi Ætate usque ad Natale Christi Domini gestæ sunt, & ad Historiam Judæorum pertinent, aut cum ea aliquam agnationem habent, servato ordine temporum, breviter nunc referas, ut plenam & integram assequar Sacræ Historiæ Veteris Testamenti notitiam.

M. Historia rerum, quas Judæi sub finem Sextæ Mundi Ætatis præclare gesserunt, texitur in duobus Libris Machabæorum, in quibus accurate nar-

te narrantur egregia facinora, quibus inclaruerunt, totoque Orbe celebres sese redidierunt quatuor insignes Judæorum Principes, nimirum *Matathias*, ejusque filii, dicti Machabæi, *Judas*, *Jonathas*, & *Simon*, qui omnes Reipublicæ Judæorum profuerunt, & pro tuenda, vel recuperanda Populi Judaici libertate strenuam navarunt operam contra Ægypti, & Syriæ Reges, quibus illi famosi Judæorum Duces, divinæ Legis zelo accensi, arreptis armis constanter restiterunt, bella feliciter confecerunt, hisque Regibus sæpius devictis ac profligatis, Populum Judaicum in libertatem vindicarunt. Sed quia Hæretici, a vera Christi Ecclesia extorres, ad labefactandam duorum librorum Machabæorum auctoritatem, multa opponere solent, præstat ut in antecessum ea Hæreticorum objecta diluamus, quo Ducum Machabæorum Historiæ, quam postea descripturi sumus, sua constet indubitata veritas.

D. Quænam sunt præcipua argumenta, quibus Hæretici impetunt duorum librorum Machabæorum auctoritatem?

M. Argumenta, quibus Hæretici duorum librorum Machabæorum auctoritatem labefactare moliuntur, petuntur vel ex antiquo Sacrorum librorum Canone, quo olim utebatur Ecclesia, vel ex quibusdam dissonantiis Chronologicis, quæ (ut ipsis videtur) reperiuntur inter primum librum & secundum Machabæorum; vel denique ex nonnullis circumstantiis Historiæ, quæ in istis duobus Machabæorum libris narratur, quas circumstantias cum veritate Historiæ nullo pacto cohærere posse magnis animis pertendunt. Incipiamus nunc a primo argumento, quod Hæretici accersunt ex antiquo Sacrorum librorum Canone, quo olim utebatur Ecclesia. Ajunt, *Melitonem Sardensem*, *Origenem*, & Laodicenam Synodum in Canone, quem texuere Sacrorum Librorum, non reposuisse duos libros Machabæorum, eique antiquo Sacrorum librorum Catalogo adhæsisse Sanctos Patres *Athanasium* in Epistola sua Festali, Auctorem Scripturæ Sacræ Synopseos, *Cyrillum Hierosolymitanum* Catechesi quarta, *Hilarium* Præfatione in Psalmos, *Amphilochium* in Epistola ad *Seleucum*, relata a Balsamone, *Gregorium Nazianzenum*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Joannem Damascenum*, utrumque *Nicephorum*, & multos alios veteres, doctrina & pietate conspicuos. Inde inferunt Hæretici, duobus Machabæorum libris, ex antiquo Sacrorum librorum Canone rejectis, Sacram & Canonicam auctoritatem adjudicari non debere. Sed hæc ineptissima est Hæreticorum consecutio. Potuerunt quippe antiquitus aliquæ particulares Ecclesiæ, & aliquot Sancti Patres, ac Scriptores Ecclesiastici salva & inculpata fide dubitare, an duo Machabæorum libri essent Canonici? quia id temporis universa Ecclesia suum decretorium judicium super hac controversia necdum protulerat. Nunc autem, cum universalis Ecclesia in Concilio Tridentino congregata, propter procacem Hæreticorum in repudiandis, vel infirmandis libris Canonicis audaciam & temeritatem, Sacrorum librorum tam Veteris, quam Novi Testamenti texuit Catalogum, in quo reposuit duos Machabæorum libros, post hanc, inquam, propalatam solemnem Ecclesiæ definitionem, nemini Catholico integrum esse potest negare, aut in dubium revocare Sacram & Canonicam duorum librorum Machabæorum auctoritatem. In texendo autem Sacrorum Librorum Canone secuta est Œcumenica Synodus Tridentina *Innocentium I.* Pontificem Maximum, in Epistola 3. ad *Exuperium*, Episcopum Tolosanum, *Gelasium*, Romanum itidem Pontificem, in Concilio Romæ habito anno 494. S. *Augustinum* lib. 2. *De Doctrina Christiana* capite octavo, & multos antiquos Patres. Uno verbo, indivulse adhæsit Synodus Tridentina illibatæ ab ipsis Apostolorum temporibus traditioni nobilissimarum Ecclesiarum, Romanæ in primis, quæ est omnium Ecclesiarum Mater & Magistra, cujus definitionibus refragantur soli Hæretici & Schismatici, qui a Catholica Ecclesia, extra quam nulla est salus, vita, & gratia sanctificans, sunt separati.

D. Quænam sunt istæ Chronologicæ dissonantiæ, quas in duobus Machabæorum libris reperiri dictitant Hæretici?

M. Aliquot in duobus libris Machabæorum dissonantias Chronologiæ producunt Hæretici, quas non veras & reales esse, sed dumtaxat apparentes, easque facili negotio conciliari posse, hic paucis commonstrabo. In primis, ajunt, legi cap. 1. libri 1. Machabæorum, Regem Syriæ *Antiochum Epiphanem*, seu *Illustrem*, regnare cœpisse anno Regni Græcorum centesimo trigesimo septimo, quem tamen tardius regnasse, seu anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo tertio, constat ex *Eusebio* in Chronico, & ex prophanis Scriptoribus Græcis. Hæc est prima Chronologica dissonantia, quæ facile solvi potest, attenta duplici Æra, qua utebantur Græci, videlicet Æra Græcorum, qui dicebantur *Lagidæ* a *Ptolomæo Lagi* filio, qui primus post obitum *Alexandri Magni* regnavit in Ægypto, & alia Æra Græcorum, qui appellabantur *Seleucidæ*, a *Seleuco Nicatore*, qui primus, post obitum *Alexandri Magni*, regnavit in Syria. Græci, dicti *Lagidæ*, annos Regni Græcorum computabant ab initio Monarchiæ *Alexandri Magni*, qui, devicto ad Arbella *Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege, tanquam supremus Græcorum Monarcha per sex annos Babylone imperavit. Ast, Græci, dicti *Seleucidæ*, annos Regni Græcorum numerabant ab exordio Regni *Seleuci Nicatoris*, qui annis dumtaxat undecim post obitum *Alexandri Magni* obtinuit Regnum in Syria. Ex quo sequitur, Æram *Lagidarum*, qua utebantur Græci, dicti *Lagidæ*, in numerandis annis Regni Græcorum, antevertisse sexdecim annis Æram *Seleucidarum*, quam mirum in putandis annis Regni Græcorum usurpabant Græci, dicti *Seleucidæ*. Porro, hanc Seleucidarum Æram, quæ in numerandis annis Regni Græcorum posterior est sexdecim annis Æra Græcorum Lagidarum, sequebantur Judæi, eaque subinde

inde in numerandis annis Regni Græcorum usus est Auctor duorum priorum Librorum Machabæorum. Hac præmissa observatione, liquet, nullam in duobus prioribus Machabæorum libris offendi in numerandis annis Regni Græcorum Chronologicam dissonantiam. Nam verum est, *Antiochum Epiphanem*, juxta Æram Seleucidarum, regnare cœpisse in Syria anno Regni Græcorum centesimo trigesimo septimo. Verum quoque est, eumdem *Antiochum Epiphanem*, juxta Æram Lagidarum, suum in Syria iniisse Regnum anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo tertio. Dilucidata prima illa apparenti Chronologica dissonantia, ad aliam venio, quam objiciunt Hæretici. Dicunt enim, Auctorem libr. 1. Machabæorum asserere capite sexto, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, mortuum esse anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo nono. At vero capit. xi. libri secundi Machabæorum legitur, *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, filium, scripsisse, post mortem patris sui, literas anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo. Qua in re, ajunt hæretici, in duobus prioribus Machabæorum libris reperitur Chronologica dissonantia, seu in consignandis temporibus unius anni diversitas. Sed hanc, quam opponunt Hæretici, unius anni diversitatem facile explicabis, si semel advertas, Judæos in numerandis annis Regni Græcorum sequutos quidem fuisse Æram Seleucidarum, eos tamen auspicatos fuisse annum a mense *Nisan*, hoc est, a mense Martio, verno tempore; Græcos vero annum incepisse a mense Septembri in Autumno. Hæc igitur apparens in duobus prioribus Machabæorum libris diversitatis unius anni Chronologica dissonantia, ex eo profecta est, quod Auctor libri 1. Machabæorum in consignandis temporibus priorem, juxta morem Judæorum, sequatur supputationem anni a mense *Nisan*, indeque vere scribat, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, mortuum esse anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo nono; Auctor vero secundi libri Machabæorum sectetur consuetudinem Græcorum incipiendi annum a mense Septembri, adeoque vere itidem dicat, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, vita functum esse anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo. Quo fit, ut hæc consignandi tempora diversitas, quæ reperitur in duobus prioribus Machabaicis libris nullo pacto eorum officiat auctoritati, sed eam potius commendet, illorumque antiquitatem prodat. Tertiam denique Chonologicam dissonantiam in duobus prioribus Machabæorum libris notant Hæretici, in hoc sitam, quod Auctor libr. 1. Machabæorum capit. 9. ait, *Judam Machabæum* fuisse occisum anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo; sed Auctor libri secundi Machabæorum inquit, *Judam Machabæum* scripsisse Epistolam anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo, hoc est, sex & triginta annis post obitum *Judæ Machabæi*. Qua in re, ajunt Hæretici, in consignandis temporibus non sibi constant Auctores duorum priorum librorum Machabæorum, sed putidis anachronismis, atque manifeste sese implicant contradictione. Verum, turpissime falluntur Hæretici, eorumque objectioni triplex a viris eruditis solet adhiberi Responsio. In primis dicunt, incuria librariorum irrepsisse mendum in notas numerales, & scriptum fuisse annum 188. loco anni 148. Secundo, distinguunt duplicem Epistolam, unam videlicet scriptam a *Juda Machabæo* anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, quo anno adhuc vivebat *Judas Machabæus*. Sed hæc Epistola, a *Juda Machabæo* scripta, dumtaxat post ejus obitum, hoc est, regnante in Judæa *Joanne Hircano*, directa fuit ad Judæos in Ægypto commorantes, eidemque Epistolæ, a *Juda Machabæo* anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo scriptæ, brevem aliam Epistolam Judæi Hierosolymitani, tempore *Hircani*, Summi Pontificis, adjunxerunt, & annum quo scribebant, seu centesimum octogesimum octavum Regni Græcorum præfixerunt. Hæc autem Epistola, quam totus Judæorum Populus, Duce *Joanne Hircano*, anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo scripsit, præmittitur ab Auctore lib. 2. Machabæorum capite 1. ante Epistolam a *Juda Machabæo* scriptam, quamvis prædicta illa Epistola posterior sit Epistola *Judæ Machabæi*, quippe quæ scripta est anno Regni Græcorum centesimo octuagesimo octavo, Epistola vero *Judæ Machabæi*, scripta est anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo. Hinc doctissimi Scripturæ Sacræ Interpretes jure optimo inferunt, hæc verba: *Anno centesimo octogesimo octavo* non esse exordium Epistolæ, quam scribit *Judas Machabæus*, quamque posteriori loco Auctor libri 2. Machabæorum c. 1. reponit, sed esse finem alterius præcedentis Epistolæ, quam ibidem priori loco describit idem Sacer Auctor, a toto Judæorum Populo *Hircani* temporibus scriptam, quæ licet capite 1. libri 2. Machabæorum præcedat ordine Epistolam a *Juda Machabæo* scriptam, revera tamen tempore ea posterior est, utpote scripta anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo. Testatur *Bellarminus*, hanc posteriorem Epistolam, quæ a *Juda Machabæo* scripta est, in Codicibus Græcis non incipere ab illis verbis: *Anno centesimo octogesimo octavo*, sed ab istis: *Populus, qui est in Judæa & Hierosolymis*. Denique, respondent viri eruditi, hanc posteriorem Epistolam (facta hypothesi quod incipiat ab illis verbis: *Anno centesimo octogesimo octavo*) non fuisse scriptam a *Juda Machabæo*, sed ab altero *Juda*, qui an fuerit *Judas Essenus*, magnatum temporis apud Judæos, teste *Josepho*, Hebræo, auctoritate pollens? vel alius *Judas*, nobis incognitus? incertum est, sicut pariter incertum est, quisnam fuerit ille *Aristobolus*, qui in prædicta Epistola appellatur *Magister Ptolomæi*, Ægyptiorum Regis; an videlicet fuerit *Aristobolus*, Philosophus Peripateticus? an aliquis alius ejusdem ætatis? Sed de Chronologicis dissonantiis, quas in duobus prioribus Machabæorum libris reperiri effutiunt Hæretici, plura in præsentia non dicam (*a*).

m (*a*). No-

„ (a) Nodos istos Chronologicos ad concordandos geminos Machabæorum libros egregie solvit recentissimus scriptor P. Erasmus Froelich e Societate Jesu postremis hisce annis magna literaturæ jactura defunctus Viennæ in Austria, in suis annalibus Regum Syriæ excusis Viennæ an. 1744. & plenius iterum ibidem 1750. ex quo nonnulla hic excerpere juvat. Monet Prolegom. cap. II. auctorem lib. I. Machabæorum annum suum incipere a Nisan, quod sic evincit cit. I. Machab. IV. 52. mensem Casleu nonum mensem dici; est autem nonus ordine a Nisan incœpto. Secundi vero Machabæorum auctor a mense Tisri annum exorditur, ut utriusque libri facta collatione intelligi potest. Betsura obsessa an. 150. legitur I. Machab. VI. idemque annus esse Sabbaticus ibidem adnotatur; at anno Græcorum 149. & Sabbatico id actum refertur 2. Machab. XIII. Annus sabbaticus exordium habebat a Tisri, necesse proinde est Betsuram obsessam fuisse anno Græcorum 150. cum annus Sabbaticus cœptus in autumno anni Græcorum 149. nondum desiisset, nempe ante autumnum ejusdem anni.

„ Demum & fine concursu anni Sabbatici idem anni exordiendi discrimen inter duos libros Machabæorum demonstrat annus Antiochi Epiphanis emortualis, qui in primo Machabæorum statuitur anno 149., in secundo vero extant literæ Antiochi Eupatoris, qui Epiphani successit jam regnantis, signatæ anno 148. die 15. Xanthici, quæ rerum difficultas plane tollitur, si statuerimus auctorem I. Machabæorum annum 148. incepisse a Xanthico (qui idem est mensis, ac Nisan apud Hebræos) anni præcedentis 147. adeoque in Xanthico anni 148. incepisse annum 149. cum vicissim auctor II. Machabæorum annum 148. inceperit in Tisri, seu Septembri anni 147. adeoque nonnisi in Septembri anni 148. illum absolverit.

„ Sed nodus est alter ex literis relatis in 2. Machabæorum efformatus, qui ceteris plane est inextricabilior. Secundo Machabæorum XI. cum Lysias Eupatoris Præfectus multas ex Hebræis clades retulisset, imparem se intelligens, ut illis resisteret, ad saniora versus consilia scripsit illis epistolam pacem offerens, eidem epistolæ subscriptus est annus 148. *mensis Dioscori die vigesima, & quarta*. Tum ejusdem Regis epistola altera ad eosdem Judæos pacem offerentis ibidem legitur, quæ signata est anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici. Qua ratione inter se componuntur literæ istæ, vix intelligitur; nam anno 148. die illa Xanthici Antiochus vix regnum acceperat; quomodo ergo Lysias pluribus cladibus a Judæis affici potuit, quæ sane clades regnante eodem Antiocho acciderunt, atque tunc demum Lysias dare literas ad Judæos pacem offerens potuit, quæ sane literæ *die vigesima quarta mensis Dioscori* anni centesimi quadragesimi octavi signarentur? Hic nodus ita a viro docto explicatur. Mensis Dioscori nomen in Calendario mensium Syro Macedonicorum, quo auctor secundi Machabæorum utitur, nuspiam occurrit. Statuit igitur ille eo nomine designari mensem intercalarem; nam & gentem illam intercalandi usum habuisse pluribus demonstrat, sicut habebant Græci, & Hebræi; sedem vero mensis intercalaris variam fuisse apud varias gentes statuit; sed cum apud Hebræos post Tisrim locari consuevisset, ex illis accepisse morem censet auctorem Hebræum secundi Machabæorum, ut in fine anni, sicut illi in fine Tisri reponerent. His ita stabilitis censet Eupatorem in exordio regni sui pacem obtulisse Judæis, ut omnibus pacatis regimen suum auspicaretur datis ad eos literis mense Xanthico. Sed hanc turbavit Lysias vir tumultuosus, ac Judæam armis hostilibus, diu multumque infestavit, nempe sex mensium, & quod excurrit, spatio. Igitur inter priorem pacem ab Antiocho novo rege oblatam, & novam hanc a Lysia postulatam sat spatii intercessit ad ea gerenda, quæ in scriptura narrantur.

D. Suntne majoris momenti alia argumenta, quæ Heretici ad elevandam duorum priorum librorum Machabæorum auctoritatem proponere solent?

M. Ut intelligas, quam levia ac futilia sint cætera Hæreticorum argumenta, ea summatim hic perstringere, ac sigillatim diluere non pigebit. Dicunt enim primo, in Epistola *Judæ Machabæi*, quæ cap. I. libri 2. Machabæorum descripta est, legi, *Antiochum Epiphanem*, Syriæ Regem, fuisse percussum & membratim discerptum in Templo Naneæ, quod erat *Veneri* aut *Dianæ* dicatum (utraque enim Dea in Perside colebatur). Sed capite 9. ejusdem libri dicitur, eumdem Regem *Antiochum* a Persepoli fugatum, dum omnes ad unum Judæos internecione delendi nefarium mente volveret consilium, maximis fuisse viscerum doloribus excruciatum, & e corpore scaturientibus cum fœtore intolerabili vermibus, post criminum suorum seram agnitionem, & fucatam vitæ promissam emendationem, miserabili morte in montibus occubuisse. Quæ discrepantia in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, non potest, inquiunt Hæretici, cum Historiæ veritate cohærere. Sed plane commentitia est hæc discrepantia, quam Auctori libri 2. Machabæorum in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, objectant Hæretici. At enim, capite primo libri secundi Machabæorum non expresse dicitur *Antiochum Epiphanem*, Syriæ Regem, occisum fuisse in Templo Naneæ, ut patet e serie horumce verborum, quæ ibidem leguntur: *Clauserunt Templum, cum intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides percusserunt Ducem, & eos, qui cum eo erant, & membratim diviserunt, & capitibus amputatis, foras projecerunt*. In his, inquam, verbis, percussio quidem respicit Ducem (tametsi ambiguum etiam videatur, an ille Dux, qui percussus est, fuerit *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, vel alius ex

ex ejus Optimatibus ?) At, membrorum discerptio, cujus in his verbis mentio fit, referenda non est ad Ducem, sed restringi debet ad eos, qui cum Duce erant. Quocirca, cum ex hac clade, facta in Templo Naneæ in Perside, evasisset, fugamque arripuisset *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, mœrore postea vermibusque corrosus, fœtidam animam in montibus exhalavit, quemadmodum legitur capite 9. libr. 2. Machabæorum, sicque in fumum abit ea discrepantia, in quam Auctorem libri 2. Machabæorum in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, impegisse mentiuntur hæretici. Sed alteram antilogiam in duobus prioribus Machabæorum libris expiscantur Hæretici, ajuntque, Auctorem libri primi Machabæorum recta fronte pugnare cum Auctore libri 2. Machabæorum, quia Auctor libri primi Machabæorum capit. 4. narrat, purificationem Templi fuisse a *Juda Machabæo* celebratam paulo ante obitum *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ. Auctor vero secundi libri Machabæorum capite decimo refert, eamdem Templi purificationem factam esse biennio post mortem ejusdem Regis *Antiochi*. Quæ narrationes, inquiunt Hæretici, sunt e diametro oppositæ, & secum manifesta antilogia colliduntur. Verum, ut candide dicam, deploranda sane est cæcitas Hæreticorum, qui in Scriptura Sacra vident ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, & ea, quæ in illa sunt, tanquam ea, quæ non sunt. Nullum etenim extat vestigium illius, circa purificationem Templi a *Juda Machabæo* factam, antilogiæ, quam in duobus prioribus Machabæorum Libris se videre dictitant Hæretici. Narratur quidem capite 9. libri 2. Machabæorum mors *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, post ejus e Perside fugam; sed tamen non dicitur capite decimo, sicut falso sibi persuadent Hæretici, Templum fuisse a *Juda Machabæo* repurgatum biennio post ejusdem Regis *Antiochi* obitum. Hæc siquidem verba, quibus Sacer Auctor lib. 2. Machabæorum capite 10. vers. 3. utitur: *Et purgato Templo post biennium*, non referuntur ad mortem Regis *Antiochi Epiphanis*, ita ut sensus sit, purgationem Templi factam esse a *Juda Machabæo* biennio post mortem Regis *Antiochi Epiphanis*; sed illud *post biennium*, denotat temporis intervallum, quod effluxit a profanatione Templi, usque ad ejus purgationem, a *Juda Machabæo* factam, ita ut sensus sit, Templum biennio post illum diem, quo fuerat a Gentibus prophanatum, repurgatum esse a *Juda Machabæo*. Purificatio igitur Templi, quod fuerat prophanatum anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo sexto, facta est anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, die vigesima quinta mensis *Casleu*, qui nostro mensi Novembri respondet, hoc est, inter fugam Regis *Antiochi Epiphanis*, & ejus mortem in montibus circa Babyloniam. Alia momenta, quæ Hæretici ad infirmandam sacram duorum librorum Machabæorum auctoritatem obtrudere solent, tanti non sunt, ut in his solvendis diutius immorari debeamus. Sufficiat obiter annotare primo, narrari capit. 12. lib. 2. Machabæorum, *Judam Machabæum* jussisse, ut Hierosolymis offerrentur Sacrificia pro illis Judæis, qui fuerant interfecti in prælio, & sub quorum tunicis inventa fuerant donaria Idolorum, non quod isti Judæi essent cultores Idolorum, sed quia prædæ aviditate ejusmodi donaria ex Templis Idolorum sustulerant, & in hoc peccaverant, sed ante mortem de peccato suo doluerant, quæ ratio movit *Judam Machabæum*, ut, absque ulla pietatis violata regula, jusserit, pro illis Judæis offerri preces & Sacrificia. Deinde, advertere debes cum *S. Augustino*, facinus *Raziæ*, qui sibi necem conscivit, laudari quidem cap. 14. lib. 2. Machabæorum, tanquam *generosum & audax*, sed non tanquam *justum & sanctum*. Id autem ideo asserit *S. Augustinus*, quia Hæretici Donatistæ, contra quos disputabat Sanctus ille doctor, Historiam *Raziæ*, se ipsum occidentis, jactare solebant, ut quorumdam suæ Sectæ furorem, qui violentas sibi inferebant manus, *Raziæ* instigati exemplo, defendere & laudibus celebrare possent. Si tamen cum nonnullis Scripturæ Sacræ Interpretibus dicatur, *Raziam*, non secus ac *Samsonem*, divino instinctu impulsum, se ipsum occidisse, eo in casu nulla omnino reprehensione dignum videbitur *Raziæ* facinus. Vindicata hactenus contra Hæreticos sacra duorum priorum librorum Machabæorum auctoritate (nam duos alios Machabæorum libros, videlicet tertium & quartum, ad Apocryphorum classem ablegat Catholica Ecclesia, eosque Scripturæ Sacræ Canoni nunquam accensuit); pauca nunc circa Auctores duorum priorum librorum Machabæorum observare non abs re erit. Quisnam porro sit Auctor libri primi Machabæorum? incertum plane est. Sunt tamen nonnulli, qui *Joannem Hircanum*, Summum Judæorum Pontificem, & *Simonis*, fratris *Judæ Machabæi*, filium, qui diu apud Judæos Imperio & Pontificatu potitus est, putant esse hujusce libri Auctorem. Hic primus Machabæorum liber, quem *Josephus*, Hebræus, ferme integrum in suam Historiam *de Antiquit. Judaic.* convasavit, primum Hebraica lingua fuit exaratus, sed primigenium istius libri Exemplar Hebraicum omnino periit, & nunc dumtaxat superest Græcum. Alterum Machabæorum librum fuisse Græce scriptum, ex ipsa phrasi colligit S. *Hieronymus* in Prologo Galeato. Hujus secundi Machabæorum libri Auctor ignoratur, nec solidæ sunt conjecturæ, quibus alii *Philoni*, alii *Josepho*, alii *Judæ Esseo* hunc librum adjudicant. Hæc duo certissima apud omnes esse debent, primo, hunc secundum librum Machabæorum esse præcedentis libri repetitionem, seu eorum, quæ in eo aut omissa, aut nimis compendiose dicta fuerant, expositionem, simul & Epitomen cujusdam magni Voluminis a *Jasone Cyrenæo* conscripti. Quis autem sit *Jason* iste *Cyreneus*? incompertum est, quia Auctor libri 2. Machabæorum vers. 24. ait dumtaxat, se in Epitomen redegisse Historiam a *Jasone Cyrenæo* quinque libris comprehensam: *Ab Jasone*

Cy-

Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno Volumine breviare. Præterea, certum itidem apud omnes esse debet, Auctorem libri 2. Machabæorum fuisse Spiritu Sancto afflatum, adeoque jure optimo Facultates Lovaniensem, & Duacensem inter cæteras propositiones, quas in suis Censuris anno MDLXXXVI. proscripserunt, istam damnasse his verbis conceptam: *Liber aliquis (qualis forte est secundus Machabæorum liber) humana industria sine assistentia Spiritus Sancti scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur, ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura Sacra*. Veniam quidem a Lectore deprecatur Auctor libri 2. Machabæorum; sed id non probat, hunc librum fuisse ab ipso scriptum humana industria, & absque speciali assistentia Spiritus Sancti, quia, ut optime respondet *Bellarminus* lib. primo *De Verbo Dei* capite vigesimo quinto. *Deus est Auctor omnium Scripturarum, sed diversa ratione. Nam Prophetæ non alium habuerunt laborem, quam scribendi quæ sibi erant revelata. Aliis non semper Deus revelabat verba, sed excitabat eos ut scriberent, & aderat ne fallerentur in scribendo. Et quidem hujus libri* (seu secundi Machabæorum) *nullam deprecatur culpam contra Historiæ veritatem, sed de scribendi ratione tantum loquitur. Aliud est vere, aliud diserte dicere. Deus autem sic Auctores Sacros regebat, ut iis styli libertatem, & scribendi modum relinqueret*.

D. Facile nunc intelligo, quam levia ac futilia sint argumenta, quibus Hæretici Sacram duorum librorum Machabæorum auctoritatem frustra oppugnare moliuntur. Age modo, si placet, & summatim perstringe præclara Machabæorum facinora, quæ in duobus Machabæorum libris descripta leguntur.

M. Cum rerum, quas præclare gesserunt præstantissimi apud Judæos Duces, dicti *Assamonæi*, seu *Machabæi*, narratio divelli nequaquam possit ab Historia Regum Syriæ, quibus strenue restiterunt Machabæi, & periclitantem Judæorum libertatem, multis consertis præliis, egregie defenderunt; præstat ut in memoriam tuam revoces eam, quam in primo Colloquio in Historiam sextæ hujus Mundi Ætatis dedimus, seriem duodecim priorum Regum, qui post obitum *Alexandri Magni* in Syria regnarunt. Hic autem describemus Historiam Machabæorum, qui summa apud Judæos potestate potiti sunt usque ad Natale Christi Domini, eademque opera breviter referemus res gestas ab aliis Regibus, qui, temporibus Machabæorum, regnarunt in Syria, usque ad *Pompejum*, qui missus a Romanis in Asiam, Regnum Syriæ armis subegit, occupavit, illudque in formam Provinciæ redactum Romano Imperio subjecit. Historia porro Machabæorum, quos ad defensionem & liberationem Reipublicæ & Ecclesiæ Judaicæ excitavit Deus Optimus Maximus, incipit a *Mathathia*, Sacerdote, filio *Joannis*, & patre quinque filiorum, videlicet *Joannis*, *Simonis*, *Judæ*, *Eleazari*, & *Jonathæ*, qui *Assamonæi*, *seu Machabæi* dicti sunt, & a patris sui fortitudine, avitaque religione non degenerarunt. Floruit *Mathathias*, regnante in Syria *Ptolomæo IV.* dicto *Epiphane*, seu *Illustri*, Rege in Judæos iniquissimo, quippe qui ab Ægyptiaca Expeditione, quam in Regem Aegypti susceperat, irrito conatu jussu Senatus & populi Romani reverti coactus, efferato in Judæos animo, in eos vertit arma, Hierosolymam hostiliter adiit, ingentem Civium ex omni ætate & sexu stragem edidit, &, deducente *Menelao*, Judæorum Pseudo-Pontifice, Templum & Sanctuarium ingressus, sacra Vasa sacrilegis manibus contaminavit, comminuit, diripuit, prædamque talentorum mille & octoginta e Templo sustulit, indeque Antiochiam reversus est. Sed post biennium misit impius ille Rex *Apollonium*, Ærario & Tributis Præpositum, qui viginti duorum millium armatorum Exercitu stipatus Hierosolymorum urbem proditorie, simulata pace, ingressus est, eamque multis & promiscuis cædibus vastavit. Neque hic substitit immanis Tyranni furor. Nam, ut sacram Legem penitus everteret Rex sceleftissimus, Edictum promulgavit, ut omnes Judæi ad Deorum cultum adigerentur, & relictis Sacrificiis, Circumcisione, Sabbatorum observantia, aliisque Mosaicæ Legis Ritibus, ac traditionibus, Gentilium more viverent. Tum vero, proh pudor! per universam Hierosolymorum urbem palam in plateis Diis impune litabatur, sacri libri combusti, Templum Hierosolymitanum jussu nequissimi illius Regis prophanatum, & *Jovi Olympio* dicatum; Templum vero Garizitanum fuit *Jovi Hospitali* consecratum. Sed dum crudelissimus ille Tyrannus exquisitissimis tormentorum generibus sæviret in Judæos, qui Legem Mosaicam observarent, emicuit zelus Sanctissimi Senis *Eleazari*, qui nec carnes porcinas manducare consentiens, nec simulatione uti volens, gloriosam pro Dei Lege mortem oppetiit anno ætatis suæ nonagesimo. *Salomona* pariter heroici animi fœmina, cum septem filiis suis Machabæis, ob eamdem causam, Martyrii palmam tulit, postquam illos ad mortem pro patriis Legibus constanter subeundam ipsamet impavida, aspectante Tyranno, fuisset adhortata. Hac igitur truculentissima *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, grassante in Judæos persecutione, quæ cap. 1. lib. 1. Machabæorum describitur, excitavit Deus ad Judæorum Reipublicæ defensionem & liberationem *Mathathiam*, qui una cum filiis & aliis Judæis in oppidum Modin confugit, ibique a Præfecto Regis *Antiochi Epiphanis* ad Dei Legem ejurandam blanditiis & promissis tentatus, tantum absuit ut ei morem gereret, ut divino zelo accensus, & egregia constantia prophanum Regis Edictum contemnens, Judæum, Idolis sacrificantem, super ipsam Aram actutum trucidaverit, & regium Præfectum occiderit. Postea, *Mathathias* collegit Exercitum Judæorum, queis omnibus destinatum erat, religionem & libertatem armis tueri, adversus prophanum Imperium fortiter dimicare, incursiones in hostes agere, prophanas Aras evertere, & in bello potius occumbere, quam im-

impias cæremonias exercere. Obiit *Mathatias*, Heros religiosissimus, postquam per annum præfuisset Reipublicæ Judæorum, filiosque suos pridiem moriturus ad Religionem ac Rempublicam ab hostibus vindicandam esset adhortatus.

D. Quis, post mortem *Mathatiæ*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum?

M. Moriens *Mathatias* Exercitui, quem paraverat, Ducem substituit filium suum *Judam*, dictum *Machabæum*, qui adversus Populi Judæi hostes frequentibus præliis prospere pugnavit, & *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, fortissimos Duces, *Apollonium*, *Seronem*, *Lysiam*, *Nicanorem*, & *Gorgiam*, qui contra ipsum magnis copiis in conflictum descenderant, exigua militum manu delevit, profligavit, victorque Templum Hierosolymitanum, quod ab eodem Rege *Antiocho* eversum, prophanatumque a Gentibus fœdam sui præbebat speciem, ab Idolis purgavit, muro circumdedit, militesque constituit, qui excubias agentes perpetuum præsidium armati agitarent. Dein, *Judas Machabæus* aggressus Idumæos, Sidonios, Ammonitas, Syros, & Samaritanos, qui conglomerato agmine contra Judæos conspiraverant, illos cum omni Exercitu delevit, multas illorum urbes occupavit, mœnia & turres diruit, prophanas Aras evertit, Idola succendit, & opimis hostium onustus spoliis in Terram Judæ teversus est. Interea, Rex *Antiochus Epiphanes*, qui Templum *Naneæ* in Perside opulentissimum, multoque auro refertum, diripere conatus, confluente undique ad defensionem loci multitudine turpiter fugatus fuerat, acerbissimum accepit nuntium cladis suis Ducibus, & Exercitibus a *Juda Machabeo* illatæ, indeque summo mærore confectus, & e curru, in quo vehebatur, nimio impetu agitato, cadens, insanabili plaga a Deo percussus est, diro scilicet viscerum dolore, & scaturientibus ex ejus corpore vermibus, paucos post dies mortuus est. Notat quidem Scriptura Sacra lib. 2. Machab. cap. 9. v. 12. Regem *Antiochum*, paulo antequam moreretur, malorum, quibus populum Dei vexaverat, reminiscentem, exclamasse: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire*. Sed eadem Scriptura verf. sequenti subdit: *Sed orabat scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*, quia ex solo pœnæ timore, non ex amore justitiæ pœnitentia illius Regis proficiscebatur, quæ subinde falsa fuit. Moriens *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, Imperium filio suo *Antiocho V.* dicto *Eupatori*, reliquit. Regnante in Syria *Antiocho V.* dicto *Eupatore*, strenue admodum segessit *Judas Machabeus*, quippe qui *Lysiam Gorgiam*, & *Timotheum*, Exercituum Regis *Antiochi Eupatoris* Duces, Deo pro Judæis pugnante, fudit, Gentes finitimas expugnavit, ipsumque Regem *Antiochum Eupatorem* cum ingenti Exercitu Hierosolymam venientem, tot cladibus affecit, ut tandem Rex, suadente *Lysia*, supremo Regni Administro & Exercituum Duce, pacem Judæis concesserit. Periit tum temporis *Eleazarus*, Judæi Machabæi frater, qui Elephantem, quo Regem *Antiochum Eupatorem* vehi existimabat, interficiens, bestiæ super se cadentis mole oppressus est, & ob egregiam fortitudinem in Historia Sacra, & a Sanctis Patribus maxime commendatur. Non diu regnavit *Antiochus V.* Rex Syriæ, dictus *Eupator*. Nam anno secundo Regni sui occisus est a *Demetrio Sotere*, Regis Syriæ, *Seleuci IV.* dicti *Philopatoris*, filio, qui, perempto *Antiocho V. Eupatore*, Regnum Syriæ occupavit. Hoc regnante in Syria *Demetrio Sotere*, Judæi, præeunte Duce *Juda Machabæo*, Legationem ad Senatum Populumque Romanum miserunt, ut cum illis fœdere, & amicitia jungerentur, sicque Rex Syriæ *Demetrius Soter* a Judæorum infestatione, & a bellis, quæ contra illos per suos Duces gerebat, tandem aliquando cohiberetur. Ter autem cum *Juda Machabæo* per suos Duces prælium commisit Rex *Demetrius Soter*. Primum per *Bacchidem*, & *Alcimum*, perfidum Judæum, summi Pontificatus apud Judæos obtinendi cupidum, quos Duces *Judas Machabæus*, divino fretus præsidio, vicit ac superavit. Deinde, alterum Exercitum contra *Judam Machabæum* misit Rex *Demetrius Soter*, eique præfecit *Nicanorem*. Sed collatis signis, hostilis ille Exercitus a *Juda Machabæo* profligatus est, triginta quinque hostium millia cæsa sunt, *Nicanor* ipse in prælio occubuit, ejusque caput ac dexteram amputari, & ad Arcem Hierosolymitanam suspendi, linguam etiam blasphemam præcidi, & avibus in escam dari præcepit *Judas Machabæus*. Mortem *Nicanoris*, Ducis Exercitus, ægerrime tulit Rex *Demetrius Soter*, & ad eam vindicandam bellum redintegravit, misitque in Judæam cum novo Exercitu *Bacchidem*, & *Alcimum*, qui, resumptis viribus, auctisque copiis contra *Judam Machabæum* conflixerunt, & in ea pugna, proh dolor! *Judas Machabæus*, multarum palmarum Dux, qui tot pericula evaserat, toties e medio igni & ferro victor redierat, cecidit, magnumque post mortem reliquit in Republica Judæorum sui desiderium. In demortui *Judæ Machabæi* Principatum, summumque Sacerdotium successit *Jonathas*, ejus frater, qui, collectis copiarum reliquiis, Rempublicam Judæorum adversus *Bacchidem*, Exercitus Regis *Demetrii Soteris* Ducem, strenue tutatus est. Contigit autem id temporis, ut quidam adolescens, Rhodi educatus, nomine *Alexander*, cognomento *Bala*, qui se Regis Syriæ *Antiochi IV.* dicti *Epiphanis*, seu *Illustris* filium, falso jactabat, Ptolemaidem occuparit, & Exercitum ducens in Syriam, Regem *Demetrium Soterem* occiderit, & Regnum Syriæ obtinuerit. Hic *Alexander Bala*, priusquam Regem *Demetrium Soterem* interimeret, *Jonatham* in suas partes allexerat, & fœdus cum ipso pepigerat, eique fidem datam adeo constanter servavit, ut per quinquennium, quo Rex *Alexander Bala*, quamvis infititius, rerum in Syria potitus est, res Judæorum fuerint omnino tranquillæ. Cæso *Alexandro Bala*, Rex Syriæ salutatus fuit *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, filius Regis *Demetrii*

Sote-

Soteris. Sed contra illum insurrexit *Trypho*, unus ex Ducibus Regis *Alexandri Balæ*, & *Antiochum*, ejusdem *Alexandri Balæ* filium, debellato Rege *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, eoque in Ciliciam fugato, Regem Syriç constituit, quem paulo post occidit, &, ut facilius, extincto illo *Antiocho*, quem Regem constituerat, Regnum Syriæ ipse invaderet, *Jonatham* & duos ejus filios, quos nefariis illius consiliis obstituros probe norat, per summam perfidiam interfecit. Post *Jonathæ* ejusque filiorum cędem, a scelesto *Tryphone* perpetratam, *Simon*, frater *Jonathæ*, & ultimus e *Mathatiæ* filiis superstes, totius Populi Judaici consensu, Principatum, summumque Sacerdotium consecutus est, & statim, ut *Tryphonem*, Tyrannum, & totius Gentis Judaicæ crudelissimum hostem, in ordinem redigeret, fœdus inivit cum *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, legitimo Syriæ Rege, qui in Asia superiori agebat, e Syria, ut mox diximus, pulsus. Hic est *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, qui, ut ostendimus sub finem Colloquii primi in Historiam hujusce sextæ Mundi Ætatis, fuit duodecimus, post obitum *Alexandri Magni*, Rex Syriæ, quique anno secundo Regni sui, id est, anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo septuagesimo, plenam Judæis concessit libertatem, & a Tributis immunitatem, in cujus rei perenne monumentum Populus Judaicus, nova instituta Epocha libertatem Reipublicç suç testatus est, cœpitque in Actis publicis scribere: *Anno primo sub Simone Sacerdote, magno Duce, & Principe Judæorum*. Porro, *Simon*, Princeps ac Summus Judęorum Sacerdos anno Regni Gręcorum centesimo septuagesimo primo urbem Gazam expugnavit, & Arcem Hierosolymitanam, quam a contaminationibus mundavit, munivit, & in ea habitavit, sicut legitur cap. 13. lib. 1. Machabęorum. Putabat *Demetrius I.* dictus *Nicanor*, Rex Syriæ, se facile Tyrannum *Tryphonem* e Regno Syriæ exturbaturum, sed amisso ingenti, quem collegerat, Exercitu, vivus in potestatem hostis venit, & custodiæ mancipatus est. Eo Rege captivo, *Antiochus*, appellatus *Sidetes*, ejus frater, postquam *Cleopatram*, uxorem fratris sui captivi *Demetrii II.* dicti *Nicanoris*, matrimonio sibi copulasset, venit in Syriam, eumque Exercitus Regem Syriæ proclamavit, *Tryphon* vero Tyrannus, qui in Syria regnabat, derelictus est ab omnibus fere copiis. Quocirca *Doram*, finitimam Phœniciæ urbem, fuga sese recepit, dein, ad populares suos *Apamæam*, ubi interfectus est, sicut testantur *Josephus*, Hebræus, lib. 13. *Antiquitatum Judaicarum* capite duodecimo, & *Appianus* in Syriacis pag. 132. Interea temporis *Antiochus Sidetes*, Rex Syriæ, contra *Phraatem* Parthorum Regem, bellum movit, fratrem suum *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, captivum repetens, victorque tribus præliis Babyloniam occupavit, sed postea a suis desertus est, & in alio prælio a Parthis occisus est, ejusque frater *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, dimissus e captivitate Parthica, in Regnum Syriæ, a quo a Tyranno *Tryphone* extrusus fuerat, restitutus est. Sacer Auctor libri 1. Machabæorum cap. 16. scribit, *Simonem*, Principem, ac summum Judæorum Pontificem, a genero suo *Ptolomæo* fuisse proditorie occisum anno Regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, additque *Simonis* filium *Joannem*, qui, ob devictos Hyrcanos, dictus est *Hyrcanus*, Pontificatum eodem anno cœpisse. Præfuit Reipublicæ Judaicæ *Simon* annis circiter novem, sicut colligitur ex Historia Machabæorum, cujus primus liber, qui quadraginta annorum Historiam complectitur, hoc anno Regni Græcorum, seu Seleucidarum, centesimo septuagesimo septimo absolvitur. Restitutus in Regnum Syriæ *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, ita, propter mores improbos, sese invisum reddidit Syris, ut ad *Ptolomæum Physconem*, Ægypti Regem, Legationem miserint, rogantes, ut aliquem ex *Seleuci* genere eis daret, quem possent sibi Regem præficere. Annuit quidem ille, sed composita fabula, misit ad Syros juvenem quemdam Ægyptium, dictum *Alexandrum*, cognomento *Zabinam*, quasi esset Regis *Antiochi Sydetis* filius, qui, devicto ac cæso *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, vero Syriæ Rege, obtinuit Syriæ Regnum. Sed, mortuo *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, ejus filius, *Seleucus*, injussu matris suæ *Cleopatræ*, diadema sumpsit, quo paulo post a matre sua, ambitionis & iræ impotenti fœmina, exutus est, ejusque jussu sagitta transfixus occubuit. Alterum filium suum Regina *Cleopatra*, ex Rege *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, susceptum, Regem Syriæ constituit, videlicet *Antiochum Grypum*, qui prælium cum suo Regni æmulo *Alexandro Zabina* commisit, in quo victus *Alexander Zabina*, Antiochiam profugit, & a latronibus captus, perductusque ad *Antiochum Grypum*, interfectus est. Verum, postquam *Antiochus Grypus* per octo annos solus & tranquillus Regno Syriæ potitus esset, in eum insurrexit alter Regni æmulus, scilicet *Antiochus Cyzicenus*, ejus frater, & filius Regis *Antiochi Sydetis* ex eadem *Cleopatra*. Conserto inter utrumque fratrem prælio, *Antiochus Cyzicenus* victor evasit, fratremque suum *Antiochum Grypum*, Regno expulit. Bellum tamen *Antiocho Cyziceno* intulit *Seleucus*, filius, *Antiochi Grypi*, eumque in prælio vicit, & occidit. Sed non diu *Seleucus*, filius *Antiochi Grypi*, Regnum Syriæ obtinuit. Nam *Antiochus Eusebes*, ipsius patruelis, & filius *Antiochi Cyziceni*, imposito sibi diademate bellum ei intulit, eumque uno prælio victum e tota Syria fugavit. At, *Antiocho Eusebe* occiso in prælio, quod cum *Galadenorum* Regina contra Parthos commisit, Syriæ Regnum penes duos fratres *Antiochi Grypi* filios, videlicet *Philippum*, & *Demetrium Eucærum*, quem postremum *Ptolomæus Lathurus*, Ægypti Rex, jam Regem Damasci constituerat, remansit. Denique Syri, variorum bellorum & certaminum, quibus Reges Syriæ occasionem dabant, omnino pertæsi, relictis Seleucidis, *Tigranis*, Armeniæ Regis, Imperio se subjecerunt, sicut

initio libri 40. scribit *Justinus*: Quapropter, ipse hic cum *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi, in Chronico, seriem Seleucidarum, Syriæ Regum, claudam. Velim tamen advertas, Syriæ Regnum perstitisse usque ad *Pompejum*, qui anno urbis Romæ conditæ sexcentesimo nonagesimo, & ante Christum anno sexagesimo quarto, missus a Populo Romano in Asiam, Ituræos, Arabesque perdomuit, & postea descendens in Syriam, eam, justo Rege vacantem, in formam Provinciæ redegit, possessionemque fecit Populi Romani, ut videre est apud *Strabonem* lib. 16. pag. 755. Nunc vero, si Tabulam Chronologicam, quam in primo Colloquio in Historiam hujusce sextæ Mundi Æratis exhibui, duodecim priorum Regum Seleucidarum, qui, post obitum *Alexandri Magni*, in Syria regnarunt, præ oculis habeas, eidemque Tabulæ Chronologicæ, quæ incipit a *Seleuco Nicanore*, qui post mortem *Alexandri Magni* fuit primus Syriæ Rex, quæque producitur usque ad *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, qui fuit, post obitum *Alexandri Magni*, duodecimus e Seleucidarum genere Rex Syriæ; si, inquam, huic Tabulæ Chronologicæ duodecim priorum Syriæ Regum adjicias alios Reges e genere Seleucidarum, quos mox percensui, quique, post *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, duodecimum ab obitu *Alexandri Magni* Regem Syriæ, Regnum Syriæ occuparunt, accuratam seriem habebis Regum e genere Seleucidarum, qui ab obitu *Alexandri Magni* regnarunt in Syria, donec Syri dominii illorum pertæsi ob varia, quæ frequenter excitabant, bella, eis parere derrectarunt, seque *Tigranis* Armeniæ Regis Imperio subdiderunt.

D. Memoria jam teneo seriem Regum Seleucidarum, qui, post obitum *Alexandri Magni*, regnarunt in Syria. Prosequere nunc, quæso, Historiam Assamonæorum, seu Machabæorum, qui sub Regibus Syriæ, ad tutandam Judæorum Reipublicæ libertatem ac Religionem, res præclaras gesserunt.

M. Mortuo, ut antea diximus, *Simone*, qui *Judæ Machabæi*, & *Jonathæ* frater erat, simulque Princeps ac Summus Judæorum Sacerdos, in ejus locum, ad regendam Judaicam Rempublicam, suffectus est ipsius filius, dictus *Joannes Hircanus*, hujus nominis primus, qui, ducto in Syriam Exercitu, aliquas Urbes occupavit, & præcipue Urbem *Garizim*, ubi, sicut alibi diximus, Templum erat, instar Hierosolymitani, a *Sanaballete* in gratiam *Manassis* ipsius generi, *Alexandro Magno* permittente, extructum. Hoc Templum, quod jam ducentis ab hinc annis fuerat excitatum, penitus evertit *Joannes Hyrcanus*, Princeps ac Summus Judæorum Sacerdos. Deinde, Idumæos debellavit, eosque ad Circumcisionem recipiendam, & ad Mosaicæ Legis observantiam compulit, ut pote posteros *Abrahami*, ab *Esau* progenitos. Denique, *Joannes Hyrcanus* Romam Legatos misit, ut fœdus cum Populo Romano renovaret, obtinuitque, ut Actis *Antiochi Sidetis*, Regis Syriæ, jam mortui, rescissis, omnia, quæ Judæis ab illo Rege fuerant ablata, in integrum restituerentur, omniaque Tributa, & onera, quæ imposuerat, tanquam inconsulto Romanorum Senatu Sociis indicta, Senatusconsulto tollerentur, sicut testatur *Josephus* libri decimi tertii *Antiquit. Jud.* capite decimo septimo. Hunc *Joannem*, filium *Simonis*, ideo fuisse appellatum *Hyrcanum*, quod adversum Hyrcanos, gentem validissimam, egregie pugnasset, superius observavimus, idque contra *Drusium*, qui hoc in dubium revocat, confirmare possumus testimonio *Josephi*, Hebræi, qui lib. 13. *Antiq. Jud.* cap. 16. ait, hunc *Joannem*, filium *Simonis*, securum fuisse cum auxiliatibus copiis *Antiochum Sidetem*, Syriæ Regem, quando ille Rex Expeditionem suscepit in Parthos, in quorum Exercitu erant Hyrcani: *Antiochus* (inquit *Josephus*) *erecto trophæo ad Lychum fluvium, ubi Indantem, Parthorum Ducem profligaverat, hæsit ibi per biduum ad preces Hyrcani Judæi, quod in id tempus forte quædam Judæorum festivitas incurrerat, per quam non licebat eis iter facere*. Obiit *Joannes Hyrcanus* anno Principatus sui trigesimo, non vero (ut recte observat *Usserius* in Annalibus veteris Testamenti) anno trigesimo tertio, sicut perperam legitur in antiqua operum *Josephi*, Hebræi, versione, quam adornavit *Rufinus*, vel anno trigesimo primo, sicut nunc in editis ejusdem *Josephi* libris legitur. Mortuo *Joanne Hyrcano*, filius ejus natu maximus *Judas*, alio nomine *Aristobulus* dictus, Principatum simul & Pontificatum obtinuit. Sed nec Principis, nec Summi Pontificis appellatione contentus, Regium nomen & insignia sumpsit, primusque, post reditum e captivitate Babylonica, diademate sibi imposito, Principatum apud Judæos in formam Regni transtulit, sicut fidem facit *Josephus* lib. 1. *De Bello Judaico* capite tertio, & lib. 13. *Antiquit. Judaic.* cap. 19. & lib. 20. cap. 8. Fuit quidem hic *Aristobulus* vir bellicosus, quippe qui, illato *Itureæ* bello, Gentem illam Ismaelitici generis debellavit, & ad Circumcisionem, & ad Legis Mosaicæ observantiam coegit; sed in suos crudelis admodum fuit. Nam primo, Matrem suam, Principatus æmulam, quam scilicet *Hyrcanus* pater rerum Dominam constituerat, in carcerem conjecit, eoque crudelitatis progressus est, ut eam fame necarit. Præterea, fratrem suum *Antigonum*, quem sibi in Regni Socium adsciverat, per sicarios occidi jussit; tres vero reliquos fratres suos in vinculis tenuit. Non diu tamen belluinam illam crudelitatem impune tulit. Anno siquidem dumtaxat uno Regni sui elapso, exhaustus continuo sanguinis vomitu, & diris conscientiæ stimulis noctes diesque misere exagitatus ac dilaniatus, migravit e vita, ut refert *Josephus* lib. 1. *De Bello Jud.* cap. 3. & lib. 13. *Antiq. Jud.* cap. 19. Post obitum *Aristobuli*, Regina *Salome*, ejus uxor, quam Græci *Alexandram* nuncupant, e carcere solvit mariti fratres, quos ipse, dum viveret, in vinculis habuerat, eorumque natu maximum, *Alexandrum Jannæum*, Regem ac Pontificem constituit. At ille semel Regno summaque rerum potitus, in Principa-

cipatus exordio alterum fratrem, ſibi inſidiantem peremit; Alterum, contentum privata & otioſa vita, in honore habuit, ut aſſerit *Joſephus* lib. 13. *Antiq. Jud.* cap. 20. Bellum geſſit *Alexander Jannæus* cum *Ptolomæo Lathuro*, Ægypti Rege, qui ira percitus, quod *Alexander Jannæus* fœdus, quod cum ipſo percuſſerat, violaſſet, & *Cleopatram*, Reginam Ægypti, quam filio ſuo eidem Regi *Ptolomæo Lathuro* infenſam noverat, clam ad bellum concitaſſet, in Judæam, hac fraude rotecta, cum Exercitu venit, collatiſque cum *Alexandro Jannæo* ſignis, magnam ei intulit cladem, triginta Judæorum millia in prælio cæcidit, Judæam devaſtavit, &, ut omnia terrore impleret, juſſit promiſcua cæde pueros jugulari, in fruſta concidi, ac in ollis coqui, quaſi ejus milites carnibus humanis veſcerentur. Poſt barbaram illam Expeditionem, Cyprum reverſo *Ptolomæo Lathuro*, Ægypti Rege, animum non deſpondit *Alexander Jannæus*, ſed immanitate illius Regis Ægypti audacior factus, Urbem *Gazam* oppugnavit, cepit, in prædam dedit, omneſque cives trucidavit. Deinde, vicit Arabes, Moabitas, & Galaaditas, eiſque tributa impoſuit. Reverſus Hieroſolymam *Alexander Jannæus*, odium ſibi conflavit Judæorum, eorumque variis factionibus fuit exagitatus, quos viciſſim crudeliter ultus eſt. Nam civili bello per ſex annos a Judæis vexatus, quinquaginta illorum millia interfecit. Quod facinus ita Judæorum odia accendit, ut ab *Alexandro Jannæo* penitus alieni, in auxilium advocarint *Demetrium Eucærum*, Syriæ Regem, qui, conſerto prælio, *Alexandrum Jannæum* ad fugam in montes capeſſendam compulit, eumque omni procul dubio in ordinem redegiſſet, niſi Judæi, miſeram Regis ſui *Alexandri Jannæi* fortunam dolentes, ei opem tuliſſent, quorum ſubinde metu *Demetrius Eucærus*, deſperato belli eventu, terga vertit, ſicque ejus auxiliaribus copiis deſtitutus perduellium Judæorum Exercitus, ab *Alexandro Jannæo* debellatus eſt. Denique, *Alexander Jannæus*, poſtquam per annos viginti ſeptem cum ſumma fortunæ viciſſitudine regnaſſet, abiit e vivis. Regni adminiſtrationem moriturus reliquit uxori ſuæ *Alexandræ*, eique unum e filiis, quem vellet eligendi in Pontificem, arbitrium permiſit; ipſa vero filium ſuum *Hyrcanum* majorem natu, otio deditum, Pontificem declaravit, *Ariſtobolum*, alterum filium, ferventiori præditum ingenio, & rerum novarum cupidum, a Regni adminiſtratione ſemovit, & privatum agere voluit. Regnavit *Alexandra* pacifice per novem annos, eo potiſſimum nomine apud populum gratioſa, quod Phariſæos, quibus vulgus fidem maxime habebat, ſibi arctiſſime conciliaſſet. Sed hujus Reginæ gratia & auctoritate abuſi Phariſæi, in illos qui, regnante *Alexandro Jannæo*, eis moleſti fuerant, crudeliter ſævierunt, & plures e medio ſuſtulerunt.

D. Mortua Regina *Alexandra*, obtinuitne tandem Regnum *Hyrcanus*, ejus filius, qui toto eo tempore, quo in Judæa regnavit *Alexandra*, mater, Pontificatum dumtaxat geſſit?

M. Poſt Reginæ *Alexandræ* obitum, ejus filius *Hyrcanus*, hujus nominis II. Rex quidem Judæorum fuit ſalutatus, ſed *Ariſtobulus*, ejus frater, qui, ut mox diximus, ad res novandas propenſiſſimus erat, bellum ei intulit acerrimum, quod eleganter *Severus Sulpicius* libr. 2. *Hiſtoriæ Sacræ* deſcribit his verbis: *Poſt hujus* (ſeu Reginæ *Alexandræ*, matris) *obitum, fœda inter fratres* (nempe *Hyrcanum* II. & *Ariſtobulum*, *filios Reginæ Alexandræ*) *de Regno certamina orta. Ac primum Hyrcanus Imperium obtinebat, mox ab Ariſtobulo, fratre, pulſus, confugit ad Pompejum, qui tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia & Ponto, victor omnium gentium, quas adierat, ultrorſum pergere, & vicina quæque Romano Imperio adjungere cupiens, cauſas belli & materiam vincendi quærebat. Igitur Hyrcanum libens excepit, ductuque ejus Judæos aggreditur; Urbe capta atque Arce, Templo pepercit. Ariſtobulum vinctum Romam mittit, Hyrcano jus Pontificatus reſtituit, impoſitoque Judæis ſtipendio, Procuratorem eis Antipatrum quemdam Aſcaloniten præpoſuit*. Hic *Antipater*, cujus hic meminit *Sulpicius Severus*, quemque genere *Aſcaloniten* fuiſſe ait, pater eſt *Herodis* qui poſtea fuit Judæorum Rex, &, quo regnante in Judæa, natus Chriſtus Dominus *Antipatrum* tamen non genere Aſcalonitam fuiſſe, ſed Idumæum, probabilius aſſerunt bene multi Sancti Patres. *Hyrcanum* itaque hujus nominis II. Regem Judæorum denuo a *Pompejo* conſtitutum tentarunt quidem e ſolio deturbare *Ariſtobulus*, ejus frater, Judæorum Regno privatus, & filii ejuſdem *Ariſtobuli*, ſcilicet *Alexander*, & *Antigonus*. Sed *Ariſtobulus* veneno extinctus eſt, *Alexandrum*, ejus filium, quod arma contra Romanos non ſemel cepiſſet, *Scipio*, juſſu Pompeji, Antiochiæ ſecuri percuti curavit, denique *Antigonus*, alter *Ariſtobuli*, Judæorum Regno privati, filius, ad *Cæſarem*, tunc in Syria degentem, venit, queſtuſque eſt de infortunio patris ſui *Ariſtobuli*, & *Hyrcanum*, patruum ſuum, atque *Antipatrum* accuſavit, quod per vim Regnum Judaicæ gentis gererent, nec ab ejus injuriis abſtinerent. Verum, nihil apud *Cæſarem* ſuis queſtibus promovere potuit *Antigonus*. Audita quippe Oratione, quam *Antipater* ad diluenda ſibi ab *Antigono* impacta crimina habuit, confeſtim *Cæſar* declaravit *Hyrcanum* Summum Judæorum Pontificem, & *Antipatro* Dynaſtiam, quamcumque ipſe optaret, obtulit, eumque Procuratorem Judææ conſtituit, ſicut prodit *Joſephus*, Hebræus, libro primo, *De Bello Judaico* cap. 8. & lib. 14. *Antiquit. Judaic.* cap. 15. Tum *Antipater* unum e liberis ſuis, natum videlicet maximum, dictum *Phaſaelum*, Hieroſolymis & circumjacenti Regioni Ducem conſtituit, & *Herodi*, filio ſuo ſecundo genito, viginti quinque annos nato (qui poſtea fuit Rex Judæorum, eoque Regnante in Judæa, natus eſt Chriſtus, Servator noſter;

quam, debes, *Herodem*, Judææ Regem, post illam pugnam Actiacam venisse ad Victorem Imperatorem *Octavianum Augustum*, tum temporis Rhodi degentem, & ab eo in Regno Judææ fuisse confirmatum. *Herodes* (inquit *Josephus* cap. 10. lib. 15. *Antiq. Judaicarum*) *properavit Rhodum, ut illic Cæsari occurrat. Quo postquam appulit, posito tantum diademate, de cætero apparatu Regio nihil mutavit, admissusque ad colloquium, tum maxime ostendit animi sui magnitudinem, neque ad supplicationes (ut in tali forma mos est) versus, neque preces adhibens, quasi rogandi veniam, sed facti sui* (quod videlicet partes *M. Antonii* tuitus esset) *intrepide reddens*. Pertendit Eminentissimus Annalium parens Cardinalis *Baronius in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos*, *Herodem*, post obtentam ab Imperatore *Octaviano Augusto* confirmationem Regni sui in Judæa, numerasse annos Regni sui, ab insigni illa victoria, quam Imperator *Augustus* anno decimo quarto Imperii sui, seu anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo vigesimo tertio, de *M. Antonio* in pugna Actiaca reportavit, multasque ibidem doctissimus ille Cardinalis adducit conjecturas ad fidem elevandam *Josephi*, Hebræi, qui annos triginta septem Regni *Herodis* in Judæa numerat ab anno quinto Imperii *Octaviani Augusti*. Sed, has Eminentissimi illius Annalium parentis conjecturas nec solidas esse, nec ullo probatæ fidei Scriptoris testimonio fultas, sat copiose ostendi in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi*, Dissertatione sexta *De anno Natalis proprii Christi*, ubi pluribus momentis probavi, nullam rationem proferri posse, cur *Herodes* annos Regni sui numerarit ab illo anno, quo Imperator *Augustus* in pugna Actiaca *M. Antonium* expugnavit, subindeque standum esse testimonio *Josephi*, Hebræi, qui, post clarissimos Scriptores *Nicolaum Damascenum*, intimum Regis *Herodis* Consiliarium, & *Philonem*, Judæum, annos Regni *Herodis* numeravit ab anno quinto Imperii *Augusti*. *Josephum*, Hebræum, in hac Epocha Regni *Herodis* sequuntur omnes periti hujus ætatis Chronologi *Antonius Pagius*, *Tilemontius*, *Natalis Alexander*, *Bernardus Lamy*, *Cardinalis Norisius*, & alii. Fateor tamen, *Joannem Harduinum* tam in sua *Chronologia Veteris Testamenti*, quam in Prolusione *De Nummis Herodiadum*, fidem omnem *Josepho*, Hebræo, in describenda Historia Herodiana abrogare pro viribus tentasse. Sed hic nuperrimus Scriptor, *Joannes Harduinus*, qui non solum Historici *Josephi*, Hebræi, fidem, sed & Sanctorum Patrum, & Historicorum auctoritatem abolere, atque nobilissima cum sacræ, tum prophanæ Antiquitatis monumenta aut negare, aut in dubium revocare ausus est, male audit apud omnes viros eruditos, quorum plerique innumera & a sæculis hactenus inaudita illius paradoxa, præclaris editis lucubrationibus, egregie confutarunt, indeque tandem compulsus est *Harduinus* palinodiam canere in publica Declaratione, quam dedit die vigesima septima mensis Decembris anni millesimi, septingentesimi septimi quæque inserta est Tomo XVIII. *Bibliothecæ Selectæ Joannis Clerici* a pag. 252. usque ad pag. 257.

D. Calculo *Josephi* Hebræi, in præfigenda utraque Regni *Herodis* Epocha, lubentissime subscribo. Sed quodnam jus ad Regnum Judææ haberet *Herodes*? nunc a te scire percupio.

M. Nullum omnino jus ad Regnum Judææ habebat *Herodes*, quia eum non fuisse genere Judæum, sed alienigenam, multis, iisque invictis momentis demonstrari potest. Primo, quia mater *Herodis*, dicta *Cypros*, oriunda erat ex Arabia, ut fatentur omnes Historici, eratque Ethnicorum Religioni addicta. Præterea, *Josephus* passim lib. 14. *Antiquit. Jud.* & lib. primo, *De Bello Judaico* cap. 5. diserte asserit, *Herodem* non fuisse genere Judæum, sed Idumæum. Tertio, omnes sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici *Herodem* fuisse *allophylum*, seu alienigenam, & extraneum a Gente Judaica, summo consensu pronuntiant, quamvis quidam illum Ascalonitam fuisse, quidam vero Idumæum affirment. Quarto, *Herodes* nec postulato, nec expectato Judæorum consensu, sed solum favore *M. Antonii*, & *Octaviani Augusti*, atque ope Romanorum adjutus, Judææ Regnum anno quinto Imperatoris *Augusti* obtinuit. Quinto, ea, quæ gessit *Herodes*, postquam a Senatu Romano fuisset Rex Judææ declaratus, manifesto probant, illum non fuisse genere Judæum. Nam (teste *Josepho* libr. 15. *De Antiquit. Jud.* cap. 11.) Instituta Judæorum peregrinis ritibus violavit; Athletica instituit certamina, quinto quoque anno, in honorem Imperatoris *Octaviani Augusti*. Theatrum etiam in urbe, & Amphitheatrum in campo extruxit; urbem Samariam, dictam *Sebasten*, Imperatoris *Augusti* honori dicatam voluit; Sacerdotio aut abdicavit, aut ad illud, quos voluit, promovit; *Davidis*, Regis, sepulchrum reclusit; eos omnes interemit, quos sciebat ex stirpe regia esse oriundos, &, ne familiæ suæ Herodianæ, quæ nec ex *Davidis*, Regis, prosapia, nec ex judaico genere prodierat, aditus ad Regnum Judææ præcluderetur, jussit omnes libros, qui de Regum Judææ genealogiis erant conscripti, sedulo conquiri & comburi, hoc pacto *existimans* (inquit Eusebius, libro primo Historiæ Ecclesiasticæ capit. 6.) *se nobilem videri posse, si novitius esse & advena Israelitici generis nullis conscriptionum Fastis urgeretur*. Postremo, *Herodem*, non ex genere judaico ortum esse, sed alienigenam, extraneum, & peregrinum fuisse, subindeque nullum plane jus ad Regnum Judææ sibi asserere ac vindicare potuisse, probat non solum constans illa resistentia Judæorum, quorum bene multi adduci nunquam potuerunt, ut in fidem *Herodis* jurarent, plurimi etiam tormentis & minis ad juramentum illud præstandum fuerint compulsi; verum etiam illud odium, quo Rex *Herodes* semper Judæos prosecutus est, ita ut etiam in illos ultra funus suum sævire voluerit, dum *Salome*, sorori suæ, & *Alexæ*, marito ejusdem *Salomæ*, fe-

rale propediem moriturus mandatum dedit occidendi, postquam obiisset, omnes nobiles Judæos, quos in hunc finem crudelissimus ille post homines natos Rex in Circo concludi jusserat. Si plura de Regis *Herodis* genere scire desideres, legesis Opusculum, quod *Serarius* edidit *De Herode*. Lege etiam eruditum librum, quem gallice scripsit *Cl. Ferrandus*, in supremo Senatu Parisiensi Causidicus, cuique titulus est: *Reflexions sur la Religion Chretienne*, sed præsertim ejusdem libri tom. primum, qui complectitur doctissimam explanationem prophetiæ *Jacobi*: *Non auferetur sceptrum de Juda &c.* & Prophetiæ *Danielis* de septuaginta hebdomadibus, quibus circumscribitur tempus de adventu & morte Messiæ. Hic autem duo dumtaxar velim breviter observes, primo, Regem *Herodem*, licet genus suum, seu originem non traxerit ex Judæis, sed fuerit alienigena, sicut mox ostendimus, Religionis tamen professione Judæum fuisse; erat quippe Rex *Herodes* genere Idumæus. Porro, Idumæi (quamvis in Scriptura Sacra appellentur *alienigenæ* respectu Judæorum: *In Idumæam extendam calceamentum meum, mihi alienigenæ amici facti sunt*) ab eo tamen tempore, quo ab *Hyrcano* huius nominis Primo Summo Judæorum Pontifice ac Rege, debellati ac expugnati fuerunt, ad circumcisionem, & ad observantiam Legis Mosaicæ fuerunt obstricti. Cum igitur Rex *Herodes*, genere Idumæus esset, vere quidem respectu Judæorum erat alienigena, more tamen judaico vivebat, id est, Ritus Mosaicæ Legis observabat, sicut colligitur ex celebri illo Dicto Imperatoris *Octaviani Augusti*, qui (sicut refert *Macrobius* lib. secundo. *Saturn.* cap. 4.) postquam audivisset, Regem *Herodem* filio suo *Antipatro* necem intulisse, ait: *Melius est porcum Herodis esse, quam filium*. Eo namque Dicto alludere voluit Imperator *Augustus* ad Legem Mosaicam, quam observabat Rex *Herodes*, & ab esu porcorum, aliorumque id genus animalium, quæ ab ea Lege prohibita erant, abstinebat. Præterea, velim observes, regnante in Judæa *Herode*, cui, ut pote alienigenæ, nullum jus ad Regnum Judææ assertum erat, impletum fuisse illud Oraculum Patriarchæ *Jacobi* c. 49. lib. Genesis: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium*. Regnante siquidem in Judæa *Herode*, natus est Jesus Christus, Dominus ac Servator noster, sicut late probavi in Dissertatione sexta, & in Paragrapho primo Dissertationis septimæ, Tractatus, quem edidi, *De Vita, Mysteriis, & annis Jesu Christi*. Certe, Judæi, velint nolint, inficiari haud possunt, regiam potestarem e tota Gente Judaica, regnante semel in Judæa *Herode*, fuisse ad peregrinum, seu alienigenam, omnino translatam, seque deinceps eam, nullo pacto recuperare potuisse, sed potius post cladem Hierosolymitanam, factam ab Imperatoribus Romanis, *Vespasiano*, & *Tito*, fuisse quoquo versum misere dissipatos, alienis parere coactos Legibus, nihil eorum prorsus habentes, quibus constat regia potestas, puta monetam cudendi, Leges ferendi, Arces construendi, belli denunciandi ac gerendi: id, inquam, inficias ire non possunt Judæi, quia tota Gens Judaica tempore Passionis, seu mortis Christi Domini palam exclamavit: *Non habemus alium Regem, nisi Cæsarem*, id est, Romanorum Imperatorem; cumque *Pilatus* Judæis, Christum magnis clamoribus ad mortem postulantibus, dixisset: *Accipite eum vos & secundum Legem vestram judicate eum*, incunctanter responderunt Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam*. Addo etiam, fateri ultro ipsosmet Judæos in Talmude, Tractatu *Sanhedrin* cap. 5. quadraginta annis ante eversionem, seu devastationem Templi Hierosolymitani, *judicium animarum*, ut loquuntur, seu potestatem judicandi in causis criminalibus Synedrio fuisse ablatam. Porro Templum Hierosolymitanum a Romanis eversum est anno Aeræ Christianæ septuagesimo. Unde manifestum est, Judæos, semel nato Jesu Christo, vero Messia, suprema potestate judicandi fuisse penitus exutos, nec aliam, si quam eis Romani permiserunt, nisi umbratilem & precariam exercere potuisse.

D. Jam sciebam, Jesum Christum, regnante in Judæa *Herode*, natum esse, cum expresse dicat Evangelista *Matthæus* cap. 2. *natum esse Jesum in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis*. At, quoto anno Regni *Herodis* natus sit Christus Dominus? necdum satis compertum ac exploratum habeo.

M. Duplex Jesu Christi Natale a Chronologis distingui solet, videlicet Natale Christi, quod dicitur *Vulgare*, *Commune*, ac *Dionysianum*; & aliud Natale Christi, quod appellatur *Verum* ac *Proprium*. Natale *Vulgare* Christi, dictum etiam *Dionysianum* a *Dionysio*, Abbate cognomento *Exiguo*, natione Scytha qui circa initium sexti sæculi floruit, & auctor est Aeræ Vulgaris, seu Christianæ, præfigitur ad diem vigesimam quintam mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus concurrit cum anno a creatione Mundi 4138. a condita Roma anno 753. Periodi Julianę anno 4713. & anno quarto Olympiadis 194. Consulibus *Cosso Cornelio Lentulo* & *L. Calpurnio Pisone*. Natale autem Christi, quod dicitur *verum* & *proprium*, illud est, quod revera contigit, dum adhuc *Herodes* regnaret in Judęa, quandoquidem jam a te laudatus Evangelista *Matthæus*, conceptis verbis dicat, *natum esse Jesum in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis*. Hinc concors est omnium Chronologię peritorum sententia, errasse Abbatem *Dionysium* cognomento *Exiguum*, auctorem Aeræ Vulgaris, seu Christianę, dum sibi persuasit, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Augusti*, cum certum sit, *Herodem*, Regem, jam e vivis excessisse anno quadragesimo quarto Imperii *Octaviani Augusti*. Constat autem, Christum Dominum natum esse, regnante adhuc in Judęa *Herode*. Quod autem *Herodes*, Rex Judęę, mortuus sit ante

ante annum quadragesimum quartum Imperii Octaviani Augusti, memini, me id multis, iisque invictis momentis probasse in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi*, Dissertatione sexta, ubi ostendi, *Herodem*, postquam regnasset annis triginta septem ex quo a Romanis fuerat declaratus Rex Judæorum, vel postquam a devicto *Antigono* regnasset in Judæa triginta quatuor annis, mortuum esse anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*. Erravit itaque Abbas *Dionysius Exiguus*, auctor Æræ Vulgaris, seu Christianæ, dum putavit, Christum Dominum natum esse anno quadragesimo quarto Imperii *Augusti*, quo anno non solum jam e vivis excesserat *Herodes* Rex, sed etiam immensum in Germania erupit bellum, in quo *Cajus Cæsar* pugnavit adversus Parthos, sicut ex *Vellejo Paterculo* evincunt Cardinalis *Norisius* in Cenotaphiis Pisanis, & *Antonius Pagius* sub finem *Apparatus Chronologici ad Annales Baronii*. Porro, anno, quo Christus, natus est, totum orbem fuisse in pace compositum, in confesso est apud omnes. Christus igitur natus non est anno quadragesimo quarto Imperii *Octaviani Augusti*, sicut perperam visum est Abbati *Dionysio*, cognomento *Exiguo*. Ex eadem Epocha mortis Regis *Herodis*, præfixa, uti præfigi debet, anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, manifestum itidem est, hallucinatum esse Eminentissimum Annalium parentem *Baronium*, qui asserit, Christum Dominum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi secundi Imperii *Octaviani Augusti*, quo tamen anno jam vita functus erat Rex *Herodes*, ut pote qui obiit, ut mox diximus, anno quadragesimo primo Imperii *Octaviani Augusti*, Christum autem natum esse dum adhuc in Judæa regnaret *Herodes*, nemo, testante Evangelista *Matthæo*, inficias ire potest. Ast, quoto anno Regni *Herodis* illigari debeat verum & proprium Natale Christi Domini? non convenit inter viros Chronologiæ peritos, qui, sicut commonstravi in prælaudata Dissertatione sexta, in varias super hac rescinduntur sententias. Ipse, æqua lance libratis omnibus sententiis, longe probabilius arbitror, verum & proprium Natale Christi præfigendum esse ad annum quadragesimum Imperii *Augusti*, qui annus concurrit cum anno Regni *Herodis* trigesimo sexto, postquam a Romanis constitutus fuit Rex Judææ. Eo siquidem anno quadragesimo Imperii Augusti adhuc in vivis erat *Herodes* Rex, quippe qui abiit dumtaxat e vivis anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, seu anno trigesimo septimo, postquam a Romanis fuisset Rex Judææ declaratus, & anno, post devictum *Antigonum*, trigesimo quarto. Præterea, eodem anno quadragesimo Imperii *Augusti* totus Orbis erat in pace compositus, Templumque *Jani* clausum fuit ab Imperatore *Augusto*, sicut testantur Historiæ Romanæ Scriptores, quorum testimonia laudavi in Paragrapho secundo Dissertationis septimæ Tractatu *De Mysteriis & annis Christi*, ibidemque ostendi contra *Joannem Massonum*, Presbyterum Anglicanum, nullum anno quadragesimo Imperii *Augusti*, quo Jesum Christum natum esse affirmo, erupisse bellum, sed per totum Orbem altissimam pacem floruisse. Has itaque Dissertationes Tractatus *De annis & Mysteriis Jesu Christi*, quas mox indicavi, si legere haud graveris, planissime probatum invenies, verum & proprium Natale Christi Domini incidisse in diem vigesimum quintum mensis Decembris annis quadragesimi Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus concurrit cum anno trigesimo sexto Regni *Herodis*, ex quo fuit a Romanis Rex Judææ declaratus, & cum anno trigesimo tertio Regni ejusdem *Herodis* postquam *Antigonum*, ultimum apud Judæos ex stirpe Assamonæorum, seu Machabæorum, Principem, devicisset.

D. Nondum, ut candide fatear, intelligo, quid sibi velit ista Æra Vulgaris, seu Christiana, quam a *Dionysio*, Abbate, cognomento *Exiguo*, excogitatam fuisse, mox ajebas?

M. Æra Vulgaris, seu Christiana, dicta etiam Dionysiana, a suo auctore Abbate *Dionysio*, ea est, quam Ecclesia Latina in numerandis annis, qui effluxerunt ab Incarnatione Christi Domini, usurpat, dum hunc, quem auspicamur, annum ait esse ab Incarnatione Christi millesimum septingentesimum vigesimum septimum, cum enim, ut mox diximus, Abbas *Dionysius*, cognomento *Exiguus*, putarit, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Octaviani Augusti*, inde annum primum suæ Æræ, quæ dicitur *Vulgaris*, seu *Christiana*, incepit Kalendis mensis Januarii anni sequentis, seu anni quadragesimi quinti Imperii *Augusti*, Consulibus *Cajo Cæsare*, nepote Imperatoris *Augusti*, & *L. Æmilio Paulo*. Ab anno autem quadragesimo quinto Imperii *Augusti*, (cui anno *Dionysius*, Abbas, annum primum Æræ suæ, dictæ *Vulgaris*, seu *Christianæ*, illigavit) numerantur usque ad præsentem, quem decurrimus, annum, mille septingenti & viginti septem anni. At, fatentur omnes hujus temporis periti Chronologi, Abbatem *Dionysium* in assignando anno natalitio Christi Domini errasse quadriennio solido, ac subinde novam illam, quam ab Incarnatione Christi Domini excogitavit, Æram, quæ dicitur *Vulgaris*, & *Christiana*, non esse accuratam. Christus enim, ut antea diximus, natus non est die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Augusti*, sicut falso sibi persuasit Abbas *Dionysius*, sed natus est die 25. mensis Decembris anni quadragesimi Imperii *Augusti*. Quo fit, ut verum & proprium Natale Christi Domini antevertat quadriennio solido Æram Vulgarem, seu Christianam, cujus auctor est Abbas *Dionysius*. Ecclesia tamen Latina hanc Æram Dionysianam in numerandis annis ab Incarnatione Christi Domini in communem usum transtulit, non quod putet Ecclesia Latina, hanc Æram Dionysianam esse accuratam, sed quia hæc Æra Dionysiana,

siana, communi Christianorum usu, inducta & recepta fuit. Nec enim ejusmodi temporum minutias moratur Ecclesia, sed eas Chronologis discutiendas ac dirimendas permittit. Addo etiam, morem illum subducendi annos ab Incarnatione Christi Domini, juxta hanc Æram Dionysianam, non semper in Ecclesia obtinuisse. Nam, ante Abbatem *Dionysium*, mos in Ecclesia vigebat notandi annos per Olympiades Græcorum, per annos Imperatorum, & Consulum Romanorum, sed potissimum per Aeram Alexandrinorum Martyrum, seu per Aeram crudelissimi Imperatoris *Diocletiani*, qui maximam Christianorum stragem edidit. Tardius autem invaluit usus numerandi annos ab Incarnatione Christi Domini juxta Aeram Dionysianam. Observat quippe doctissimus *Antonius Pagius* in sua Dissertatione *De Periodo Græco - Romana*, in Galliis, prima dumtaxat stirpe Francorum Regum deficiente, hanc Aeram Dionysianam in vulgarem usum fuisse vocatam, sicut videre est in *Capitularibus* Regum Francorum ab erudito *Baluzio* publicatis, & quorum multa etiam exhibet *Cl. Mabillonius* in doctissimo, quem edidit, libro *De Re Diplomatica*. Hispani quoque & Lusitani nonnisi paucis abhinc sæculis Aeram, quam sectabanrur, Hispanicam antiquarunt, & in ejus locum Aeram Dionysianam, seu Vulgarem, & Christianam, suffecerunt. Quin, & Summi Pontifices hac Aera Dionysiana tardius in suis Diplomatibus usi sunt. *Eugenius* quippe *IV.* Pontifex Maximus sæculo Ecclesiæ decimo quarto sensu *Blondi* Aeram Dionysianam adhibere cœpit (*a*). Denique, circa hanc Aeram Dionysianam, advertere debes, Cardinalem *Baronium*, virum alioqui de Historia Ecclesiastica optime meritum, biennio errasse in præfigendo exordio Aeræ Dionysianæ. At enim, *Baronius* existimans, sicut antea diximus, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi secundi Imperii *Augusti*, orsus est annum primum Aeræ Dionysianæ Kalendis mensis Januarii anni sequentis, seu anni quadragesimi tertii Imperii *Augusti*, Consulibus *Cæsare Augusto XIII. & M. Plautio Silvano*, cum tamen fateantur omnes ad unum periti Chronologi, annum primum Aeræ Dionysianæ cœpisse Kalendis mensis Januarii anni quadragesimi quinti Imperii *Augusti*, Consulibus *Cajo Cæsare*, nepote Imperatoris *Augusti*, & *L. Æmilio Paulo*. Hinc Eminentissimus ille Annalium parens in præfigendo anno primo Aeræ Dionysianæ erravit duobus integris annis. Quem errorem animadvertens *Baronius*, ut in viam redire, & Aeram Dionysianam, a qua duobus annis deflexerat, assequi posset, quosdam e Fastis Consularibus expunxit Consulatus, ac tandem ad annum Christi 280. Aeram Dionysianam assecutus est, a qua deinceps in suis Ecclesiæ Annalibus nunquam discessit. Observant etiam periti hujus ætatis Chronologi, eundem Cardinalem *Baronium* in alium impegisse errorem, dum in suis Annalibus Ecclesiasticis annum quadragesimum quintum Imperii *Augusti*, a quo incipit annus primus Aeræ Dionysianæ, seu Vulgaris, & Christianæ dictæ, consignavit per Consulatum decimum quartum Imperatoris *Augusti*, & *Æmilii Pauli*. Hunc *Baronii* errorem refellit Cardinalis *Norisius* Dissertatione 2. *De Cenotaphiis Pisanis* cap. 13. ubi invictis demonstrat momentis, Imperatorem *Augustum* tredecim dumtaxat Consulatus egisse. Doctissimus itidem *Antonius Pagius* in sua *Critica Baronii ad annum primum Æræ Christianæ*; multis pariter argumentis probat, Consulatum decimum quartum Imperatoris *Augusti* esse omnino commentitium, & in vetustis emendatisque *Dionis* Codicibus legi, *Cajum Cæsarem*, nepotem Imperatoris *Augusti*, fuisse Consulem cum *Æmilio Paulo* anno quadragesimo quinto Imperii *Augusti*. Unde facile infertur, corrupta & interpolata fuisse illa *Dionis* Exemplaria, quæ consulit Cardinalis *Baronius*, & in quibus legit, Imperatorem *Augustum* anno quadragesimo quinto Imperii sui egisse Consulatum decimum quartum cum *Æmilio Paulo*.

„ (*a*) Ecclesiam Romanam non adoptasse usum „ adscribendi in Bullis suis annos Aeræ vulgaris, „ nisi sero, tempore Blondi Foro-Liviensis, qui „ sæculo XV. vivebat, non est usque adeo ve„ rum; nam & per multa ante secula id moris „ invaluisse satis constat, ut apparet in Bullis „ Pontificum sæculi saltem XII. Innocentii II. „ Lucii III. & aliorum.

D. *Herodem* mortuum esse anno trigesimo septimo postquam Rex Judææ a Romanis fuisset declaratus, jam insinuasti; superest nunc ut breviter exponas quodnam mortis genus truculentissimus ille Rex fuerit expertus.

M. Multis flagitiis infamis Rex *Herodes*, sed potissimum Innocentium infantium Bethleemitarum cæde, quam, nascente Christo Domino, edidit, execrandus; tandem ultricem Dei manum, cujus iram tamdiu provocaverat, sensit in morte. Postquam enim duos filios *Alexandrum*, & *Aristobulum*, quos e sua conjuge *Marianne* susceperat, necari jussisset *Herodes*, in gravem ac fœdum incidit morbum, quem in dies ingravescentem cum nullis adhibitis remediis delinire posset, deploratę suæ valetudini consulturus, profectus est ultra Jordanem, ubi calidis sese fovebat aquis. Inde Hiericuntem repetiit, illucque per summam immanitatem accersitos Judæos, qui erant ex illustrioribus familiis oriundi, in Circo conclusit, ut trucidarentur statim ac ipse fato cessisset, sicque eorum morte ac luctu temperaretur illud gaudium, quod Judæos in ejus obitu habituros prævidebat. Interim, *Herodes* Rex, multis contaminatus sceleribus, divinæ justitiæ calicem quasi guttatim sorbebat. Intestinum ignem ad viscera populanda, intimis fovebat medullis. Horrenda voracitate, & dysenterico morbo laborabat, ulcera, & colicos dolores gravissimos patiebatur, pedes ex acerrimo pravorum humorum defluxu intumescentes, nervos ad convulsionem usque contrahi, computrescere genitalia, & ex toto corpore vermes ac intolerabilem erumpere fœtorem sentiebat. Ad has morborum, & pœ-

& pœnarum corporis angustias accedebat perpetuus, & incredibilis animi dolor, quo crudelis ille & undecumque infelix tyrannus Regni sui jacturam, domesticorum dissidia, infamem vitæ exitum, omnium Judæorum in se unum concitata odia, imminens ab ira divina damnationis æternæ fulmen, tanquam damna irreparabilia noctu diuque cum summa anxietate perpendebat. Tot malis vexatus, & tantum non cadaveri, quam spiranti similior *Herodes*, literas Roma recepit, quibus Imperator *Augustus* potestatem ei permittebat animadvertendi in filium *Antipatrum*, quem contra ipsius vitam conspirasse causabatur. Hoc unico tantisper recreatus est *Herodes*, sed paulo post acutissimis doloribus vehementius quam antehac excruciatus, in furias actus est, voluit sibi consciscere necem, a quo scelere impeditus a suis domesticis, indoluit sceleftissimus ille Rex, quod sibi violentas manus inferre haud potuisset. Sparsus tamen est per Palatium rumor, auditusque de morte *Herodis* clamor, qui ad aures *Antipatri*, ejus filii, cum pervenisset, fugam e carcere, in quem a patre conjectus fuerat, moliri cœpit. Quod cum *Herodi*, Regi, fuisset renunciatum, statim filium suum *Antipatrum* occidi jussit. Vivos etiam truculentissimus ille tyrannus comburi præcepit *Judam*, & *Mathiam*, nobiles juvenes Judæos ac Legisperitos, quorum suasu quidam Aquilam auream, quam ipse in frontispicio Templi per turpem adulationem Imperatori *Augusto* dicaverat, Religionis Legisque zelo detraxerant. Postremo, die quinta ab occisione filii sui *Antipatri*, & post Eclipsim Lunæ, quæ Hierosolymis, teste *Josepho* lib. 17. *Antiq. Jud.* capite 7. conspicua visa est anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, annos natus septuaginta, fœtidam animam exhalavit Rex *Herodes*, vermibus corrosus, domi exacerbatus a suis, criminum furiis exagitatus, Deo, & cunctis mortalibus exosus, & malorum caterva undecumque oppressus. Observare tamen debes cum doctissimo *Schelstrato* in Libro *De Antiquitate Ecclesiæ illustrata*, duas Lunæ Eclypses Hierosolymis anno quadragesimo primo Imperii *Augusti* (quo anno Rex *Herodes*, ut diximus, mortuus est) contigisse. Primam Eclipsim laudatus ille Auctor asserit incidisse in diem XII. mensis Martii anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, non vero in diem XIII. mensis Martii, ut *Petavio*, aliisque Chronologis visum est. Alteram autem Lunæ Eclipsim censet *Schelstratus* accidisse die quinta mensis septembris ejusdem anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, & post illam secundam Lunæ Eclipsim vita functum esse *Herodem*, Regem, die XXV. mensis Novembris ejusdem anni Imperii *Augusti*. Hæc *Schelstrati* Sententia mihi probabilior videtur opinione illorum, qui volunt Regem *Herodem* mortuum esse circa Paschatis Festum, hoc est, post primam Lunæ Eclipsim. Nam primo, ut obiter dicam, Judæi mortem Regis *Herodis* in *Volumine jejunii* assignant diei septimo mensis *Casleu*, idest, diei XXV. mensis Novembris, quæ dies a Judæis festiva habetur, quod in ea *Herodes*, qui in eos sæviit, mortem oppetiit. Porro hujus Judæorum *Voluminis jejunii* auctoritatem & antiquitatem maxime commendant *Usserius* Tomo secundo suorum Annalium, & *Schelstratus* in libro mox a me laudato. Præterea, si Rex *Herodes* mortuus fuisset circa Festum Paschatis anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, non sibi constaret *Josephus*, Hebræus, dum scribit, *Herodem*, postquam a Romanis fuit creatus Rex Judææ, regnasse annis triginta septem. *Herodes* namque, ut jam observavimus, a Romanis renunciatus est Rex Judææ mense Octobri anni quinti Imperii *Augusti*, ac subinde annus Regni *Herodis* trigesimus septimus inire dumtaxat potuit mense Octobri anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*. Si ergo *Herodes* mortuus fuisset circa Festum Paschatis anni quadragesimi Imperii *Augusti*, non attigisset annum trigesimum septimum Regni sui, immo, nec annum trigesimum sextum omnino complevisset. Probabilius itaque est, Regem *Herodem* mortuum esse non post primam Lunæ Eclipsim, quæ Hierosolymis accidit mense Martio anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, sed illum fuisse e vivis sublatum die XXV. mensis Novembris ejusdem anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, post secundam Lunæ Eclipsim, quæ eodem anno contigit Hierosolymis die quinta mensis Septembris. Testamentum, antequam moreretur, condidit Rex *Herodes*, quo filio *Archelao* Judææ Regnum, *Antipæ*, alteri filio, Galilæam, & *Philippo*, tertio filio, Trachonitidem, Galaaditidem, Bathanæam, & Paneadem, Tetrarchiæ nomine, reliquit.

D. Hactenus juxta calculum *Josephi*, Hebræi, præfixisti annum obitus Regis *Herodis*. Ast, Cardinalis *Baronius* in suo ad Annales Ecclesiasticos Apparatu, quem nuperrime legebam, pertendit, falsum esse hunc *Josephi* calculum, Regemque *Herodem* non esse mortuum anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, sed anno quinquagesimo Imperii ejusdem *Augusti*, idque adeo verum esse existimat ille Eminentissimus Annalium Parens, ut ibidem in *Josephum*, & in alios, qui hujus Historici, Hebræi, calculum de anno mortis Herodis, Regis, sectantur, acriter invehatur his verbis: *Si Josephum*, Hebræum, *quis sibi sequendum proponat, deserat necesse est Evangelicam veritatem, utpote qui Judæus Auctor (ut ostendimus) ante Christum natum ponat Herodis Senioris obitum. Sed redarguimus ejusdem Auctoris levitatem & inconstantiam ex ipsiusmet scriptis superius recitatis. Porro, si quis eidem ita secum pugnanti, & Evangelicæ veritati penitus repugnanti, fidem adhibendam putaverit, hac ex parte Celsum, Porphyrium, & Julianum se superare cognoscat; cum iidem, licet Christianæ Religionis hostes infensissimi, & contradictores acerbissimi, nunquam tamen ausi reperiantur præponere Josephum Evangelistis. At, cum non solum (quod satis erat) Evangelica veritate redarguerimus Judæum Histo-*

 ricum,

ricum, *sed ex suis ipsius scriptis sæpenumero aperta luce eum mendosissimum ostenderimus*, *& in hoc ipso de annis Herodis adeo diversa & plane contraria locutum viderimus : quomodo non magis sequendus nobis fuit Eusebius &c.* Poteratne Cardinalis *Baronius*, cujus auctoritas magni apud omnes ponderis esse debet, acriori Censura *Josephum*, Historicum Judæum, percellere, ejusque calculum de anno obitus Regis *Herodis* evidentius reprobare?

M. Bona verba, quæso : Huic Censuræ, qua Cardinalis *Baronius* perstringit *Josephum*, Historicum Judæum, quæque sale ac pipere satis aspersa videtur, oppono primo judicium omnium virorum eruditorum hujus temporis, inter quos convenit *Josephum*, Hebræum, immerito vapulare a *Baronio* tanquam imperitum temporum, cum potius fuerit Historicus diligentissimus, cujus magna fides, & eximia eruditio in his, quæ spectant Historiam & annos Regni *Herodis*, maxime elucent. Hinc clarissimi omnes hujus ætatis Scriptores, in sacra & prophana Chronologia versatissimi, calculum *Josephi* tam circa initium Regni *Herodis*, quam circa annum ejusdem Regis obitus, tanquam accuratissimum, sequuntur, multisque luculentissimis momentis (quæ nos in Dissertatione sexta *Tractatus de Mysteriis & annis Christi* expendimus) probant, *Herodem* fuisse a Romanis creatum Regem Judææ anno Imperii *Augusti* quinto, qui concurrit cum anno sexto Juliano, & cum anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo decimo qnarto, Consulibus *Cn. Domitio Calvino*, *& C. Asinio Pollione*; Herodem vero, postquam regnasset annos triginta septem, (ex quo videlicet a Romanis Rex Judææ fuerat creatus) mortuum fuisse anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, qui annus concurrit cum anno Juliano quadragesimo secundo, cum anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo quinquagesimo, Consulibus *C. Calvisio Sabino*, & *Rufo*, seu *Rufino*, ut habet *Severus Sulpicius*. Præterea, Viri hujus temporis undecumque doctissimi duplicem assignant causam, cur Cardinalis *Baronius* calculum *Josephi* in describenda Herodiana Historia improbarit. Prima causa est, quod *Baronius* annos triginta septem Regni *Herodis* putandos esse duxerit post pugnam, seu victoriam Actiacam, quam Imperator *Augustus* de *M. Antonio*, & de *Cleopatra*, Regina Ægypti, retulit die secunda mensis Septembris anni sui Imperii decimi quarti, seu anni Urbis Romæ conditæ septingentesimi vigesimi tertii. Qua semel a *Baronio* posita Epocha exordii Regni *Herodis*, coactus est Eminentissimus ille Annalium parens mortem *Herodis*, qui triginta septem annos regnavit in Judæa, detrudere ad annum Imperii *Augusti* quinquagesimum, seu ad annum Urbis Romæ septingentesimum sexagesimum. Sed hallucinatum fuisse Cardinalem *Baronium*, dum initium triginta septem annorum, per quos regnavit *Herodes* in Judæa, putavit petendum esse ab illo anno, quo Imperator *Augustus* in pugna Actiaca *M. Antonium* superavit, duæ invictæ rationes demonstrant. Nam primo, antiqui Historiæ Herodianæ Scriptores diserte asserunt, *Herodem* annos triginta septem Regni sui in Judæa computasse ab anno quinto Imperii *Augusti* (quo anno *Herodes* a Romanis fuit creatus Rex Judææ) nullus autem Herodianæ Historiæ Scriptor meminit istius triginta septem Regni *Herodis* annorum supputationis, quam proprio marte adinvenit Cardinalis *Baronius*, quamque dumtaxat post pugnam, seu Victoriam Actiacam, ab Imperatore *Augusto* anno decimo quarto Imperii sui de *M. Antonio* reportatam, initium habuisse affirmat. Deinde, si post pugnam, seu Victoriam Actiacam, *Herodes*, qui in Regno Judææ ab Imperatore *Augusto* fuit confirmatus, Regni sui triginta septem annorum initium duxisset, sicut pertendit *Baronius*, non vero ab anno quinto Imperii *Augusti* (quo anno idem *Herodes* a Romanis renunciatus est Rex Judææ) sequeretur, annum trigesimum septimum Regni *Herodis* concurrere, juxta calculum Cardinalis *Baronii*, cum anno quinquagesimo Imperii *Augusti*, a quo anno Imperii *Augusti* usque ad annum quinquagesimum septimum, qui fuit Imperii ejusdem *Augusti* postremus, septem dumtaxat numerabis annos. Quomodo igitur, juxta illum calculum, quem sequitur *Baronius*, verum erit id, quod post *Josephum*, Hebræum, asserunt omnes ad unum Scriptores Historici, videlicet *Archelaum*, filium Regis *Herodis*, postquam per novem annos Judæam non tanquam Rex, sed tanquam Ethnarcha, rexisset, a Proceribus Judæorum, & Samaritanorum, qui ejus tyrannidem ferre haud poterant, accusatum apud Imperatorem *Augustum*, omni ditione & pecunia mulctatum esse, & ab eodem Imper. *Augusto* Viennam in Galliis in exilium missum fuisse. Certe illius Facti Historici veritas, quæ apud omnes Scriptores indubitata est, nullatenus cum calculo Cardinalis *Baronii* de obitu *Herodis* cohærere potest.

Altera causa, propter quam Cardinalis *Baronius* calculum *Josephi*, Judæi, in describenda Historia Herodiana vehementer improbavit, hæc est : sibi persuasit Eminentissimus juxta ac doctissimus ille Annalium parens, *Josephum* in describenda Historia Herodiana hunc posuisse calculum, ex quo necessario sequebatur, Christum Dominum natum esse post Regis *Herodis* mortem. Verum, cum nunc apud omnes viros eruditos certissime constet, ea, quæ *Josephus*, Historicus Judæus, de *Herode* scripsit, Evangelicæ veritati non adversari, ex iisque nullo modo sequi, Regis *Herodis* obitum antecessisse Nativitatem Christi, standum est *Josephi* calculo, a quo dum recessit Cardinalis *Baronius*, in aliquot Chronologiæ impegit errores, quos retexerunt & emendarunt Cardinalis *Norisius* in *Cenotaphiis Pisanis*, & *Antonius Pagius* in *Critica Baronii*, & in sua *Dissertatione Hypatica*, seu *De Cæsareis Consulibus*, quos, si tibi per otium liceat, adire poteris. Hoc unum dumtaxat hic breviter annotabo, nimirum viris eruditis jure optimo non probari opinionem Cardinalis *Baronii*, asserentis, Regem *Herodem*, anno quo mortuus est,

occi-

occidisse in ea, quam edidit, puerorum Bethleemitarum strage, filium suum bimulum. Hæc, inquam, Cardinalis *Baronii* opinio gravissimis momentis a viris eruditis confutatur. Primo, quia licet ex *Josepho* Hebræo certum sit, Regem *Herodem* morti addixisse tres filios suos *Alexandrum*, *Aristobulum*, & *Antipatrum*, nullus tamen ex his tribus Herodis filiis erat bimulus, sed omnes erant grandævi. Immo, Rex *Herodes* eo tempore, quo in pueros Bethleemitas gladio sævit, nullum filium bimulum habebat, nec habere poterat, quippe qui, teste *Josepho*, jam senio confectus erat, & septuagesimum ætatis suæ jam attigerat annum. Sed ut dem, Regi *Herodi* tum temporis fuisse filium bimulum, nihil tamen causæ erat, cur illum una cum pueris Bethleemitis trucidari juberet. Nam *Herodes* eo consilio horrendam illam puerorum Bethleemitarum stragem edixit, ut Christum, quem natum Judæorum Regem a Magis inaudiverat, in cunabulis de medio tolleret, timens, ne Christus ei, ejusque posteris sceptrum Judææ eriperet. At, tantum abest, ut *Herodes* occasionem habuerit timendi ne sibi, suisque posteris sceptrum Judææ proprius filius tenellus adhuc & ad ubera appensus eriperet, ut potius per hunc puerulum, filium suum, Judææ sceptrum in sua Herodiana familia servatum iri, sperare potuisset, ac debuisset. Denique, Rex *Herodes* jussit tantum occidi pueros, qui erant in Bethleem & in finibus ejus, ut ait Scriptura Sacra; si quem autem *Herodes* tunc habuisset filium bimulum ac tenellum, hunc certe non Bethleemi, sed Hierosolymis in Regia genuisset, aluisset, educasset: Nihil igitur causæ erat, cur pater *Herodes* lactentem adhuc filium suum cum cæteris pueris Bethleemitis occidi juberet. Edictum itaque Regis *Herodis* de occidendis pueris Bethleemitis confundi non debet primo cum Edicto ejusdem Regis de trucidandis filiis suis *Alexandro*, *Aristobulo*, & *Antipatro*, quia tres illi filii *Herodis* erant ætate grandævi, quando, jussu patris, fuerunt mortis supplicio affecti; pueri vero Bethleemitæ, qui jussu impii illius Regis fuerunt occisi, tenelli adhuc erant, quos inter aliquis filius *Herodis*, qui bimulus esset, numerari non potest. Secundo, istud Edictum Regis *Herodis* de strage puerorum Bethleemitarum confundi etiam non debet cum Edicto, quo crudelissimus ille Rex, ingravescente suo morbo, sicut superius ex *Josepho* observavimus, nobilissimos viros inter Judæos Hiericuntem accivit, & in Hypodromo conclusit, datis mandatis sorori suæ *Salome*, ejusque viro *Alexæ*, ut, se extincto, per milites interficerentur. Hoc etenim sævissimum Regis *Herodis* Edictum non fuit executioni mandatum, quia, teste eodem *Josepho*, *Salome*, mortuo *Herode*, fratre suo, nobilissimos illos Judæos, in Hypodromo conclusos, dimisit incolumes, dicendo, ita *Herodem* jussisse. At, Edictum Regis *Herodis* de jugulandis pueris Betehlemitis, vivente adhuc *Herode*, executioni traditum fuisse ait Scriptura Sacra cap. 2. *Matthæi*. Postremo, cædes puerorum Bethleemitarum confundi minime debet cum illa cæde, qua Rex *Herodes*, paulo antequam moreretur, *Judam*, & *Mathiam Margolotbum*, eorumque Socios, vivos exuri jussit, ob deturbatam ab ipsis Aquilam auream, quam supra majorem Templi Hierosolymitani portam idem Rex *Herodes* contra Legem posuerat; cum enim *Judas*, & *Mathias Margolotbus*, Judæi, eorumque Socii jam ætate provecti essent, eorum cædes, jussa a Rege *Herode*, nihil commune habere potuit cum strage infantium, quos Bethleemi in omnibus finibus ejus a bimatu & infra truculentus Rex *Herodes* occidi jussit.

D. Inter Judæorum Sectas, quæ in sexta Mundi Ætate emerserunt, & de quibus hoc in Colloquio sermonem te habiturum spopondisti, una est, quæ, sicut nuperrime dicebat mihi vir eruditus, appellabatur *Secta Herodianorum*. Sed undenam illi Sectarii id nominis traxerint, vel ab *Herode*, Rege Judææ, vel ab altero *Herode*? & quosnam disseminarint errores? a te nunc scire desidero.

M. *Herodianorum* meminere quidem Sacri Evangelistæ, nimirum *Matthæus* cap. 22. v. 16. & *Marcus* cap. 8. v. 15. & cap. 12. vers. 13. Sed utrum hoc nomen vel ab *Herode*, Rege Judææ, vel ab alio *Herode* sortiti sint? Quosnam etiam errores sparserint isti *Herodiani*? non satis adhuc liquet. Alii existimant, hanc Sectam *Herodianorum* conflatam fuisse ex quibusdam vilissimis Judæis, qui dicti sunt *Herodiani*, eo quod *Herodem*, Regem Judææ, quamvis non esset genere Judæus, colerent pro Messia, quod putarent in eo impletum esse Patriarchæ *Jacobi* morientis vaticinium: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus est, &c.* Sic sentit antiquus Scriptor *Tertullianus*, sive Auctor, quisquis est, *Supplementi* libri ipsius *De Præscriptionibus*. Sed hanc Sententiam tanquam ridiculam explodit *S. Hieronymus* Commentario in caput vigesimum secundum *Matthæi*, ubi hæc habet: *Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant, quod nusquam omnino legimus.* Alii probabilius, mea quidem Sententia, cum *S. Hieronymo*, loco mox a me laudato, censent, istos *Herodianos* non fuisse Judæos, sed milites & servos *Herodis*, Tetrarchæ Galilææ. Vocabantur autem illi milites & servi *Herodiani* a Pharisæis, qui eos solventes Tributa Romanis eo nomine irridebant, quia *Herodes*, Tetrarcha Galilææ, cujus erant milites ac servi, Præfectus erat a Romanis ipsis Tributis recipiendis. Hi *Herodiani* insidiabantur Christo, qui ideo suos Discipulos præmonebat, ut sibi caverent a fermento Pharisæorum, & a fermento *Herodis*: *Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete a fermento* (idest, a doctrina, quæ malitiæ & corruptionis plena erat) *Pharisæorum, & fermento Herodis*, cap. 8. v. 15. Evangelii *Marci*.

D. In quo potissimum sita erat *Pharisæorum* doctrina, quam Christus Dominus nomine *Fermenti* indigitat?

M. Pharisæi Sectam apud Judæos conflarunt, quæ jam temporibus Machabæorum sub Regno *Alexandri Jannæi* maxima auctoritate pollebat. Præcipua

cipua eorum doctrinæ dogmata erant isthæc: primo, variis constitutiunculis, ad quæstum ac tyrannidem excogitatis, irretiebant populum, & præcepta Legis Mosaicæ pravis interpretationibus pro suo arbitrio restringebant, & spuriis traditionibus corrumpebant. Secundo, Fatum admittebant, quod tamen liberum arbitrium non adimeret, sicut testatur *Josephus*, Hebræus, libri 2. *De Bello Judaico* cap. 7. & lib. 13. *Antiquit. Jud.* cap. 9. Tertio, immortalitatem Animarum credebant quidem Pharisæi, sed bonarum Animarum Metempsychosim, seu migrationem in alia corpora defendebant, ut fidem facit idem *Josephus*, Secta Pharisæus, lib. 18. *Antiquit. Jud.* cap. 2. Denique, Pharisæi erant veri Hypocritæ, qui omnia ad pompam externam, ad publicum simulatæ pietatis spectaculum faciebant, affectabant Cœlibatum, venditabant jejunia sua bis in Sabbato, id est, in hebdomada; preces, eleemosynas, & superstitiosas lotiones plenis ac crepitantibus buccis in publico, arrogantique supercilio prædicabant, dilatabant Philacteria sua, & ut viderentur Legis Mosaicæ admodum observantes, scribebant Decalogum in membranis, ceu duobus Voluminibus, quorum alterum fronti, coronæ vice, circumponebant, alterum brachio: ut sive quo manum porrigerent, essent in conspectum, sive caput movissent, ob oculos essent. Inde illi Hypocritæ captantes auram popularem, atque ex miraculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & quo quisque latiores fimbrias circumferebat, hoc religiosior habebatur apud superstitiosos & simplices. Hi sunt Pharisæi, qui in Jesum Christum stimulati ac livore perciti, quod, certatim ad illum confluente populo, contemni ac deseri se viderent, Christi doctrinæ totis suis viribus repugnabant, eum acriter insectabantur, conviciis proscindendo, incessendo dicteriis, fodicando actiones, miracula eludendo. At, Christus Dominus illis hypocritis, qui sanctitatis famam apud homines captabant, larvam detraxit, artemque detexit pseudo illorum Doctorum, qui per illam externam pietatis, & sanctimoniæ speciem in animos plebis invadebant, cumque a Discipulis suis monitus fuisset, quod Pharisæi verbis ejus fuissent offensi, actutum respondit Christus: *Sinite illos, cæci sunt, & Duces cæcorum: Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent*. Qua responsione aperte significavit Christus, se contemnere offensionem Pharisæorum, quia veritate offendebantur, suisque superstitiosis traditionibus adducti, gratiæ Mysteria pro nihilo habebant, & plebem a via salutis abducebant. Huic Pharisæorum Sectæ e diametro opposita erat altera apud Judæos Secta *Sadducæorum*.

D. Ostende, si placet, quo pacto Sadducæorum Secta discrepet a Secta Pharisæorum?

M. Pharisæi, ut mox diximus, Fato omnia regi, illæsa tamen stante hominum libertate, arbitrabantur; at, Sadducæi (ut testatur *Josephus* libri 2. *De Bello Jud.* capite 7.) Fatum omnino negantes, & Deum extra omnem mali patrationem inspectionemque constituentes, omnia hominum subjiciebant potestati, eosque solos bonarum, vel malarum suarum actionum auctores esse affirmabant. Secundo, Pharisæi Animarum immortalitatem, existentiam spirituum, & corporum resurrectionem confitebantur: Sadducæi vero hæc omnia inficiabantur, asserentes animas hominum cum corporibus interire, nec esse aliquos Spiritus, sive Angelos bonos aut malos. Tertio, Pharisæi Sacros omnes libros recipiebant: Sadducæi autem Sacros omnes Libros, præter Pentateuchum *Moysis*, repudiabant. Denique, Pharisæi non tantum Legem scriptam, sed etiam Legem oralem, seu traditiones excipiebant, & probabant: Sed Sadducæi soli Scripturæ Sacræ Textui, rejectis omnibus Traditionibus, quasi polypi saxo immobiliter affixi, adhærebant. Hæc infesta Sadducæorum Dogmata si sedulo expendas, fateberis ultro, Pharisæos saniora Sadducæis sensisse atque docuisse. Hinc Christus Dominus de Pharisæis ait: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, quæcumque ergo dixerint vobis, servate & facite*. Et *S. Paulus* (ut legitur cap. 23. Actor. Apost.) in jus vocatus coram Judæorum Senatu, *sciens quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & Resurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hoc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo*. Sed de his duobus apud Judæos præcipuis Sectis Pharisæorum, & Sadducæorum, hæc levi brachio attigisse sufficiat.

D. Prodieruntne apud Judæos in sexta Mundi Ætate aliæ Sectæ?

M. Præter has duas *Pharisæorum*, & *Sadducæorum* Sectas, aliæ apud Judæos in sexta Mundi Ætate eruperunt Sectæ, videlicet *Essæorum*, seu *Essenorum*: *Hemerobaptistarum*, *Samaritanorum*, *Galilæorum*, *Caraitarum*, & *Rabbanistarum*, de quibus hic pauca dicam. In primis *Essæi*, seu *Esseni*, erant Sadducæis e fronte oppositi, quippe qui de providentia Dei, de animarum immortalitate, & de existentia Spirituum, seu Angelorum, recte sentiebant, ut testatur *Josephus*, Hebræus, lib. secundo, *De Bello Judaico* cap. 7. & lib. 18. *Antiq. Judaic.* capit. secundo. A cæteris Judæis puriori quodam vivendi genere, seu Asceticæ vitæ studio duntaxat discrepabant, cælibatum servabant, Sabbatum aliis Judæis scrupulosius observabant, victu parco & austero utebantur, omnia bona erant illis communia. Habebant insuper statas horas ad orandum, variasque artes & occupationes, in quibus sese, citra ullam cupiditatem, exercebant. Apud eos nemo servus, omnes liberi. A juramento, quasi a perjurio, penitus abhorrebant. Severi erant criminum vindices. Lectioni Scripturę Sacrę deditissimi, pietatis, puerorum institutionis, beneficentię, hospitalitatis studiosissimi, solitudinis & silentii observantissimi, adversa quęque, etiam mortem, exquisitissimosque cruciatus, pro Religionis defensione, ęquanimiter, & alacriter tolerabant. Isti Judęi, dicti *Essei*, & *Esseni*, confundi non debent cum *Therapeutis*, qui, sicut descripsit *Philo*, Judęus, in libro

bro

bro *De Vita Contemplativa*, relictis civitatibus, in agro & solitudine degentes, orationi, & contemplationi jugiter vacabant, & durum austerumque vitæ genus ducebant; hos siquidem *Therapeutas* non fuisse Religione Judæos, sed Christianos, memini, me jam ostendisse in Colloquio secundo in Historiam trium priorum Ecclesiæ sæculorum, quod, si tibi per otium liceat, lectitare poteris. Venio nunc ad Sectam *Hemerobaptistarum*, qui ita apud Judæos appellabantur, quod singulis diebus Baptismo, seu Lavacro se abluerent, dicerentque, hominem sine quotidiano illo Baptismo probe, sancteque vivere haud posse. Cum Sadducæis negabant isti *Hemerobaptistæ* resurrectionem mortuorum, sed in aliis Religionis dogmatibus plane cum Pharisæis consentiebant. Plura de his *Hemerobaptistis* legesis apud *S. Epiphanium* Hæresi 17. Quod spectat Samaritanorum Sectam, jam observavimus in nostris præcedentibus Colloquiis, decem Israelitarum Tribus, post earum deportationem in Samariam a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, diro Schismate a Judæis fuisse separatas, illudque Schisma eo præsertim tempore invaluisse, quo *Sanaballetes*, Samariæ Præfectus primum a *Dario*, Persarum Rege, deinde ab *Alexandro Magno* veniam impetravit ædificandi Templum in monte *Garizin*, æmulum Templo Hierosolymitano, eidemque Templo Garizitano Sacerdotem præfecit *Manassen*, socerum suum, & fratrem *Jadduæ*, Summi Pontificis Judæorum. Post extructum illud in monte *Garizin* Templum, in quo Samaritani, juxta ritus ac cæremonias Judæorum, Sacra faciebant, erupit Samaritanos inter & Judæos implacabile odium, quamvis Samaritani unum Deum Israelis adorarent, Messiam expectarent, & in Circumcisione, Sacrificiis, observatione Festorum, Purificationibusque Legalibus cum Judæis convenirent. In tribus tamen potissimum capitibus Samaritani discrepabant a Judæis. Primo, quia Samaritani Deum Israelis colebant in Templo *Garizin*: Judæi vero Deum adorabant in Templo Hierosolymitano, sicut ipsemet Deus in Lege præcepit. Secundo, Judæi non solum Pentateuchum *Moysis*, sed & in Libros Propheticos, & alios, qui in Canone Esdrino erant conscripti., ceu Sacros & Canonicos recipiebant. At, Samaritani Pentateuchum dumtaxat *Moysis*, ceu Sacrum, admittebant, repudiatis aliis libris, quos in suo Canone habebant Judæi. Denique, Samaritani Traditiones, per Pharisæos invectas, quas sectabantur Judæi, omnino repudiabant, & unico puro Scripturæ Sacræ Textui adhærebant. Pentateuchum Samaritanum vetustissimum, & antiquis characteribus Hebræis exaratum fuisse, atque etiamnum extare integrum ac sincerum, memini me alibi ex sanctis Patribus observasse; qua de re si plura scire desideres, legesis doctissimum *Joannem Morinum*, Congregationis Oratorii Presbyterum, in *Exercitatione*, quam edidit *in Samaritanum Pentateuchum*. Consule etiam *Capellum*, *Waltonum*, Prolegomeno undecimo in Biblia Polyglotta Londinensia. Nunc ipse ab aliis Judæorum sectis, quas mox indicavi, breviter me expedio. Sectæ *Galilæorum*, quam *Josephus*, Hebræus, Sectis Judæorum accenset, originem dedisse videtur *Judas Galilæus*, ex oppido *Gamala*, qui, dum *Quirinius* in Judæam, tum temporis in Provinciam a Romanis redactam, ab Imperatore *Augusto* missus fuisset, ut censum a Judæis exigeret; auctor erat Judæis, ut a Romanis impositum Tributum non persolverent, eosque suapte natura jam ad defectionem proclives, omni, qua valebat, eloquentia hortabatur, ut excuterent Romanorum jugum, suæque pristinæ libertati restituti ea denegarent tributa, quæ ab ipsis nomine Imperatoris exigebantur. Sed brevi dissipata est hæc Galilæorum Secta. Nam capto a Romanis ac cæso illo *Juda Galilæo*, duobusque ejus filiis in crucem actis, domiti sunt Judæi, suisque ingratiis colla jugo Romanorum subdere coacti sunt. Secta *Caraitarum* conflata erat ex illis Judæis, qui Legem Oralem, seu Traditiones Pharisæorum & Rabbinorum respuebant, & uni tantum Scripturæ Sacræ Textui inhæren, dum esse pertendebant. Multi adhuc in Oriente Judæi Caraitæ reperiuntur. Postremo, Secta *Rabbanistarum* ex his coaluit Judæis, qui præter Legem scriptam, excipiebant Legem oralem, seu Pharisæorum & Rabbinorum Traditiones, atque Sacrarum Scripturarum expositiones in maximo pretio & honore habebant, ideoque *Rabbanistæ* fuerunt appellati. Horumce Rabbanistarum Secta adhuc perseverat in Judæis, qui per totam Europam sunt dispersi, & acerrimo odio Judæos Caraitas prosequuntur. His, quas hactenus retuli, Judæorum Sectis, sunt qui addunt Sectam *Scribarum*, sed perperam. *Scribarum* quippe nomen, ut memini, me in superiori Colloquio observasse, non Sectæ, sed ordinis & gradus fuit. Inter illos *Scribas*, alii erant *Politici*, alii dicebantur *Sacri*, & *Ecclesiastici*. Politicorum Scribarum apud Judæos duplex erat classis. In prima erant politici Scribæ Superiores, seu Regii, qui erant a Secretis, vel Consiliis Regum, quique penes se asservabant instrumenta & acta publica, & rationem temporum, gestorum, ac redituum. In altera classe constituebantur politici *Scribæ* inferiores, qui erant Actuarii, & Notarii communes. At, *Scribæ*, qui dicebantur *Sacri* & *Ecclesiastici*, erant, sicut jam ostendimus, Doctores & Interpretes Legis, quibus ex officio incumbebat Legem interpretari, Sacras Scripturas in Templo & Synagogis populo prælegere, dubia diluere, obscura dilucidare, indeque passim in Evangelio *Legis Periti* nuncupantur. Horum *Scribarum* ordinem, qui a Pharisæis distinctus erat, post captivitatem tantum Babylonicam fuisse apud Judæos ortum, in superiori Colloquio jam annotavi. Quamvis enim a *Moysis* temporibus semper fuerint in Judæorum Synagoga viri Legis peritissimi, probabilior tamen opinio est, Scribas successisse Prophetis, qui post captivitatem Babylonicam cessarunt, ac primum, cui *Scribæ* nomen in Scriptura Sacra tributum est, fuisse *Esdram*.

D. II-

D. Illustriores Philosophos, Poetas, & Oratores, qui sexta Mundi Ætate in Græcia floruerunt, accurate in præcedenti Colloquio percensuisti. Præclara etiam gesta Machabæorum, qui eadem Mundi Ætate, immortalem gloriam sibi apud Judæos pepererunt, in isto Colloquio plurimum commendasti; debes nunc attexere seriem celebriorum Scriptorum Latinorum, qui in sexta itidem Mundi Ætate, præsertim circa tempora Imperatoris *Augusti*, Romæ, & in Italia præ cæteris insigni Eloquentiæ, & Poeseos laude claruerunt.

M. Antiqui Romani usque ad tempora Imperii *Octaviani Augusti* non tam literis, quam armis nomen suum ubique nobilitarunt, uti declarant tot bella, quæ gesserunt, & victricia sua arma in varias nationes intulerunt, nimirum Bella Gallicum, Macedonicum, Hispanicum, Numantinum, Mitridaticum, Jugurthinum, tria Bella Punica, quibus tandem urbs Carthago, Romæ æmula, omnino deleta est, ut nihil in præsentia dicam de bellis civilibus *Syllam* inter & *Marium*; *Cæsarem* inter & *Pompejum*, qui ab eodem *Cæsare* in pugna Pharsalica victus est, & de aliis id genus bellis, quæ felicem habuerunt exitum, & Romanorum Reipublicæ magnum attulerunt incrementum, sicut legere poteris apud *Polybium*, *Titum Livium*, *Vellejum Paterculum*, *Florum*, *Eutropium*, aliosque Historiæ Romanæ Scriptores. Non defuerunt tamen in Romanorum Republica ante tempora Imperatoris *Augusti* aliquot viri literis clarissimi, quos inter censentur *Nævius*, Poeta, *Livius Andronicus*, Poeta, *Ennius*, Poeta, & plurimarum Tragædiarum Scriptor, *Cæcilius Statius*, Poeta Comicus, *Marcus Pacuvius*, Poeta Tragicus, & *Ennii* nepos, *Marcus Accius Plautus*, & *Terentius*, Poetæ Comici elegantissimi, & nonnulli alii. Ast, postquam *Octavianus Augustus*, nepos *C. Julii Cæsaris*, devicto in pugna Actiaca *Marco Antonio*, Imperii Romani habenas solus moderari cœpit, multo plures viri doctrina præstantes Romæ, & in Italia prodierunt, qui veteris Græciæ viris illustribus nihilo inferiores fuerunt. *Cajum Julium Cæsarem*, avunculum Imperatoris *Octavii Augusti*, insignem Historicum & Oratorem fuisse testantur hi, quos edidit, *De Bello Gallico* Commentarii, in quibus dilucide, copiose, eleganter, vehementer, & apposite scribit pro rei natura, pro argumenti, temporum ac personarum conditione. Facundos Oratores, qui Romæ, & in Italia palmam eloquentiæ tulerunt, & inter cæteros *Hortensium*, percenset *Cicero* in libro *De claris Oratoribus*. Sed unus omnium Scriptorum cum Græcorum, tum Latinorum splendorem obscuravit eloquentiæ laude *M. Tullius Cicero*, dicendi artifex peritissimus, & in Causarum Civilium actionibus nulli secundus. *Ciceronis* stylum & eloquentiam in suis libris expressam imitantur etiamnum aliqui inter Christianos Scriptores, qui hunc eximium Oratorem gaudent nocturna versare manu, versare diurna. Horum certe studium non improbo, immo auctor sum juvenibus ut libros *Ciceronis* in sinu habeant, dummodo serio cogitent primo, huc humanas Disciplinas, huc Philosophiam, huc Eloquentiam tendere debere, ut Christum intelligamus, ut Christi gloriam celebremus. Hic est enim totius eruditionis & eloquentiæ scopus. Præterea, in primis curent adolescentes, ut notitiam assequantur Mysteriorum Christianæ Religionis, nec minore studio Libros Sacros evolvant, quam *Cicero* libros Philosophorum, Oratorum, Poetarum, Historicorum, & Jurisperitorum evolvetat. In eos autem, qui eo dumtaxat fine libros *Ciceronis* legunt, ut ejus stylum ad vanam ostentationem imitentur, vere quadrat istud Poetæ *Horatii* Distichon:

O imitatores servum pecus, ut mihi sæpe
Risum, sæpe jocum vestri movere tumultus.

Marcus Tullius Cicero jussu *Marci Antonii* in in quem suas Orationes Philippicas in Senatu declamaverat, occisus est, annos sexaginta quatuor natus, olim Consul, de Romana Republica optime meritus, ac Pater Patriæ appellatus, postquam *Catilinæ* conjurationem dissipasset. *Marco Tullio Ciceroni* coævus fuit *M. Terentius Varro*, quem *virum undecumque doctissimum* jure optimo appellat *Terentianus*. Quadringentos & nonaginta libros a se fuisse scriptos, & ad annum ætatis octogesimum quartum se vitam produxisse testatur ipsemet *Varro*. Eum maxime commendat *Cicero*, qui ipsi librum primum *Academicarum Quæstionum* nuncupavit, illiusque testimonio sæpius *Sanctus Augustinus* in libris *De Civitate Dei*, præsertim cap. 2. lib. 6. ubi de Diis Gentium, & eorum Sacris agit, usus est. Floruerunt circa idem tempus eximii Oratores, quos inter *C. Crispus Sallustius*. Sed aureum Imperatoris *Augusti* sæculum præcipue illustrarunt celeberrimi Poetæ Latini, quorum facile Princeps est *Virgilius*, patria Mantuanus, *Æmilius Macer*, Veronensis, *Sextus Aurelius Propertius*, *Quintus Horatius Flaccus*, Lyricorum Princeps, *Tibullus* in suis Elegiis cultissimus, quas tamen castis auribus indignas obscenitate reddidit, & *Ovidius*, cujus libros *Amorum* & *De Arte amandi*, qui castitati & bonis moribus pestilentem afflant auram, nequidem summis digitis attingere, nedum legere, debent Christiani. Quocirca, ut obiter dicam, nullo pacto ferre hactenus potui quosdam Grammaticulos, munditiarum in stylo morosos exactores, qui a Sacrorum Librorum lectione, ob sermonis, quo scripti sunt, simplicitatem, omnino abstinent, libros etiam asceticos, qui de rebus piis citra verborum cultum & elegantiam tractant, adductis labiis, fastidiunt, & semper præ manibus habent Ethnicorum Poetarum libros, eosque, quod gravius est, Christianæ juventuti legendos obtrudunt. In hos Grammaticulos *Desiderius Erasmus*, vir licet purioris Latinitatis studiosissimus, in suo Dialogo, cui titulus est: *Ciceronianus*, his verbis juste invehitur: *Quale porro sit, materiam piam ob hoc ipsum putere nobis, quod pie tractata sit? At pie tractari qui potest, si nunquam dimoveas oculos a Virgiliis, Horatiis, aut Nasonibus? nisi forte quorumdam studium approbes, qui fragmen-*

tis

tis Homericorum, aut Virgilianorum Versuum undique decerptis, & in centonem consarcinatis, Christi vitam descripserunt. Operosum quidem scribendi genus, sed cui unquam ista lacrymulam extuderunt? Quem ad pietatem commoverunt? Quem ab impura vita revocarunt? ..., *Oportebat enim omnem Christianorum orationem resipere Christum, sine quo nec suave, nec splendidum est quidquam, nec utile, nec honestum, nec elegans, nec facundum, nec eruditum. In feriis, quodque gravius est, in piis materiis, quis ferat ista paganica progymnasmata?*

D. Tuo deinceps sapientissimo utar consilio, & valere jussis Ethnicorum Poetarum libris, Sacros dumtaxat vel Asceticos Libros in sinu meo deinceps circumferam, atque in deliciis habebo: singula in his pia curiositate cognoscere, disquirere, & excutere satagam, ut me in his sedulo meditantem placida mors inveniat. Sed, cum videam, jam imminere horam, quæ Colloquio nostro finem imponere debet, obsecro te, ut eam, quam promisisti, hic attexas sextæ Mundi Ætatis Tabulam Chronologicam, quæ accuratum exhibeat calculum annorum, qui a captivitate Babylonica, ubi incipit sexta Mundi Aetas, usque ad Natale Christi Domini, ubi finem habet eadem sexta Mundi Aetas, interfluxerunt.

M. Cum tres præcipuæ Epochæ, seu Aeræ, videlicet Epocha, quæ figit initium Olympiadum, & Aera, dicta *Nabonassaris*, Regis Chaldæorum, per quas Græci tempora notare solent, necnon Epocha de condita Roma, qua in subducendo annorum calculo utuntur Latini, suum in sexta Mundi Aetate, sicut jam in præcedentibus nostris Colloquiis ostendimus, habuerint exordium, ideo ipse istam, quam hic subjicio, sextæ Mundi Aetatis Tabulam Chronologicam sic disponam ac digeram, ut non solum tuos ob oculos ponam annos a creatione Mundi, sed etiam annos Olympiadum, annos Aeræ *Nabonassaris*, & annos a condita Roma, sicque, uno quasi intuitu, modum consignandi tempora, tam apud Græcos, quam apud Latinos usitatum, perspectum atque exploratum facilius habere possis.

TA-

TABULA CHRONOLOGICA

Sextæ Mundi Ætatis, hoc est, a captivitate Babylonica usque ad Natale Christi Domini, non tantum per annos a creatione Mundi, sed etiam per annos Olympiadum, Æræ Nabonassaris, *& a condita Roma, accurate digesta & ordinata.*

JOakin, Rex Juda, regnavit undecim annis, & anno illius Regni ultimo, qui concurrit cum anno octavo Regni *Nabuchodonosoris*, accidit captivitas Babylonica anno Mundi *3536*. anno *3*. Olympiadis quadragesimæ quartæ, anno a condita Roma centesimo quinquagesimo secundo, Æræ *Nabonassaris* centesimo quadragesimo sexto, ante Æram Vulgarem anno sexcentesimo secundo.

Nabuchodonosor, Rex, post abductos Judæos in captivitatem Babylonicam, regnavit triginta sex annis, & obiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, anno tertio Olympiadis quinquagesimæ tertiæ, anno a condita Roma centesimo octogesimo octavo, Æræ *Nabonassaris* centesimo octogesimo secundo, ante Æram Vulgarem quingentesimo sexagesimo sexto anno, ab incepta captivitate Babylonica anno trigesimo sexto.

Evilmerodachus, filius *Nabuchodonosoris*, regnavit duobus annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, anno primo Olympiadis quinquagesimæ quartæ, a condita Roma anno centesimo nonagesimo, Æræ *Nabonassaris* anno centesimo octogesimo quarto, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo sexagesimo quarto, ab incepta captivitate Babylonica anno trigesimo octavo.

Balthasar cum patre suo *Niriglissare*, genero Regis *Nabuchodonosoris*, regnavit quatuor annis, & occisus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ, a condita Roma anno centesimo nonagesimo quarto, Æræ Nabonassaris anno centesimo octagesimo octavo, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo sexagesimo, ab incepta captivitate Babylonica anno quadragesimo secundo.

Darius Medus, dictus *Nabonidus*, vel *Labynitus*, interfecto *Balthassare*, Rex a Babyloniis electus est, & postquam viginti septem annos regnasset, e Solio a *Cyro*, Persidis Rege, fuit deturbatus anno Mundi ter millesimo sexcentesimo quinto, anno quarto Olympiadis sexagesimæ primæ, a condita Roma anno ducentesimo vigesimo primo, Æræ *Nabonassaris* anno ducentesimo decimo quinto, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo trigesimo tertio, ab incepta captivitate Babylonica anno sexagesimo nono. In hoc *Dario Medo* finem habuit Babyloniorum Imperium.

Finis Babyloniorum Imperii.

Exordium Monarchiæ Persicæ.

Cyrus anno vigesimo septimo Regni sui in Perside initi Babylonem occupavit, cœpitque imperare in Babylone, tanquam supremus Persarum Monarcha, anno Mundi ter millesimo sexcentesimo sexto, anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo secundo, Æræ *Nabonassaris* anno ducentesimo decimo sexto, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo trigesimo secun-

secundo, ab incepta captivitate Babylonica anno septuagesimo. *Cyrus* hoc anno primo Regni in Babylone initi laxavit captivitatem Babylonicam, &, postquam regnasset per tres annos in Babylone tanquam supremus Persarum Monarcha, occisus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo octavo, anno tertio Olympiadis sexagesimæ secundæ, a condita Roma anno ducentesimo vigesimo quarto, Æræ *Nabonassaris* ducentesimo decimo octavo, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo trigesimo, Monarchiæ Persarum anno tertio.

Cambyses, filius *Cyri*, regnavit septem annis, & obiit anno Mundi ter millesimo sexcentesimo decimo quinto, anno secundo Olympiadis sexagesimæ quartæ, a condita Roma ducentesimo trigesimo primo, Æræ *Nabonassaris* anno ducentesimo vigesimo tertio, Monarchiæ Persicæ anno decimo.

Smerdes Magus, post obitum *Cambysis*, imperavit per annum integrum, & occisus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo decimo sexto, anno tertio Olympiadis sexagesimæ quartæ, a condita Roma anno ducentesimo trigesimo secundo, Æræ *Nabonassaris* anno ducentesimo vigesimo sexto, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo vigesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno undecimo.

Darius Hystaspis filius, post occisum *Smerdem Magum*, regnavit triginta sex annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, anno quarto Olympiadis septuagesimæ tertiæ, a condita Roma anno ducentesimo sexagesimo octavo, Æræ *Nabonassaris* anno ducentesimo sexagesimo secundo, ante Æram Vulgarem anno quadringentesimo octogesimo sexto, Monarchiæ Persicæ anno quadragesimo septimo.

Xerxes, filius *Darii Hystaspis*, regnavit annos viginti unum, & abiit e vivis anno Mundi ter millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio, anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno ducentesimo octuagesimo nono, Æræ *Nabonassaris* ducentesimo octuagesimo tertio, ante Æram Vulgarem anno quadringentesimo sexagesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno sexagesimo septimo.

Artaxerxes Longimanus præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta, & vita functus est anno Mundi ter millesimo septingentesimo decimo tertio, anno quarto Olympiadis octogesimæ octavæ, a condita Roma anno trecentesimo vigesimo nono, Æræ *Nabonassaris* anno trecentesimo vigesimo tertio, ante Æram Vulgarem anno quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septimo.

Xerxes hujus nominis *II.* & unicus *Artaxerxis Longimani* filius legitimus, successit patri suo in Monarchia Persica, sed paucos post dies a *Sogdiano*, filio spurio *Artaxerxis Longimani*, occisus est. *Sogdianus* vero, parricida, Persico potitus Imperio, paulo post pariter trucidatus occubuit.

Darius, dictus *Nothus*, quod esset *Artaxerxis Longimani* filius spurius, proclamatus est Persarum Monarcha eodem anno, quo ipsius pater *Artaxerxes Longimanus* mortuus est. Imperavit viginti annis, & vita functus est anno Mundi ter millesimo septingentesimo trigesimo tertio, anno quarto Olympiadis nonagesimæ tertiæ, a condita Roma anno trecentesimo quadragesimo nono, Æræ *Nabonassaris* anno trecentesimo quadragesimo tertio, ante Æram Vulgarem anno quadringentesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo vigesimo septimo.

Arta-

Artaxerxes, dictus *Mnemon*, id est, memoria præditus, post *Darium Nothum*, Monarchiam Persicam rexit annis quadraginta tribus, & migravit e vita anno Mundi ter millesimo septingentesimo septuagesimo sexto, anno tertio Olympiadis centesimæ quartæ, anno a condita Roma trecentesimo nonagesimo secundo, Æræ *Nabonassaris* trecentesimo octuagesimo sexto, ante Æram Vulgarem trecentesimo sexagesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septuagesimo.

Artaxerxes, dictus *Ochus*, regnavit annis viginti tribus, fuitque veneno sublatus anno Mundi ter millesimo septingentesimo nonagesimo nono, anno secundo Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo quinto, Æræ *Nabonassaris* anno quadringentesimo nono, ante Æram Vulgarem anno trecentesimo trigesimo nono, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo tertio.

Arses, filius *Artaxerxis Ochi*, imperavit duobus annis, fuitque occisus anno Mundi ter millesimo octingentesimo primo anno quarto Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo septimo, Æræ *Nabonassaris* quadringentesimo undecimo, ante Æram Vulgarem anno trecentesimo trigesimo septimo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo quinto.

Finis Persarum Monarchiæ, quæ duravit annis 202.

Darius Codomanus imperavit septem annis, & anno ultimo Imperii sui victus est ad Arbellam ab *Alexandro Magno* anno Mundi ter millesimo octingentesimo octavo, anno tertio Olympiadis centesimæ duodecimæ, a condita Roma anno quadringentesimo vigesimo quarto, Aeræ *Nabonassaris* anno quadringentesimo decimo octavo, ante Aeram Vulgarem anno trecentesimo trigesimo Monarchiæ Persicæ anno ducentesimo secundo.

Exordium Monarchiæ Græcorum, quæ in obitu *Alexandri Magni* finem habuit.

Alexander Magnus, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, regnavit in Babylonia, tanquam supremus Græcorum Monarcha, annis sex, & mortuus est anno Mundi ter millesimo octingentesimo decimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, a condita Roma anno quadringentesimo trigesimo, Aeræ *Nabonassaris* anno quadringentesimo vigesimo quarto, ante Æram Vulgarem anno trecentesimo vigesimo quarto, Monarchiæ Græcorum anno sexto.

Exordium Regni *Seleuci* in Syria, & Æræ Græcorum Seleucidarum.

Seleucus, dictus *Nicator*, vel *Nicanor*, seu *Victoriosus*, ab anno duodecimo post obitum *Alexandri Magni* Regni sui in Syria Epocham duxit. Annus autem duodecimus post obitum *Alexandri Magni* incidit in annum Mundi ter millesimum octingentesimum vigesimum sextum, in annum primum Olympiadis centesimæ decimæ septimæ, in annum a condita Roma quadringentesimum quadragesimum secundum, in annum Aeræ *Nabonassaris* quadringentesimum trigesimum sextum, & in annum ante Aeram Vulgarem trecentesimum duodecimum. Eodem anno incipit Aera Græcorum Seleucidarum. Regnavit *Seleucus Nicator* in Syria annis triginta duobus, & trucidatus est anno trigesimo secundo Regni Græcorum Seleucidarum.

Antiochus I. dictus *Soter*, sive *Salvator*, successit in Regno Syriæ *Seleuco Nicatori*, anno Mundi ter millesimo octingentesimo quinquagesimo septimo, anno quarto Olympiadis centesimæ vigesimæ quartæ, a condita Roma anno quadringentesimo septuagesimo tertio, Aeræ *Nabonassaris* anno quadringentesimo sexagesimo septimo, ante Aeram Vulgarem anno ducentesimo octuagesimo primo, & postquam regnasset annos undeviginti, mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum quinquagesimo primo.

An-

Antiochus II. dictus per adulationem *Deus*, regnare cœpit in Syria anno Mundi ter millesimo octingentesimo septuagesimo sexto, anno tertio Olympiadis centesimæ vigesimæ nonæ, a condita Roma anno quadringentesimo nonagesimo secundo, Æræ *Nabonassaris* anno quadringentesimo octogesimo sexto, ante Æram Vulgarem anno ducentesimo sexagesimo secundo. Regnavit quindecim annis, & mortuus est anno sexagesimo sexto Regni Græcorum Seleucidarum.

Seleucus II. dictus *Callinicus*, filius *Antiochi II.* successit patri suo in Regno Syriæ anno Mundi ter millesimo octingentesimo nonagesimo primo, anno secundo Olympiadis centesimæ trigesimæ tertiæ, a condita Roma anno quingentesimo septimo. Æræ *Nabonassaris* quingentesimo primo, ante Æram Vulgarem anno ducentesimo quadragesimo septimo. Regnavit viginti annis; fuitque interfectus anno Regni Græcorum Seleucidarum octuagesimo sexto.

Seleucus III. cognomento *Ceraunus*, filius *Seleuci II.* regnare cœpit in Syria anno Mundi ter millesimo nongentesimo undecimo, anno secundo Olympiadis centesimæ trigesimæ octavæ, a condita Roma anno quingentesimo vigesimo septimo, Æra *Nabonassaris* anno quingentesimo vigesimo primo, anno ante Æram Vulgarem ducentesimo vigesimo septimo. Regnavit tribus annis, & mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum octuagesimo nono.

Antiochus III. dictus *Magnus*, frater *Seleuci II.* regnare cœpit in Syria anno Mundi ter millesimo nongentesimo decimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ trigesimæ nonæ, a condita Roma anno quingentesimo trigesimo, Æræ *Nabonassaris* anno quingentesimo vigesimo quarto, anno ante Æram Vulgarem ducentesimo vigesimo quarto. Regnavit annis triginta sex; & interfectus est anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo vigesimo quinto.

Seleucus IV. dictus *Philopator*, filius *Antiochi III.* dicti *Magni*, successit patri suo in Regno Syriæ anno Mundi ter millesimo nongentesimo quinquagesimo, anno primo Olympiadis centesimæ quadragesimæ octavæ, a condita Roma anno quingentesimo sexagesimo sexto, Æræ *Nabonassaris* anno quingentesimo sexagesimo, ante Æram Vulgarem anno centesimo octuagesimo octavo. Regnavit annis duodecim, & mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo trigesimo septimo.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, seu *Illustris*, fratri suo *Seleuco IV.* in Regno Syriæ successit anno Mundi ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ primæ, a condita Roma anno quingentesimo septuagesimo octavo, Æræ *Nabonassaris* anno quingentesimo septuagesimo secundo, ante Æram vulgarem anno centesimo septuagesimo sexto. Regnavit duodecim annis, & obiit anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo quadragesimo nono.

Exordium Principatus Machabæorum in Republica Judæorum.

Judas Machabæus, filius *Mathathiæ*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum eodem anno, quo *Antiochus IV.* dictus *Epiphanes*, excessit e vivis, seu anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo quadragesimo nono, anno Mundi ter millesimo nongentesimo septuagesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ quartæ, a Roma condita anno quingentesimo nonagesimo, Æræ *Nabonassaris* anno quingentesimo octogesimo quarto, ante Æram Vulgarem anno centesimo sexagesimo

mo quarto. Præfuit autem *Judas Machabæus* Reipublicæ Judæorum annis tribus.

Jonathas in Principatu Reipublicæ Judæorum successit fratri suo *Judæ Machabæo* anno Mundi ter millesimo nongentesimo septuagesimo septimo, anno quarto Olympiadis centesimæ quinquagesimæ quartæ, a condita Roma anno quingentesimo nonagesimo tertio, Æræ *Nabonassaris* anno quingentesimo octogesimo septimo, ante Æram vulgarem anno centesimo sexagesimo primo. Præfuit *Jonathas* Reipublicæ Judæorum septemdecim annis.

Simon frater *Judæ Machabæi*, & *Jonathæ*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum anno Mundi ter millesimo nongentesimo nonagesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ nonæ, a condita Roma anno sexcentesimo decimo, Æræ *Nabonassaris* anno sexcentesimo quarto, ante Æram vulgarem anno centesimo quadragesimo quarto. Præfuit autem *Simon* Reipublicæ Judæorum annis novem.

Joannes Hyrcanus, filius *Simonis*, in Principatu Judæorum successit patri suo anno Mundi quater millesimo tertio, anno secundo Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, a condita Roma anno sexcentesimo decimo nono, Æræ *Nabonassaris* anno sexcentesimo decimo tertio, ante Æram vulgarem centesimo trigesimo quinto. Principatum tenuit per triginta annos.

Aristobulus, filius *Joannis Hyrcani*, successit patri suo in Principatu Judæorum anno Mundi quater millesimo trigesimo tertio, anno quarto Olympiadis centesimæ sexagesimæ octavæ, a condita Roma anno sexcentesimo quadragesimo nono, Æræ *Nabonassaris* anno sexcentesimo quadragesimo tertio, ante Æram vulgarem anno centesimo quinto. Hic *Aristobulus* fuit primus, qui apud Judæos, post captivitatem Babylonicam, sibi Regium Diadema imposuit. Regnavit uno dumtaxat anno.

Alexander Jannæus, filius *Aristobuli*, regnare cœpit in Judæa anno Mundi quater millesimo trigesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ sexagesimæ nonæ, anno a condita Roma sexcentesimo quinquagesimo, Æræ *Nabonassaris* anno sexcentesimo quadragesimo quarto, ante Æram vulgarem anno centesimo quarto. Regnavit annis viginti septem.

Alexandra, uxor *Alexandri Jannæi*, mortuo marito, regnare cœpit anno Mundi quater millesimo sexagesimo primo, anno quarto Olympiadis centesimæ septuagesimæ quintæ, a condita Roma anno sexcentesimo septuagesimo septimo, Æræ *Nabonassaris* sexcentesimo septuagesimo primo, ante Æram vulgarem anno septuagesimo septimo. Regnavit *Alexandra* annis novem.

Hyrcanus hujus nominis *II.* filius *Alexandri Jannæi*, mortua matre *Alexandra*, regnare cœpit in Judæa anno Mundi quater millesimo septuagesimo, anno primo Olympiadis centesimæ septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno sexcentxesimo octuagesimo sexto, Æræ *Nabonassaris* anno sexcentesimo octuagesimo, ante Æram vulgarem anno sexagesimo octavo. Regnavit *Hyrcanus II.* annos tres, sed victus est ab *Aristobulo*, fratre suo, qui Regnum Judææ invasit, illudque tribus annis occupavit. Tandem, *Aristobulo*, invasore Regni, a *Pompejo* in ordinem redacto, denuo Judææ Regno potitus est *Hyrcanus II.* & adhuc regnavit annis viginti tribus.

Antigonus filius *Aristobuli* a *Pompejo* in ordinem redacti, devicto *Hyrcano II.* Judææ Regnum occupavit, cœpitque regnare anno Mun-

Mundi quater millesimo nonagesimo octavo, anno primo Olympiadis centesimæ octuagesimæ quintæ, a condita Roma anno septingentesimo decimo quarto, Aeræ *Nabonassaris* anno septingentesimo octavo, ante Aeram vulgarem anno quadragesimo. Regnavit *Antigonus* in Judæa annis tribus, & mensibus tribus.

Herodes, natione Idumæus, tribus annis postquam a Romanis fuisset declaratus Rex Judææ, vicit *Antigonum*, ultimum apud Judæos ex stirpe Assamonæorum, seu Machabæorum, Principem, & solus in Judæa regnare cœpit anno Mundi quater millesimo centesimo primo, anno quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ, a condita Roma anno septingentesimo decimo septimo, Aeræ *Nabonassaris* anno septingentesimo undecimo, ante Aeram vulgarem anno trigesimo septimo. Regnavit Herodes in Judæa, post devictum *Antigonum*, annis triginta quatuor, sed ab anno, quo a Romanis creatus est Rex Judææ, regnavit annis triginta septem.

Finis Principatus Machabæorum. Et initium Regni *Herodis*.

Jesus Christus natus est in Bethleem die xxv. mensis Decembris anni a creatione Mundi quater millesimi centesimi trigesimi quarti, ann. 4. Olympiadis centesimæ nonagesimæ tertiæ, a condita Roma ann. 749. Æræ *Nabonassaris* 743. Periodi Julianæ ann. 4709. ann. 40. Imperii *Octaviani Augusti*, ann. 37. Regni *Herodis*, postquam fuisset a Romanis constitutus Rex Judææ, & anno trigesimo tertio postquam devicisset *Antigonum*, Consulibus *Augusto Cæsare*. XII. & *L. Cornelio Sulla*, quadriennio integro ante Æram vulgarem. Huic anno illigandum esse verum, & proprium Natale Christi Domini, multis momentis evici in Dissertatione sexta Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis & annis Christi Domini*.

Natale vulgare Christi, hoc est, juxta Æram vulgarem, quam, ut superius observavimus, excogitavit *Dionysius*, Abbas, cognomento *Exiguus*, consignari debet diei vigesimæ quintæ mensis Decembris anni Mundi quater millesimi centesimi trigesimi octavi, ann. 4. Olympiadis 194. Æræ *Nabonassaris* 747. Periodi Julianæ 4713. ann. 44. Imperii *Augusti*, Consulibus *Cosso Cornelio Lentulo*, & *L. Calpurnio Pisone*. Hoc anno natum esse Christum Dominum existimavit *Dionysius*, Abbas, dictus *Exiguus*, sed illum in consignando Natali Christi quadriennio solido fuisse hallucinatum, jam ostendimus.

Annus primus Æræ vulgaris, quæ etiam *Christiana* dicitur, vel *Dionysiana* a suo Auctore Abbate *Dionysio Exiguo*, auspicatur Kalendis mensis Januarii ann. 45. Imperii Augusti, ann. Mundi quater millesimi centesimi trigesimi noni, a condita Roma ann. 754. Aeræ *Nabonassaris* ann. 748. ann. Periodi Julianæ 4714. ann. 1. Olympiadis 195. Consulibus *Cajo Cæsare*, nepote *Augusti*, & *L. Æmilio Paulo*. Ab hoc autem anno primo Aeræ vulgaris effluxerunt anni mille septingenti viginti sex & ideo, annum, quem modo decurrimus, diximus esse, juxta Aeram vulgarem, seu Dionysianam, millesimum septingentesimum vigesimum septimum. Sed hæc Aera vulgaris, seu Dionysiana, aberrat a vero & proprio Natali Christi Domini quadriennio solido, ut jam advertimus.

Hic Colloquiis nostris in universam Historiam Sacram Veteris Testamenti finem facere decrevi, ne modum excedant. Tu interim frequentissime lege Sacram Veteris Testamenti Historiam, quæ tota refertur ad Jesum Christum, qui, teste Apostolo *Paulo*, *finis Legis est*. Cum enim Vetus Testamentum, sicut sæpius diximus, sit umbra Historiæ Evangelicæ, maxime congruebat, ut nihil gereret, Christus, cujus non aliqua vel umbra, vel scintilla præcessisset in Veteris Testamenti Libris, quo protensior esset omnium fides ad rem non omnino subitam atque expectatam. Hinc quidquid Christus præstitit, promissum est Sacrorum Vatum Oraculis, adumbratum est figuris & carptim etiam expressum est, veluti subinde promicantibus hinc atque hinc scintillulis aliquot, quæ lucem illam, post erupturam, toti Orbi portenderent. Hæc omnia Veteris Testamenti Symbola, & Oracula perfectissime adimplevit Christus Dominus, qui vere est sermo ille contractus, & in compendium redactus, quem tandem fecit Dominus super terram, & in quo recapitulavit omnia, quæ in Cælis & in Terris, ut quæcumque e tot Libris, e tot Sanctis Viris Veteris Testamenti ante petebantur, nunc compendio ab uno Christo longe tum expressiora, tum absolutiora sumi possent. Hæc igitur omnia, quæ hactenus de Sacra Veteris Testamenti Historia delibavimus, dicta sint in laudem & gloriam Domini Nostri Jesu Christi, cui honos sit & imperium in omne ævum. Si quid tamen nobis in hoc Opere vel per ignorantiam excidisset, vel per errorem obre-

obrepsisset, pro non dicto, & revocato habemus. Ignorare quippe, oblivisci, dormitare, falli, labi, sunt humanæ naturæ, per peccatum *Adami* sauciatæ, vitia, in quibus, quoniam nos nihil aliud quam homines esse meminimus, & quotidie experimur, facile veniam petimusque damusque vicissim.

D. Rogaverat olim *S. Augustinum* Laurentius, ut scriberet aliquod *Enchiridion*, sive Opusculum mole exiguum, quo plane instrui posset, & instructus ex tempore de Deo recte colendo loqui valeret. Petitioni *Laurentii* annuit *S. Augustinus*, & Enchiridion scripsit, quod obviis ulnis excepit *Laurentius*, & a cujus lectione ægre divelli poterat. Sequar ipse exemplum *Laurentii*, & Sacram Veteris Testamenti Historiam, quam meis exoratus precibus in variis Colloquiis a Creatione Mundi usque ad Natale Christi Domini digessisti, eo lubentius legam, quod illam stylo simplici, sed citra barbariem, & compendiose, citra tamen obscuritatem, descripseris. Quæ methodus, ut candide dicam, multum mihi semper arrisit, utpote ad studiosæ juventutis captum magis accommodata, antiquo præsertim canente Poeta:

Quidquid precipies esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Finis Historiæ Sextæ Mundi Ætatis, & totius hujus Operis.

IN-

INDEX RERUM TOMI PRIMI.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

Statum

INDEX HISTORICUS

Rerum, quæ continentur in primo Tomo.

D

E

H

I

L

M

Taci-

T

V

Z

FINIS INDICIS TOMI PRIMI.

INDEX RERUM
TOMI SECUNDI.

A

B

C

D

Edu-

M

N

O

P

Q

R

Repu-

S

T

Vendi-

FINIS INDICIS TOMI SECUNDI.

INDEX RERUM
TOMI TERTII.

Ja-

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

Seba-

T

V

X

Z

FINIS.